

Vabatahtlikus tegevuses osalemise uuring 2018

Maarja Käger, Maiu Luring, Anastasia Pertšjonok, Kristjan Kaldur, Oliver Nahkur

ARUANNE
2019

Uuring	Vabatahtlikus tegevuses osalemise uuring 2018
Uuringu autorid	Maarja Käger Maiu Lauring Anastasia Pertšjonok Kristjan Kaldur Oliver Nahkur
Täname	Karin Reivart (Turu-uuringute AS ekspertgrupi juht) Intervjuudes ja fookusrühmaintervjuudes osalenud
Esikaane foto	Anna Markova, Arvamusfestivali vabatahtlik
Uuringu teostaja	Balti Uuringute Instituut
Tellijaja	Siseministeerium

Selle aruande valmimisse on andnud suure panuse ka tellijapoolne uuringu eksperdigrupp, kuhu kuulusid Birgit Lüüs, Kersti Ringmets, Marten Lauri, Martin Tulit, Alari Rammo, Eha Paas ja Anu Viltrop.

Uuring on rahastatud 50% ulatuses „Valdkondliku teadus- ja arendustegevuse tugevdamise (RITA)“ tegevuse 2 raames Euroopa Regionaalarengu Fondist ja 50% ulatuses Siseministeeriumi eelarvest.

Balti Uuringute Instituut

Lai 30

51005 Tartu

tel 699 9480

ibs.ee

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE.....	5
SUMMARY	8
КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ	11
1. VALDKONNA ÜLEVAADE	14
1.1. Vabatahtlik tegevus ja selle olulisus ühiskonna jaoks	14
1.2. Vabatahtliku tegevuse areng ja seda mõjutavad suundumused	15
2. VABATAHTLIKUS TEGEVUSES OSALEMINE.....	19
2.1. Vabatahtlikus tegevuses osalemise määr ja sagedus.....	19
2.2. Vabatahtlikus tegevuses osalemise valdkonnad.....	27
2.3. Vabatahtlikus tegevuses osalemise viisid.....	31
2.4. Vabatahtlikus tegevuses osalemise ja mitteosalemise põhjused.....	36
2.5. Elanikeküsitluse süvaanalüüsi järeldused. Vabatahtlikus tegevuses osalemist soodustavad ja takistavad tegurid Eestis	53
2.6. Uussisserändajate osalemine vabatahtlikus tegevuses	56
3. ORGANISATSIOONIDE VÕIMEKUS VABATAHTLIKKE KAASATA	70
3.1. Vabatahtlike kaasamine organisatsiooni tegevusse.....	71
3.2. Vabatahtlike kaasamist mõjutavad tegurid	82
4. KOKKUVÕTE JA SOOVITUSED	88
4.1. Soovitused vabatahtlikuna tegutsemise suurendamiseks.....	91
4.2. Soovitused vabatahtlike kaasavate organisatsioonide osakaalu suurendamiseks ja kaasamisvõimekuse parandamiseks.....	96
5. VIIDATUD ALLIKAD	101
LISAD.....	108
Lisa 1 Metoodika ülevaade.....	108
Lisa 2. Organisatsioonide fookusrühmaintervjuudes osalenute taust.....	113
Lisa 3. Uuringus kasutatud pool-struktureeritud intervjuude ja fookusrühmaintervjuude baasküsimustikud	114
Lisa 4. Elanikeküsitluse küsimustik	118
Lisa 5. Vabatahtlike ja mittevabatahtlike sotsiaal-demograafilise struktuuri tabelid	124
Lisa 6. Vabatahtlikus tegevuses osalemist mõjutavad tegurid	130
Lisa 7. Soovitused kordusuuringu metoodika kohendamiseks	137

JOONISED JA TABELID

Joonis 1. Vabatahtlike osakaal rahvastikust % (Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2009, 2013 ja 2018).....	19
Joonis 2. Vabatahtlikus tegevuses osalemine EL-i riikide võrdluses 2015. a % (Eurostat)	21
Joonis 3. Vabatahtlikuna tegutsemise regulaarsus % („Kui sageli Te viimase 12 kuu jooksul olete vabatahtliku tegevusega tegeanud?“; Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2018)	22
Joonis 4. Regulaarsete vabatahtlike panustamise sagedus % („Kas regulaarselt tähendab Teie jaoks, et olete vabatahtlikuna tegutsenud tavaliselt ...?“; Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013 ja 2018).....	22
Joonis 5. Vabatahtlike osakaal piirkonniti % (Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013 ja 2018)	23
Joonis 6. Kuulumine kodanikuühendusse % („Kas kuulute mõnda kodanikuühendusse lihtliikme, juhatuse või nõukogu liikmena?“; Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2018).....	26
Joonis 7. Tegevused, milles on viimase 12 kuu jooksul tasu saamata osaletud % (Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2018)	27
Joonis 8. Valdkonnad, milles on vabatahtlikuna 12 kuu jooksul tegutsenud % („Millistesse valdkondadesse kuuluvad tegevused, milles olete 12 kuu jooksul osalenud?“; Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2009, 2013 ja 2018)	28
Joonis 9. Kõige hiljutisema tegevuse valdkond % („Millisesse loetletud valdkonnadest liigitada kõige hilisem (uuem) tegevus, mida tegite tasu saamata?“; Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013 ja 2018).....	31
Joonis 10. Vabatahtlikuna tegutsemise viisid % („Kas Te tegutsesite selles valdkonnas omaalgatuslikult või mõne organisatsiooni juures?“; Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2009, 2013 ja 2018)	32
Joonis 11. Roll vabatahtlikuna % („Milline roll oli Teil selles viimases tegevuses?“; Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013 ja 2018) ...	33
Joonis 12. Tegevuse vastavus erialasele ettevalmistusele % („Kas see tegevus vastas Teie erialasele ettevalmistusele ja/või igapäevatoole ja ametile?“; Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013 ja 2018)	33
Joonis 13. Vabatahtlikuna tegutsemise mõju % („Kuivõrd Te nõustute, et vabatahtlikuna tegutsemine pakub Teile võimalust ...?“ 2018: n = 497; 2013: n = 417; Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013 ja 2018).....	37
Joonis 14. Hinnang vabatahtliku tegevuse aspektidele % („Kuivõrd Te nõustute, et vabatahtlik tegevus üldiselt on ...?“ 2013: n = 600; 2018: n = 1020; Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013 ja 2018)	38
Joonis 15. Valmisolek edaspidi vabatahtlikus tegevuses osaleda % („Kui tõenäoliselt Te oleksite valmis vabatahtlikus tegevuses edaspidi osalema?“; Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2018)	39
Joonis 16. Vabatahtliku tegevuse motivaatorite sagedus vanuserühmiti % (Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2018).....	42
Joonis 17. Vabatahtlikuna tegutsemise takistused % („Mis põhjusel Te pole viimase 12 kuu jooksul vabatahtlikuna mõnes tegevuses osalenud?“; Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2009, 2013 ja 2018)	43
Joonis 18. Vabatahtlikus tegevuses mitteosalemise sagedus aja- ja huvipuuduse tõttu lahutatuna keskmisest sagedusest (vastavalt 33,6 ja 14,4%; Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2018)	44
Joonis 19. Probleemid vabatahtlikuna tegutsedes % („Mis on olnud vabatahtlikuna tegutsemise juures Teie jaoks peamine probleem või takistus?“; n = 497; Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2018).....	46
Joonis 20. Vabatahtlikuna tegutsemisel probleemide puudumise ja ajapuuduse sagedus lahutatuna keskmisest sagedusest (vastavalt 28,7 ja 41,5%; Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2018)	47
Joonis 21. Teadvustamata ja teadlike vabatahtlike ning mittevabatahtlike hinnang vabatahtliku tegevuse väärtusele % („Kuivõrd Te nõustute, et vabatahtlik tegevus üldiselt on ...?/ pakub Teile võimalust ...?“; Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2018).....	48
Joonis 22. Kursis olek vabatahtlikkusega seotud aspektidega % („Kui hästi Te olete kursis järgneva?“; 2018: n = 1020, 2013: n = 1001; Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013 ja 2018)	49
Joonis 23. Soov vabatahtlikuna töötada või üritustel osaleda (EL-i kodanikud: n = 190, kolmandate riikide kodanikud (KRR): n = 228) (AMIF KOV 2017) ja selle seos Eestisse saabumisega	58
Joonis 24. Rahulolu vabatahtliku tegevuse korralduse ja juhtimisega % („Kuivõrd Te nõustute, et vabatahtlik tegevus üldiselt on hästi korraldatud ja juhitud vabatahtlike kaasavate vabaühenduste poolt?“ (n = 1020; Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2018)	81
Joonis 25. Vabatahtliku tegevuse sihtrühmad elanike seas (autorite uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemise uuring 2018“ tulemuste põhjal).	92
Joonis 26. Uuringu teostamise struktuur	109
Tabel 1. Teadvustamata ja teadlike vabatahtlike tegevus vabatahtlikuna 2013. ja 2018. a % („Kas Te olete viimase 12 kuu jooksul osalenud tasu saamata järgmistes tegevustes?“)	29
Tabel 2. Uuississerändajate osaluse määr kodanikuühendustes ja seltsides (EIM 2017)	57
Tabel 3. Eesti vabaühenduste peamised takistused välismaalaste kaasamisel oma tegevusse (AMIF IOM 2017)	58
Tabel 4. Uuississerändajate aruteludes üleskerkinud peamised teemad	64
Tabel 5. Valitud näited takistustest välismaalaste osalemisele vabatahtlikus tegevuses teistes riikides	68

LÜHIKOKKUVÕTE

Vabatahtlik tegevus on oma aja, energia ja/või oskuste pakkumine vabast tahtest ja ilma rahalist või materiaalist tasu saamata. Vabatahtlikud tegutsevad peamiselt **avalikes huvides ja ühiskonna heaks**. See on **väärtuslik meetod inimeste aktiivsemaks muutmiseks ja sidustamiseks ning ühise ja jagatud vastutustunde loomiseks ühiskonna heaolu nimel**. Vabatahtlike kaasamine võib aidata kaasa teenuste kvaliteedi parandamisele (nt hoolekandeteenuse osutamine koos vabatahtlikega) ja kättesaadavusele (nt vabatahtlik pääste) ning sotsiaalse kihistumise vältimisele (nt segregeeritud rühmade kaasamine). Vabatahtlikkus aitab suurendada inimeste rahulolu kasvu ja enese väärtuslikuna tundmist, mis on heaoluriigis olulised. Veel on sellel ühiskondlikus mõttes **majanduslik kaal**: 2013. aasta andmetel oli Eestis vabatahtliku tegevuse väärtus u 1% (nt Soomes u 3% sisemajanduse koguproduktist)¹.

Et vabatahtlikkus on nii tähtis, tellis Siseministerium 2018. aastal vabatahtlikus tegevuses osalemise **kordusuuringu**, mille **eesmärk oli analüüsida vabatahtliku tegevuse olukorda Eestis**, muutusi viimase viie aasta jooksul ja nende muutuste võimalikke põhjusi. Uuringu tulemusi kasutatakse vabatahtlikkuse valdkonna arengu toetamise planeerimisel.

Uuringu jaoks tehti dokumendianalüüs, esinduslik elanikeküsitlus ning personaal- ja fookusrühmainterviivid ekspertide ja vabatahtlike kaasajatega, sh Eesti kontekstis võrdlemisi uue rühma, uussisserändajatega. Tähelepanu pöörati nii vabatahtlikuna tegutsemisele, vabatahtlike motivatsioonile ja vabatahtlikus tegevuses osalemise takistustele eri elanikerühmade jaoks kui ka vabatahtlike kaasamisele ning seda takistavatele ja soodustavatele teguritele. Valdkonna suundumusi ja uuringu tulemusi arvestades töötati välja soovitusel, mida saavad teiste hulgas arvestada strateegiadokumendi „Kodanikuühiskonna programm 2021–2030“ koostajad.

Uuringus tulevad esile vabatahtliku tegevuse suundumused ning kasutamata potentsiaal ja ohud, millega edaspidi arvestada. Valdkonna arendamiseks tuleb ka tulevikus eraldada ressursse, sest uuringu järgi on **vabatahtlike potentsiaal alakasutatud** ja suuremat tähelepanu vajab ka tööandjate valmisoleku suurendamine vabatahtlikkuse toetamisel.

Uuringu tulemused näitavad, et viimase viie aastaga on **vabatahtlike osakaal Eestis kasvanud** (31%-lt 49%-le), jäädes siiski Euroopa Liidu keskmisele tasemele. Viimase 12 kuu jooksul on vabatahtlikuna panustanud hinnanguliselt seega u 477 831 inimest. **40% elanikest pole kunagi vabatahtlikud olnud**.

Vabatahtlikuna tegutsevad tõenäolisemalt need, kelle teadlikkus sellest tegevusest on suur ja kes on selle tegevuse mõju enda jaoks lahti mõtestanud, st need, kes väärtustavad kõrgemalt vabatahtliku tegevuse mõju nii ühiskonnale kui ka vabatahtlikule. Vabatahtlikuks satutakse enamasti kellegi kutsel, st pigem siis, kui sõber või keegi teine kutsub või appi palub. Tegevusvaldkondadena on levinuimad **kohaliku elu edendamine** (42%), **keskkonnakaitse** (34%), **haridus ja teadus** (23%) ning **sport** (21%). Tegevustest osaletakse enim **heakorratöödes** (33%) ja **ürituste korraldamises** (15%), kusjuures kõigi tegevuste puhul on vabatahtlike osakaal võrreldes 2013. aastaga suurenenud. Tõenäoliselt peegeldub neis tulemustes ja vabatahtlike osakaalu kasvus haldusreformi mõju ning „Eesti Vabariik 100“ ürituste osa elanike ja kogukondade aktiveerimisel. Seega ei pruugi

¹ Uus, M. *et al.* (2013)

praegune vabatahtlikkuse kõrge määr tulevikus samale tasemele jääda, mistõttu on osakaalu kasvatamise asemel soovitatav **seada sihiks vabatahtlike osakaalu hoidmine**.

Iga vabatahtlik **panustab varasemast rohkematesse valdkondadesse**: kolmes või enamas valdkonnas tegutsejate osakaal on viie aastaga kasvanud 36%-lt 47%-le. See viitab ka teistes riikides täheldatavale **mikrovabatahtlikkuse suundumusele**, mille tõttu väheneb regulaarsete vabatahtlike osakaal (vaadeldud ajavahemikul kahanes see Eestis 34%-lt 26%-le) ning **kasvab ühekordselt panustajate osakaal** (vaadeldud ajavahemikul kasvas 22%-lt 29%-le). Samal ajal **tunnevad organisatsioonid puudust just püsivabatahtlikest**, st neist, kes tegutseksid sama organisatsiooni juures korrapäraselt ja pikema aja jooksul. Lähiaastate suurim risk seisneb seega selles, et Eesti **organisatsioonide vajadused ja valmisolek vabatahtlike kaasata on vastuolus elanike ootuste ja võimalustega vabatahtlikuna tegutseda**. Samuti on vastandlikud suundumused vabatahtliku tegevuse kui ressursi alakasutamine ühelt poolt ja vabatahtlike kaasavate organisatsioonide arvu vähenemine (68%-lt 53%-le) teiselt poolt.

Kokkuvõttes võib öelda, et **muutumas on viisid, kuidas vabatahtlikuna tegutsetakse ning kuidas organisatsioonid ja inimesed vabatahtlikkust mõistavad ja mõtestavad**. Seetõttu tuleb nii vabatahtlike kaasavatel organisatsioonidel kui ka valdkonna arendajatel **pöörata tähelepanu pigem vabatahtlike kaasavate organisatsioonide toetamisele muutustega toimetulekul kui vabatahtlikus tegevuses osalemise määra kasvatamisele üldiselt**.

Vaadates eri ühiskonnarühmade osalust vabatahtlikus tegevuses ja nende motivatsioonitegureid, võib tuua esile rühmad, kellele tuleks kujundada valdkonda arendades tegevusi.

- **Kohalikud omavalitsused, ministriumid ja muud riigiasutused** – nende teadlikkus vabakonna rollidest, võimalustest ja eripärast, sh ennekõike vabatahtlike kaasamise soodsast mõjust ning oskus vabatahtlike kaasajaid toetada on vabatahtlikkust soodustava keskkonna kujundamisel võtmetähtsusega.
- **Vabatahtlike kaasavad organisatsioonid** – neid on 53% vabaühendustest, aga kaasavad ka avaliku sektori organisatsioonid (nt vabatahtlik pääste, raamatukogud) ja eraettevõtted (nt Tallinn Music Weeki jt suurürituste korraldajad). Et vabatahtlikele pakutavad tegevused on samuti väga erinevat laadi, on organisatsioonide võimekust suurendavate tegevuste puhul vaja arvestada nii kaasajate kui ka vabatahtlike mitmekesisust ning teataval määral omavahelist konkurentsi.
- **Noored (15–24 a)** – 19% vabatahtlikest on noored ja 69% noortest on vabatahtlikud. Vanemaks saades väheneb teadvustamata vabatahtlike määr märkimisväärselt, mis viitab noorte potentsiaali alakasutamisele. Nad on vabatahtlikkuse kultuuri järelkasv. Seepärast tuleb suurendada nende teadlikkust vabatahtlikkusest, et nad ka pärast 24. eluaastat vabatahtlikuna jätkaksid.
- **Eakad (65–74 a)** – 9% vabatahtlikest on ekad ja eakatest 32% on vabatahtlikud. Kuna eluiga pikeneb, rahvastik vananeb ja vabatahtlikkus avaldab eakate elukvaliteedile soodsat mõju, on see rühm alakasutatud. Seepärast tuleb suurendada nende teadlikkust vabatahtlikkuse valdkonna mitmekesisusest ning kaasavate organisatsioonide teadlikkust eakate kaasamisest ja parandada selle sihtrühma kaasamise oskusi.
- **Perekonnad** – 49% vabatahtlikest on lastega leibkonnast ja lastega peredest 56% on vabatahtlikud. Lapsi ei ole 61% vabatahtlikel. Üha enam otsitakse võimalusi panustada kogu perega ja seepärast võiksid vabatahtlike kaasavad organisatsioonid oma tegevused üle vaadata, mõeldes ka perekondadele.
- **Tööandjad** – 10% vabatahtlikest oli vabatahtlik tööandja kaudu ning 28% vabatahtlikel vastas viimatine vabatahtlik tegevus erialasele ettevalmistusele ja/või igapäevatööle (nn professionaalset vabatahtlik). Teistes riikides on tööandjate tegevused vabatahtlikkuse toetamisel mitmekesisemad ja selle kasulikkus suuresti tõendatud. Sel põhjusel tuleb kasvatada tööandjate teadlikkust vabatahtlikkuse toetamise võimalustest.

Sotsiaalsetest rühmadest vajavad erinevat lähenemist need, kes 1) pole vabatahtlikud olnud, 2) on mitteteadlikud vabatahtlikud (nad ei tea, et tegutsevad vabatahtlikuna, aga kui vabatahtlikkusest rääkida, tunnevad end ära), 3) teadlikud ja 4) endised vabatahtlikud. Nende rühmade sees on allrühmad lähtuvalt inimeste sotsiaaldemograafilisest taustast, näiteks suhtluskeelest, haridustasemest, sotsiaalsest staatusest, elukoha tüübist ja uussisserändaja staatusest. **Mida teadlikumalt arvestada rühmadevahelisi erinevusi ja rühmasiseseid sarnasusi, seda mõjusamad meetmed nende inimeste kõnetamiseks ja vabatahtlikuna aktiveerimiseks on võimalik välja töötada.**

Kui organisatsioone ei toetata rahvastiku vananemise, mikrovabatahtlikkuse ja professionaliseerumise suundumusega kohanemisel – sh kaasajate ja vabatahtlike vabatahtlikkusele ning vabatahtlikele seatud ootuste lõhe ületamisel –, võib vabatahtlike hulk Eestis väheneda. **Valdkonda arendades tuleb pöörata eriti suurt tähelepanu vabatahtlike kaasajatele.**

- 1) Kasvatada koolitusprogrammide, nõustamise, vabatahtliku sõbra märgise andmise jätkamise ja üldise teadlikkuse suurendamise abil organisatsioonide kaasamisvõimekust (sh püsivabatahtlike puhul).
- 2) Suurendada vabaühenduste koostööpartnerite, sh vabaühendustelt teenuste tellijate, kohalike omavalitsuste ja ministeeriumite teadlikkust vabatahtlike kaasamiseks sobiva keskkonna loomisest.

Neis tegevustes on kaalukas roll nii Siseministeeriumil, kes vastutab valdkonna eest, kui ka Sotsiaalministeeriumil, Haridus- ja Teadusministeeriumil, Kultuuriministeeriumil, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumil, Rahandusministeeriumil, kohalikel omavalitsustel ning omavalitsuste liitudel, kes tegelevad sihtrühmadega, lisaks vabatahtliku tegevuse strateegilistel partneritel ning vabatahtlikke kaasavatel organisatsioonidel.

SUMMARY

Volunteering is providing one's time, energy or skills out of free will and without receiving any monetary or material benefits. Volunteers are acting for **the benefit of the public and society**. Volunteering is a **valuable method for creating unity, increasing the activeness of people and creating a shared sense of responsibility for the benefit of social good**. Engaging volunteers may help raise the quality of services (e.g. providing social welfare services with the help of volunteers), increase the availability of services (e.g. voluntary rescue workers) and avoid social stratification (e.g. involving segregated groups). Volunteering increases the sense of self-worth and the self-satisfaction of people, which are important in a welfare state. Moreover, volunteering also has **economic value**: in 2013, the value of volunteering in Estonia was about 1% (e.g. in Finland, ca 3% of GDP)².

Given the importance of volunteering, the Ministry of the Interior ordered a **repeat study** on volunteering in 2018, the **goal of which was to analyze the current state of volunteering in Estonia**, the changes that have occurred over the last five years and the possible causes of those changes. The results of the study will be used as input into planning the support allocated to developing the field.

For the study, a document analysis, a representative survey of the population, personal and focus group interviews with experts and organizations involving volunteers were conducted, in addition with a relatively new group in Estonia – immigrants. The focus was on participating in voluntary activities, the motivations of volunteers and the barriers to volunteering in different target groups, as well as on factors that either help engage volunteers or act as barriers to engaging them. Taking into account the trends in the field and the results of the study, a set of recommendations was developed that are relevant to the new strategy document *Civil Society Program 2021-2030* as well.

The study highlights the trends in volunteering, the unused potential and the threats to be taken into account. The field of volunteering needs additional resources as according to the study, **the potential of volunteers is underused** and the readiness of employers to support volunteering needs greater attention.

The study results demonstrate that in the last five years, **the proportion of volunteers has grown** (from 31% to 49%) which is the average in the EU. In the last 12 months, 477,831 people have volunteered. **40% of the population have never volunteered**.

People who know much about volunteering and have thought about the meaning of volunteering are more likely to volunteer, i.e. those who think highly of the impact of volunteering on society and on the volunteers themselves. Often, volunteers have been asked to participate by others: an important reason for volunteering is the invitation and initiative from someone else, i.e. people are more likely to volunteer if a friend invites them or someone asks for help. The most popular volunteer areas are **contributing to the community** (42%), **environmental protection** (34%), **education and science** (23%) and **sport** (21%). In terms of specific initiatives, volunteers are most involved in **public maintenance and upkeep** (33%) and **event organization** (15%), whereby the proportion of volunteers has grown in each of these activities when compared to 2013. It is likely that the results also reflect the effect of the administrative reform and the impact of EV100 events on activating people

² Uus, M. *et al.* (2013)

and communities. This means that the current high proportion of volunteers may decrease in the future, which makes it more important to **set maintaining the current proportion of volunteers as goal**.

The surveyed volunteers **volunteer in a larger variety of fields** – the proportion of those who volunteer in three or more fields has grown from 36% to 47% when compared to 2013. This is indicative of the worldwide **micro-volunteering trend** in which the number of regular volunteers decreases (in Estonia, from 34% to 26%) and **the number of one-time volunteers increases** (in Estonia, from 29% to 22% over the observed period). At the same time, **organizations would rather have permanent volunteers**, i.e. people who volunteer at an organization regularly and over a longer period of time. However, the largest risk in the upcoming years is that **the needs and readiness of Estonian organizations to engage volunteers contradicts the expectations and opportunities of citizens to volunteer**. Another contradictory trend is, on the one hand, underusing volunteers as a resource and, on the the other hand, a decrease in the number of organizations who involve volunteers (from 68% to 53%).

In short, it can be said that **the ways people volunteer and how organizations and citizens understand and think about volunteering are changing**. Due to this change, both organizations using volunteers and the people developing the field of volunteering need to **rather focus on supporting the organizations that involve volunteers than raising the proportion of volunteers at large**.

By analyzing the participation of different social groups in volunteering and their motivations, the following groups can be outlined whose needs need to be taken into consideration when developing the field:

- **Local governments, ministries and other government agencies** – in order to shape an environment that favors volunteering, the key is their knowledge of the various roles, opportunities and peculiarities of the third sector, especially of the positive impacts of involving volunteers and the skills to support the organizations involving volunteers.
- **The organizations involving volunteers** – about 53% of NGOs use volunteers, but so do the public sector (e.g. volunteer rescue, libraries) and private companies (e.g. Tallinn Music Week and other organizers of large events). Since volunteers do a variety of tasks, it is important to take into account the diverse nature of the involvers and the involved and, to an extent, the competitiveness among the organizations when increasing the capabilities of organizations to involve volunteers.
- **Young people, 15-24-year-olds** – young people make up 19% of volunteers and 69% of young people are volunteers. When getting older, the proportion of volunteers, who volunteer unbeknownst to them, decreases considerably, indicating an underuse of the potential of youths. As young people are future volunteers, awareness raising of volunteering is very important so that they would continue to contribute even after turning 24.
- **The elderly, 65-74-year-olds** – they make up 9% of all volunteers and 32% of the elderly volunteer. Due to an increase in lifespan, the aging population and the positive effect of volunteering on the life quality of the elderly, the elderly constitute an underused target group, which means awareness raising among them on the diversity of volunteer activities is necessary, along with increasing the awareness of organizations on involving the elderly and developing the skills to involve them.
- **Families** – 49% of volunteers are from households with children and 56% of families with children are volunteers. 61% of volunteers do not have children. As an increasing number of families are looking to volunteer as a family, the organizations who involve volunteers should review their activities and consider involving families as well.
- **Employers** – 10% of volunteers volunteered through their employer and in 28% of cases, their latest volunteer action corresponded to their professional training and/or daily work (so-called professional volunteers). The activities by employers supporting volunteering in their workplace are more diverse in other countries and their benefits have been proven. Thus, increasing the awareness of employers of supporting volunteering is necessary.

In case of social groups, a different approach is needed for those who have not volunteered before, who volunteer unbeknownst to them (they do not know that they volunteer but when describing volunteering, they recognize themselves as having volunteered), the conscious volunteers and former volunteers. Among these target groups, there are more groups characterized by their sociodemographic background, e.g. their language, education level, social status, dwelling type, migrant status. **The more the diversity and similarities of these groups are taken into account, the more effective the measures to address and activate them will be.**

If organizations do not receive support in coping with the aging population, the micro-volunteering trend and professionalization trends, including bridging the gap between the expectations of the volunteers and the organizations involving them, the proportion of volunteers in society may decrease. **When developing the field, special attention needs to be paid to the involving organizations:**

- 1) raising the capabilities of organizations to involve volunteers (including permanent volunteers) through training programs, counseling, continuing to issue the volunteer friend badge and raising the overall awareness;
- 2) creating a suitable environment in order to raise the awareness of NGO cooperation partners, including their clients, local governments and ministries on volunteering.

In terms of realizing the abovementioned actions, important roles are carried by both the Ministry of Interior, the leaders in the field and the Ministry of Social Affairs, the Ministry of Education and Research, the Ministry of Culture, the Ministry of Economic Affairs and Communication, the Ministry of Finance, local governments and local government associations as well as those working with the target group, the strategic partner in volunteering and volunteer organizations.

КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ

Волонтерство, это добровольное предоставление своего времени, энергии или навыков без расчета на вознаграждения. Волонтеры в основном действуют **в общественных интересах и на благо общества**. Волонтерство - это **ценный метод, позволяющий людям стать более активными и более взаимосвязанными с обществом. Волонтерство создает чувство совместной и разделенной ответственности во имя благосостояния общества**. Вовлечение добровольцев может способствовать повышению качества услуг (например, предоставление попечительских услуг с помощью добровольцев), улучшению доступа к услугам (например, добровольное спасение) и предотвращению социального расслоения (например, вовлечение сегрегированных групп). Волонтерство также способствует повышению удовлетворенности людей и росту чувства собственного достоинства, что важно для социального государства, где ценится благосостояние членов общества. Кроме того, волонтерство имеет **экономическую ценность** в социальном смысле: согласно данным 2013 года, ценность волонтерства в Эстонии составило около 1% (например, в Финляндии около 3% из ВВП).³

В связи с важностью волонтерства Министерство внутренних дел поручило в 2018 году провести повторное исследование участия в волонтерской деятельности, **целью которого было проанализировать текущую ситуацию с волонтерством в Эстонии**, изменения, произошедшие за последние пять лет, и возможные причины этих изменений. Результаты исследования используются в качестве входных данных для планирования развития волонтерства.

В рамках исследования были проведены документальный анализ, репрезентативный опрос населения, личные и фокус-групповые интервью с экспертами и волонтерами. Целевой группой исследования является относительно новая группа в Эстонии - новые иммигранты. Внимание было уделено вовлечению в волонтерскую деятельность, мотивации волонтеров и препятствия для волонтерства в различных группах населения, а также вовлечению волонтеров и факторам, которые мешают и способствуют вовлечению в волонтерство в целом. В свете тенденций в области волонтерства и результатов исследования были также разработаны рекомендации, которые могут быть учтены в стратегическом документе гражданского общества - Программа гражданского общества 2021–2030.

В исследовании освещаются тенденции волонтерства, неиспользованный потенциал и риски, которые необходимо учитывать в будущем. Необходимо продолжать выделять ресурсы на развитие области, так как исследование показывает, что **потенциал волонтеров используется только частично**. Вовлечение и использование готовности работодателей для поддержки волонтерства требует большего внимания.

Результаты исследования показывают, что **доля волонтеров увеличилась** за последние пять лет (с 31% до 49%), но остается на среднем уровне по ЕС. Таким образом, за последние 12 месяцев в Эстонии проявили инициативу волонтерства 477 831 человек. **40% населения никогда не были добровольцами**.

Волонтерство, скорее всего область деятельности которой занимаются люди, чья осведомленность о волонтерстве высока и которые осмыслили влияние волонтерства - то есть ценят влияние волонтерства на общество и самих волонтеров. Важным фактором начала волонтерства является чья-то инициатива и приглашение, например когда друг звонит или кто-то просит о помощи. Самыми

³ Uus, M. *et al.* (2013).

популярными направлениями деятельности являются **продвижение местной жизни** (42%), **защита окружающей среды** (34%), **образование и исследования** (23%) и **спорт** (21%). Что касается конкретных мероприятий, то волонтеры вносят наибольший вклад в **работу по благоустройству** (33%) и **организацию мероприятий** (15%). При этом доля волонтеров увеличилась во всех областях по сравнению с 2013 годом. Данные результаты и увеличение доли добровольцев, вероятно, отражают влияние административной реформы и вклад мероприятий проведенных в рамках EV100 в активацию людей и сообществ. Нынешний высокий уровень добровольцев может не остаться на этом же уровне в будущем. Вместо того чтобы ставить целью увеличение доли добровольцев, желательней **стремиться к сохранению нынешней доли активных добровольцев.**

Существующие волонтеры **вносят вклад в большее количество областей**, чем раньше - доля людей участвующих в трех или более областях выросла за последние пять лет с 36% до 47%. Это также относится к **тенденции микро-волонтерство**, наблюдаемой также в других странах, где доля постоянных добровольцев уменьшается (за рассматриваемый период снизилась в Эстонии с 34% до 26%), а **доля разовых участников увеличивается** (за наблюдаемый период увеличилась в Эстонии с 22% до 29%). В то же время **организациям не хватает как раз постоянных добровольцев**, которые работают волонтером в одной организации на регулярной и долгосрочной основе. В связи с этим самый большой риск в ближайшие годы состоит в том, что **потребности и готовность эстонских организаций в связи с привлечением добровольцев не соответствуют ожиданиям и возможностям волонтеров.** Противоположной тенденцией является также недоиспользование волонтерства как ресурса, с одной стороны, и уменьшение количества организаций, привлекающих волонтеров, с другой (с 68% до 53%).

В заключении можно сказать, что **меняются способы, которыми добровольцы вносят свой вклад, и как организации и жители понимают и осмысливают волонтерство.** В результате этих изменений необходимо как организациям, которые вовлекают в свою работу волонтеров так и людям развивающим область волонтерства **сосредоточиться больше на том, как справиться с происходящими изменениями, а не столько на увеличении волонтерской деятельности в целом.**

Рассматривая участие различных социальных групп в волонтерстве и факторы их мотивации, можно выделить следующие группы:

- **Местное самоуправление, министерства и другие государственные учреждения** - их осведомленность о различных ролях, возможностях и особенностях волонтерства, в том числе о положительном эффекте волонтерства. Также важно, с целью создания благотворной среды для волонтерства, умение поддерживать тех, кто занимаются волонтерами.
- **Организации, которые вовлекают волонтеров** - 53% волонтеров задействованы в неправительственных организациях, в организациях государственного сектора (например, добровольные спасатели, библиотеки) и частных компаниях (например, организаторами Таллиннской музыкальной недели и другими крупными мероприятиями). Поскольку задачи, предоставляемые волонтерам, очень разные, то важно учитывать разнообразие как со стороны вовлекающих, так и со стороны вовлеченных волонтеров, и в определенной степени учитывать их обоюдную конкуренцию.
- **Молодежь 15-24. а** - 19% из волонтеров составляют молодые, 69% молодых людей вовлечены в волонтерство. С возрастом изменяется сознательность, что указывает на недостаточное использование потенциала молодежи. Молодые являются поколением волонтерской культуры, и поэтому важно повышать их осведомленность о волонтерстве, чтобы они были активно вовлечены в волонтерство и в возрасте старше 24 лет.
- **Пожилые люди 65-74. а** - 9% добровольцев, 32% пожилых людей вовлечены в волонтерство; В связи с увеличением продолжительности жизни, старения населения и положительного влияния волонтерства на качество жизни пожилых людей, потенциал этой группы населения используется недостаточно. Поэтому необходимо повышать осведомленность пожилых людей о разнообразии

волонтерской деятельности и осведомленность и умения организаций, которые привлекают волонтеров о более активном вовлечении пожилых людей в свои занятия.

- **Семьи** - 49% добровольцев из домохозяйств с детьми, 56% из семей с детьми вовлечены в волонтерство. У 61% добровольцев нет детей. Все больше семей ищут возможности внести свой вклад всей семьей. Волонтерские организации могли бы пересмотреть свою деятельность с точки зрения разных семей, и при возможности предложить волонтерскую деятельность в которой семья могла бы участвовать вместе.
- **Работодатели** - 10% добровольцев участвовали в качестве волонтера через работодателя, а 28% добровольно вызвались для профессиональной подготовки и/или это являлось их ежедневной работой (так называемые профессиональные волонтеры). В других странах более разнообразны действия работодателей при поддержке волонтерства в рабочем коллективе. Полезность волонтерства в рабочем коллективе в значительной степени доказана. Поэтому необходимо повышать осведомленность работодателей о возможностях поддержки волонтерства.

Учитывая различные социальные группы, разный подход необходим тем, кто не был волонтером, кто не является осведомленным добровольцем (они сами не знают, что были волонтерами, но если об этом поговорить, то понимают, что были в это вовлечены), сознательными добровольцами и бывшими добровольцами. Существуют также различные группы в этих группах, основанные на социально-демографическом фоне людей, например язык общения, уровень образования, социальный статус, место проживания, статус нового иммигранта. **Чем лучше осознаются различия между группами и сходства внутри группы, тем эффективнее можно разработать меры, позволяющие понять и активировать членов этих социальных групп.**

Если организациям не будет оказана поддержка в связи с адаптации к тенденциям старения населения, микро-волонтерства и профессионализации, включая преодоление разрыва между волонтерской работой волонтеров и людей, которые вовлекают добровольцев, и ожиданиям к волонтером, то доля волонтеров может в обществе снизиться. **Особое внимание при развитии области волонтерства стоит уделить тем, кто вовлекают волонтеров:**

- 1) повысить умение (в том числе среди постоянных добровольцев) вовлечения волонтеров с помощью участия в программах обучения, консультирования, продолжения вручения знака друга волонтера и повышения общей сознательности;
- 2) повысить сознательность партнеров, в том числе среди тех кто покупают услуги неправительственных организаций, местных самоуправлений и министерств.

В выполнении данных действий важная роль как у Министерства внутренних дел, отвечающего за данную сферу деятельности, так и у Министерства социальных дел, Министерство образования и науки, Министерства культуры, Министерства экономики и коммуникаций, Министерства финансов, местных самоуправлений и объединений самоуправлений, а также у стратегических партнеров в области волонтерства и организаций, которые занимаются волонтерами.

1. VALDKONNA ÜLEVAADE

1.1. Vabatahtlik tegevus ja selle olulisus ühiskonna jaoks

Vabatahtlik tegevus on oma aja, energia või oskuste pakkumine vabast tahtest ja ilma rahalist või materiaalselt tasu saamata. Vabatahtlikud tegutsevad peamiselt avalikes huvides ja ühiskonna heaks.

Oma pereliikmete abistamist ega annetamist vabatahtlikuks tegevuseks ei loeta. Ka ei arvestata selle hulka näiteks doonorlust, hääletaja oma auto peale võtmist, (kohustuslikku) koolipraktikat, kohtu, alaealiste komisjoni vm institutsiooni määratud ühiskondlikult kasulikku tööd, iseenda valimiskampaania korraldamist ega omaste hooldamist. Viisakusavaldused ja inimlik käitumine – näiteks kellegi üle tee aitamine, kellegi raskete kottide kanda aitamine, kukkuja ülesaitamine ühel korral – ei ole samuti käsitatav vabatahtliku tegevusena.

Samal ajal ei välista vabatahtlik tegevus teatud rahalise suhte tekkimist vabatahtliku ja kaasaja vahel, näiteks lähetuse jaoks vajalike transpordi- või ööbimiskulude hüvitamist.

Inimestele on vabatahtlikkus üks võimalus lüüa ühiskondlikus elus aktiivselt kaasa ja anda oma panus ühiskondlike probleemide lahendamisse, olles sel viisil demokraatliku ühiskonna oluline osa. Alapeatükis 2.4.1 nimetatud põhjused vabatahtlikus tegevuses osaleda parandavad vabatahtlike heaolu ning muudavad nad rahulolevaks ja õnnelikuks⁴.

Vabatahtlik tegevus annab inimesele võimaluse saada uusi kogemusi, õppida tundma ühiskonna erinevaid sihtrühmi ning nendega arvestamise ja koostöö tegemise vajadust⁵. Lisaks aitab see luua sotsiaalset kapitali, kujundades kollektiivseid väärtusi ja ühiskondlikku usaldust ning aitab kaasa ühiskonna poliitiliste eesmärkide saavutamisele⁶.

Vabatahtlikku tegevust nähakse demokraatia kriisi olukorras ka võimalusena ühiskonda panustada ning tunnetada, et see siiski mõjutab toimuvat, kasvõi kohalikul tasandil⁷. Osalemine organisatsioonide tegevuses aitab ühiskonnaliikmeid omavahel sidustada ning tekitada parema arusaama ühisest ja jagatud vastutusest. Lisaks võimaldab vabatahtlike kaasamine vastata heaoluteenuste nõudlusele⁸.

Nagu järgmistest alapeatükkidest näha, on vabatahtlik tegevus ajas muutunud. Naabrite aitamisest ja kogukonnas tegutsemisest indu saanuna on praegusel ajal võimalik vabatahtlikuna osaleda mitmesugustes valdkondades ja tegevustes nii spetsiifilise ettevalmistuseta kui ka professionaalsete teadmiste ja oskustega. Vabatahtlikuna on võimalik anda panus ka digilahenduste abil.

Vabatahtlik tegevus võib olla lühi- või pikaajaline, ühekordne või regulaarne, omaalgatuslik või kellegi korraldatud.

⁴ Vt nt Willigen, M. (2000, pp. 308-318); Casiday, R. (2015); Morrow-Howell, N., Hong, S., Tang, F. (2009, pp. 91-102) ja Post, S. (2005, pp. 66-77)

⁵ Vt nt Dekker, P., Halman, L. (2003, pp. 1-17)

⁶ Vt nt Wilkinson, J., Bittman, M. (2002)

⁷ Dufva, M. (2018, pp. 18-21)

⁸ Lorentzen, H., Henriksen, L. (2011)

Arvestades, et vabatahtlik tegevus on muutunud üha institutsionaliseerunumaks ja vabatahtlikke kaasavad organisatsioonid on järjest organiseeritumad, pakuvad uued vabatahtliku tegevuse vormid ja viisid võimalusi erinevatele ühiskonnarühmadele. Vabatahtliku tegevuse mitmekülgsus ja ulatuslikkus toob paratamatult kaasa ka küsimuse, kust jookseb piir vabatahtliku ja mittevabatahtliku tegevuse vahel⁹.

1.2. Vabatahtliku tegevuse areng ja seda mõjutavad suundumused

Maailm meie ümber muutub üha kiiremini ning paratamatult jõuavad üleilmsed ja piirkondlikud makrotrendid ka Eestisse, meie vabaühenduste ja vabatahtliku tegevuseni. „Eesti 2035“ strateegia koostamisel on võetud aluseks üleilmsed suundumused¹⁰, millest vabatahtliku tegevuse tulevikku mõjutavad enim tõenäoliselt järgmised.

Maailma rahvastik kasvab ja vananeb, tehnoloogia muutub järjest kiiremini. Ka ärimudelite ja töö olemus muutub, senist diplomaatia ja rahvusvahelise koostöö kultuuri ja poliitikat kujundanud rahvusvaheliste organisatsioonide mõju nõrgeneb, ränne kasvab (seetõttu muutub sotsiaalne tasakaal ja lõimumisvajadus) ning poliitilised süsteemid ja riigivalitsemine muutuvad.

Poliitikakujundamise vaatenurgast on lähikümnend kõige keerukam muutuste kiiruse ja suundumuste vastuolulisuse tõttu. Tuleb mõista makrotrendide mõju möödapääsmatust – nendega võidelda ei tasu ja silmi kinni pigistada pole vastutustundlik.

Selles uuringus analüüsiti teiste riikide praktikat¹¹ ning uuringuid ja teadusartikleid, et tuvastada valdkonna peamised suundumused. Kokkuvõttes võib öelda, et **muutuvad viisid, kuidas tegutsetakse vabatahtlikuna ja kuidas organisatsioonid seda tegevust mõistavad. Tähelepanu on rohkem muutustega toimetulekul kui vabatahtlikus tegevuses osalemise määral üldiselt.**

Järgnevates peatükkides on esile toodud kolm suundumust, millega läbivalt soovitatakse arvestada ja millega juba tegeletakse. **Strateegiliselt on vaja leida üles suundumustes peituvad ohud ja takistused**, et neid minimeerida ning valmistada osapooli ette suundumustega kohanemiseks. Samuti tuleb tuvastada **võimalused**, et kasutada neid valdkonna ja vabaühenduste heaks ära ning võimendada.

1.2.1. Vananev rahvastik

Aastaks 2035 suureneb maailma rahvastiku arv 8,8 miljardini ja üleilmne mediaanvanus tõuseb 30 eluaastalt (2015) 34 eluaastale (2035). Kui rahvastik kasvab peamiselt Aasias ja Aafrikas, siis Euroopa Liidus (EL) see väheneb ja vananeb ning sotsiaalsüsteeme ülal pidavate tööealiste inimeste hulk kahaneb. See suurendab pingeid majanduses, tööhõive suundumustes ja inimeste heaolus ning põhjustab migratsiooni¹².

Statistikaameti andmetel Eesti elanike oodatav eluiga pikeneb¹³ ja rahvastik vananeb¹⁴. Aastaks 2040 moodustavad 65-aastased ja vanemad inimesed 26–27% rahvastikust (2018. a 20%). Pikenev eluiga ja rahvastiku vananemine toob tööealistele kaasa suurema koormuse teiste ühiskonnaliikmete eest hoolitsemisel.

⁹ Vt ka Dekker, P., Halman, L. (2003, pp. 1-17)

¹⁰ Riigikantselei. (2018)

¹¹ Vt lisa 1 metoodikaosa selgitust.

¹² Riigikantselei. (2018)

¹³ Statistikaamet. (2018a)

¹⁴ Tammur, A. (2014)

Uuringutest¹⁵ on selgunud, et eakatel on soovi ja aega ning tänu üha paranevatele tervisenäitajatele ka rohkem energiat tegutseda vabatahtlikuna. Suurbritannia kogemuse järgi¹⁶ on nende käes ka järjest suurem osa ühiskonna rikkusest, mis muudab nad ühelt poolt oluliseks tarbijasegmenndiks ja võimaldab neil teiselt poolt panustada vabatahtlikuna tegutsemisse rohkem aega. Seega on eakatel erinevad võimalused (sh rollide mitmekesisus) ja ootused vabatahtlikuna tegutseda.

Eakate kaasamisel vabatahtlikku tegevusse nähakse seda suuremat väärtust, et see kasvatab nende sotsiaalset aktiivsust ja seega lõimitust ühiskonda. See mõjub hästi nende vaimsele ja füüsilisele tervisele, sh vähendab dementsust, aitab säilitada ja isegi parandada kognitiivseid võimeid ning võib pidurdada haigussümptomite ilmumist¹⁷. Eesti vanemaealised on aga võrreldes teiste EL-i riikidega vabatahtlikku tegevusse vähem kaasatud ega ole ühiskondlikult aktiivsed (vt täpsemalt alaptk 2.1.1). Eestlaste tervena elatud aastate prognoos on alla EL-i keskmise ja paraneb visalt¹⁸.

Elanike oodatava eluea pikenemine ja rahvastiku vananemine annab vabaühendustele mitmesuguseid võimalusi, kuid suurenevad ka ootused nende rollidele. Vabaühendused saavad aidata avalikul sektoril ja heaoluühiskonna institutsioonidel kohaneda uue olukorraga, luua uuenduslikke lahendusi ning kujundada keeruliseks muutuseks vajalikke toetavaid hoiakuid. Samal ajal peitub eakamates vabaühenduste ja kogukonnaalgatuste jaoks üha suurem vabatahtlike potentsiaal. Suurbritannia kogemus hoiatab siiski, et vabaühendused ei ole valmis eakaid kaasama¹⁹.

1.2.2. Mikrovabatahtlikkuse kasv ja virtuaalne vabatahtlikkus

Kiireneva sotsiaalse aja taustal suureneb nõudlus vabatahtlikuna tegutsemise lühiajaliste võimaluste järele – soovitakse lihtsa juurdepääsuga, voolavaid võimalusi. Tekkinud on nn **mikrovabatahtlikkus**. Selle põhitunnused on järgmised: väike ajakulu korraga, lihtne juurdepääs, kohene tegevus, mugav, ülesande-, mitte rollipõhisus, mitteformaalsed kokkulepped, võib toimuda internetis, väikeste panuste kaupa üks kord või regulaarselt osalemine. Oluline on, et **vabatahtlik ise kontrollib seda, kuidas ja millal ta tegevuses osaleb**. Eestis võib näiteks tuua **Helpifici** keskkonna kaudu esitatud abipalvetele vabatahtlikuna reageerimise.

Kui inimestel on väga palju võimalusi eneseteostuseks ja -arenguks ning oma vaba aja sisustamiseks, on konkurents vabatahtlikele suur. See, kes teeb neile asja lihtsamaks, mugavamaks ja huvitavamaks, pälvib tähelepanu. Ei ole veel selgust, kas selline vabatahtlikkus asendab nn traditsioonilised vabatahtlikus tegevuses osalemise viisid. Esialgu on üksnes teada, et vabatahtlikuna tegutsemise viisid ja vormid muutuvad väga mitmekesiseks.

Esmased kogemused Suurbritannias näitasid, et kolmanda sektori organisatsioonidel oli keeruline tulla sellisele nõudlusele vastu ja kujundada oma tegutsemisviise ümber. Järgmised peatükid tõestavad, et Eestis on olukord sarnane.

Vabasektori tulevikukatsumus on asjaolu, et organisatsioonid küll eelistavad pikaajalisi vabatahtlikke, sest nende juhendamine ja koordineerimine on kulutõhusam (ptk 3), kuid üha enamad vabatahtlikud otsivad lühiajalisi võimalusi. Seega on mikrovabatahtlikkus ühelt poolt kriitiline suundumus ning surve vabatahtlikke vajavatele organisatsioonidele, algatustele ja missioonidele. Teiselt poolt võimaldab selle suundumusega arvestamine kaasata nooremaid põlvkondi ja neid elanikerühmi, kellel vaba aega napib.

¹⁵ Nt Commission on the Voluntary Sector & Ageing. (2015) ja Tambaum, T. (2016)

¹⁶ Commission on the Voluntary Sector & Ageing. (2015)

¹⁷ Morrow-Howell, N., Hong, S., Tang, F. (2009, pp. 91-102); Willigen, M. (2000, pp. 308-318); Tambaum, T. (2016)

¹⁸ Tervise Arengu Instituut. (2018)

¹⁹ Commission on the Voluntary Sector & Ageing. (2015)

Mikrovabatahtlikkuse alamtrendina tasub tõsta esile virtuaalmaailmas toimuvat. Tehnoloogia rolli kasvuga meie igapäevaelus on saanud mikrovabatahtlikkuse kõige levinumaks vormiks **virtuaalne vabatahtlik tegevus** ehk e-vabatahtlikkus. Kui traditsiooniliselt tulevad vabatahtlikud vahetult kokku, et täita ühiselt mõnd kindlat ülesannet piiratud aja jooksul, siis virtuaalne vabatahtlik tegevus võib toimuda igal ajal igas kohas ja ükskõik kelle poolt, kes on internetis. See on põhimõtteliselt rahvahange (ingl *crowdsourcing*) teadlikumalt vabatahtliku panuse andmise eesmärgil. See tegevus on suuresti mõjutatud mängustumisest: vabatahtlikke hoitakse algatuse, tegevuse või organisatsiooni juures aktiivsena mänguliste, meelelahutuslike ja võistluslike võtetega.

Eestist võib selle suundumuse näiteks tuua „Teeme ära!“ maailmakoristuspäeva tarvis erasektoriga koostöös arendatud üleilmsete prügihunnikute kaardistamise veebirakenduse²⁰. Teine näide on Pimedate Ööde filmifestivali endise vabatahtlike koordinaatori arendatav vabatahtlike kaasamise rakendus Zelos²¹.

Mõlema rakenduse esmased kogemused viitavad, et nende kasutajaprofiil on (veel) üsna piiratud. Internetti kasutavad teistest rohkem 16–54-aastased eestimaalased (üle 90% kasutajatest). Vähem kasutavad internetti vanemad elanikud: 55–64-aastaste näitaja on 76% ja 65–74-aastaste oma 54%. Samas on selline aktiivsus EL-i keskmistest 9–10 protsendipunkti suurem²². Seega võib Eestil olla rohkem potentsiaali tõmmata vanemaid sihtrühmi kaasa osalema ka virtuaalses vabatahtlikus tegevuses. Lisaks võib eeldada, et praegused 54-aastased jätkavad interneti kasutamist ka kümne aasta pärast, st e-vabatahtlikkuse potentsiaal kasvab.

1.2.3. Professionaliseerumine

Eestiski on alates 2011. aastast pälvinud järjest rohkem tähelepanu vabatahtliku tegevuse uued avaldumisvormid, nagu professionaalidest vabatahtlike (*pro bono*) kaasamine organisatsioonide tegevusse, ettevõtete või asutuste korraldusel toimuv töötajate panustamine vabaühenduse tegevusse või ühiskonda (ettevõtete vabatahtlik tegevus, „Annetame aega“²³ kampaania puhul panustab ettevõtte oma töötajate tööaega nii, et töötaja palgas ei kaota) ning vabatahtlike professionaliseerumine.

Professionaalidest vabatahtlikud jagavad oma erialaseid teadmisi ja oskusi mujal kui oma tavatöökohal. Paljudel vabaühendustel ei ole raha, et palgata teatud spetsiifiliste tegevuste jaoks oma ala spetsialiste (nt veebilehe loomine, kommunikatsioon, suurte projektide rahastuse taotlemine ja projektide elluviimine, juriidiline nõustamine, vt ptk 3). Seepärast tuleb pöörata just neile vabatahtlikele suuremat tähelepanu, sealjuures organisatsioonide võimekusele neid kaasata.

Vabatahtlike kaasamine professionaalsete teadmisi eeldavatesse tegevustesse ühelt poolt hägustab vabatahtliku tegevuse piire, kuid aitab teiselt poolt suurendada ühenduste võimekust ning tuua vabatahtlikuna tegutsema ka need, kes seda nn lihttööna ei teeks.

Arvestades, et professionaalid on üldjuhul väga hõivatud, on nad organisatsiooni juhtimise ja mõjususe ning tegevuse planeerimise ja vabatahtlike koordineerimise suhtes väga nõudlikud. Sellise vabatahtliku kaasamine eeldab organisatsioonilt tavalisest läbimõeldumast süsteemi ja valmisolekut temaga tegeleda (sh pakkuda piisavat rakendust).

Ka **ettevõtete vabatahtlik tegevus** eeldab vabatahtlike võimekat kaasamist, sest tööandja soovib töötajate tööaega annetades, et aega kasutataks väärtuslikult.

²⁰ Maailmakoristuse kodulehekülg

²¹ Zelose kodulehekülg

²² Statistikaamet. (2016)

²³ Annetame aega kodulehekülg

Eestis võib **vabatahtlike professionaliseerumise** või poolkutselisuse näiteks tuua vabatahtlikud päästjad ja abipolitseinikud. Nende kaasaja valib võimalikke vabatahtlikke hoolikalt ja arendab neid koolituste abil, et nad täidaksid oma ülesandeid professionaalselt ning pakuksid vajaduse korral kutselistele päästjatele ja politseinikele tuge.

Vabatahtlike kõrval professionaliseeruvad ja sageli ka bürokratiseeruvad vabatahtlikke kaasavad organisatsioonid. Esiteks ajendavad neid selleks näiteks mikro- ja professionaalidest vabatahtlike ootused, ent teiseks ka äriettevõtted, kes oma tegevuse laadi tõttu kaasavad aeg-ajalt vabatahtlikke. Kuna ettevõtetel on palgalisi töötajaid ja nad teenivad kasumit, on neil eelduslikult ka suurem võimekus värvata ja koordineerida vabatahtlikke teadlikumalt ning töötada nende jaoks välja atraktiivseid motivatsioonipakette. See ajendab vabaühendusigi kaasama vabatahtlikke teadlikumalt, et olla ettevõtete kõrval konkurentsivõimeline.

Asjatundlikum kaasamine tähendab juhiste ja protseduurireeglite väljatöötamist ning süsteemset tagasiside küsimist ja andmist. See lisab töömahtu ning nõuab ka vabatahtlikult oma panuse ja kogemuse analüüsimist. Sõltuvalt vabatahtlikust võib see muuta osalemise vähem atraktiivseks ja hägusamaks ning võib juhtuda, et ta pigem ei soovi vabatahtlikuna tegutseda. Sellest tulenebki nõudlus kiire ja mugava mikrovabatahtlikkuse järele.

2. VABATAHTLIKUS TEGEVUSES OSALEMINE

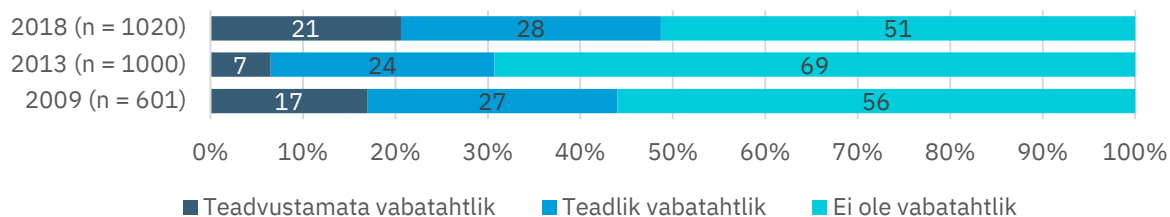
Selles peatükis analüüsitakse elanikeküsitluse tulemusi vabatahtlikus tegevuses osalemise, sellest teadlikkuse ning vabatahtlikus tegevuses osalemise ja mitteosalemise põhjuste kohta. Tuuakse võrdlusi 2013. aasta ja võimaluse korral ka 2009. aasta uuringu tulemustega.²⁴

Uuringuaruandes kasutame läbivalt kahte terminit: **teadlik vabatahtlik** ja mitteteadlik ehk **teadvustamata vabatahtlik**. Need tulenevad uuringu kontseptsioonist ja varem tehtud uuringutest (nt 2013. a uuring²⁵) ning tuginevad elanikeküsitluse tegemise loogikale.

Nagu 2013. aasta küsitluses nii selgitati ka 2018. aasta küsitluse käigus vastajale vabatahtliku tegevuse definitsiooni ja (A) küsiti, kas ta on sellises tegevuses osalenud. Lisaks (B) loetleti levinumaid tegevusi (Joonis 7 allpool), mida vabatahtlikena tehakse, ja küsiti, kas vastaja on mõnes sellises tegevuses osalenud. Esimesele küsimusele (A) „Jah“ vastanud nimetame teadlikeks vabatahtlikeks. Neid, kes ütlesid, et pole vabatahtlikuna tegutsenud (A), kuid vastasid, et on osalenud mõnes Joonis 7 kajastatud tegevuses (B), nimetame mitteteadlikeks ehk teadvustamata vabatahtlikeks.

2.1. Vabatahtlikus tegevuses osalemise määr ja sagedus

2013. aasta²⁶ ja 2018. aasta elanikeküsitluse tulemuste võrdlusest²⁷ selgub, et **vabatahtlike osakaal rahvastikus on kasvanud** (Joonis 1). Kui 2013. aastal oli neid rahvastikus 31% (sh teadvustamata vabatahtlikud), siis 2018. aasta küsitluse kohaselt on **vabatahtlike osakaal 49%** (sh teadvustamata vabatahtlikud), mis tähendab, et vabatahtlikuna tegutses u 477 831 inimest²⁸.

Joonis 1. Vabatahtlike osakaal rahvastikus %²⁹ (Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2009, 2013 ja 2018)

²⁴ 2009. a olid vabatahtliku tegevusena loetletud ka doonorlus ja annetamine, mis vabatahtliku tegevuse käsituse muutmise tõttu Euroopas ja mujal maailmas ei ole 2013. ja 2018. a enam vabatahtliku tegevusena arvestatud. Seega ei ole 2009. a küsitluse tulemused täielikult võrreldavad 2013. ja 2018. a küsitluse tulemustega.

²⁵ Uus, M., Hinsberg, H., Mänd, T., Batueva, V. (2013)

²⁶ *Ibid.*

²⁷ Kuna 2013. a küsitluses muudeti vabatahtliku tegevuse definitsiooni täpsustamise tõttu küsimuste ja vastusevariantide sõnastust, ei ole võimalik 2009. a tulemuste võrdluse põhjal suuri järeldusi teha.

²⁸ 2018. a alguses oli Eestis 975 167 elanikku vanuses 15–74 a. 1020 inimese küsitlemisel on 95% tõenäosusnivool veamäär $\pm 3,1\%$.

²⁹ 2009. a olid vabatahtliku tegevusena loetletud ka doonorlus ja annetamine, mis vabatahtliku tegevuse käsituse muutmise tõttu Euroopas ja mujal maailmas ei ole 2013. ja 2018. a enam vabatahtliku tegevusena arvestatud. Seega ei ole 2009. a küsitluse tulemused täielikult võrreldavad 2013. ja 2018. a küsitluse tulemustega.

Vabatahtlike arvu selline erinevus 2013. ja 2018. aastal on märkimisväärne, mistõttu tuleb otsida näitaja muutumise põhjuseid, et hinnata selle tõsiseltvõetavust. Osa vabatahtlike osakaalu määra tõusust võib tulla asjaolust, et määra kajastavate küsimuste puhul lisati 2018. aasta küsimustikku täpsustavad näited³⁰, ehkki meie hinnangul on nende mõju pigem minimaalne.

Arvestades 2017. aasta oktoobrist 2018. aasta novembrini toimunud suuremaid vabatahtlikuna panustamist võimaldanud tegevusi, võivad vabatahtlike osakaalu nii suure kasvu taga olla „Eesti Vabariik 100“ üritused (seda kinnitab ka kohaliku elu edendamise tegevuste ja ürituste korraldamise populaarsus (Joonis 7 ja Joonis 8)), tervisespordi populaarsuse kasv ning koristustalgute korraldamine („Teeme ära!“, World Cleanup Day). Mõju võib olla ka kohalike omavalitsuste reformil, kuna mõne intervjuueeritu hinnangul ajendas see inimesi tegutsema teatud tegevuse poolt või vastu.

Kirjeldataud sündmuste suurema mõju olulisust võrreldes vastusevariantide sõnastustega kinnitab ka Tabel 1 (alaptk 2.2) nähtav teadvustamata vabatahtlike osakaalu kasv just nimetatud sündmustega seotud tegevuste puhul. Vabatahtlike osakaalu kajastava näitaja tõsiseltvõetavust näitab veel asjaolu, et mõlema uuringu küsitlused tehti sügisel (vastavalt oktoobris ja novembris), st ka see ei saa olla tulemuste märkimisväärse erinevuse põhjus.

Samuti kajastavad vabatahtlike osakaalu rahvastikus Eurostati andmed ja rahvusvaheline lahkuse uuring (*World Giving Index*), kuid need vaatavad vabatahtlikus tegevuses osalemist natuke teistel alustel, st pole siinse uuringu tulemustega võrdsustatavad.

Eurostati 2015. aasta andmetel panustas viimase 12 kuu jooksul 16% Eesti elanikest formaalsesse (organiseeritud) ja 26% mitteformaalsesse vabatahtlikku tegevusse³¹, mis jääb tõenäoliselt 2013. ja 2018. aasta tulemuste vahele.

Rahvusvaheline lahkuse uuring vaatleb võõraste aitamist, raha annetamist ja vabatahtlikuks olemist eraldi. Selle uuringu küsimustikku arvestades võib võõraste aitamine ja vabatahtlikus tegevuses osalemine olla teoreetiliselt võrdsustatav vabatahtlikuks olemisega, sest näiteks Toidupangas tegutsemist, laste ja vanurite aitamist ning kogukondlikke tegevusi võib vaadata kui võõra inimese aitamist.³²

2014. aasta indeksi kohaselt (kajastab 2013. a andmeid) aitas viimase kuu jooksul võõraid 40% Eesti elanikke ja 18% oli vabatahtlik, samal ajal kui 2018. aasta indeksi kohaselt (2017. a andmed) aitas võõraid 26% ja vabatahtlikuna tegutses 16% elanikest. Need andmed küll erinevad siinse uuringu tulemustest, kuid samas näitavad vabatahtlikkuse vähenemist Eestis.³³ Üks andmete erinevuse põhjus on kindlasti ajavahemik, mille käigus tehtut uuriti (üks kuu vs. 12 kuud), seega ei ole nende küsitluste tulemused siinse uuringu tulemustega üks ühele võrreldavad.

Kuidas hinnata, kas Eesti vabatahtlikus tegevuses osalemise määr on piisav? Vabatahtliku tegevuse väärtus sisemajanduse koguproduktis (SKP) on Eestis 1%, Soomes aga 3%³⁴, mistõttu võiksime soovida paremat tulemust. Teisalt on võrreldes EL-i riikide vabatahtlikus tegevuses osalemise määraga³⁵ Eesti 2015. aasta andmetel samal tasemel EL-i keskmisega (Joonis 2).

³⁰ 2018. a küsitluse aluseks võeti 2013. a uuringu aruande lisas olnud küsitluse küsimustik, mis sisaldas tegevuste näiteid. Hiljem uuringutulemusi võrdlema hakates selgus, et tegelikult näiteid ei esitatud. Tegevuste erinevus on näha tabel 1 (alaptk 2.2).

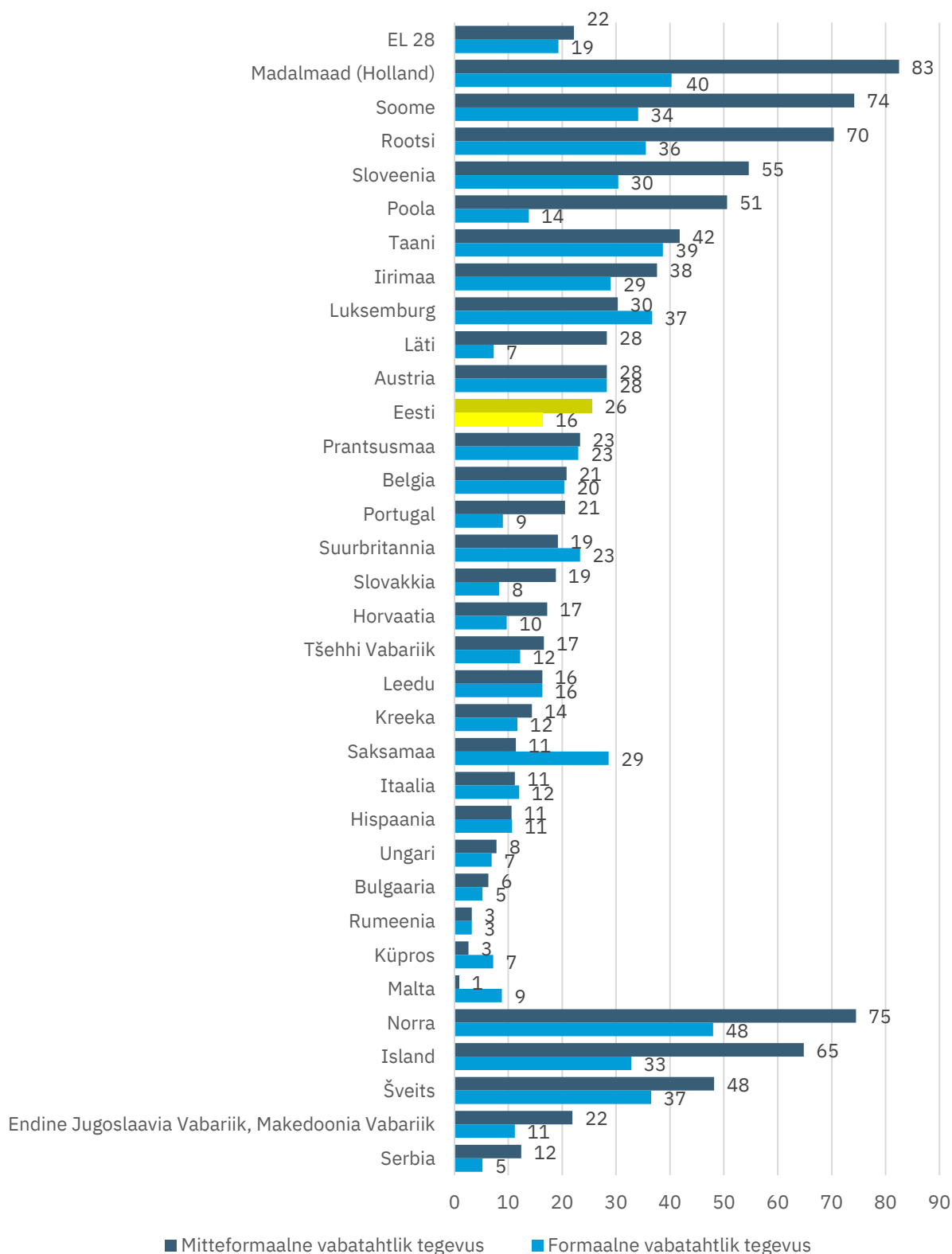
³¹ Eurostat Statistics Explained. (2017)

³² Uuringu tegijatele ei ole teada täpsed rahvusvahelise lahkuse uuringu küsitluse tegemise ja kvantitatiivse ülevaate koostamise alused. Eeldatavasti sai vastaja märkida mitu kodanikuaktiivsust näitavat tegevust, st osakaalude liitmine pole õigustatud ja kattuvuste mitteteadmised ei võimalda hinnata vabatahtliku tegevuse määra tegelikku muutust.

³³ Charities Aid Foundation. (2019)

³⁴ SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital. (2015)

³⁵ Eurostat Statistics Explained (2017). Social participation and integration statistics. Formal and informal voluntary activities.

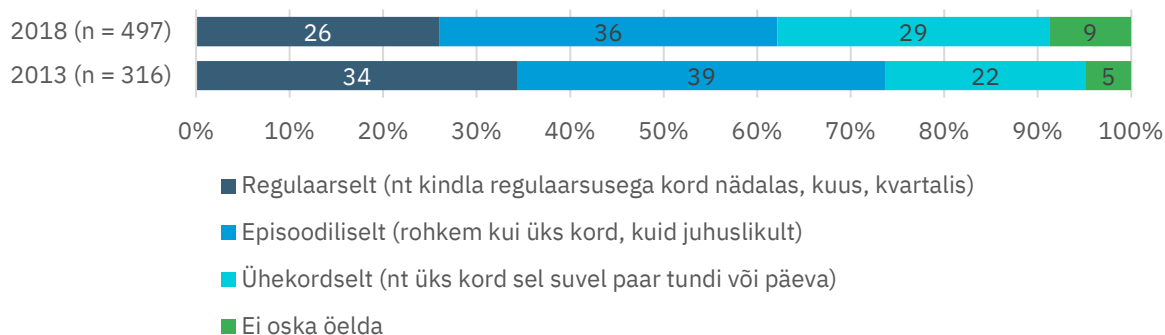

Joonis 2. Vabatahtlikus tegevuses osalemine EL-i riikide võrdluses 2015. a % (Eurostat)

Võrreldes 2013. aastaga on **regulaarselt vabatahtlikuna tegutsejate osakaal kahanenud 34%-lt 26%-le** (Joonis 3). Regulaarsuse all on peetud silmas panustamist vähemalt üks kord poole aasta jooksul. Olgugi et

teadlike vabatahtlike seas on regulaarselt ja episoodiliselt panustajate osakaal suurem, tuleb regulaarselt panustajate osakaalu muutus teadlike vabatahtlike arvelt (tagasimine 41%-lt 33%-le).

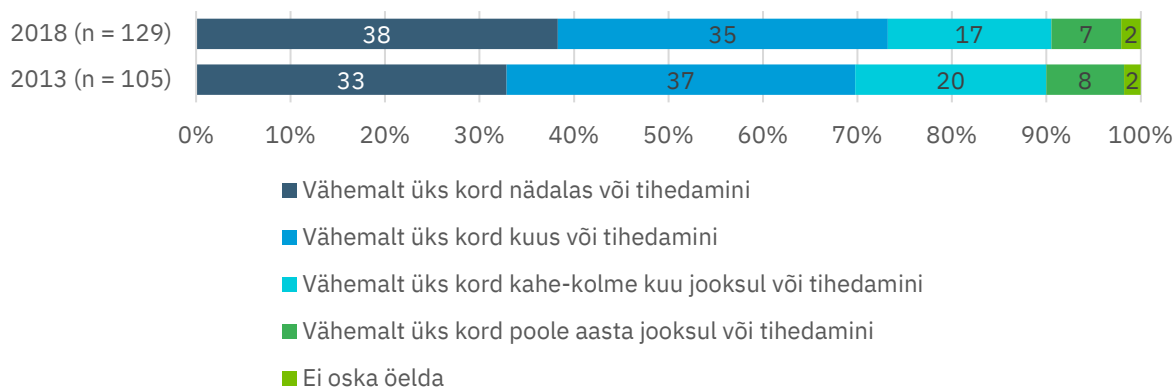
Regulaarselt vabatahtlike arvu vähenemine ja **ühekordselt vabatahtlike osakaalu kasv 29%-le vabatahtlike seas** võivad viidata uutele vabatahtlikele – neile, kes pole veel jõudnud rohkem panustada, ning uute kogemuste otsijatele (nn tööampsajatele). See kinnitab alapeatükis 1.2 kirjeldatud mikrovabatahtlikkuse suundumuse jõudmist Eestisse.

Joonis 3. Vabatahtlikuna tegutsemise regulaarsus % („Kui sageli Te viimase 12 kuu jooksul olete vabatahtliku tegevusega tegelenud?“; Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2018)

Regulaarselt vabatahtlikus tegevuses osalejate osalussageduses pole märkimisväärseid muutusi toimunud – sageduse muster on jäänud inimeste arvu kahanemisest hoolimata samaks (Joonis 4). **73% regulaarsetest vabatahtlikest, st u 9% elanikest (15–74 a) tegutseb vabatahtlikuna kord kuus või tihedamini** (u 48 000 inimest³⁶ vähemalt kord nädalas ja u 43 700 inimest vähemalt kord kuus³⁷).

Eesti suhtluskeelega ja rohkem kui ühe lapsega vastajad tegutsevad regulaarse vabatahtlikuna sagedamini. Kui võrrelda, millises rollis vastaja vabatahtlikuna tegutses, siis **eestvedajad panustavad pigem regulaarselt (51%)** ja kaasalööjad-abilised üks kord (42%) või episoodiliselt (41%).

Joonis 4. Regulaarsete vabatahtlike panustamise sagedus % („Kas regulaarselt tähendab Teie jaoks, et olete vabatahtlikuna tegutsenud tavaliselt ...?“; Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013 ja 2018)

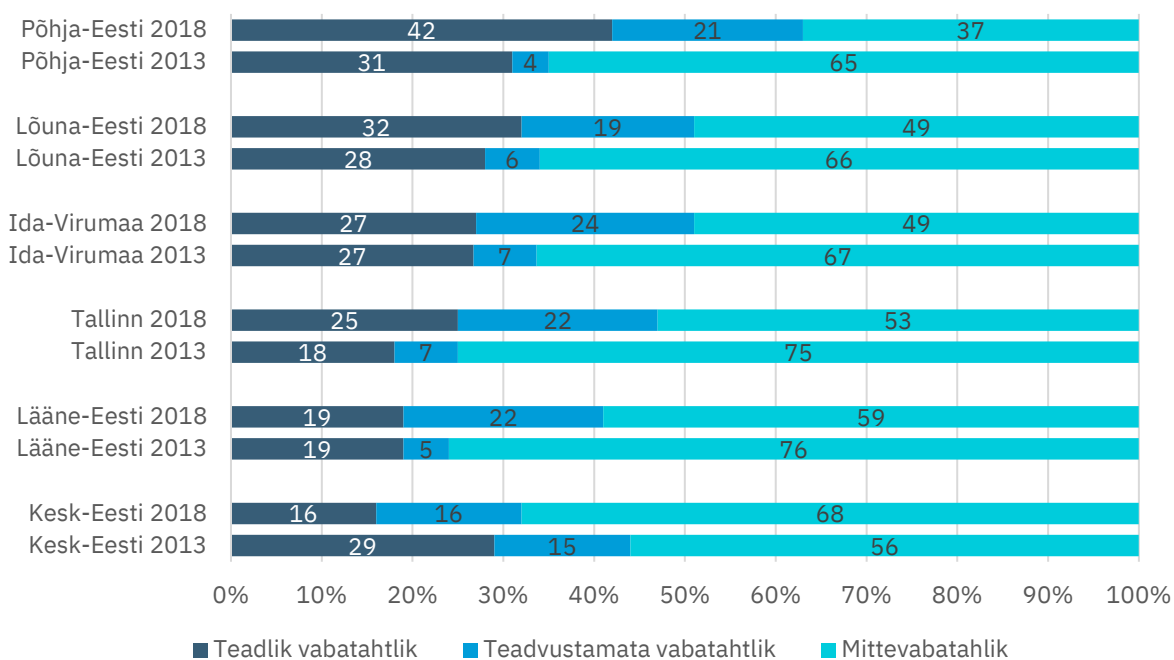
2018. aasta elanikeküsitlusele vastanutest **ütles 41%, et on tegutsenud kaugemas minevikus (enne 12 kuud) vabatahtlikuna** (n = 1020). Viimase 12 kuu jooksul vabatahtlikuna tegutsejatest on **60%** (n = 497) teinud seda

³⁶ ±10,3%, st ±10 415 inimest.

³⁷ ±8,2%, st ±10 214 inimest.

ka kaugemas minevikus, st **on pikaajalised vabatahtlikud**. 25% teadlikest vabatahtlikest on osalema hakanud alles viimase aasta jooksul, mistõttu võib neid nimetada uuteks või pikemalt vabatahtlikku tegevusse mittepanustanud vabatahtlikeks. Võrdlusi varasemate küsitlustulemustega ei ole võimalik esitada, sest see küsimus olid ankeedis esimest korda.

Piirkonniti on vabatahtlike osakaal kõikjal peale Kesk-Eesti märkimisväärselt kasvanud (Joonis 5). **Vabatahtlikke on kõige rohkem Põhja-Eesti** (63%, n = 172) ja kõige vähem Kesk-Eesti (32%, n = 76) elanike seas. Maakondade valimid olid kohati liiga väikesed, et teha üldistusi.³⁸

Joonis 5. Vabatahtlike osakaal piirkonniti % (Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013 ja 2018)³⁹

77% vabatahtlikest (n = 497) **osaleb oma lähipiirkonna tegevustes**, st tegutseb vabatahtlikuna oma linnas, vallas või väiksemas kogukonnas. Võrreldes 2013. aastaga ei ole vabatahtlikuna tegutsemise ulatuses või asukohas märkimisväärsed muutusi olnud. Ehkki väljaspool Eestit vabatahtlikuks käinute osakaal on natuke kasvanud (peaaegu 0%-lt 2%-le), võib see siiski kinnitada intervjuudest selgunut, et vabatahtlik tegevus välismaal hakkab muutuma üheks reisimise viisiks või eesmärgiks.

2.1.1. Vabatahtlikus tegevuses osaleja sotsiaal-demograafiline ja majanduslik taust

Vabatahtlikest on ligikaudu **pooled mehed ja pooled naised** (vastavalt 47 ja 53%). Võrreldes 2013. aastaga hakkab seega vabatahtlikus tegevuses osalemine sooliselt ühtlustuma. Mehed on naistest aktiivsemad transpordiabi ja korrakaitsetegevustes ning ajaloolise pärandi säilitamise, kohaliku elu edendamise, spordi- ja korrakaitse valdkonnas. See viitab muu hulgas kohalike omavalitsuste reformi, „Eesti Vabariik 100“ ürituste ja terviseedenduse populaarsuse kasvu võimalikule soodsale mõjule meeste panusele vabatahtlikkusse.

Vanuselt on **endiselt enim vabatahtlikke 35–49-aastaste seas** (28%). Võrreldes 2013. aastaga on aga **vabatahtlike keskmine vanus tõusnud** ja 15–24-aastaste pealekasv vähenenud, mis kinnitab alapeatükis 1.2

³⁸ Maakondade jaotust vt lisast 3.

³⁹ Iga piirkonna n aastate kaupa on näha lisa 3 tabelis 4.

kirjeldatud vananeva rahvastiku trendi ning eakate kaasamise potentsiaali. Vabatahtlike ja mittevabatahtlike kogu sotsiaal-demograafiline struktuur ja jaotus elukohapõhiste tunnuste alusel on üksikasjalikumalt esitatud lisa 6 tabelites 1 ja 2.

Haridustaseme järgi on **pooled vabatahtlikud kesk- või keskeriharidusega** (sh kutseharidusega), nagu ka 2013. aasta küsitluse tulemuste järgi. Kõrgharidusega vabatahtlike osakaal on mõnevõrra vähenenud ning alg-, põhi- ja keskharidusega kutseharidusega vabatahtlike osakaal veidi suurenenud. Kui 2013. aastal oli kõrgharidusega vabatahtlike osakaal märkimisväärselt suurem kogu rahvastiku kõrgharidusega inimeste osakaalust, siis 2018. aasta andmete põhjal on märgatavam erinevus just kesk- või keskeriharidusega vabatahtlike puhul. Nimelt on 50% vabatahtlikest kesk- või keskeriharidusega, samal ajal kui kogu rahvastikust on selle haridustasemega 37% elanikest.

Vabatahtlikest 71% on eesti ja 26% vene rahvusest. Kodakondsuse põhjal on 72% vabatahtlikest Eesti kodakondsusega, 4% Venemaa kodakondsusega ja 18% vastajatest eelistas enda kodakondsust mitte teada anda.⁴⁰ Seega on Eesti üldist rahvuslikku jaotust aluseks võttes **eestlased ja venelased vabatahtlike seas proportsionaalselt suhteliselt hästi esindatud.**⁴¹

Vabatahtlikest **73%-l on igapäevane suhtluskeel eesti keel.** Teadvustamata vabatahtlike seas on muukeelseid rohkem kui teadlike vabatahtlike seas (31% vs. 25%), seega on muukeelsete seas teadlikkus vabatahtlikust tegevusest natuke väiksem.

Ameti poolest on pooled vabatahtlikud **ettevõtjad, juhid ja tippspetsialistid (28%) ning keskastme spetsialistid, ametnikud ja isikuteenindajad (25%)**. Ettevõtjate ja tippspetsialistide osakaal vabatahtlike seas on võrreldes 2013. aastaga kasvanud 8 protsendipunkti.

Nagu selgus 2013. aasta küsitluse tulemustest, **ei ole rohkem kui pooltel vabatahtlikel lapsi** (2018. a oli 61% vabatahtlikest lasteta, 2013. a 59%). See viitab lapsevanemate ja perede potentsiaali vähesele kasutamisele vabatahtlikus tegevuses.

Ligikaudu poolte vabatahtlike isiklik **keskmine netosissetulek** on vähemalt 651 eurot kuus (49%) ja pere keskmine netosissetulek pereliikme kohta vähemalt 501 eurot kuus (45%).

2.1.1.1. Millised on meie ohud ja võimalused rahvastiku vananemise trendiga kohanemisel?

Siinse küsitluse hinnangul on 9% vabatahtlikest 65–74-aastased⁴² ja 13% pensionärid. Ka **üleeuroopaline vähemalt 50-aastaste elanike uuring „SHARE“⁴³ ja aktiivsenanemise indeks⁴⁴** näitavad Eesti eakate väga väikest panust vabatahtlikku töösse, samuti nappi ühiskondlikku aktiivsust. Kuidas sellesse teadmisse suhtuda?

EL-i keskmisest⁴⁵ on Eesti naiste tervena elatud elu viis ja pool aastat ning meestel koguni üle üheksa aasta lühem. 2016. aasta andmetel oli Eesti meeste tervena elatud eluaastate poolest EL-i 28 riigi seas eelviimasel kohal –

⁴⁰ 18% elanikeküsitluses osalenutest jättis kodakondsuse küsimusele vastamata. Kui need vastajad välja arvata, on vabatahtlikest 88% Eesti, 5% Venemaa ja 2% muu riigi kodakondsusega.

⁴¹ 2018. a oli Statistikaameti andmetel rahvastikust 69% rahvuselt eestlased, 25% venelased ning kodakondsuselt 85% Eesti kodakondsusega, 6% Vene kodakondsusega ja 8% muu riigi kodakondsusega.

⁴² Statistikaameti andmetel olid 2018. a alguse seisuga 16% 15–74-aastastest 65–74-aastased, st eakad on vabatahtlike seas ka proportsionaalselt alaesindatud.

⁴³ Tambaum, T. (2016): 55-aastaste ja vanemate elanike kaasatus vabatahtlikku töösse on „SHARE’i“ 15 riigi seas Eestis üks kõige väiksemaid. Viimase 12 kuu jooksul oli vabatahtliku tegevusega olnud seotud 4% vaadeldavast vanuserühmast.

⁴⁴ Valminud Euroopa Komisoni ja ÜRO koostöös. Aktiivse vananemise indeksist (*Active Ageing Index*) selgub, et EL-i 28 riigi võrdluses on Eesti vanemaealised vähem aktiivsed just ühiskondlikus elus. Sellest näitajast tahapoole jäävad ainult Poola ja Bulgaaria. Enam-vähem samal positsioonil on Eesti Rumeeniaga.

⁴⁵ R. Nestor *et al.* (2018)

halvem oli see näitaja ainult Lätis. Eesti naiste positsioon parem, nad olid 18. kohal. Seega pole Eesti inimesed veel oma tervisenäitajatelt võrreldavas seisus Suurbritanniaga (alaptk 1.2).

Potentsiaali tuleb näha aga selles, et meie eakad on valmis tunduvalt rohkem ühiskonda panustama. Jättes kõrvale tervise- ja toimetulekuprobleemid, on võimalike tegevuste kaudu valmis andma ühiskonda suurema panuse 40% vastanutest (45% 50–74-aastastest)⁴⁶. Heade näidetena eakate kaasamisest Eestis võib nimetada järgmist.

- Aktiivsete pensionäride ühenduse näide on ka Tallinnas ligikaudu 400 liikmega tegutsev Vanurite Eneseabi- ja Nõustamisühing (VENÜ). Selle tegevuse üks nurgakive on mõtteviis, et kõik vabatahtlikud on ise n-ö esimese ringi abisaajad – aitamine annab kõige rohkem tagasi. Samuti kehtib põhimõte, et iga liige on mõne tegevussektiooniga aktiivselt seotud ja panustab sellesse.
- Arvestades varem viidatud soolisele ebavõrdsusele eakate tervisenäitajates (kindlasti ka meeste vabatahtlikus tegevuses osalemise madalama määra üks põhjendusi), tõstame esile **vanemate meeste klubisid**, mida on alates 1995. aastast asutatud üle Eesti 18.
- Eakate vabatahtlikkuse soodustamisel on suur roll raamatukogudel, päevakeskustel ning rahva- ja kultuurimajadel. Aktiivselt tegutsevad ka põllumeeste liidud, Eesti Inseneride Liit, erakondade senioride sektioonid, maanaiste seltsid, spordiliitude seniorid, hobitegevuse liidud (käsitöö, aiandus jne), Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Selts, laulukoorid ning näiteringid.

Indeksiga seotud uuringust selgus, et aktiivse vananemise poliitikaga ei ole Eesti ei riiklikul ega kohalikul tasandil hakkama saanud, kuigi valdkonnaga on tegeletud pikalt⁴⁷. Lähitulevikus tasub poliitikakujundajatel arvestada selles peituvaid võimalusi – viimastel aastatel on mitu huvirühma võtnud rahvastiku vananemisega tegelemise oma prioriteetseks teemaks.

Eesti Koostöö Kogu algatas 2017. aasta märtsis **uue eakuse rahvakogu** loomaks tervikpilti, millise muutuse ja käitumise soosimisega peaks Eesti praeguste probleemide ja suundumuste kontekstis tegelema, arvestades aastat 2050. Uue eakuse rahvakogu protsessis kogutud, läbiarutatud ja täiendatud ettepanekud pakuvad riigi tasandi lahendusi uue eakuseni jõudmiseks.⁴⁸ Muu hulgas tehti ettepanek luua riiklik tervikstrateegia ja -süsteem vanemaealiste vabatahtliku tegevuse algatamiseks ja töös hoidmiseks ning kaasata vabatahtlikke tervishoiusüsteemis.⁴⁹

Vanemaealiste vabatahtliku tegevuse ja ühiskondliku aktiivsuse teemaga on tegelenud ka **Sotsiaalministeeriumi** juures koos käiv **vanemaealiste poliitika komisjon**. Juba 2016. aastal koostati üksikasjalik ettepanekute kogum eakate vabatahtliku tegevuse aktiivsuse suurendamiseks. Näiteks tuuakse esile, et seda on võimalik ajendada ja korraldada mitmeti⁵⁰.

- **Vabatahtlik praeguses vabatahtlike süsteemis.** Vajalik on parem teavitatus võimalustest, praeguste vabatahtlike värbajate täienduskoolitus eakate sihtrühma kõnetamise ja kaasamise soodustamiseks ning veebiarendused. Praegune vabatahtlike süsteem töötab eeskätt nendega, kes on ise aktiivsed ja terved ning otsivad võimalusi. Tuleks toetada vabaühenduste suutlikkust kaasata eakaid.
- Kuidas pöörata ühiskonna tähelepanu rahvastiku vananemisele ja vanuselise diskrimineerimise vähendamisele⁵¹, näiteks koostöös meediaga?

⁴⁶ TNS Emor, SA Poliitikauuringute Keskus Praxis. (2015)

⁴⁷ Tambaum, T. (2016)

⁴⁸ Uue eakuse rahvakogu. (2017)

⁴⁹ Kumbki ettepanek ei kogunud üle 1000 toetusallkirja, mistõttu need ei jõudnud Riigikogusse arutelule.

⁵⁰ Tambaum, T. (2016)

⁵¹ Vt nt Commission on the Voluntary Sector & Ageing. (2015)

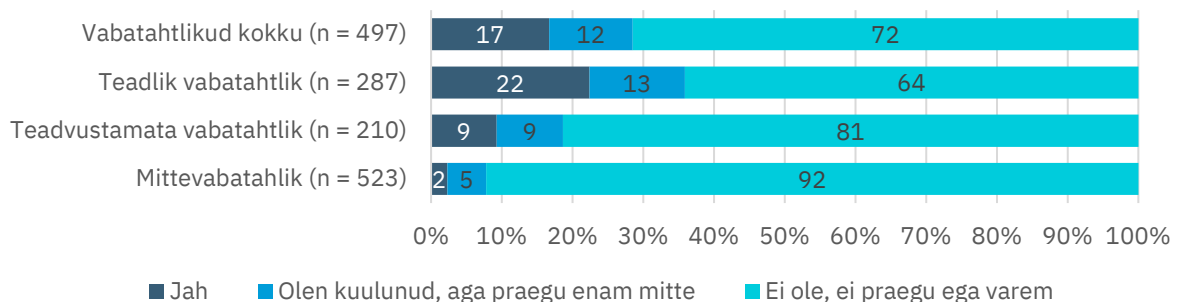
- Kuidas suurendada vabatahtlike kaasajate võimekust kaasata eakaid? Vabaühendused võiksid osata julgustada ja toetada neid nii enese eest seisma kui ka ühiskonda panustama.
- Kuidas disainida vabatahtlike rolle, mis sobiksid eakatele? Suurbritannia kogemuse järgi võiks olla võimalusi panustada ka erialaselt. Vaja on uut tüüpi paindlikke, kogemuste- oskustega professionaalidest vabatahtlike rolle ja nõustamistüüpi rolle, mis oleksid huvitavad ja atraktiivsed vanematele inimestele, kes otsivad erialast panustamise võimalust pensionile jäädes ning hiljem oma elus.
- **Vabatahtlik, kes aitab eakaaslast.** Talle on vajalik info baas, turvalisuse tagamine, läbipõlemise vältimine ning toetav ja arendav tugistruktuur.
- **Sotsiaaltöötaja vabatahtlik abiline** (sarnane vabatahtlike päästjatega). Täiskasvanule tugisikuteenuse osutamisse on lubatud kaasata vabatahtlikke – vajalikud on sotsiaaltöötaja ja abilise koolitused. Hea näide on Sotsiaalministeeriumis 2018. aasta oktoobris hankega algatatud ja Eesti Külaliikumise Kodukant elluviidav vabatahtliku seltsilise projekt⁵². See pakub vabatahtlikku toetust täisealistele erivajadustega inimestele ja eakatele (Harju, Hiiu, Lääne-Viru, Põlva, Pärnu ja Võru) maakonnas. Selle esmaprojekti eesmärk on katsetada vabatahtlike rakendamise koostöömudelit hoolekandesüsteemis ja töötada selle kogemuse põhjal välja üle Eesti rakendatav teenus.

Seega tasub ja tuleb pöörata Eestis suuremat tähelepanu eakate kaasamisele vabatahtlikku tegevusse. Seda tehes on tähtis märgata, et tulevikku disainides ei arvestataks mitte ainult praeguste pensionäridega, vaid ka kümne aasta pärast pensionile jäävate inimestega, kes on Eestiski tunduvalt aktiivsemad, kogenumad, tervemad ja ressursirikkamad kui praegused pensionärid.

2.1.2. Vabatahtlike ja mittevabatahtlike kuulumine kodanikuühendustesse

Elanikeküsitluse tulemuste alusel on **ühenduse liikmeks olemise tähtsus vähenenud**. Kui 2013. aasta uuringu käigus tehtud telefoniküsitluse kohaselt oli 21% vastanutest (n = 600) mõne vabaühenduse liige, siis 2018. aasta andmetel **kuulub mõnda kodanikuühendusse lihtliikme, juhatuse või nõukogu liikmena ainult 9% vastanutest** (n = 1020).

Nagu 2013. aasta uuringu järgi nii kuulusid või on kuulnud ka 2018. aastal just vabatahtlikud sagedamini mõnda ühendusse (29%; Joonis 6). Mittevabatahtlikest kuulus ühendustesse üksnes 2% vastanutest (2013. a 9%).

Joonis 6. Kuulumine kodanikuühendusse % („Kas kuulute mõnda kodanikuühendusse lihtliikme, juhatuse või nõukogu liikmena?“; Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2018)

Vähenenud on ka sellesse organisatsiooni kuulumise osakaal, kus vabatahtlikuna tegutseti. Kui 2013. aastal kuulus 51% organiseerunud vabatahtlikest (n = 143) samasse organisatsiooni, mille kaudu nad viimase 12 kuu

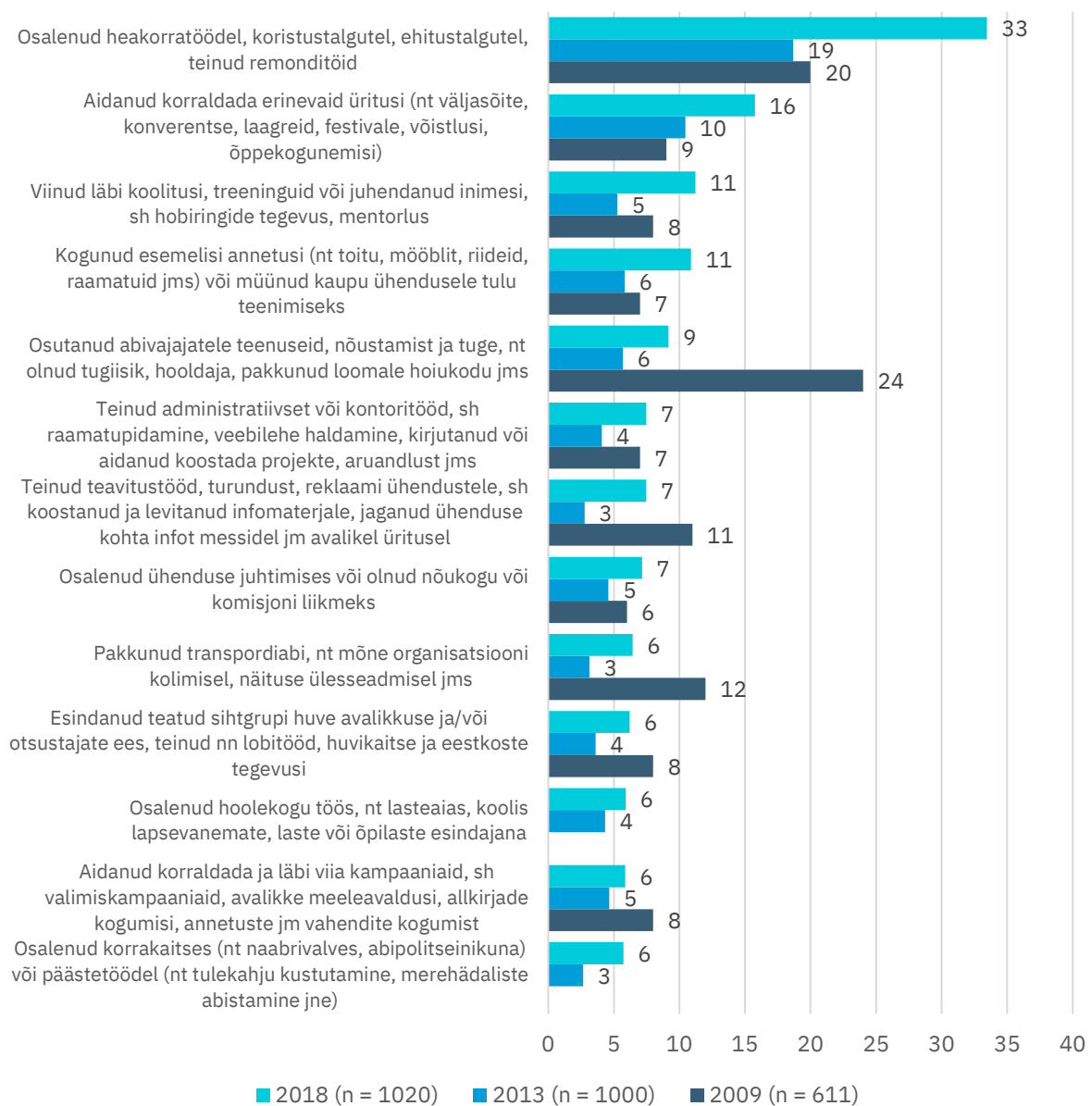
⁵² Eesti Külaliikumine Kodukant. (2018)

jooksul vabatahtlikus tegevuses osalesid, siis 2018. aastal kuulus kodanikuühenduse või koguduse juures vabatahtlikuna tegutsenutest organisatsiooni ametlike liikmete sekka 42% vastanutest (n = 117).

Seega **osaletakse vabatahtlikuna üha rohkem ilma formaalselt organisatsiooni liikmeks olemata**, mis kinnitab mikrovabatahtlikkuse ja sellega kaasnevate mitteformaalsete kokkulepete olulisuse kasvu (alptk 1.2). Teadlikud vabatahtlikud vastasid mitteteadlikest sagedamini, et on selle organisatsiooni liikmed (49 vs. 30%), mille juures nad tegutsevad vabatahtlikuna.

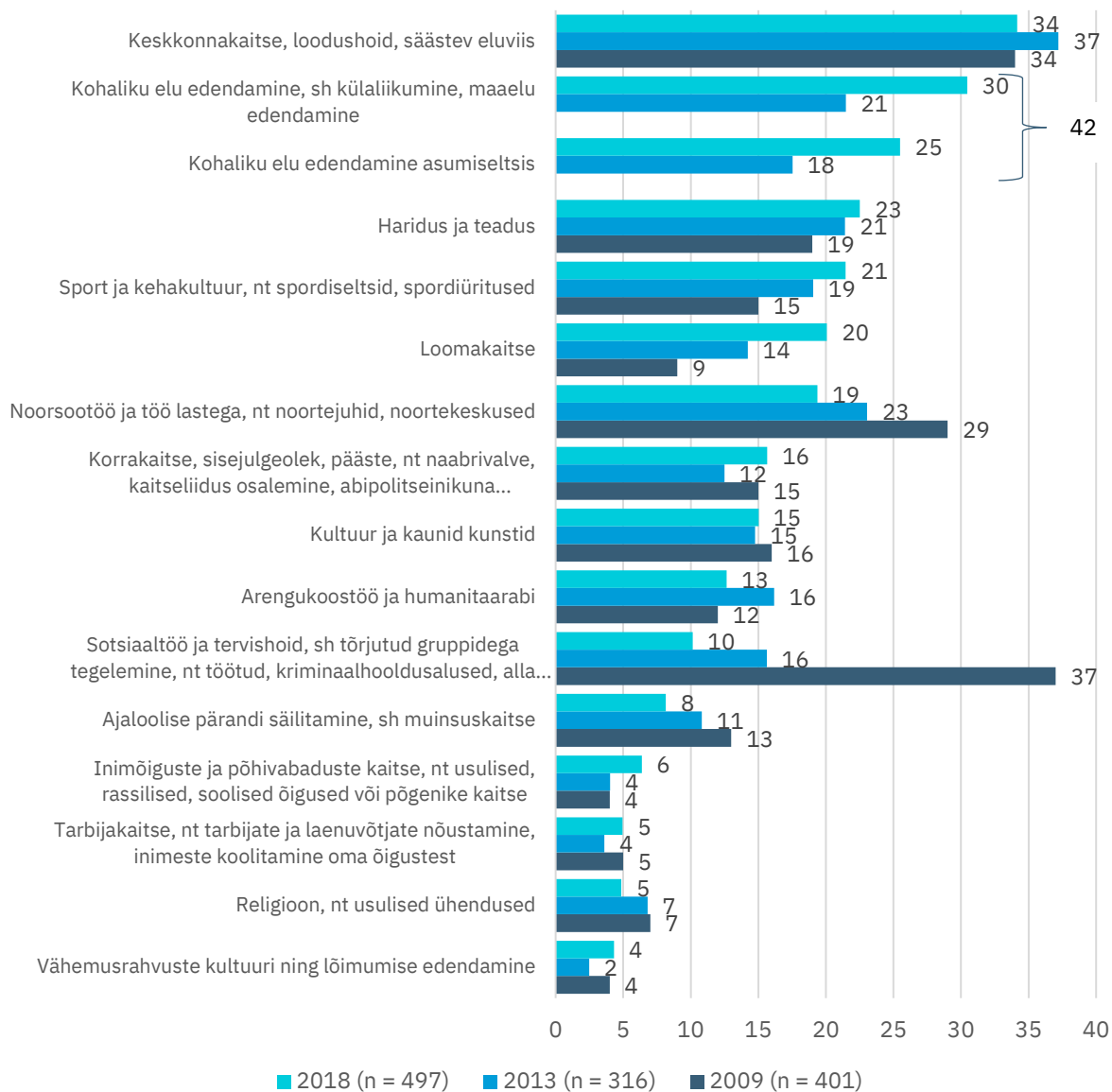
2.2. Vabatahtlikus tegevuses osalemise valdkonnad

Enim osaletakse vabatahtlikuna **heakorratöödel, sh koristustalgutel (33%), aidatakse korraldada üritusi (16%), koolitatakse või juhendatakse treeninguid ja inimesi (11%) ning kogutakse esemelisi annetusi (11%)** (Joonis 7).

Joonis 7. Tegevused, milles on viimase 12 kuu jooksul tasu saamata osaletud % (Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2018)

Suurim on kasv olnud heakorratöödel ja koristustalgutel ning ürituste korraldamises osalemisel. See võis mingil määral tuleneda nii 2018. aastal toimunud „Teeme ära!“ koristustalgutest, üleilmsest koristuspäevast⁵³ kui ka „Eesti Vabariik 100“ ürituste käigus kohaliku elu edendamisse panuse andnute arvu kasvust (Joonis 8; vabatahtlike oli nii korraldajate kui ka tegevuste elluvijiate seas).

Joonis 8. Valdkonnad, milles on vabatahtlikuna 12 kuu jooksul tegutsenud %⁵⁴ („Millistesse valdkondadesse kuuluvad tegevused, milles olete 12 kuu jooksul osalenud?“; Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2009, 2013 ja 2018)

⁵³ „Let’s do it“ statistika kohaselt osales üleilmsel koristuspäeval „World Cleanup Day 2018“ 2,9% Eesti elanikest (World Cleanup Day (2018))

⁵⁴ 2009. a oli kohaliku elu edendamise kohta ainult üks variant, 2013. a jagati see külaliikumiseks ja asumiseltside tegevuseks. 2009. a osales kohaliku elu edendamises 38% ja 2013. a 33% vabatahtlikest. 2018. a tegeles 42% vabatahtlikest vähemalt ühe kohaliku elu edendamise viisiga.

Võrreldes 2013. aastaga on seega püsinud suurima panuse saanud tegevused samana (Joonis 7). Asjaolu, et **võrreldes 2013. aastaga on kõigi tegevuste puhul osalusprotsent kasvanud**, viitab vabatahtlikuna tegutsejate suuremale panusele.

Väikseim tegevuses osalenute vs. mitteosalenute osakaalu vahe on hoolekogu töös osalenute ja esemaliste annetuste kogumise juures.

Tabel 1. Teadvustamata ja teadlike vabatahtlike tegevus vabatahtlikuna 2013. ja 2018. a % („Kas Te olete viimase 12 kuu jooksul osalenud tasu saamata järgmistest tegevustes?“)⁵⁵

	2013		2018	
	Teadvustamata vabatahtlik	Teadlik vabatahtlik	Teadvustamata vabatahtlik	Teadlik vabatahtlik
<i>Aidanud korraldada ja läbi viia kampaaniaid, sh valimiskampaaniaid, avalikke meeleavaldusi, allkirjade kogumisi, annetuste jm vahendite kogumist</i>	0	19	6	16
Osalenud ühenduse juhtimises või olnud nõukogu või komisjoni liikmeks	9	17	9	19
Osalenud hoolekogu töös, nt lasteaia, koolis lapsevanemate, laste või õpilaste esindajana	9	16	10	13
Esindanud teatud sihtgrupi huve avalikkuse ja/või otsustajate ees, teinud nn lobitööd, huvikaitse ja eestkoste tegevusi	5	14	8	16
Teinud teavitustööd, turundust, reklaami ühendustele, sh koostanud ja levitanud infomaterjale, jaganud ühenduse kohta infot messidel jm avalikel üritusel	3	11	6	22
Aidanud korraldada erinevaid üritusi (nt väljasõite, konverentse, laagreid, festivale, võistlusi, õppekogunemisi)	28	36	22	39
Osalenud heakorratöödel, koristustalgutel, ehitustalgutel, teinud remonditöid	52	63	63	72
Osalenud korrakaitstes (nt naabrivalves, abipolitseinikuna) või päästetöödel (nt tulekahju kustutamine, merehädaliste abistamine jne)	8	9	6	16
Viinud läbi oolitusi, treeninguid või juhendanud inimesi, sh hobiringide tegevus, mentorlus	14	18	18	26
Osutanud abivajajatele teenuseid, nõustamist ja tuge, nt olnud tugiisik, hooldaja, pakkunud loomale hoiukodu jms	17	19	13	22
Kogunud esemelisi annetusi (nt toitu, mööblit, riideid, raamatuid jms) või müünud kaupu ühendusele tulu teenimiseks	14	20	22	23
Teinud administratiivset või kontoritööd, sh raamatupidamine, veebilehe haldamine, kirjutanud või aidanud koostada projekte, aruandlust jms	6	15	11	19
Pakkunud transpordiabi, nt mõne organisatsiooni kolimisel, näituse ülesseadmisel jms	8	11	9	16
Muu	0	1	0	0
<i>Ei oska öelda</i>	45	52	33	34

Allikas: Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013 ja 2018

⁵⁵ Poolpaksus kirjas on 2018. a küsitluse vastusevariandi täpsustus. Rohelisel taustal on tegevuses osalemise märkimisväärne kasv võrreldes 2013. aastaga. Punasel taustal on tegevuses osalemise märkimisväärne vähenemine võrreldes 2013. aastaga.

Levinuimad valdkonnad, milles tegutseti, olid keskkonnakaitse, kohaliku elu edendamine, haridus ja teadus ning sport (Joonis 8) – 60% vabatahtlikest valis vähemalt ühe neist. 29% vabatahtlikest on viimase 12 kuu jooksul tegutsenud ühes valdkonnas, 25% kahes, 18% kolmes ning 29% neljas ja rohkemas. Seega tegutsevad **vabatahtlikud võrreldes 2013. aasta elanikeküsitluse tulemustega rohkemates valdkondades** (2013. a osales kolmes või enam valdkonnas 36% vabatahtlikest).

Seda suundumust on olnud näha juba varem näiteks menukaimas valdkonnas tegutseva Eestimaa Looduse Fondi tehtud vabatahtlike uuringus⁵⁶. Samuti kinnitab see intervjuudes osalenute tunnetust, et vabatahtlikud on hõivatud üha rohkemate vabatahtlike tegevustega, mis suurendab vajadust **pöörata rohkem tähelepanu läbipõlemisohule**. Teisalt, arvestades nn tööampsude suundumust vabatahtlikus tegevuses (alaptk 1.2), ei pruugi vabatahtliku panus olla igasse tegevusse ja valdkonda nii suur, et see tooks kaasa läbipõlemise.

Kohaliku elu edendas nii külaliikumine kui ka asumiseltside tegevusena **2018. aasta küsitluse kohaselt 42% vabatahtlikest**. Seega oli see üks peamistest ja kõige rohkem vabatahtlikke juurde võitnud vabatahtlikuna tegutsemise valdkondadest.

Võrreldes 2009. ja 2013. aastaga on noorsoo- ja sotsiaaltöö valdkonnas vabatahtlikuna tegutsemine kaotanud järjest populaarsust⁵⁷ (2009. a kolme enim panustatud valdkonna seas). Meediakajastust ja tervisespordiürituste rohkust arvestades on spordi- ja loomakaitse valdkonna menu kasv vabatahtlike seas suhteliselt ootuspärane.

Endiselt osaletakse vabatahtlikuna vähe inimõiguste ja põhivabaduste kaitses ning vähemusrahvuste kultuuri ja lõimumise edendamise valdkonnas. Need on samas dokumendianalüüsile ja intervjuudele tuginedes väga suure vabatahtlike kaasamise ja kodanikuaktiivsuse suurendamise potentsiaaliga alad.

Kõige hiljutisema vabatahtliku tegevusega panustati hariduse ja teaduse, kohaliku elu edendamise, keskkonnakaitse, noorsootöö ja korrakaitse valdkonda (Joonis 9). Arvestades, et küsitlus tehti 2013. ja 2018. aastal sarnasel ajal (oktoobris ja novembris), ei mõjuta hooajalisus vastuste erinevust.

⁵⁶ OÜ Cumulus Consulting. (2017, lk 14)

⁵⁷ 2013. a uuringuaruande järgi võib sotsiaaltöö ja tervisevaldkonna populaarsuse vähenemise põhjus olla mh see, et alates 2013. a ei hõlma see doonorlust ja üldist inimeste abistamist. Samas on ka viimase viie aastaga valdkonna populaarsus vähenenud.

Joonis 9. Kõige hiljutisema tegevuse valdkond % („Millisesse loetletud valdkondadest liigitada kõige hilisem (uuem) tegevus, mida tegite tasu saamata?“, Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013 ja 2018)

2.3. Vabatahtlikus tegevuses osalemise viisid

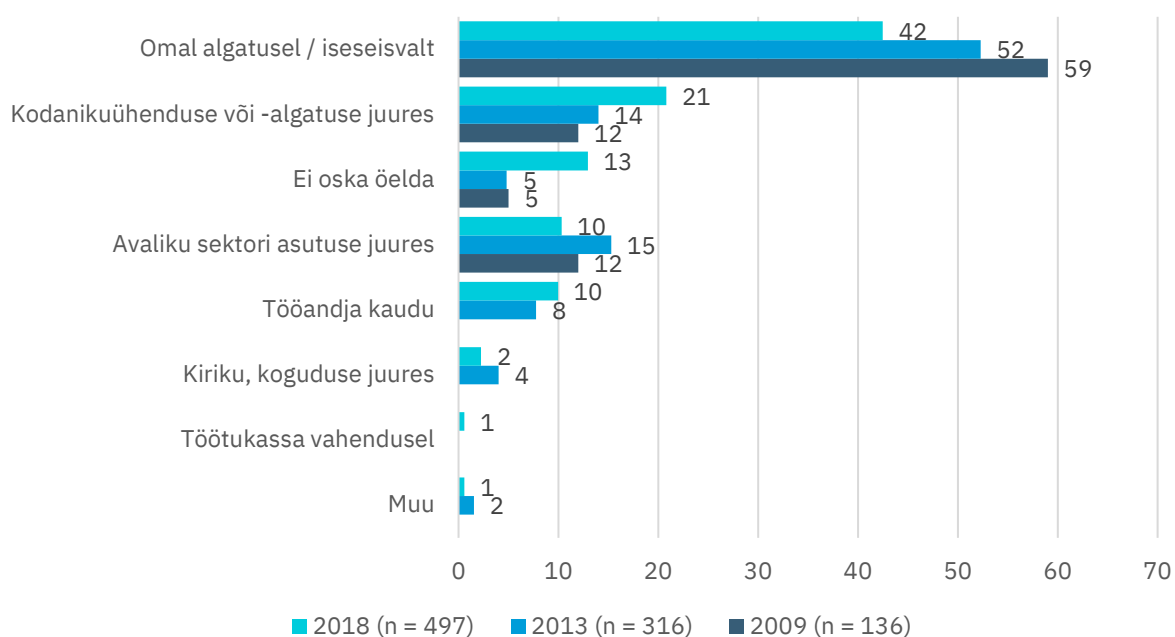
Selle uuringu käigus tehtud intervjuudest saadi kinnitust 2013. aasta aruandes öeldule, et vabatahtlikus tegevuses osalemise viiside ja motivatsiooni teadmine aitab vabatahtlikke kaasavatel organisatsioonidel nende tegevust paremini korraldada. Samuti aitab see vabatahtlikku kaasata organisatsiooni tegevusse pikka aega ning avaliku sektori asutustel ja muudel organisatsioonidel vabatahtlikku tegevust paremini toetada ja edendada.

Teoreetilises kirjanduses jaotatakse vabatahtlikuna tegutsemine **omalgatuslikuks** ja **organiseeritud vabatahtlikuks tegevuseks** (omal algatusel ja iseseisvalt vs. mõne organisatsiooni algatatud ja elluviidud tegevustes osalemine). Uuringu andmete kohaselt võib vabatahtlikus tegevuses osalemise viisid jagada inimese vabatahtlikku tegevusse jõudmise alusel järgmiselt.

- **Omal algatusel / iseseisvalt**, st mitteformaalselt **vabatahtlikuna tegutsemine** – võib omakorda jaguneda selle alusel, kas inimene jääb omal algatusel väljatöötatud tegevusega iseseisvalt tegutsema või panustab sellesse mõne organisatsiooni juures.

- **Mõne organisatsiooni**, näiteks kodanikuühenduse või -algatuse, avaliku sektori asutuse või kiriku-koguduse, **juures**, st formaalselt **vabatahtlikuna tegutsemine** – tegevuse algatus võib, kuid ei pruugi tulla vabatahtlikult endalt, sageli panustatakse etteantud tegevusse.
- **Kellegi teise algatusel või suunamisel vabatahtlikuna tegutsemine** – selleks ajendab näiteks tööandja (kambavaim, töötasu on tagatud vm) või Eesti Töötukassa (tööharjumuse kujundamise ja lisakogemuse eesmärgil suunatakse töötuid vabatahtlikuna tegutsema), kuid sarnane ajend ja käitumismuster on sellistel vabatahtlikel, kes tegutsevad vabatahtlikuna mõne tuttava algatusel.

Elanikeküsitluse kohaselt leidsid **ligikaudu pooled (42%) vabatahtlikest, et nad tegutsesid omal algatusel / iseseisvalt** (Joonis 10). Ligikaudu kolmandik (33%) tegutses mõne organisatsiooni (kodanikuühendus, avalik sektor, kogudus) juures ja 11% tööandja või Eesti Töötukassa kaudu.

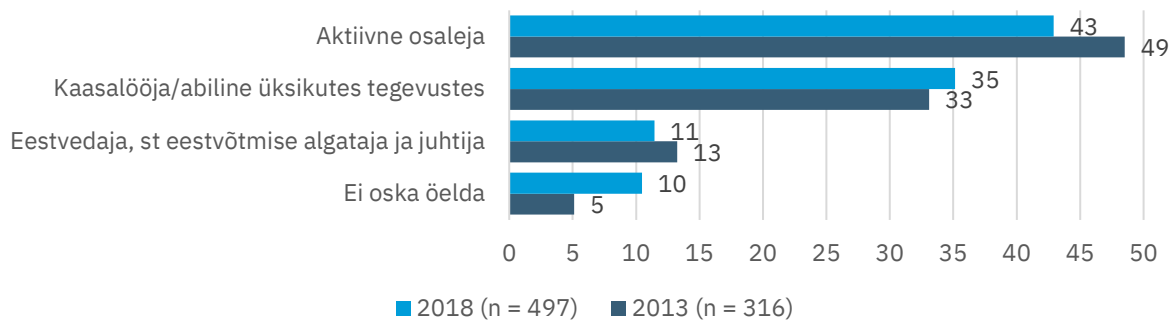

Joonis 10. Vabatahtlikuna tegutsemise viisid % („Kas Te tegutsesite selles valdkonnas omaalgatuslikult või mõne organisatsiooni juures?“; Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2009, 2013 ja 2018)

Nagu Joonis 10 näha, on omal algatusel tegutsejate osakaal vähenenud ja **kodanikuühenduste roll vabatahtlike kaasamisel suurenenud**. Selgub ka Eesti Töötukassa ja tööandjate mõju kasv, kusjuures intervjuudele tuginedes on nende potentsiaal vabatahtliku tegevuse tutvustamisel alakasutatud.

Omal algatusel / iseseisvalt tegutsejad on jagunenud tegevuste vahel suhteliselt ühtlaselt. Enim on nad seotud kohaliku elu edendamise, hariduse ja teaduse ning keskkonnakaitsega (11–13% omal algatusel tegutsevatest vabatahtlikest). Kodanikuühenduse või -algatuse juures tegeldakse eelkõige kohaliku elu edendamise ning hariduse ja teadusega (12–22% kodanikuühenduste juures tegutsejatest). Avaliku sektori asutuse juures tegutsejad panustasid esmajoones hariduse ja teaduse, noorsootöö ning korrakaitse valdkonda (14–22%).

Enim panustati viimatisse vabatahtlikku tegevusse (Joonis 9) **aktiivse osaleja** (43%) **või kaasalööja/abilisena** (35%; Joonis 11). Võrreldes 2013. aastaga on vastutava rolli võtmine natuke vähenenud, mis kinnitab Joonis 10 nähtavat omal algatusel tegutsemise vähenemist.

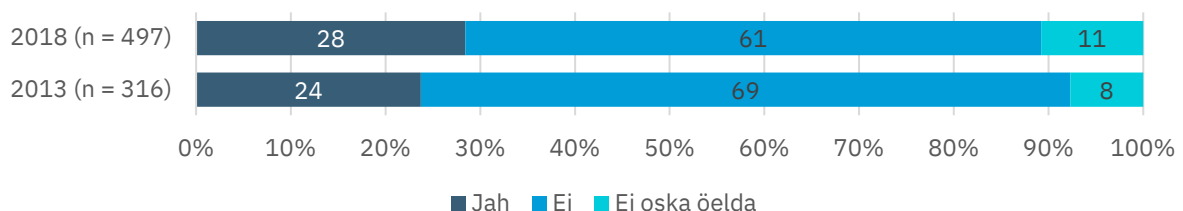

Joonis 11. Roll vabatahtlikuna % („Milline roll oli Teil selles viimases tegevuses?“; Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013 ja 2018)

Vabatahtlikuna saab osaleda nii füüsiliselt kusagil olles kui ka sotsiaalmeedias või muul viisil interneti kaudu. 14% viimase 12 kuu jooksul või enne seda vabatahtlikuna tegutsenutest (n = 616) ja **16% viimase aasta jooksul vabatahtlikuna panustanutest on seda teinud sotsiaalmeedias või muul viisil internetis või kodust lahkumata** (teadlikest vabatahtlikest 21%). Selliseid vabatahtlikke on rohkem nooremate (kuni 34 a), eesti suhtluskeelega, kõrgharidusega inimeste ning õpilaste ja üliõpilaste seas.

Vabatahtlikuna saab tegutseda ka professionaalseid teadmisi kasutades. See tähendab, et inimene annab oma haridusteel ja töökogemusest omandatud teadmised, oskused, kontaktid, kogemused ja anded vabatahtlikuna mõne organisatsiooni või missiooni teenistusse.

Võrreldes 2013. aastaga on **professionaalidest vabatahtlike osakaal** natuke **kasvanud**: 24%-lt 28%-le (Joonis 12). Nad panustasid ühiskonda võrreldes mitteprofessionaalidest vabatahtlikega sagedamini: **neist rohkemad osalevad vabatahtlikus tegevuses regulaarselt ja episoodiliselt**. Professionaalsetest vabatahtlikest tegutses vabatahtlikuna regulaarselt või episoodiliselt vastavalt 33 ja 45% ning erialast ettevalmistust mitte-eeldanud tegevustes osalenud vabatahtlikest 25 ja 35%.

Joonis 12. Tegevuse vastavus erialasele ettevalmistusele % („Kas see tegevus vastas Teie erialasele ettevalmistusele ja/või igapäevatoole ja ametile?“; Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013 ja 2018)

Professionaalidest vabatahtlikke on **sagedamini ürituste korraldajate ja heakorratööde tegijate seas** (vastavalt 50 ja 63% ütles, et neil oli erialane ettevalmistus või sarnased igapäevakohustused). Tööandja kaudu vabatahtlikku tegevusse panustajatest tegid seda rohkem kui pooled (58%) oma erialaste teadmistega.

2.3.1.1. Millised on meie ohud ja võimalused professionaliseerumise suundumusega kohanemisel?

Välisriikide suundumusi analüüsid ja strateegiadokumente lugedes saab aimu sellest, et üha rohkem vaadatakse vabatahtliku tegevuse valdkonnas ettevõtete ja tööandjate poole. Tööandjate vaatevinklist puudutab see peamiselt personalitöö (HR) ja ühiskondliku vastutustundlikkuse (CSR) valdkonda.

Siinsed küsitlustulemused näitavad, et vähemalt⁵⁸ 10% vabatahtlikest on tegutsenud vabatahtlikuna oma tööandja kutsel (2013. a 8%). Neist 58%, st rohkem kui pooled on andnud panuse oma erialaste teadmistega, st professionaalse vabatahtlikuna.

Fookusrühmaintervijud ja intervjuud, sh „Annetame aega“ kampaanias osalenud organisatsioonide ja uussisserändajate esindajatega, näitasid järgmisi põhjusi, miks professionaalidest vabatahtlike potentsiaal on alakasutatud:

- elanike vähene teadlikkus professionaalsete teadmistega vabatahtlikuna tegutsemise võimalustest ning sel viisil isikliku kasu saamisest ja ühiskonna aitamisest;
- vabaühenduste vähene julgus ja oskus küsida professionaalide abi;
- vabaühenduste vähene võimekus kaasata vabatahtlikke (tõhusalt);
- vabatahtlike soov tegutseda vabatahtlikuna igapäevatööst erinevas tegevuses.

Siinsest uuringust selgub, et üks lahendus on vabatahtliku töö edendajate suurem koostöö kõrgharidust eeldavate tööandjate esindajate ja ülikoolidega. Tuleb parandada nii tööandjate kui ka võimalike vabatahtlike arusaama professionaalina vabatahtlikuna tegutsemise kasust nii neile endile (karjäärireedelil liikumine), tööandjale (teadmiste-kogemuste täiendamine tööga seotud kogemustega, mainekujundus, sotsiaalselt vastutustundliku ettevõtte staatus) kui ka ühiskonnale. Lisaks toodi esile, et valdkonna spetsialistid väärtustavad oma aega eriti kõrgelt, seepärast on väga tähtis suurendada ühenduste vabatahtlike kaasamise võimekust, nagu nimetati ka alaptk-s 1.2.

Mida teevad professionaalidest vabatahtlikud (pro bono)?

- IT-spetsialist pakub IT-tuge veebilehtede ja rakenduste välja-töötamisel, disainimisel, tehniliselt tööshoidmisel ning arendamisel.
- Jurist ja advokaat annavad juriidilist nõu ning lahendavad juhtumeid.
- Raamatupidaja aitab teha vabaühenduse või projekti raamatupidamist.
- Psühholoog aitab töötada välja nõustamisteenuse, koolitada nõustajaid ja nõustab.
- Kutseline mentor ja coach nõustavad ja toetavad vabaühenduse eestvedajaid.
- Kutseline koolitaja ja treener koolitavad.
- Teadur, andmeanalüütik jt uurijad aitab koostada küsitlus-ankeete, disainida uuringu metoodikat, uuringuid korraldada ja ellu viia, tulemusi analüüsida jne.

Mida teevad vabatahtlikud internetis kaugtööna?

- Tõlgivad.
- Haldavad Facebooki, Instagrami jm sotsiaalmeediat, aitavad sisuloomega.
- Testivad kasutajasõbralikkust, vastavad muudele küsitlustele.
- Osalevad kampaania aktivistidena.
- Toimetavad fotopanku, podcast'e ja videoklippe.
- Kirjutavad ja toimetavad Vikipeedia artikleid.
- Ja palju muud!

⁵⁸ Ankeedis paluti vastata ainult viimatisel vabatahtliku tegevuse kohta, st aktiivsemad ja mitmekesisema vabatahtliku panusega inimesed võisid tegutseda tööandja kaudu ka varem, muudel kordadel. Seega võivad olla osakaal ja kasv võrreldes 2013. aastaga suuremad.

Professionaalidest vabatahtlike osakaalu kasvatamisel ja tööandjate kaudu vabatahtliku tegevuse tutvustamisel nägid uuringus osalenud ka „Annetame aega“ kampaania senisest suuremat rolli. Mitu intervjuudes osalenut tõi selle kampaania ja selles osalenud esile hea näitena valdkonna arendamisest. Samas rõhutati, et praegu ei toeta kampaania koduleht aega panustada soovivate ettevõtete ning neid vastuvõtivate organisatsioonide ja kodanikualgatuste kokkuviiimist. Kodulehe väärtust suurendaks ka täpsemate juhiste ja tegevusvõimaluste viidete lisamine. Dokumendianalüüsile tuginedes võiks kampaania kaudu tutvustada teisisigi võimalusi, kuidas ettevõtted saavad vabatahtlikku tegevust toetada (alaptk 2.4.1).

Tööandja võimalik toetus ja abi vabaühendustele:

- Vahendite ja/või ruumide kasutada andmine vabatahtlikuks tegevuseks
- Töötajatele tasustatud aeg vabatahtliku tegevusega tegelemiseks, sh töö ajal
- Nõusolek muuta tööaega või vähendada töökoormust, et töötaja saaks sobitada tööd vabatahtliku rolliga paremini
- Tunnustus või muu tänu vabatahtlikuna panustamise eest
- Auhindade välja panemine
- T-särkide, firma meenete, toidu, kinkekaartide jms annetamine
- Rahaline annetus organisatsiooni, kus töötaja on vabatahtlik
- Transpordi tagamine
- Ürituse sponsoreerimine, osalustasu või liikmemaksu tasumine

Hea näide kohanemisest võimalustega on Scult World Sport Volunteer Movementi jõudmine Eestisse⁵⁹: see rahvusvaheline võrgustik vahendab vabatahtlikke suurtele spordiüritustele ja -võistlustele. Kõigest paari aastaga on Eesti organisatsioon avaldanud mõju vabatahtliku tegevuse valdkonnale professionaalse lähenemisega, suutes kõnetada, inspireerida ja hoida vabatahtlikke ning aidates spordivõistluste korraldajatel nende tööd lihtsustada.

2.3.1.2. Millised on meie ohud ja võimalused mikrovabatahtlikkuse trendiga kohanemisel?

Alapeatükis 1.2 kirjeldatud mikrovabatahtlikkuse suundumust arvestades on **Eestis vabatahtlike sotsiaalmeedia või muul viisil interneti kaudu kaasamise potentsiaal alakasutatud**. Seda kinnitab asjaolu, et näiteks Soomes kui ühes suurima vabatahtlike osakaaluga riigis tehti 2018. aastal 24% vabatahtlikust tööst kaugtööna.⁶⁰

Digivõimaluste paremale ärakasutamisele tuleb seega pöörata rohkem tähelepanu. On ju kümne aasta pärast praegused internetikasutajast keskealised ise eakad, mistõttu võiks valmidus panustada digilahenduste kaudu kasvada ka eakate puhul. Näiteks Austraalia riiklikus vabatahtliku tegevuse arendamise strateegias⁶¹ on võetud üheks kuuest fookusvaldkonnast tehnoloogia parem ärakasutamine, kuna see võimaldab paremini ja kiiremini sobitada inimesi vabatahtliku tegevuse võimalustega ning suurendada selles osalemist.

Nii Soome, Kanada kui ka Austraalia kogemuse järgi saab tehnoloogilisi ja digilahendusi rakendada vabatahtlike motivatsiooni hoidmisel, koostöö soodustamisel ning vabatahtlikke kaasavate organisatsioonide omavahelises suhtluses.

Peamiste lahendustena nähakse Austraalia strateegias keskse ja toimiva portaali tööshoidmist. See vahendab vabatahtlikele nende huvidele ja võimalustele vastavaid võimalusi ning koostööd vabaühendustega, et arendada

⁵⁹ SCULT & Sport Year Foundation HQ. SCULT International Sport Volunteers Movementi kodulehekülj.

⁶⁰ Sauliala, A. (2018a, lk 26)

⁶¹ Commonwealth of Australia, Department of the Prime Minister and Cabinet. (2011)

avaandmete jagamise võimalusi vabatahtliku tegevuse nõudmise ja pakkumise paindlikuks ja mugavaks ühendamiseks. Kaudselt aitavad kaasa riiklikud investeeringud interneti kättesaadavuse parandamisse üle riigi (eriti äärealadel) ja internetikasutajate kasvu toetamine.

Nagu silmast silma tehtava vabatahtliku töö puhul või ehk olulisemgi on ka kaugtööna vabatahtlikke kaasates nende koordineerimine, juhendamine ja motiveerimine, tehtava sobivas vormis tutvustamine jne⁶².

2.4. Vabatahtlikus tegevuses osalemise ja mitteosalemise põhjused

Selles alapeatükis vaadeldakse lähemalt vabatahtlikus tegevuses osalemise ja mitteosalemise põhjusi. Tähelepanu pööratakse põhjustele, mis takistavad juba vabatahtlikuna tegutsejate panustamist. Arvestades, et uuringut läbivalt selgus vabatahtliku tegevuse ja selle eriaspektidega kursisoleku olulisus vabatahtlikuna tegutsemisele, kajastab viimane alapeatükk elanike teadlikkust vabatahtlikust tegevusest.

2.4.1. Vabatahtlikus tegevuses osalemise põhjused ja individuaalsed motivaatorid

Uuringust selgub, et vabatahtlikuna tegutsemist mõjutavad nii sisemised kui ka välised põhjused. Peamine väline põhjus on alapeatükis 2.3 kajastatud mõne **organisatsiooni või tuttava kutse tulla vabatahtlikuks**. Nii elanikeküsitluse tulemused (nt Joonis 10 ja Joonis 17), intervjuud, „Kodanikuühiskonna programmi 2021–2030“ koostamisel korraldatud piirkondlike arutelude tulemused kui ka selle programmi aktiivse elaniku töörühma arutus osalenute kogemused näitavad organisatsioonide ja kutsete rolli kasvu. Tunnetatakse, et uute eestvedajate pealekasv on napp. Eelistatakse osaleda etteantud tegevustes ja oodatakse (personaalset) kutset, eriti vastutusrikkama ülesande jaoks vabatahtliku leidmiseks.

Vabatahtlikus tegevuses osalemise põhjuste ja motivaatoritena võib esile tuua ka **selle tegevuse väärtused**. Võrreldes 2013. aastaga väärtustatakse 2018. aasta küsitluse kohaselt vabatahtlikku tegevust vähem Joonis 13). Samas tuleb vastuste erinevus eeldatavasti teadvustamata vabatahtlike suuremast osakaalust: need vabatahtlikud väärtustavad vabatahtlikku tegevust vähem (alaptk 2.4.3 Joonis 21). Vabatahtliku tegevuse väärtustamine sõltub veel kokkupuutest sellega: kauem kui 12 kuud tagasi vabatahtlikuna tegutsenud väärtustavad seda kõrgemalt kui need, kes pole üldse vabatahtlikud olnud.

Viimasel 12 kuul osalesid vabatahtlikus tegevuses tõenäolisemalt need, kes nõustusid, et vabatahtlik tegevus on nende sõpruskonnas ja pereringis väärtustatud, hea mainega, üha leviv suundumus ning vajalik ühiskonna üldise arengu ja inimeste jaoks.⁶³ Teisalt osalesid vabatahtlikus tegevuses tõenäolisemalt needki, kes ei nõustunud väitega, et see tegevus on õigusaktide abil piisavalt reguleeritud või soodustatud (lisa 6 tabel 2). **Tihedam kokkupuude vabatahtlikkusega annab seega parema arusaama valdkonna arenguvajadustest.**

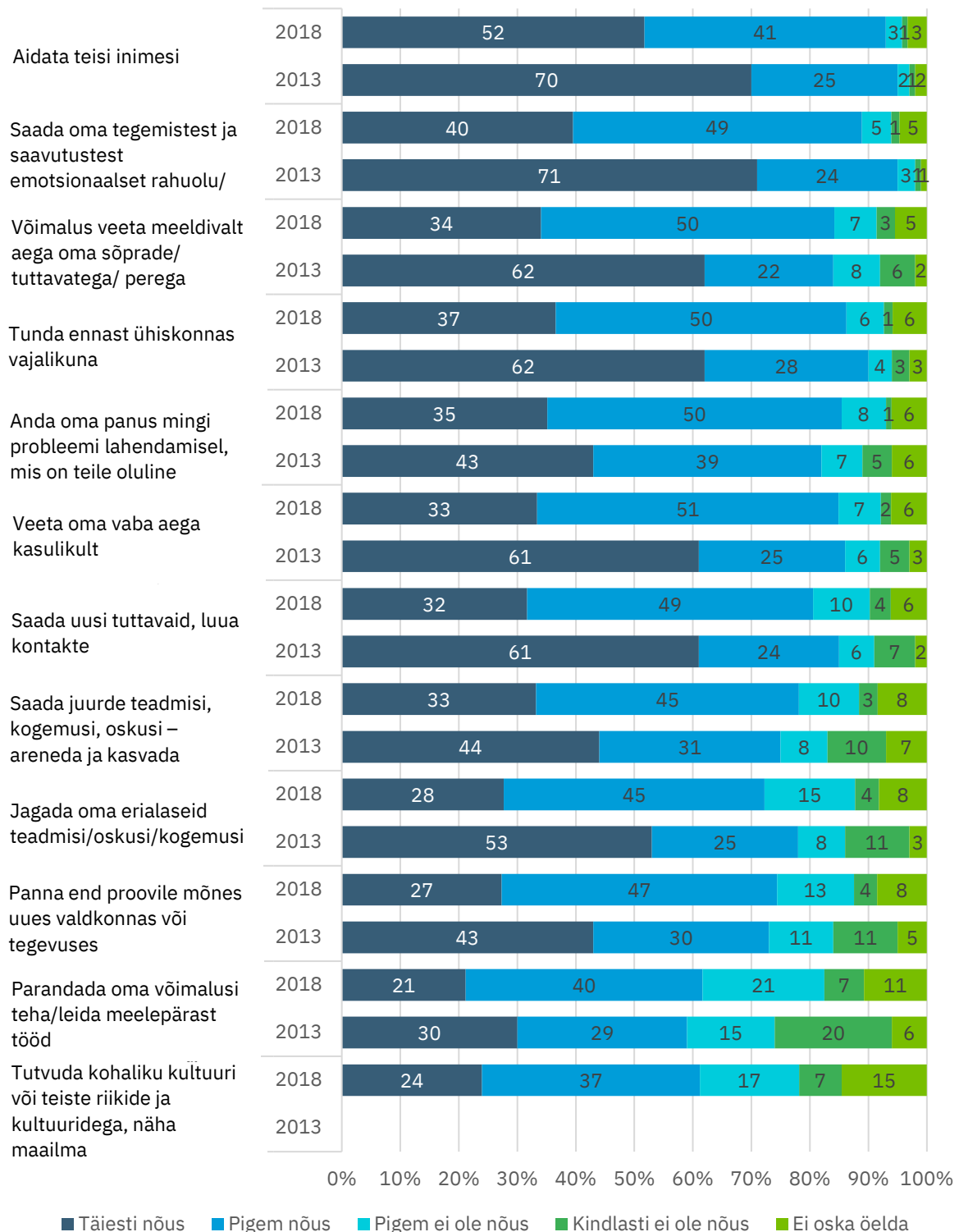
Korrelatsioonanalüüsist selgus, et viimasel 12 kuul vabatahtlikus tegevuses osalemine oli hoiakulistest tunnustest kõige tugevamini seotud vabatahtliku tegevuse väärtustamisega enda sõpruskonnas ja pereringis ning hinnanguga vabatahtliku tegevuse vajalikkusele inimeste jaoks (lisa 6 tabel 5). See viitab taas **tutvusringkonna olulisusele**.

Vabatahtlikus tegevuses osalenute hinnangul võimaldab see tegevus **aidata teisi inimesi, veeta meeldivalt aega oma lähedastega ning saada rahulolu oma tegevusest ja saavutustest** (95–97% vabatahtlikest).

⁶² Sauliala, A. (2018b, lk 27)

⁶³ Viimasel 12 kuul vabatahtlikus tegevuses osalemine ei olnud seotud järgmiste hoiakutega: vabatahtliku tegevuse väärtustamine riigi, avaliku arvamuse liidrite ja tööandjate poolt, selle tegevuse toetamine tugistruktuuride (nt koolituskeskuste) poolt ning korraldamine ja juhtimine vabatahtlikke kaasavate vabaühenduste poolt (lisa 4 tabel 2).

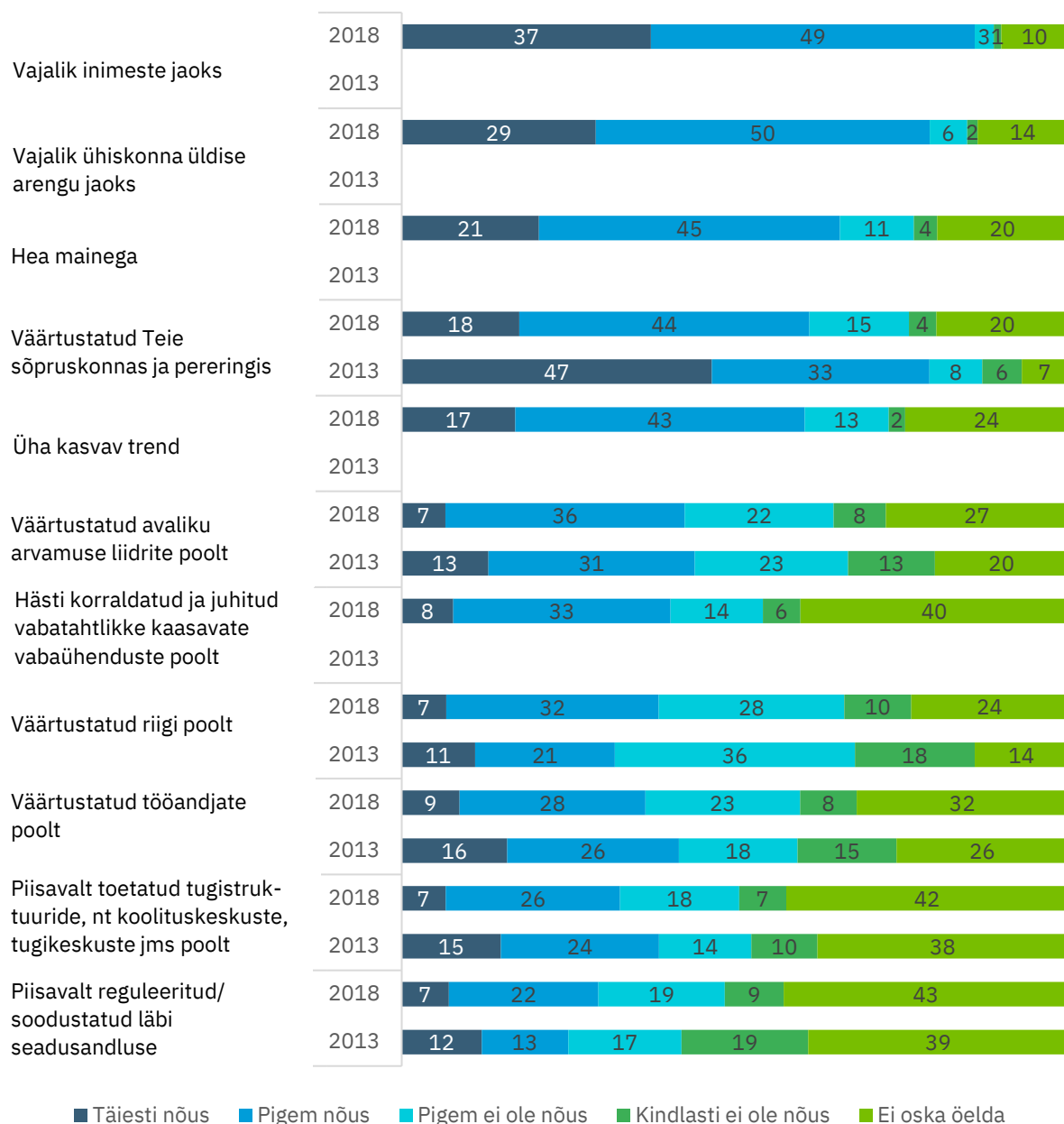
Fookusrühmaintervjude kohaselt peetakse lähedaste kõrval väärtuslikuks ka häid suhteid teiste organisatsiooni töötajate ja vabatahtlikega. Leiti, et **hea seltskond ja meeldiv õhkkond** on üks vabatahtlikuks meelitamise ja sellena püsimise motivaatoritest, eriti uussisserännanute puhul (alaptk 2.6.3).

Joonis 13. Vabatahtlikuna tegutsemise mõju % („Kuivõrd Te nõustute, et vabatahtlikuna tegutsemine pakub Teile võimalust ...?“ 2018: n = 497; 2013: n = 417; Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013 ja 2018)

Küsitluse kohaselt väärtustavad teadlikud vabatahtlikud teadvustamata vabatahtlikest enim enese proovilepaneku võimalust (80 vs. 67% vabatahtlikest (pigem) nõus), uute teadmiste, kogemuste ja oskuste saamist (84 vs. 71% vabatahtlikest), endale olulise probleemi lahendamisele kaasaaitamise võimalust (90 vs. 79%), uute tutvuste saamist (85 vs. 74%) ning enda ühiskonnas vajalikuna tundmise võimalust (91 vs. 80%).

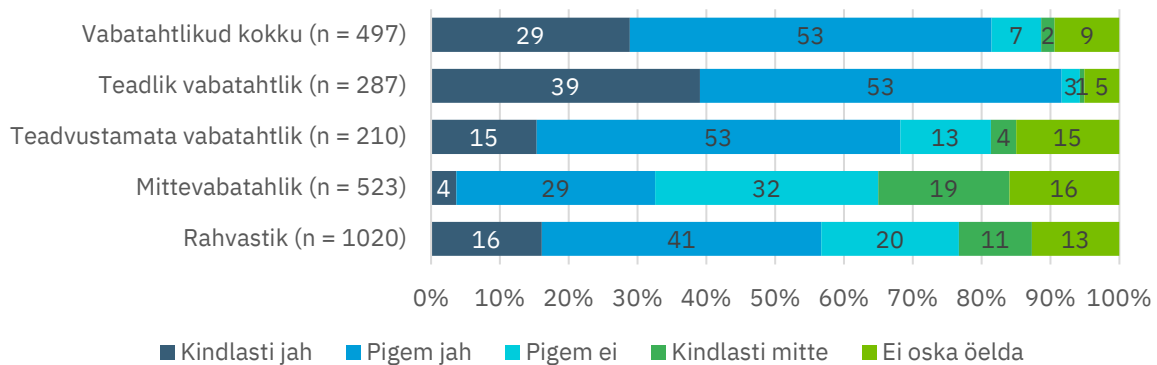
Vabatahtlikus tegevuses osalemist mõjutavad veel selle korraldus, toetamine ja maine (Joonis 14). Arvestades teadlike ja teadvustamata vabatahtlike ning mittevabatahtlike vastuste erinevusi, on üks oluline osalemise põhjus **vabatahtliku tegevuse väärtustamine sõpruskonnas ja peres**. Teadlikest vabatahtlikest oli 85% (n = 287) täiesti või pigem nõus väitega, et see on sõpruskonnas ja pereringis väärtustatud. Teadvustamata vabatahtlike seas oli sama näitaja 68% (n = 210) ja mittevabatahtlike seas 45% (n = 523). Ka töandjapoolne vabatahtliku tegevuse väärtustamine ja selle hea maine tunnetamine ajendavad vabatahtlikuna tegutsema: mõlema variandi puhul on iga rühma erinevus ligikaudu 10 protsendipunkti.

Joonis 14. Hinnang vabatahtliku tegevuse aspektidele % („Kuivõrd Te nõustute, et vabatahtlik tegevus üldiselt on ...?“ 2013: n = 600; 2018: n = 1020; Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013 ja 2018)

Intervjuudele tuginedes on üks vabatahtlikus tegevuses osalemise põhjus **varasem osalus selles tegevuses ja saadud kogemus**. 2018. aasta elanikeküsitluse süvaanalüüsi kohaselt olid **varem vabatahtlikus tegevuses osalenud vastajad 5,4 korda suurema tõenäosusega viimasel 12 kuul vabatahtlikud** kui varem mitteosalenud. **Vabatahtlikus tegevuses on edaspidi valmis osalema u 57% elanikest ja 82% vabatahtlikest** (Joonis 15). 2013. aastal oli 91% ja 2009. aastal 93% vabatahtlikest valmis ka tulevikus vabatahtlikuna tegutsema.

Et teadlike vabatahtlike valmisolek edaspidi panustada on suurem kui teadvustamata vabatahtlikel (92 vs. 68%) ja 2013. aastal oli teadvustamata vabatahtlike osakaal märkimisväärselt väiksem, ei ole valmidus edaspidi panustada (teadlike vabatahtlike seas) tegelikult eriti muutunud. Küll aga on märkimisväärselt vähenenud mittevabatahtlike valmidus tegutseda vabatahtlikuna (60%-lt 33%-le). See võib tuleneda mitteteadlike vabatahtlike suuremast osakaalust võrreldes 2013. aastaga.

Joonis 15. Valmisolek edaspidi vabatahtlikus tegevuses osaleda % („Kui tõenäoliselt Te oleksite valmis vabatahtlikus tegevuses edaspidi osalema?“; Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2018)

Vabatahtlikus tegevuses osalemist mõjutab lisaks teadlikkus sellega seonduvast. Vabatahtlikuna tegutsesid **viimasel 12 kuul tõenäolisemalt need, kes olid kursis** alapeatüki 2.4.4 Joonis 22. nähtavate **vabatahtlikkusega seotud eriaspektidega** (vt ka lisa 6 tabel 2). Korrelatsioonanalüüsist selgus, et **viimasel 12 kuul vabatahtlikus tegevuses osalemine oli vabatahtlikkuse teadlikkuse tunnustest kõige tugevamini seotud sellega, kui hästi on inimene kursis valdkondadega, kus saab vabatahtlikuna tegutseda** (lisa 6 tabel 4).

Tugevaim mõjutegur⁶⁴ vabatahtlikus tegevuses osalemiseks on vabatahtliku kogemus, seejärel teadlikkus vabatahtlikust tegevusest ja selle võimalustest (möödetuna vabatahtlikkuse teadlikkuse koondindeksiga), vanus ning vabatahtlikkuse väärtustamine enda peres ja sõprade seas (lisa 6 tabel 3).

Inimese elukoha asulatüüp, sotsiaalne staatus ja suhtluskeel on samuti olulised, kuid eelnevatega võrreldes vähem mõjukad seletustegurid. **Mida väiksemas asulas inimene elab ja mida kõrgema sotsiaalse staatusega ta on, seda tõenäolisemalt ta tegutseb vabatahtlikuna.** Mõnevõrra üllatuslikult selgus, et **muu suhtluskeelega⁶⁵ inimesed on osalenud vabatahtlikus tegevuses eestikeelsetest tõenäolisemalt.**

⁶⁴ Seletavate tunnustena on mudelisse kaasatud sugu, vanus, haridus, suhtluskeel, sotsiaalne staatus, leibkonna koosseis, elukoha asulatüüp, vabatahtliku kogemus, vabatahtlikkuse teadlikkuse koondindeks, vabatahtlikkuse väärtustamine enda sõpruskonnas ja pereringis ning hinnang vabatahtlikkuse vajaduse kohta inimeste jaoks. Kõiki on käsitletud pidevate tunnustena („Ei oska öelda“ vastanud on analüüsist välja jäetud). Mõjutegurite tugevus on määratletud Menard, S. (2011, pp. 1409-1428) valemi nr 5 alusel arvutatud hinnangulise standardiseeritud beta alusel.

⁶⁵ Samas selgus ainult sotsiaal-demograafiliste tunnuste mõju uurides, et suhtluskeel ei ole viimasel 12 kuul vabatahtlikus tegevuses osalemisega seotud. Seega ei ole võimalik kindlalt järeldada, et inimese suhtluskeel on seotud tema viimasel 12 kuul vabatahtlikus tegevuses osaluse tõenäosusega.

Osalemisega ei ole seotud leibkonna koosseis⁶⁶, haridus, sugu ega hoiak, et vabatahtlik tegevus on inimeste jaoks vajalik.

Asjaolu, et vabatahtlikud vastasid sagedamini, et panustaksid ka tulevikus, kinnitab hea kogemuse ja vabatahtlikust tegevusest teadlik olemise suurt mõju panustamisvalmidusele. Uuring näitab seega, et **vabatahtlike osakaalu hoidmiseks ja suurendamiseks tuleb pöörata tähelepanu saadavale kogemusele, vabatahtlikele pakutavate tegevuste mitmekesisusele ning teadlikkuse suurendamisele vabatahtlikkusega seotud aspektidest**. Uuringut läbivalt rõhutati, et vabatahtlike häid kogemusi peaks ka meedias (sh päevalehtedes) kajastama, sest **teiste vabatahtlike lood** motiveerivad vabatahtlikuna tegutsema ja tutvustavad selle tegevuse mitmekesisust.

2.4.1.1. Sotsiaal-demograafiliste tunnuste ja vabatahtliku kogemuse mõju valmisolekule edaspidi vabatahtlikuna tegutseda

Esmalt vaatleme sotsiaal-demograafiliste tausttunnuste mõju valmisolekule edaspidi⁶⁷ vabatahtlikuna tegutseda. Selgub (lisa 6 tabel 8), et tausttunnustest on tugevaima mõjuga inimese vanus: **vananedes väheneb valmisolek edaspidi vabatahtlikus tegevuses osaleda**.

Veidi väiksema mõjuga olid haridustase ja suhtluskeel. Nimelt on alg- või põhi- ja kutseharidusega ning muu suhtluskeelega inimesed väiksema tõenäosusega edaspidi valmis vabatahtlikus tegevuses osalema kui **kõrgharidusega ja eesti keeles suhtlevad inimesed**. Võimalik, et madalama haridustasemega inimesed on väiksema valmisolekuga, sest nende tutvusringkonnas on vähem inimesi, kes juba tegutsevad vabatahtlikuna.

Ka inimese leibkonna koosseis ja elukoha asumatüüp olid seotud tema valmisolekuga edaspidi vabatahtlikus tegevuses osaleda. **Alla 18-aastaste lastega leibkonnas elavad** on üksi elavatest inimestest tõenäolisemalt valmis edaspidi osalema. Samuti selgub, et maakonnakeskuste elanikud on selleks valmis väiksema tõenäosusega kui tallinlased.

Inimese sotsiaalne staatus⁶⁸ ja sugu ei ole seotud tema valmisolekuga vabatahtlikuna tegutseda.

Vaatleme edaspidi vabatahtlikus tegevuses osalemise valmisoleku seoseid vabatahtliku kogemuse olemasoluga, teadlikkusega vabatahtlikust tegevusest ja selle võimalustest ning hoiakutega vabatahtliku tegevuse suhtes (lisa 6 tabel 9). Seejuures on arvesse võetud sotsiaal-demograafiliste tausttunnuste mõju.

Selgub, et **valmisolekut mõjutab kõige tugevamalt see, kas inimesel on vabatahtlikuna tegutsemise kogemus**. Need, kes olid vabatahtlikus tegevuses osalenud viimase 12 kuu jooksul või varem, olid tõenäolisemalt valmis seda tegema ka tulevikus. Mõjukaimad seletustegurid olid veel hinnang vabatahtliku tegevuse väärtustamisele enda sõbruskonnas ja pereringis ning vanus. Inimesed, kelle hinnangul nende sõbrad ja pere ei väärtusta vabatahtlikku tegevust, olid vähem tõenäolisemalt valmis edaspidi vabatahtlikuna tegutsema.

Samuti selgus, et vabatahtlikust tegevusest ja selle võimalustest teadlikumad inimesed olid edaspidi tõenäolisemalt valmis selles tegevuses osalema ning need, kes ei pidanud seda tegevust inimeste jaoks vajalikuks, olid ka väiksema tõenäosusega valmis selles osalema. Valmisolekut aitasid taustateguritest seletada

⁶⁶ Ainult sotsiaal-demograafiliste tunnuste mõju uurides selgus, et alla 18 a lastega peredes on viimasel 12 kuul vabatahtlikus tegevuses osaluse tõenäosus suurem kui üksi elavate inimeste puhul. Võttes arvesse ka vabatahtlikus tegevuses osalemise kogemust, sellest tegevusest ja selle võimalustest teadlikkust ning vabatahtliku tegevuse kohaseid hoiakuid, seda seost siiski ei ilmne. Seepärast ei ole võimalik kindlalt järeldada, et inimese leibkonna koosseis on seotud tema viimasel 12 kuul vabatahtlikus tegevuses osaluse tõenäosusega.

⁶⁷ Analüüsi olid kaasatud nii inimesed, kes on, kui ka need, kes ei ole varem vabatahtlikus tegevuses osalenud.

⁶⁸ Pensionäride kategooria jäeti mudelist välja (vanusega seos 0,55).

lisaks vanusele inimese suhtluskeel ja leibkonna koosseis, kuid mitte haridustase ($p = 0,06$), elukoha asulatüüp, sugu ja sotsiaalne staatus.

2.4.1.2. Sotsiaal-demograafiliste tunnuste mõju vabatahtlikus tegevuses osalemise motivaatoritele

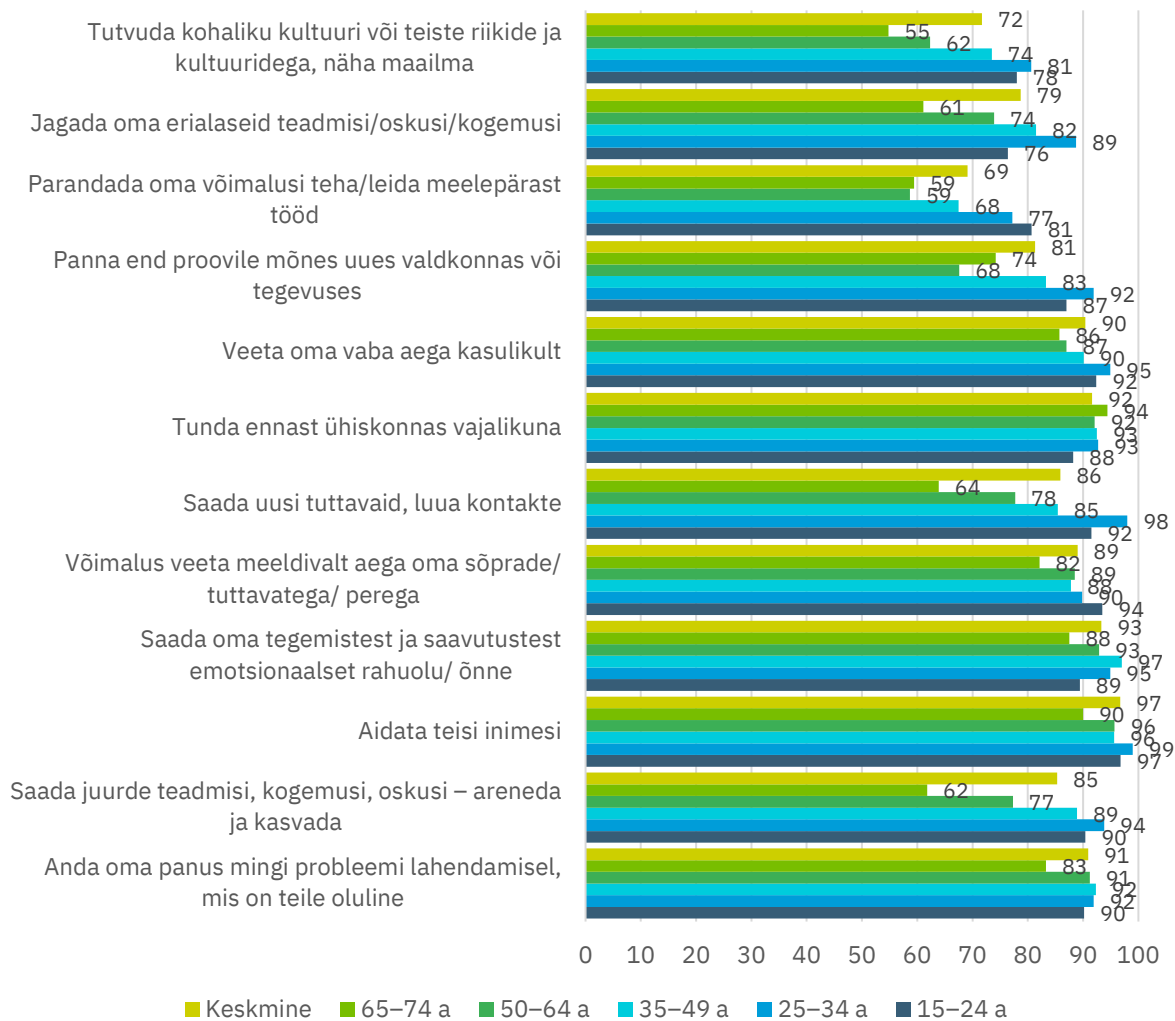
Analüüsis **jälgiti sotsiaal-demograafiliste tunnuste alusel, mida pakub inimesele vabatahtlikuna tegutsemine**. Selleks selgitati iga tunnuse kategooria (nt sugu, vanuserühm) kohta välja kolm levinuimat vastust.

Ilmnes, et **kõikide jaoks on võimalus aidata teisi inimesi kolme põhilise motivaatori seas** (lisa 6 tabel 6). Seejuures oli see tähtsaim motivaator peaaegu kõigi jaoks. Eranditeks olid naised ja 35–49-aastased, kes pidasid olulisimaks saada oma tegevusest ja saavutustest emotsionaalset rahulolu ja õnne, ning 65–74-aastased ja pensionärid, kes pidasid peamiseks tunda ennast ühiskonnas vajalikuna. Võrdselt tähtsana nimetasid neid kaht põhjust (aitamine ja rahulolu) muud töötavad ja mittetöötavad inimesed.

Üksi elavad inimesed tõid võrdselt tähtsatena esile võimaluse aidata teisi inimesi, saada oma tegevusest ja saavutustest emotsionaalset rahulolu ja õnne ning veeta vaba aega kasulikult. Maakonnakeskuste elanikud mainisid võrdselt tähtsatena võimalust aidata teisi inimesi, anda panus endale olulise probleemi lahendamisse ning jagada oma erialaseid teadmisi, oskusi ja kogemusi. Kutseharidusega vastajad nimetasid kõige sagedamini võimalust veeta meeldivalt aega oma sõprade, tuttavate ja perega.

Vabatahtlikus tegevuses osalemise motivaatorite puhul erinevad kõige selgemalt nooremad ja vanemad inimesed (15–34 a ja 50–74 a, kui pole märgitud teisiti; Joonis 16). **Nooremaid (15–49 a) motiveerib vanematest vabatahtlikus tegevuses selgemalt osalema võimalus saada juurde teadmisi, kogemusi ja oskusi**. See näitab vabatahtlike kaasajatega tehtud intervjuudes mainitud seisukoha paikapidavust: noorte motivatsiooni hoidmiseks tuleb pakkuda uusi kogemusi.

Noori vanuses 15–34 aastat motiveerib veel võimalus veeta oma vaba aega kasulikult, saada uusi tuttavaid ja luua kontakte, panna end proovile mõnes uues valdkonnas või tegevuses, parandada oma võimalusi teha või leida meelepärast tööd, tutvuda kohaliku kultuuri või teiste riikide ja kultuuridega ning näha maailma. Lisaks motiveerib 15–24-aastasi võimalus veeta meeldivalt aega oma sõprade, tuttavate või perega ning 25–34-aastasi võimalus jagada oma erialaseid teadmisi, oskusi ja kogemusi.

Joonis 16. Vabatahtliku tegevuse motivaatorite sagedus vanuserühmiti % (Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2018)

Suhtluskeele puhul ilmnes, et erinevalt muukeelsetest⁶⁹ on **eestikeelsete** vabatahtlike kolme põhimotivaatori seas soov anda **panus endale olulise probleemi lahendamisse ja muukeelsetel võimalus tunda ennast ühiskonnas vajalikuna** (lisa 6 tabel 6). Muu suhtluskeelega inimestest tunnetavad vähesemad, et vabatahtlik tegevus võimaldab aidata lahendada probleeme (75 vs. 89% eesti suhtluskeelega) ning tutvuda kohaliku kultuuri või teiste riikide ja kultuuriga (55 vs. 64%).

Sotsiaalse staatuse kohta selgus, et nii ettevõtjatel, juhtidel ja tippspetsialistidel, keskastme spetsialistidel, ametnikel ja isikuteenindajatel kui ka oskustöölistel ja operaatoritel on kõige sagedasem motivaator võimalus anda panus endale olulise probleemi lahendamisse, aidata teisi inimesi ning saada oma tegevusest ja saavutustest emotsionaalset rahulolu. Muude mittetöötavate inimeste jaoks on keskmisest sagedasem motivaator võimalus veeta meeldivalt aega oma sõprade, tuttavate või perega, aga ka tunda ennast ühiskonnas vajalikuna, panna end proovile mõnes uues valdkonnas või tegevuses ning parandada oma võimalusi teha või leida meelepärast tööd.

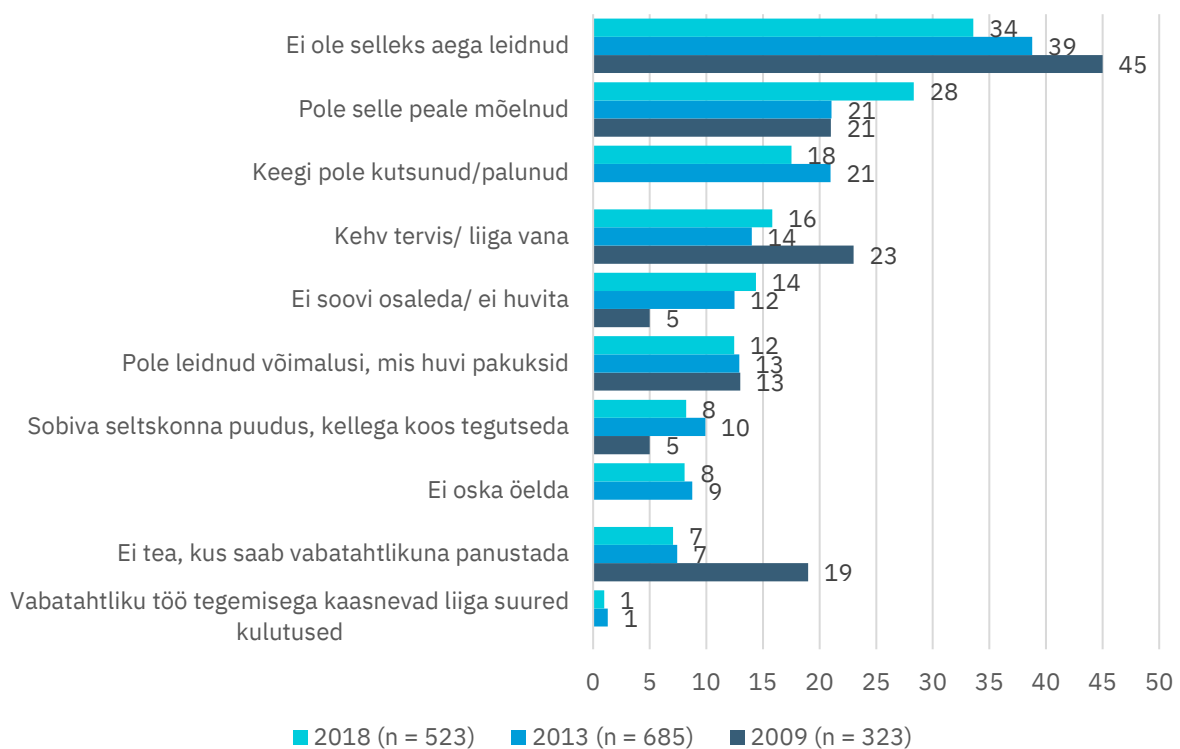
⁶⁹ Vastanud, kelle esmane suhtluskeel ei ole eesti keel.

Alla 18-aastaste lastega leibkonnas elavaid inimesi motiveerib keskmisest märksa sagedamini võimalus saada juurde teadmisi, kogemusi, oskusi ning panna end proovile mõnes uues valdkonnas või tegevuses.

Erinevalt teiste asulatüüpide inimestest on **tallinlastel kõige sagedasemate motivaatorite seas võimalus saada uusi tuttavaid ja luua kontakte**. Suurte linnade elanikel on keskmisest sagedasem motivaator võimalus parandada oma võimalusi teha või leida meelepärast tööd, ent väiksemate linnade ja alevite elanikel võimalus panna end proovile mõnes uues valdkonnas või tegevuses.

2.4.2. Vabatahtlikus tegevuses mitteosalemise põhjused

Viimase 12 kuu jooksul ei ole üheski vabatahtlikus tegevuses osalenud 51% elanikest (n = 1020). Selle põhjusena nimetati enim **ajapuudust** (34%; n = 523), mis on olnud peapõhjendus ka 2013. ja 2009. aastal (Joonis 17).

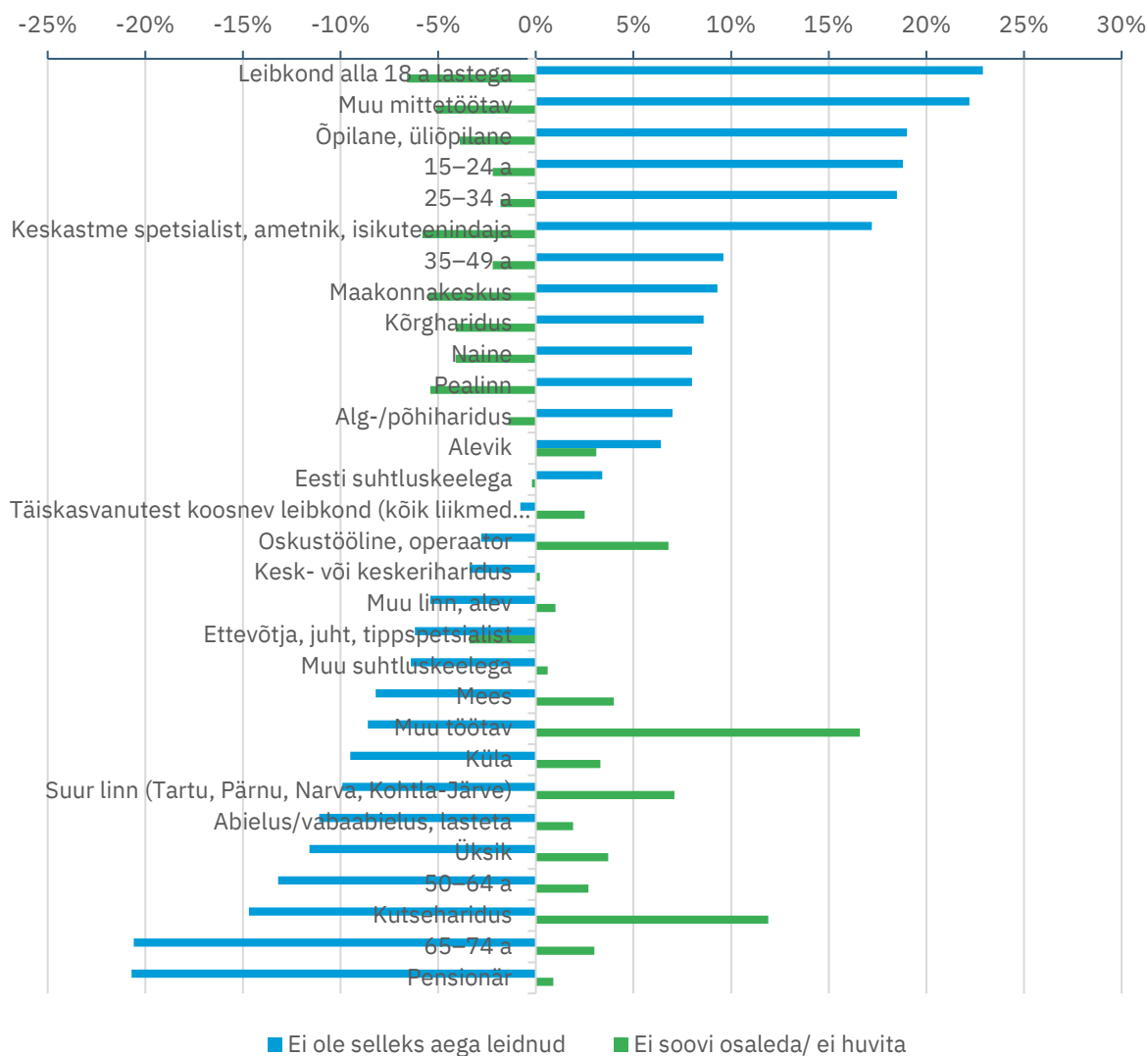

Joonis 17. Vabatahtlikuna tegutsemise takistused % („Mis põhjusel Te pole viimase 12 kuu jooksul vabatahtlikuna mõnes tegevuses osalenud?“; Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2009, 2013 ja 2018)

Ajapuudust mainisid kõige sagedamini põhjusena Kesk-Eesti inimesed (52%, n = 76). See võib olla seletatav töökoha elukohast kaugel asumisega, mis omakorda põhjendab selle piirkonna vähest vabatahtlike osakaalu (alaptk 2.1). Samas on ajapuuduse märkinute osakaal võrreldes varasemaga vähenenud.

Ajapuudus kuulub kõigil vastanutel kolme kõige sagedasema põhjuse hulka, välja arvatud 65–74-aastastel ja pensionäridel, kellel on peamine põhjus kehv tervis või liigne vanus (lisa 6 tabel 7).

Kõige sagedamini on ajapuudust nimetanud vabatahtlikus tegevuses mitteosalemise põhjusena alla 18-aastaste lastega leibkonnas elavad, muud mittetöötavad, õpilased või üliõpilased, 15–34-aastased, keskastme spetsialistid, ametnikud ja isikuteenindajad (Joonis 18). Selle profiili järgi on ajapuudus seotud eelkõige perekondlike ja töökohustustega. Kõige harvem on ajapuuduse toonud põhjuseks 50–74-aastased ja pensionärid.

Joonis 18. Vabatahtlikus tegevuses mitteosalemise sagedus aja- ja huvipuuduse tõttu lahutatuna keskmisest sagedusest (vastavalt 33,6 ja 14,4%; Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2018)

Kasvanud on nende mittevabatahtlike osakaal, kes **pole vabatahtlikuna tegutsemise peale mõelnud** (21%-lt 28%-le; n = 523). Olgugi et **vabatahtlikuks mitteikutsumist** on võrreldes 2013. aastaga märkinud vähemad vastajad, on see endiselt üks peapõhjus mitte tegutseda vabatahtlikuna. Nagu alaptk-s 2.4.1 kajastatud, näitasid ka intervjuud isikliku kutse saamise tähtsust vabatahtlikuna tegutsemise puhul.

Negatiivse tendentsina võib välja tuua, et kasvanud on nende osakaal, kes peavad oma tervist või vanust ebasobivaks (14%-lt 16%-le) ning kes ei soovi vabatahtlikuna tegutseda (12%-lt 14%-le). See kinnitab fookusrühmintervjuudes ja intervjuudes välja tulnud eelarvamust ning vähest teadlikkust vabatahtliku tegevuse võimalustest (Joonis 17).

On rõõmustav näha, et osalust ei takista vabatahtliku töö tegemisega kaasnevad kulutused (ainult 1% vastanutest nimetas seda). Küll aga tunnetasid intervjuueeritud vabatahtlike kaasajad, et vabatahtlikuks olek võib eeldada arvestatavat väljaminekut näiteks transpordile, toidule ja majutusele ning tegevuseks vajalikule varustusele.

Varem on lisaks leitud, et eakaid vabatahtlikke kaasavate organisatsioonide hinnangul on probleem transpordi puudulikkus ja möödapääsmatud transpordikulud vabatahtlikele endile, sest ühendus ei jaksa neid katta⁷⁰.

Küsitluse vastuste kohaselt ei ole halb kogemus mõjutanud viimase 12 kuu jooksul vabatahtlikuna tegutsemist (mitte ühtegi vastanut, seega Joonis 17 ei kajastu).

Huvipuuduse tõttu pole vabatahtlikus tegevuses osalenud kõige sagedamini muud tööd⁷¹ tegevad, kutseharidusega inimesed, oskustöölised ja operaatorid ja suurtes linnades elavad inimesed (Joonis 18). Kõige harvem on huvipuudust väljendanud alla 18-aastaste lastega leibkonnas elavad, muud mittetöötavad inimesed, keskmaste spetsialistid, ametnikud ja isikuteenindajad, tallinlased ja maakonnakeskuste elanikud.

Kuni 200-eurose isikliku keskmise netosissetulekuga inimeste ja noorimate vastanute (15–24 a) seas on keskmisest sagedamini mitteosalemise põhjus asjaolu, et ei teata, kus saab vabatahtlikuna tegutseda, ning pole leitud võimalusi, mis huvi pakuksid. Noored pole vabatahtliku tegevuse peale sageli mõelnudki. Ka keskmaste spetsialistid, ametnikud ja isikuteenindajad ning tallinlased on keskmisest sagedamini maininud enda mitteteadlikkust sellest, kus saab vabatahtlikuna tegutseda. Muukeelsete seas on eestikeelsete vastajatega võrreldes märgatavalt sagedamini neid, kes pole vabatahtlikuna tegutsenud põhjusel, et ei tea, kus on selleks võimalus; harvemini on nende seas ajapuudust maininud inimesi.

Muud mittetöötavad inimesed nimetavad mitteosalemise põhjusena keskmisest sagedamini sobiva seltskonna puudumist.

Suurtes linnades elavad inimesed on põhjendanud mitteosalemist keskmisest sagedamini sellega, et nad pole sellele mõelnud. Väikelinnades või alevites elavad inimesed pole keskmisest sagedamini osalenud põhjusel, et pole leidnud võimalusi, mis huvi pakuksid, või viitavad oma kehvale tervisele või liigsele vanusele⁷².

Vabatahtlikust tegevusest eemalejäämise põhjusi ja selles osalemise takistusi analüüsides tuleb täheldada, et osa põhjusi tuleneb inimesest endast ning vaid osa puhul saaksid aidata vabaühendused ja muud vabatahtliku tegevuse korraldajad. „Pole sellele mõelnud, keegi pole kutsunud, pole leidnud sobivaid võimalusi“ – need takistused viitavad vajadusele paremini sihitud kommunikatsiooni ja turundustegevuste, kuid ka lisavõimaluste pakkumise vajaduse järele. Et võib arvata, et ajanappus on enamasti seotud kohustustega tööl ja kodus, võib seda takistust leevendada töökollektiividele ja peredele ühiselt osalemise võimaluste suurem pakkumine.

2.4.3. Vabatahtlikus tegevuses osalemisest loobumine

29% vabatahtlikel ei ole selle tegevuse käigus probleeme olnud, kuid enamik on kogenud tegureid, mis võivad mõjutada ka vabatahtlikuna jätkamist. Viimase 12 kuu jooksul vabatahtlikus töös osalenutest **41%** tõi (nagu vabatahtlikus tegevuses mitteosalenudki) **peamise probleemi või takistusena vabatahtlikuna tegutsemise juures esile ajapuuduse** (Joonis 19, vt ka Joonis 17). Sageduselt teise probleemina nimetati infopuudust ja kolmandana huvipakkuvate võimaluste või sobiliku seltskonna puudust⁷³.

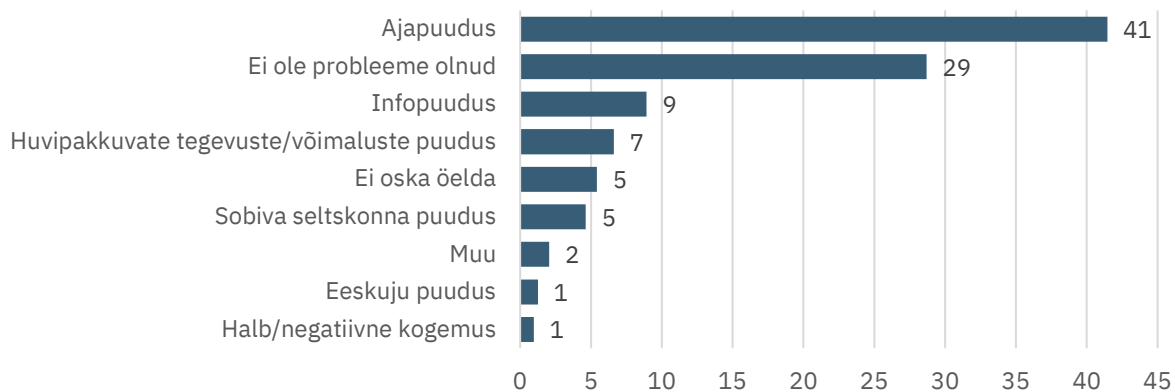
Võrdlus 2013. aasta uuringu aruandega viitab **vabatahtlike suurematele ootustele ja organisatsioonide vabatahtlike kaasamise võimekuse kasvatamise vajadusele**, mis kinnitab alapeatükis 1.2 kirjeldatud professionaliseerumise suundumust. Toona märkis infopuudust 5% telefoniküsitlusele vastanutest ning huvipakkuvate tegevuste, võimaluste ja sobiva seltskonna puudumist 3% vastanutest.

⁷⁰ Tambaum, T. (2016)

⁷¹ Valikvastused olid järgmised: ettevõtja, juht, tippspetsialist; keskmaste spetsialist, ametnik, isikuteenindaja; oskustöölise, operater; muu töötav; õpilane, üliõpilane; pensionär; muu mittetöötav.

⁷² Mittevabatahtlike seas on asulatüübiti 50–74 a kõige sagedamini väikelinnades ja alevites (53,8%) ning küldes (58,4%).

⁷³ Täpsemaks analüüsiks on need rühmad pigem väiksed.

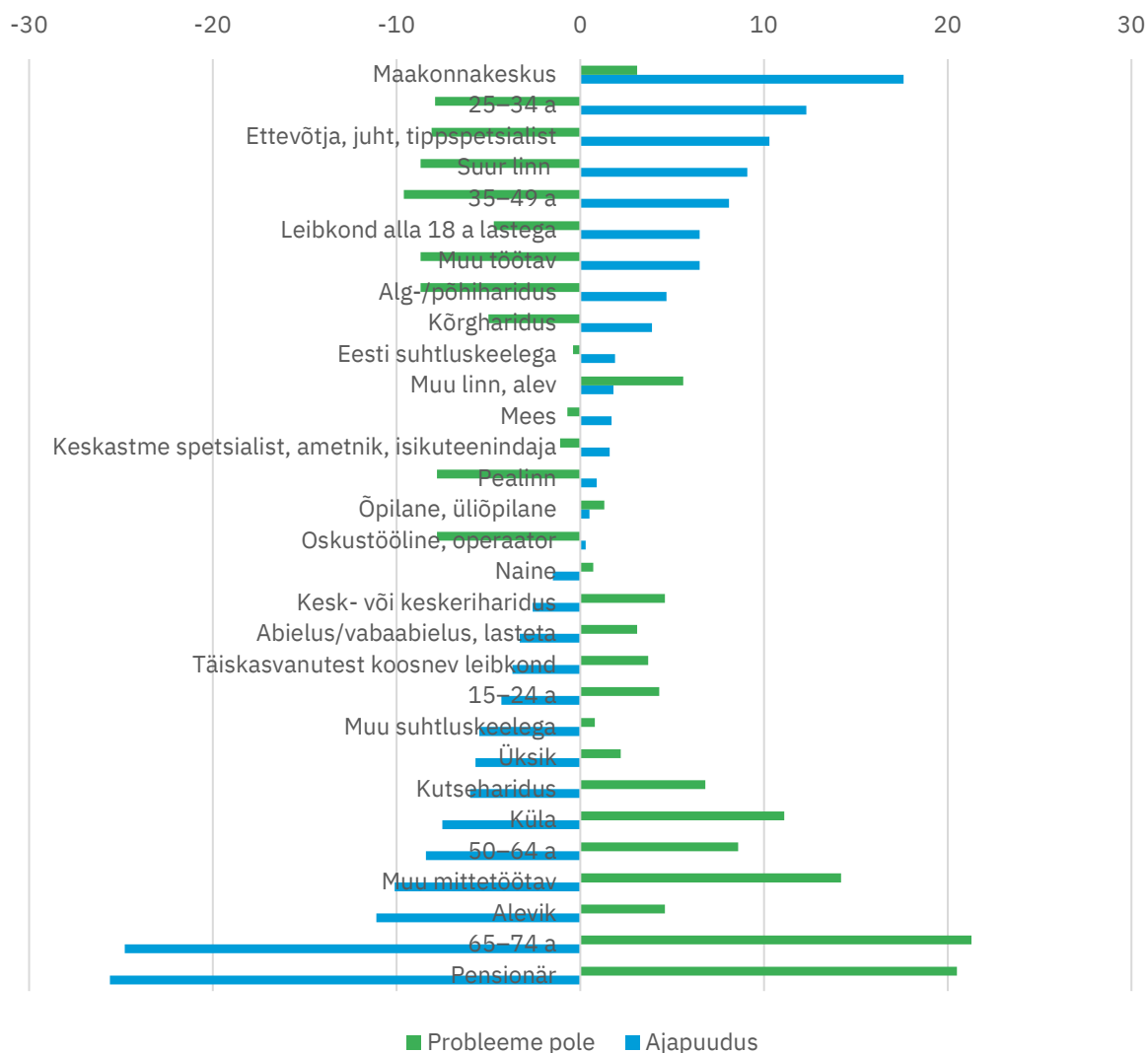
Joonis 19. Probleemid vabatahtlikuna tegutsedes % („Mis on olnud vabatahtlikuna tegutsemise juures Teie jaoks peamine probleem või takistus?“; n = 497; Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2018)

Vabatahtlikuna tegutsemisel ei puutu selgelt kõige sagedamini probleemidega kokku pensionärid ja 65–74-aastased ning nende seas on ka kõige harvem inimesi, kes on kogenud ajapuudust (Joonis 20). Ajapuudust on vabatahtlikuna kõige sagedamini kogenud maakonnakeskustes ja suurtes linnades elavad, 25–49-aastased, ettevõtjad, juhid ja tippspetsialistid, muud töötavad ning alla 18-aastaste lastega leibkonnas elavad inimesed. See osutab **vabatahtliku tegevuse konkureerimisele teiste aja veetmise võimalustega.**

Intervjuudest selgus, et peale juba mainitud tegurite mõjutab vabatahtlikuna jätkamist organisatsiooni võimekus vabatahtlikke kaasata (seda kajastab põhjalikumalt ptk 3). Eriti tähtsaks peetakse **esimest vabatahtlikuna saadavat kogemust:** kui see on ebameeldiv, on oht selline panustamine lõpetada.

Võrreldes eesti- ja muukeelsetes intervjuudes kajastatud, võib eeldada⁷⁴, et muukeelsete puhul on kogemusel suurem mõju edasisele panustamisele. Nimelt võib uuringu põhjal eeldada, et eestikeelsetel inimestel on tihedam kontaktvõrgustik, sest nad on Eestis elanud kauem ja seega on neid võimalik meelitada tuttavate inimeste korduvate kutsete abil kiiremini tagasi vabatahtlike sekka. Muukeelsete kontaktvõrgustik võib olla väiksem ja seepärast on neil võimalikke vabatahtlikku tegevusse kutsujaid vähem.

⁷⁴ Vajab kvantitatiivset kontrollimist. Fookusrühmaintervjuud ei ole hea meetod kvantitatiivsete järelduste tegemiseks.

Joonis 20. Vabatahtlikuna tegutsemisel probleemide puudumise ja ajapuuduse sagedus lahutatuna keskmisest sagedusest (vastavalt 28,7 ja 41,5%⁷⁵; Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2018)

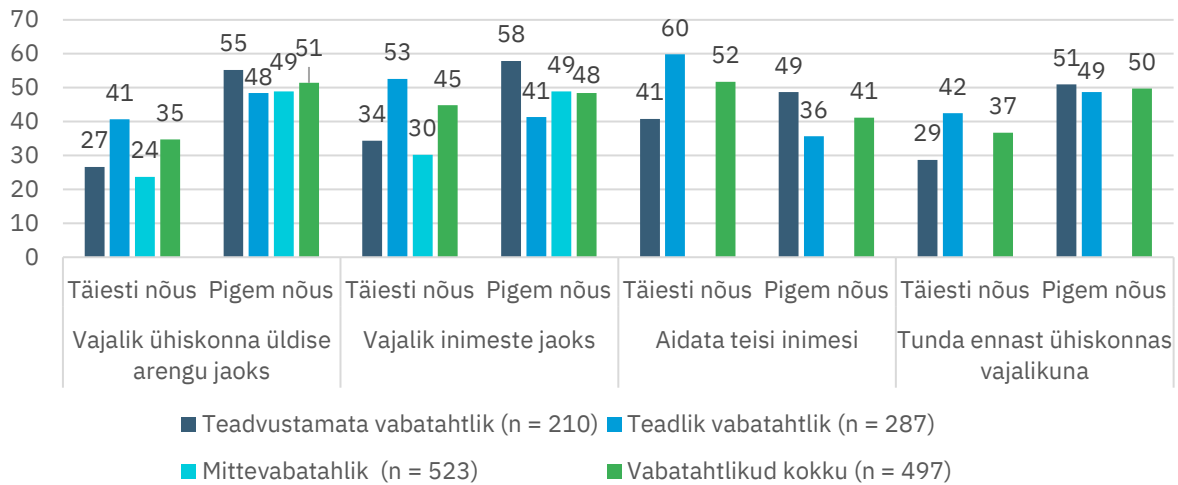
Uuring näitas läbivalt, et ka selle organisatsiooni, milles inimene vabatahtlikuna tegutseb, missiooni ja visiooni tajumine võib soodustada vabatahtlikus tegevuses osalemist. Intervjuudest, uuringu käigus osaletud „Kodanikuühiskonna programmi 2021–2030“ koostamise töörühmade kohtumistest ja vabatahtlike kaasavate vabaühenduste kodulehekülgede otsingust saadud andmed näitavad, et missiooni ja visiooni tajumine aitab näha vabatahtlikuna tehtava suuremat konteksti ja väärtust.

Arvestades, et teadlikud vabatahtlikud on hinnanud vabatahtliku tegevuse vajalikkust ühiskonna arengu ja inimeste jaoks märkimisväärselt kõrgemalt (Joonis 21), võib eeldada, et nad tajuvad tegevuse eesmärki ning organisatsiooni missiooni-visiooni paremini kui teadvustamata vabatahtlikud. Küll aga näitasid intervjuud ja arutelud, et **missiooni ja visiooni tajumine sõltub nii organisatsioonist endast, vabatahtlike värbajast, vabatahtlikuks minemise viisist kui ka vabatahtlikust.**

Organisatsiooni ja värbaja rolli kinnitab asjaolu, et organisatsiooni või koguduse juures vabatahtlikuna tegutsenutest ja organisatsiooni liikmeks olijatest 28% (n = 49) olid teadvustamata vabatahtlikud, ehkki võiks

⁷⁵ Näiteks pensionäride ajapuuduse probleemi puhul 15,9% (pensionäride osakaal, kelle probleem on ajapuudus) – 41,5% (üldkeskmise osakaal neist, kes on märkinud ajapuuduse probleemiks) = –25,6%.

eeldada, et organisatsiooni kuulujad on enda ja organisatsiooni tegevusest teadlikumad. Organisatsioonide suure rolli mõistmist näitab see, et mõni organisatsioon tõdes, et Eesti Töötukassa kaudu vabatahtlikuks minejate puhul tuleb sageli pöörata suuremat tähelepanu tegevuste üldise konteksti seletamisele: organisatsiooni missiooni ja visiooni kaudu tuleb aidata inimesel aru saada nende ülesande suuremast eesmärgist ja tähtsusest.

Joonis 21. Teadvustamata ja teadlike vabatahtlike ning mittevabatahtlike hinnang vabatahtliku tegevuse väärtusele % („Kuivõrd Te nõustute, et vabatahtlik tegevus üldiselt on ...?/ pakub Teile võimalust ...?“; Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2018)

2.4.4. Elanike teadlikkus vabatahtlikust tegevusest ja selles osalemise võimalustest

Elanike teadlikkust vabatahtlikust tegevusest saab vaadata mitmeti. Selles alapeatükis kirjeldatakse teadlikkust selle kaudu, millena inimesed vabatahtlikku tegevust käsitavad, mil määral nad mõistavad, et tegutsevad vabatahtlikuna ja on teadlikud vabatahtlikkusega seotud aspektidest.

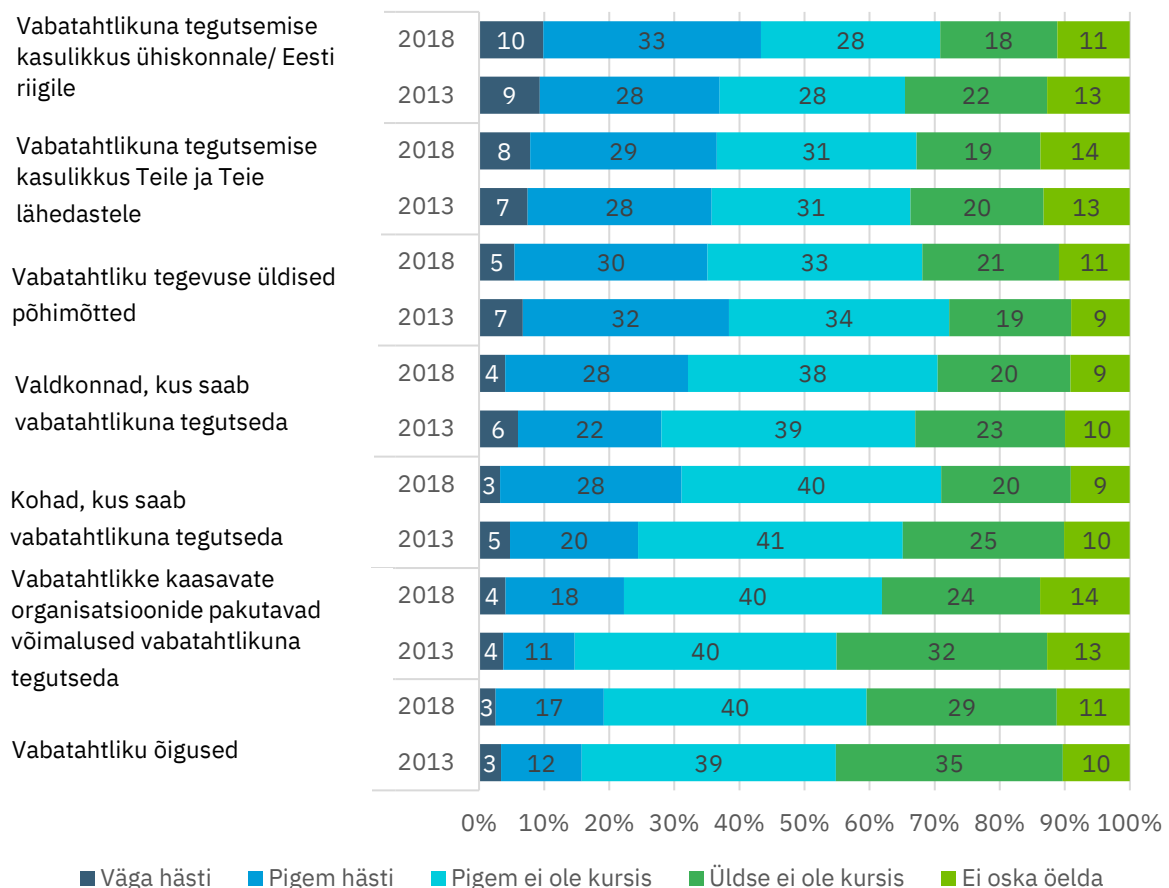
Nagu 2013. aastal nii küsiti ka 2018. aasta küsitluses kõigepealt elanikelt, mis neile seoses vabatahtliku tegevusega esmalt meenub. Samamoodi nagu 2013. aasta küsitlusele vastanud **ei osanud ka seekord u 40% inimestest sellele küsimusele vastata, st spontaanne teadlikkus vabatahtlikust tegevusest on püsinud samana.**

Enim seostub inimestele vabatahtlik tegevus **koristustalgutega** (sh „Teeme ära!“, u 37% elanikest) ning **Kaitseliidu, vabatahtlike tuletõrjajate, päästjate ja politseinikega** (u 16% vastajatest). Järgmisena toodi esile **heategevus** (sh annetamine, u 9%) ja **teiste abistamine** (u 9%), kusjuures sageli oli vastuseid analüüsides keeruline hinnata, kas heategevuse all mõeldi kellegi abistamist, annetuste kogumist või tegemist. Küll aga võib öelda, et **endiselt seondub inimestele vabatahtlik tegevus ka rahalise annetuse ja doonorlusega.** Üsna paljud vastajad mainisid noortega seonduvaid tegevusi (noortekeskused, laagrid, tegevused koolis, huvitegevus) ja ürituste korraldamist. On näha, et **inimesed on vabatahtliku tegevuse valdkondade mitmekesisusest teadlikumad kui varem.**

Tähelepanuväärne on viimase viie aastaga toimunud teadvustamata vabatahtlike arvu kasv. Kui 2013. aastal oli neid vastanute seas ainult 6,5% (21,2% vabatahtlikest), siis siinses uuringus juba 20,6% (42,3% vabatahtlikest). Ühelt poolt on rõõmustav, et kodanikuaktiivsus on kasvanud, kuid teiselt poolt näitab see, et **inimestel on erinev arusaam vabatahtliku tegevuse olemusest.** Sagedamini ei pidanud vastajad vabatahtlikuks tegevuseks osalemist hoolekogu töös ja esemeliste annetuste kogumist.

Tuginedes vastanute endi hinnangule, on **Eesti elanike teadlikkus vabatahtlikkusega seotud eriaspektidest paranenud**. Ka fookusrühmaintervjuudes osalenud ja intervjuueeritud olid arvamusel, et elanike teadlikkus vabatahtlikust tegevusest ja selles osalemise võimalustest on kasvanud.

Võrreldes 2013. aastaga on **enim paranenud elanike teadlikkus kohtadest, kus saab vabatahtlikuna tegutseda** (24% asemel on 31% (väga) hästi teadlikud), **vabatahtlikke kaasavate organisatsioonide pakutavatest võimalustest** (15% asemel 22%) ning **vabatahtlikuna tegutsemise kasulikkusest ühiskonnale / Eesti riigile** (37% asemel 43%; Joonis 22).

Joonis 22. Kursis olek vabatahtlikkusega seotud aspektidega % („Kui hästi Te olete kursis järgnevaaga?“; 2018: n = 1020, 2013: n = 1001; Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013 ja 2018)

Ainsana on vähenenud elanike teadlikkus vabatahtlikkuse üldistest põhimõtetest, kuid see muutus jääb vea piirsesse.

Soodsatest muutustest hoolimata võib järeldada, et **inimesed ei mõtle enne vabatahtlikuna tegutsemist võimalikele probleemidele ning nende ennetamiseks ja lahendamiseks vajalikele õigustele**.

Nagu Joonis 22 näha, on **valdkonna eriaspektidega väga ja pigem hästi kursis ainult kolmandik elanikest. Teadlikkus kõigist aspektidest on märkimisväärselt parem internetikasutajate ja eesti keelt suhtluskeelena kasutajate seas**, mis näitab internetis avaldatava info ja enim kasutatavas keeles info kättesaadavuse tähtsust.

Nagu alapeatükis 2.4.1 selgitatud, mõjutab teadlikkus vabatahtlikkusega seotud aspektidest ka valmisolekut selles tegevuses osaleda. Asjaolu, et ainult 31–32% vastanutest märkis, et teab väga või pigem hästi valdkondi ja kohti, kus saab vabatahtlikuna tegutseda, kinnitab samuti teavitustegevuse jätkuvat vajadust. Seega tuleb

pöörata suuremat tähelepanu vabatahtlikuna tegutsemise võimaluste laiemale tutvustamisele. Tuginedes intervjuudele, on vaja rohkem tegeleda nii info avalikustamise kui ka aktiivse teavitusega (alaptk 2.1.2).

Vabatahtliku tegevuse tutvustamisega seoses toodi uuringut läbivalt esile koolide õppeprogrammides vabaühenduste tegevuse tutvustamine, kogukonnapraktika programm ja Eesti Töötukassa vabatahtlik töö. Olgugi et viimased ei ole vabatahtlik tegevus sõna otseses mõttes, võimaldavad need jõuda sihtrühmadeni, kes pole veel selles tegevuses aktiivsed. Lisaks annavad need võimaluse tutvuda vabaühendustega, sh praktiliselt, ning aitavad kaasa kodanikuaktiivsuse kujundamisele.

Uuring näitas, et tähtis on ka vabaühenduste endi panus vabatahtliku tegevuse võimaluste tutvustamisse. Nimelt selgus uuringu käigus tehtud Google'i otsingutest vabatahtliku tegevuse kohta ja ka vabatahtlikke kaasata võivate organisatsioonide kodulehekülgede infost, et vabaühendused ei kajasta sageli oma kodulehel vabatahtlikkusega seonduvat infot. Lisaks öeldi intervjuudes, et vabatahtlikuks hakkamist mitteplaneerivad inimesed vajavad, et info viidaks nende huve arvestades nendeni.

Teavitustegevuse vajadusele viitab mõningasest kasvust hoolimata ka elanike võrdlemisi vähene teadlikkus vabatahtliku tegevuse tähtsusest ühiskonnale, vabatahtlikule ja ta lähedastele ning selle tegevuse võimalikele kasuteguritele (alaptk 2.4.1 ning Joonis 13 ja Joonis 14). Vabatahtlikkuse kasulikkusega ühiskonnale on enda hinnangul kursis 43% ning kasulikkusega vabatahtlikule ja tema lähedastele 37% elanikest. Teavituse vajalikkust kinnitab asjaolu, et teadlike vabatahtlike hinnang joonistel nähtavatele aspektidele ja teadlikkus neist on paremad kui mitteteadlikel vabatahtlikel.

Üks võimalus suurendada elanike teadlikkust vabatahtliku tegevuse võimalustest ja väärtustest on riigi teadlikum ja strateegilisem tegutsemine selle tegevuse väärtustamisel ja tutvustamisel. Arvestades vabatahtliku tegevuse potentsiaali, heaoluühiskonna kasvu ja riigi piiratud ressursse, on ühenduste rahastamise juhendmaterjalile⁷⁶ tuginedes vaja tuvastada riigi ja kohalikul tasandil pakutavad teenused ja nende kvaliteet ning teenused, kus vabaühendused saavad pakkuda lisandväärtust.

Nende valdkondade avalikustamine võiks parandada nii elanike kui ka vabaühenduste arusaama vabatahtliku tegevuse võimalustest ning näidata, millistes tegevustes on nende panus eriti oodatud. Seda tõestab asjaolu, et mõnest organisatsioonide ja uussisserändajatega tehtud fookusrühmaintervjuust selgus, et riigi sellekohased suunised on teadlikuma panustamise eesmärgil oodatud.

2.4.4.1. Vabatahtliku tegevuse võimaluste kajastamine

Ehkki elanike endi hinnang oma teadlikkusele vabatahtliku tegevuse eriaspektidest on paranenud, leiti kõigis uussisserändajatega tehtud fookusrühmaintervjuudes ja osas aruteludes vabaühendustega, et info vabatahtliku tegevuse võimalustest ei ole lihtsasti kättesaadav. Ühelt poolt oli see näha ka siinse uuringu käigus kasutatud vabaühenduste kodulehekülgedelt. Teiselt poolt töid paljud uuringus osalenud esile vajaduse mitmekeelse keskkonna järele, kuhu koondataks vabatahtliku tegevuse pakkumused (vt ka alaptk 2.6.3). Paljud uuringus osalenud ei olnud teadlikud Vabatahtlike Värava⁷⁷, Helpifici⁷⁸ ega Sculti⁷⁹ keskkonnast, ning kui oldi neist teadlikud, rõhutati mitmekeelsuse vajalikkust.

Uuring näitas, et eriti oluline on Vabatahtlike Värava kui keskse portaali mitmekeelsus. Mitu uuringus osalenut pidas vajalikuks, et see portaal tutvustaks vabatahtliku tegevuse laadi, annaks juhiseid vabatahtlike kaasamise kvaliteedi parandamise kohta (sh sisaldaks vabatahtliku sõbra märgise materjale) ning kajastaks valdkonna

⁷⁶ Matt, J., Uus, M., Hinsberg, H., Kaarna, R., Aps, J. (2013)

⁷⁷ Eesti Külaliikumine Kodukant. Vabatahtlike Värava kodulehekülg

⁷⁸ Helpifici kodulehekülg

⁷⁹ SCULT & Sport Year Foundation HQ. SCULT International Sport Volunteers Movementi kodulehekülg.

uudiseid. Vabatahtlike Värava juures ilmub regulaarselt uudiskiri ja blogi, mis tutvustavad vabatahtlike kaasamise praktikaid ning valdkonna uudiseid. Ühtses informumis olemiseks ja muukeelsete elanike paremaks kaasamiseks tuleks info avaldada nii eesti, vene kui ka inglise keeles.

Siinses ja KODARi mõjuhindamise uuringus osalenud on Vabatahtlike Värava kasuteguri ning teavitustöö mõju suhtes eri meelt. Üldjoontes võib kogemuse ja hinnangud jagada järgmistesse rühmadesse.

- Puudub teadlikkus selle portaali olemasolust, kuid arutelude käigus pigem leiti, et võiks olla olemas vabatahtlikku tegevust ja panustamisvõimalusi koondav leht (enamik fookusrühmaintervjuudes osalenutest).
- Teatakse, et portaal on olemas, kuid selle sisuga ei olda kursis ega osata seda oma organisatsiooni heaks ära kasutada.
- Teatakse, et portaal on olemas ja seda on ka kasutatud, kuid ei nähta selle kasutegurit (seotud eelmise punktiga).
- Teatakse, et portaal on olemas, seda kiidetakse valdkonna arenguga kursishoidmise, teema ülevaate, juhiste ja vabatahtlike otsimise võimaluse pärast.

Andmekogumisetappide andmetele tuginedes aitaks elanike ja organisatsioonide teadlikkuse parandamisele kaasa teadlikum ja süsteemsem vabatahtliku tegevuse võimaluste kajastamine.

Uuringus oli läbivalt näha, et vabatahtliku tegevuse mõne konkreetse sihtrühma esindajatel (nt eakad, uussisserändajad) on ootus n-ö oma kodulehekülgede, piirkondlike nõustajate ja õigusaktide või reeglite järele. Teisalt näitavad Eesti vabatahtliku tegevuse kultuur ja senised ebaõnnestunud katsed seda tegevust maakonniti koordineerida, et olulisem on organisatsioonide koostöö vabatahtliku tegevuse võimaluste tutvustamisel ning osapoolte (võimalik vabatahtlik ja tema kaasaja) kokkuviiimisel ja pigem valdkonna üleriigiline arendamine.

Kohalikul tasandil võivad strateegilist partnerit info levitamisel ja nii elanike kui ka organisatsioonide esindajate nõustamisel toetada näiteks maakondlikud arenduskeskused.

2.4.4.2. Vabatahtlikku tegevust kajastav infoportaal

Arvestades, et vabatahtliku tegevuse infoportaal (2019. a märtsi seisuga Vabatahtlike Värav) on üheks oluliseks keskkonnaks teadlikkuse tõstmisel ning erinevate sihtrühmade kokkuviiimisel, on järgnevalt toodud mõned uuringu käigus kaardistatud kitsaskohtadele vastavad soovitusel Vabatahtlike Värava arendamiseks. Vabatahtlike Värava arendamine on oluline, et see vastaks veelgi enam vabatahtlike kaasajate ja (potentsiaalsete) vabatahtlike vajadustele.

- **Muuta portaali sisu portaali eesmärkidele ning sihtrühmade vajadustele vastavamaks**
 - Vabatahtlikkuse trende ning sihtrühmade vajadusi (nt info kiire leidmine) arvestades mõelda läbi, mis info kajastamine ja kuidas portaalil vajalik on ning vajadusel restruktureerida info.
 - Hetkel on avalehel suur reklaam, mis tekitab tunde, et all pool infot pole ja seega võib esialgu jääda hoomamatuks blogi või uudiste kajastamine.
 - Kiirelt leitavalt võiks olla kajastatud ka vabaühendustele suunatud koolitused, juhendid ja lepingute näidised.
 - Aja paremaks planeerimiseks võiks pakutavate koolituste info olla võimalikult vara ette teada.
 - Vabatahtliku tegevuse valdkonna mitmekesisuse tutvustamiseks ning inimeste panustamise motivatsiooni tõstmiseks võiks aktiivsemalt positiivseid ja motiveerivaid vabatahtlike lugusid avalikustada.
 - Lisaks vabatahtlike otsimise kuulutustele võiks mitmete uuringus osalenute hinnangul olla ka enda vabatahtlikuks pakkumise võimalus.
 - Jälgida vabatahtlikkuse valdkonnas toimuvaid trende ning töötada selle nimel, et kajastatavad vabatahtlike otsimise kuulutused arvestaksid ka võimalike vabatahtlike huvidega.

- Muukeelsete organisatsioonide ja elanike samas inforuumis olemise võimaldamiseks ning vabatahtliku tegevuse aktiivsuse tõstmiseks on vajalik valdkonda puudutava olulisema info ja kuulutuste⁸⁰ avaldamine paralleelselt nii eesti, inglise kui ka vene keeles. Lisaks mitmekeelsele info avalikustamisele veebilehel on vajalik ka välismaalastega tegeleva kontaktisiku ning võrgustiku olemasolu et koostöös infot levitada ja portaali arendada.
- Portaal võiks olla koht, kuhu koonduvad ka kiired-erakorralised vabatahtlike appihüüud. **Portaali mobiiliäpp või postkasti saabuval teatel võimaldaksid kõigil huvilistel kursis olla, kuhu mingit abi vajatakse.** Ühelt poolt tõstaks selliste kuulutuste avaldamine portaali atraktiivsust. Teisalt võimaldaks huvilistel ka paaritunnilisi päevakavas olevaid auke sobivuse korral kasulikult veeta.
- Muuta portaal **tehniliselt kasutajasõbralikumaks**
 - Tõsta infoportaaali töökindlust ja kasutusmugavust arvestades sihtrühmade peamiste vajadustega. **Näiteks** toodi välja tõrkeid vabatahtlike otsimise kuulutuste lisamisel, Google otsinguga infoportaaali **ja vabatahtlike otsimise kuulutusteni** jõudmise **ajakulu ning** teadmatust portaali kasutegurite osas. Võimalike lahendustena nähti nt automaatteavituse saatmist kui kuulutus on kätte saadud ja/või portaali lisatud ning kuulutuste juures vaatamise statistika kajastamist.
 - Kuulutuste otsimine-filtreerimine võiks olla võimalik ka kuupäeva järgi. See võimaldaks otsida vabatahtlikku tegevust mõneks konkreetseks päevaks või nädalavahetuseks.
 - Kuulutuste otsimine-filtreerimine võiks olla võimalik ka kuulutuste lisamise aja järgi. See lihtsustaks kuulutuste jälgimist.
 - Kuulutuste otsimine-filtreerimine võiks olla võimalik ka vabatahtlike kaasamise keele järgi. See lihtsustaks ka välismaalastel ning mõne keele praktiseerimise sooviga vabatahtlikel sobiva tegevuse leidmist.
 - Muuta portaal selle erinevatele sihtrühmadele atraktiivsemaks. Olgugi, et mõned pidasid seda olulise kohana teemakohaste uudistega kursis olemiseks, **siis paljud ei pidanud portaali atraktiivseks.** Leiti, et portaalil olevat infot peaks kuhugi edasi turundama. Portaalil olevate vabatahtlike otsimise kuulutuste kajastamine nt Facebookis, Instagrammis, ajalehtede veebiportaalides, töökuulutuste portaalides (nt CV Keskuses ja CV-Onlines on eraldi rubriik vabatahtlik tegevus), vaba aja veetmise võimalusi kajastavates portaalides (nt kuhuminna.ee, huvi.tallinn.ee, pollianna.ee) jne tõstaks nii portaali kaudu vabatahtliku leidmise tõenäosust kui ka inimeste teadlikkust portaalist ja vabatahtlikust tegevusest.
 - Tekitada võimalus, et soovijad saaksid huvi põhiselt tellida postkasti teateid uute vabatahtlike tegevuste võimalustest. Näiteks kui märgid, et sulle meeldivad loomad ja keegi lisab teemaga seonduva kuulutuse, võiks vastav teade ka postkasti tulla.
 - Olemasoleva portaali arendamise asemel võib olla mõistlikum uue tehnilise lahenduse väljatöötamine.
- Vajalik on sihistatum, atraktiivsem ja sihtrühmapõhine kommunikatsioonitegevus infoportaaali, vabatahtliku tegevuse ja vabatahtlike otsimise kuulutuste lisamise võimaluse kohta nii üleriigilistes meediaväljaannetes, sotsiaalmeedias kui ka vabatahtlikkusega seonduvate osapoolte juures (nt haridusasutused, ettevõtted, KOV-d). Kaasaegsete kommunikatsioonikanalite ja turundusvõtetega kaasaskäimiseks on **vajalik vastava ekspertiisi rakendamine.**

⁸⁰ Vaid juhul, kui oodatud on mõnda muud keelt rääkivad vabatahtlikud.

2.5. Elanikeküsitluse süvaanalüüsi järeldused.

Vabatahtlikus tegevuses osalemist soodustavad ja takistavad tegurid Eestis

Selles alapeatükis kirjeldatakse teoreetilises kirjanduses kajastatud sotsiaal-demograafiliste tunnuste mõju vabatahtlikus tegevuses osalemisele ning seejärel vaadatakse küsitluse tulemustele tuginedes⁸¹, mil määral vastab kirjeldatu tõe Eesti kontekstis (statistiliselt olulised seosed). Uuringute tulemuste võrdlus on vajalik selleks, et näidata eri riikide konteksti võimalikke sarnasusi ja erinevusi, mis mõjutavad teiste riikide parimate praktikate eeskujuks võtmist. Lisaks vaadeldakse küsitluse olulisimate vastuste seost vabatahtlikus tegevuses osalemisega.

Varem on leitud, et vabatahtlikus tegevuses osalemist soodustavad kõrgem haridustase⁸², hõivatus tööturul⁸³ ja kõrgem ametikoha staatus⁸⁴. Euroopas erineb riigiti see, millise soo esindajad tõenäolisemalt vabatahtlikus tegevuses osalevad⁸⁵. Vanuse puhul leidub samuti erinevaid tulemusi – nii seda, et vanus suurendab⁸⁶, kui ka seda, et see vähendab⁸⁷ vabatahtlikuna tegutsemise tõenäosust.

Abielus inimesed osalevad vabatahtlikus tegevuses tõenäolisemalt kui üksikud inimesed⁸⁸. Ka laste olemasolu leibkonnas suurendab vabatahtlikuna tegutsemise tõenäosust⁸⁹. Samuti on leitud, et etnilisse vähemusrühma kuulumine ja linnas elamine vähendab tõenäosust vabatahtlikus tegevuses osaleda⁹⁰. Vabatahtlikuna tegutsemise kogemus⁹¹ suurendab edaspidi osalemise tõenäosust – tähtis on saada esmane kogemus.

Eeldatavasti võiks ka teadlikkus vabatahtlikust tegevusest ja selle võimalustest ning vabatahtlikku tegevust väärtustavad hoiakud soodustada osalust, ehkki hoiakute mõju on ka kahtluse alla seatud⁹². Et vabatahtlikke kalduvad n-ö värbama sõbrad, tuttavad ja naabrid⁹³, siis võiks eeldada, et tähtsaks osutuvad just inimese lähikonna hoiakud vabatahtliku tegevuse suhtes, aga ka tema enda suhtumine selle vajalikkusse. Lähikonna tähtsust vabatahtlike värbamises nimetati kõigis selle uuringu jaoks tehtud fookusrühmaintervjuudes.

Siinsast uuringust selgus, et Eesti elanike vabatahtlikus tegevuses osalemise, sh edaspidi osalemise **valmisoleku tõenäosus vanuse kasvades väheneb**. See langeb kokku Ameerika Ühendriikides tehtud uuringu tulemustega⁹⁴. Üks varasemaid püsivamaid leide kõrgema haridustaseme soodsa mõju kohta osalusele⁹⁵ selget kinnitust Eestis ei leidnud.

⁸¹ Süvaanalüüsi täpsem metoodika on kajastatud lisan 1.

⁸² Dutta-Bergman, M. J. (2004, pp. 353-369); Musick, M. A. & Wilson, J. (2008); Willems, J. & Dury, S. (2017, pp. 726-745)

⁸³ Willems, J. & Dury, S. (2017, pp. 726-745)

⁸⁴ Musick, M. A. & Wilson, J. (2008); Wilson, J. (2000, pp. 215-240)

⁸⁵ *Ibid.*

⁸⁶ Dutta-Bergman, M. J. (2004, pp. 353-369); Wilson, J. (2000, pp. 215-240)

⁸⁷ Willems, J. & Dury, S. (2017, pp. 726-745)

⁸⁸ Wilson, J. (2000, pp. 215-240)

⁸⁹ Dury, S. et al. (2015, pp. 1107-1128)

⁹⁰ Musick, M. A. & Wilson, J. (2008)

⁹¹ Willems, J. & Dury, S. (2017, pp. 726-745)

⁹² Musick, M. A. & Wilson, J. (2008)

⁹³ Dury, S. et al. (2015, pp. 1107-1128)

⁹⁴ Willems, J. & Dury, S. (2017, pp. 726-745)

⁹⁵ Dutta-Bergman, M. J. (2004, pp. 353-369); Musick, M. A. & Wilson, J. (2008); Willems, J. & Dury, S. (2017, pp. 726-745)

Mõnevõrra üllatuslikult ja vastupidiselt eelnevale⁹⁶ ilmnes, et muu suhtluskeelega inimeste osaluse tõenäosus viimasel 12 kuul oli suurem kui eesti keeles suhtlevatel inimestel⁹⁷. Samas oli **muukeelsete elanike edaspidi osalemise valmisoleku tõenäosus eestikeelsete omast väiksem**. Võimalik, et muukeelsete valmisolekut vähendab nõrgem side Eesti riigi ja ühiskonnaga⁹⁸ või liiga suured ootused vabatahtlikuna saadavale kogemusele näiteks kontaktvõrgustiku loomisel ja eesti keele praktiseerimisel.

Kooskõlas varem leituga⁹⁹ osalevad Eestis kõrgema sotsiaalse staatusega inimesed vabatahtlikus tegevuses tõenäolisemalt, kuid valmisolekuga edaspidi osaleda see seotud polnud. Kinnitades Dury jt (2015) tulemusi, osalevaid **alla 18-aastaste lastega leibkonnas elavad inimesed vabatahtlikus tegevuses tõenäolisemalt kui üksi elavad inimesed**¹⁰⁰ ning nad olid ka edaspidi tõenäolisemalt valmis seda tegema.

Mida väiksemas kohas inimene Eestis elab, seda tõenäolisemalt ta vabatahtlikuna tegutseb. Seega leidis osaliselt tõendust väide, et **linnas elamine vähendab tõenäosust osaleda**¹⁰¹.

Sugu ei ole Eestis seotud vabatahtlikuna tegutsemisega, sh edaspidise valmisolekuga selleks. Selgus ka, et osalemist, sh valmisolekut edaspidi osaleda, **soodustavad vabatahtliku kogemus, vabatahtliku tegevuse väärtustamine sõpruskonnas ja pereringis ning teadlikkus vabatahtlikust tegevusest ja selle võimalustest**. Seega on vabatahtlikuna tegutsejate osakaalu kasvatamiseks esmatähtis teadlik ja süsteemne teavitamine vabatahtlikkuse võimalustest ja mõjust.

Kui eristada inimesi selle alusel, kui palju neil on aega ja huvi vabatahtlikuna tegutseda (osalemise ja mitteosalemise põhjusi ning osalust mõjutavaid tunnuseid kajastavad põhjalikumalt alaptk-d 2.4.1–2.4.3), võib eristada nelja tüüpi:

- 1) on aega ja huvi¹⁰²;
- 2) ei ole aega, aga on huvi;
- 3) on aega, aga ei ole huvi;
- 4) ei ole aega ega huvi.

Ei õnnestunud tuvastada inimrühmi, kellel vabatahtlikus tegevuses osalemiseks pole ei aega ega huvi.

Aega ja huvi tundub olevat **ettevõtjatel, juhtidel ja tippspetsialistidel**, kes on vabatahtlikus tegevuses juba ka küllalt aktiivsed. Neid motiveerib selleks eelkõige võimalus anda panus endale olulise probleemi lahendamisse, aidata teisi inimesi ning saada oma tegevusest ja saavutustest emotsionaalset rahulolu. Kõrgema staatusega töötajaid ka kutsutakse tõenäolisemalt vabatahtlikuna tegutsema kui madalama staatusega töötajaid¹⁰³. Ilmselt on neil paremad võimalused valida enda tööaega ja -kohta, mis võib soodustada vabatahtlikus tegevuses osalemist.

Vanemad inimesed (sh pensionärid) on vabatahtlikuna suhteliselt vähem aktiivsemad ja nende valmisolek edaspidi osaleda on väiksem kui noortel, kuid vanemaealistel on aega ja huvi – see on keskmisele lähedasel

⁹⁶ Musick, M. A. & Wilson, J. (2008)

⁹⁷ Tulemust tuleb siiski kontrollida, nt sarnase uuringu 2013. a andmeid kasutades.

⁹⁸ Võimalik, et ehkki muukeelsed vabatahtlikud (n = 138), kelle puhul on osaluse üks olulisim motivaator ühiskonnas enda vajalikuna tundmine, tajuvad Eesti riigi ja ühiskonnaga sidet, siis muukeelsed mittewabatahtlikud (n = 180) võivad tunda end nõrgalt või nõrgemalt seotuna ning seetõttu on vähem valmis tulevikus avalikes huvides ja ühiskonna heaks vabatahtlikus tegevuses osalema.

⁹⁹ Musick, M. A. & Wilson, J. (2008); Wilson, J. (2000, pp. 215-240); Willems, J. & Dury, S. (2017, pp. 726-745)

¹⁰⁰ Tulemust tuleb siiski kontrollida, nt sarnase uuringu 2013. a andmeid kasutades.

¹⁰¹ Musick, M. A. & Wilson, J. (2008)

¹⁰² Või huvi vähemalt üldise keskmise taseme lähedal.

¹⁰³ Musick, M. A. & Wilson, J. (2008)

tasemel. Seda rühma võib pidada üheks suurimaks kasutamata ressursiks vabatahtlikus tegevuses. Neil inimestel on kogunenud hulk teadmisi ja oskusi, mida saab vabatahtlikuna rakendada¹⁰⁴.

Vanemate inimeste osaluse suurendamine vabatahtlikus tegevuses peaks olema üks peamine aktiivse vananemise poliitika eesmärk, arvestades eriti seda, et (nagu alaptk-s 1.2 näidatud) keskmine eluiga pikeneb ja rahvastik vananeb. Selle eesmärgi seadmist toetab asjaolu, et nende inimeste põhimotivaator vabatahtlikuna tegutseda on võimalus tunda ennast ühiskonnas vajalikuna. Keeruline on aga see, et nad võivad pidada enda tervist liiga kehvaks või vanust liiga kõrgeks. Arvestades, et 65–74-aastaste vastanute teadlikkus vabatahtliku tegevuse eriaspektidest oli läbivalt keskmisest väiksem, võib see olla eelarvamus.

Muu suhtluskeelega inimesed on keskmisest harvem maininud vabatahtlikus tegevuses mitteosalemise põhjusena ajapuudust ning nende huvi on keskmisel tasemel, kuid valmisolek edaspidi osaleda on eestikeelsete vastajate omast väiksem. Potentsiaali muukeelsete elanike osaluse suurendamiseks näitab see, et nende seas on eestikeelsetega võrreldes märgatavalt sagedamini inimesi, kes pole vabatahtlikuna tegutsenud põhjusel, et ei tea, kus saab seda teha. Samuti on erinevalt eestikeelsetest vastajatest muu suhtluskeelega vastajate kolme põhimotivaatori seas vajadus tunda ennast ühiskonnas vajalikuna.

Väiksemate linnade ja alevike elanikud on keskmisest harvem märkinud vabatahtlikuna mittetegutsemise põhjusena ajapuuduse. Nende osalemishuvi on keskmisel tasemel ja nad tegutsevad vabatahtlikuna tallinlastest tõenäolisemalt. Võimalust suurendada nende osalust veelgi pakub asjaolu, et nende seas on keskmisega võrreldes üks suuremaid osakaale neist, kes näevad vabatahtlikus tegevuses võimalust panna end proovile uues valdkonnas või tegevuses. Samuti on nende seas suurem osakaal neid, kes pole vabatahtlikuna tegutsenud, sest pole leidnud võimalusi, mis huvi pakuksid. Samas toovad need vastajad keskmisest märksa sagedasema takistusena esile kehva tervise või liigse vanuse.

Noortel, kes juba osalevad vabatahtlikus tegevuses suhteliselt aktiivselt ning on ka küllalt valmis edaspidi osalema, **ei ole selleks aega, ehkki huvi osaleda neil on**. Võimalust **noorimate (15–24 a) seas** pakub asjaolu, et nende hulgas on keskmisega võrreldes üks suurimaid osakaale neid, kes pole vabatahtlikud olnud, sest ei tea, kus on see võimalik, ja pole leidnud võimalusi, mis huvi pakuksid. Noorimate jaoks on üks peamine motivaator vabatahtlikuna tegutseda võimalus veeta meeldivalt aega oma sõprade, tuttavate või perega, kuid nende seas on keskmisega võrreldes märgatavalt sagedamini neid, kes pole osalenud, sest puudub sobiv seltskond, kellega koos tegutseda.

25–34-aastaste vabatahtlikus tegevuses osaluse suurendamiseks tuleb silmas pidada, et neid motiveerib keskmisest märgatavalt sagedamini võimalus saada juurde teadmisi, kogemusi ja oskusi, jagada oma erialaseid teadmisi, oskusi või kogemusi ning panna end proovile mõnes uues valdkonnas või tegevuses. Samuti huvitab seda vanuserühma võimalus parandada oma võimalusi teha või leida meelepärast tööd, saada uusi tuttavaid ja luua kontakte ning tutvuda kohaliku kultuuri või teiste riikide ja kultuuridega.

Alla 18-aastaste lastega leibkonnas elavad inimesed on keskmisega võrreldes maininud vabatahtlikuna mittetegutsemise põhjusena kõige sagedamini aja ja kõige harvem huvi puudust. Võrreldes üksi elavate inimestega on nad edaspidi valmis tõenäolisemalt osalema vabatahtlikus tegevuses. Neid motiveerib keskmisest märksa sagedamini võimalus saada juurde teadmisi, kogemusi ja oskusi ning panna end proovile mõnes uues valdkonnas või tegevuses.

Muud mittetöötavad inimesed, kes tegutsevad vabatahtlikuna suhteliselt harvem, mainivad samuti mitteosalemise põhjusena tihti ajapuudust, kuid väga harva huvipuudust. Keskmisest sagedamini nimetavad nad mitteosalemise põhjusena sobiva seltskonna puudumist. Seejuures on nende jaoks keskmisest sagedasem motivaator võimalus veeta meeldivalt aega oma sõprade, tuttavate või perega, aga ka tunda ennast ühiskonnas

¹⁰⁴ *Ibid.*

vajalikuna, panna end proovile mõnes uues valdkonnas või tegevuses ning parandada oma võimalusi teha või leida meelepärast tööd.

Keskastme spetsialistid, ametnikud ja isikuteenindajad, kes tegutsevad vabatahtlikuna ettevõtjatest, juhtidest ja tippspetsialistidest vähem tõenäolisemalt, nimetavad väga harva mitteosalemise põhjusena huvipuudust. Keskmisest sagedamini mainivad nad hoopis ajapuudust, aga ka mitteteadlikkust sellest, kus saab vabatahtlikuna tegutseda.

Tallinlastele, kes osalevad vabatahtlikus tegevuses harvem kui väikestes linnades, alevites ja alevikes elavad inimesed, on keskmisest harvem probleemiks huvipuudus. Sagedamini takistab neid ajapuudus ning mitteteadlikkus sellest, kus saab vabatahtlikuna tegutseda. Erinevalt teiste asulatüüpide elanikest on nende kõige sagedasemate motivaatorite seas võimalus saada uusi tutvavaid ja luua uusi kontakte.

Aega on, aga huvi pole oskustöölistel ja operaatoritel, kes on vabatahtlikuna suhteliselt väheaktiivsed. **Suurte linnade elanikud** on samuti keskmisest harvem nimetanud mitteosalemise põhjusena ajapuudust, sagedamini on selleks hoopis huvipuudus ja vabatahtlikule tegevusele mittemõtlemine. Keskmisest sagedasem motivaator on nende puhul võimalus parandada oma võimalusi teha või leida meelepärast tööd.

2.6. Uussisserändajate osalemine vabatahtlikus tegevuses

Uussisserändajate osalemist vabatahtlikus tegevuses on Eestis seni suhteliselt vähe uuritud. Tuginedes teiste riikide uuringutele, võime oletada, et ka Eestisse sisserändavatele välismaalastele on oluline koguda uues asukohariigis sotsiaalset kapitali ja ehitada üles võrgustikud. Nende üheks osaks saame pidada osalust vabatahtlikus tegevuses või kodanikuühiskonna organisatsioonide tegevuses laiemalt.

Selline võrgustikuloome ei pruugi olla aga lihtne, kuna Eestisse saabuvad välismaalased peavad hakkama tegutsema uues keele- ja kultuurikeskkonnas, mis võib olla sarnane nende päritolumaaga, kuid võib olla sellest ka hoopis erinev. Võrgustike ja kontaktide olemasolu võib uussisserändajale olla vajalik praktilistel kaalutlustel, näiteks (uue) töökoha leidmiseks, keeleõppeks, paremaks informeerituseks kohapeal toimuvast ja usalduslike suhete loomiseks kohalike püsielanikega. Samas võib võrgustike loomine olla nende jaoks üldine vahend paremaks kohanemiseks ja pikaajalisemaks lõimumiseks.

Erineva tausta ja päritoluga inimesi lõimival tegevusel on vabaihenduste ja vabatahtlikuna tegutsemise kaudu seega pikaajaline potentsiaal ka lõimumise ja rändeküsimuste lahendamisel. Sellele viidatakse muu hulgas Eesti inimarengu aruandes 2016/2017. Sestap on uussisserändajatele keskendumine vabatahtliku tegevuse kontekstis oluline, kuna neil ja nende kohanemisel on tähtis koht Eesti ees seisvas suurimas küsimuses „Kuidas me kestame?“. See on küsimus sellest, kuidas Eesti suudab väheneva ja vananeva rahvaarvu tingimustes riigina püsima jääda.

Siinse alapeatüki eesmärk ei ole mitte teha statistilist ülevaadet sellest, mil määral või millises ulatuses uussisserändajad Eestis vabatahtlikus tegevuses osalevad, vaid eelkõige analüüsida uussisserändajate sihtrühma ootusi ning võimalikke takistusi ja lahendusi vabatahtlikus tegevuses osalemiseks ning selle kaudu osalusmäära võimalikuks suurendamiseks. Tuleb silmas pidada, et nii nagu paljud eestlastest püsielanikud ei osale ega soovi ka paljud siin elavad uussisserändajad vabatahtlikus tegevuses teadliku valikuna osaleda. Seetõttu on vaja seada sellele sihtrühmale realistlikud ootused.

Eestis on uussisserändajate osalust vabatahtlikus või laiemalt kodanikuühiskonna tegevuses vähesel määral käsitletud kolmes varasemas uuringus või projektis.

- 1) Eesti integratsiooni monitooring (EIM 2017), milles uuriti uussisserändajate kohanemisega seotud teemasid, sh osalemist vabähenduste töös.¹⁰⁵
- 2) Siseministeriumi Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi (AMIF-fond) rahastatud projekt „Parimad praktikad kolmandate riikide kodanike lõimimiseks kohalikesse omavalitsustesse“, milles vaadeldi välismaalaste soovi töötada Eestis vabatahtlikuna (AMIF KOV 2017).¹⁰⁶
- 3) Siseministeriumi AMIF-fondist rahastatud projekt „Kolmandate riikide kodanike kaasamine kohalike omavalitsuste ja mittetulundusühingute poolt“, mille üks alategevus oli selgitada välja Eesti vabähenduste soov ja võimekus kaasata välismaalasi oma tegevusse (AMIF IOM 2017).¹⁰⁷

EIM 2017 tulemustest selgub, et kuigi suhteliselt suur hulk uussisserändajad juba osaleb mitmesugustes tegevustes, on palju neid, kes pole üheski tegevuses osalenud, kuid sooviksid seda teha (Tabel 2). Samuti viitavad monitooringu tulemused kaalukale asjaolule, et uussisserändajate osalus varieerub Eesti piirkondades märkimisväärselt. Nii on see eelkõige Tartu, Tallinna ja Ida-Virumaa võrdluses: just Ida-Virumaal on tunduvalt vähem neid, kes on tegevustes osalenud, kuid samal ajal ning ilmselt ka seetõttu mõnevõrra rohkem neid, kes sooviksid neis osaleda.

Tabel 2. Uussisserändajate osaluse määr kodanikuühendustes ja seltsides (EIM 2017)

	Tartu	Tallinn	Ida-Virumaa
Mittetulundusühingud	28%	20%	8%
Kultuuriorganisatsioon	28%	19%	16%
Noorteklubi	15%	7%	3%
Erakond	1%	1%	0%
Pole osalenud, aga sooviksin tulevikus	39%	46%	50%
Pole osalenud ja ei soovi ka tulevikus	12%	17%	21%

Allikas: Eesti integratsiooni monitooring 2017

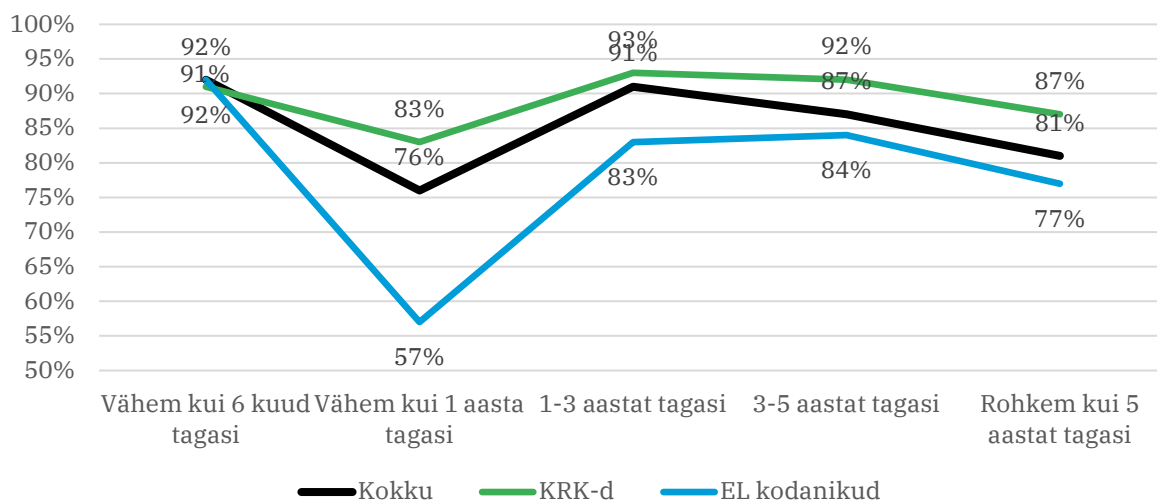
Projekti „Parimad praktikad kolmandate riikide kodanike lõimimiseks kohalikesse omavalitsustesse“ käigus koguti 2017. aasta kevadel Eestis elavate välismaalaste hulgas (sihtrühmas olid uussisserändajad ja pikaajaliselt Eestis viibivad välismaalased) andmeid. Andmekogumise tulemused, kuigi suhteliselt väikese valimi ja piiratud esinduslikkusega, viitavad kahele huvitavale hüpoteesile.

Esiteks on **uussisserändajate seas suurim soov osaleda just kolmandate riikide kodanikel** (vs. EL-i kodanikud). Teiseks selgus, et soov vabatahtlikus tegevuses osaleda aja jooksul väheneb, kusjuures märgatav (ajutine) tagasimineku on nende hulgas, kes on viibinud Eestis kuus kuud kuni aasta (Joonis 23).

¹⁰⁵ Kaldur, K. *et al.* (2017)

¹⁰⁶ Vt täpsemalt: Balti Uuringute Instituut. (2017). Tekstis lühendina AMIF KOV 2017.

¹⁰⁷ Vt täpsemalt: Kaldur, K. (2017). Tekstis lühendina AMIF IOM 2017.

Joonis 23. Soov vabatahtlikuna töötada või üritustel osaleda (EL-i kodanikud: n = 190, kolmandate riikide kodanikud (KRK): n = 228) (AMIF KOV 2017) ja selle seos Eestisse saabumisega

Peale uussisserändajate või välismaalaste endi hoiakute väljaselgitamise koguti Siseministeriumi AMIF-fondist rahastatud ja Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni (IOM) Eesti poolt elluviidud projekti „Kolmandate riikide kodanike kaasamine kohalike omavalitsuste ja mittetulundusühingute poolt“ käigus 2017. aastal andmeid. Küsitleti 76-t Eesti vabaühendust, et saada teada, milline on nende senine kogemus ja valmisolek välismaalasi kaasata, sh nii vabatahtlike kui ka palgaliste töötajatena. Uuringust selgusid peamised probleemid, mis takistavad Eesti vabaühendustel välismaalasi rohkem kaasamast (Tabel 3; uuringu tulemusi käsitletakse selles alapeatükis pikemalt hiljem).

Tabel 3. Eesti vabaühenduste peamised takistused välismaalaste kaasamisel oma tegevusse (AMIF IOM 2017)

Aeg	Rahalised võimalused	Keeleoskus	Hirmud, eelarvamused	Muu
Vähene või puuduv aeg mentorluseks ja muuks abiks välismaalase sisseelamisel	Rahanappus, vabaühenduste puudulik rahastus	Raske kaasata välismaalast iga-päevategevusse, kui ta ei räägi riigikeelt	Hirm enne esimest välismaalase kaasamise kogemust	Õiguskeskkond pole piisavalt soosiv ega paindlik
Olemasolevad töötajad on niigi üle koormatud	Arvamus, et välismaalased pole valmis õhinapõhiselt organisatsiooni tegevuses kaasa lööma	Keelebarjäärid kollektiivis, sellest tulenev lisakoormus ja tõlkes kaduv info	Hirm kollektiivi suhtumise ja/või käitumise tõttu välismaalase suhtes	Välismaalaste kaasamine pole organisatsiooni fookuses, kui selleks puudub praktiline vajadus
Välismaalase kaasamisest saadav kasu ei kompenseeri sellele kulutatud aega – selle asemel oleks võinud võtta kohaliku inimese	Projektipõhine tegevus, puudub baasrahastus	Vähene võõrkeeleoskus (inglise, vene vm) vabaühenduses või selle sihtrühmade seas	Hirm erinevate kultuuride pörkumise ees	Vabaühenduse vähene arusaam sellest, milliseid kohustusi kaasamine kaasa tooks
		Ei ole oskusi kaasata inimesi ilma, et peaks kasutama palju	Üldine ühiskonna vähene avatus teiste kultuuride suhtes	Keeruline välismaalasi leida

		keelt (st seletada teiste meetoditega)		
		Võõrkeelse veebilehe puudumine	Rassism	Välismaalaste ootused ületavad organisatsiooni igapäevaelu reaalsuse
				On kaasatud välismaalasi ja kogemus on olnud halb, see demotiveerib uuesti kaasama

Allikas: AMIF IOM 2017

Nende kolme projekti esmaste andmete põhjal võib oletada, et uussisserändajate vabatahtlikus tegevuses osalemisega seotud kitsaskohad võivad olla seotud nende endi hoiakute, arusaamade ja soovidega, kuid samal ajal ka neid vastuvõtivate või neile vabatahtlikku tegevust pakkuvate organisatsioonide soovide, ootuste ja võimekusega.

Uussisserändajate ootuste, takistuste ja võimalike lahenduste väljaselgitamiseks tehti siinse uuringu käigus süva- ja fookusrühmaintervi juud Eestis elavate uussisserändajatega (kokku 48 osalejaga, sh kaheksa fookusrühmaintervi juud). Nende tulemusi tutvustatakse järgnevalt teemavaldkondade kaupa.

2.6.1. Ülevaade aruteludes osalejatest

Fookusrühmaintervi juudes Tallinnas, Tartus ja Narvas osales kokku 44 uussisserändajat, kellest 24 olid naised ja 20 mehed. Viis fookusrühmaintervi juud olid ingliskeelsed ja kolm venekeelsed. Lisaks osales neli inimest individuaalintervi juudes (venekeelsed). Tartu Ülikooli ja Tallinna Ülikooli tudengeid oli fookusrühmaintervi juudes u 15, paar osalejat olid kodus vanemapuhkusel, kaks osalejat õppis (üldharidus)koolis ning u 20 töötas erinevates sektorites. Rahvusvahelise kaitse saajaid oli fookusrühmaintervi juudes kolm.

Fookusrühmaintervi juudes osalejad olid pärit erinevatest riikidest ja maailmajagudest (Kesk- ja Põhja-Ameerika, Euroopa, Aafrika, Lähis-Ida, Aasia ning Okeania). Neist ligikaudu kaks kolmandikku olid kolmandate riikide kodanikud ja üks kolmandik EL-i kodanikud.

Vanuselt olid osalejad 16- kuni ligikaudu 55-aastased. Eestis olid nad viibinud alates u viiest kuust kuni viie aastani. Vähemalt viiel osalejal oli eestlasest partner või sugulane ning vähemalt kolm osalejat märkis, et tuli siia koos kogu perega.

Ligikaudu pooltel osalejatel on olnud Eestis vähemalt üks vabatahtliku tegevuse kogemus. Need olid osalemine ülikooli tegevustes (nt Erasmus Student Network Estonia (ESN)¹⁰⁸ või International Student's Ambassadors (ISA)¹⁰⁹), vabaihenduse töös (nt Tartu Rahvusvaheline Maja, Domus Dorpatensis, kristlikud organisatsioonid), kaasaaitamine konverentsi või muu suurrituse korraldamises (nt Startup Day, Robotex, teaduskonverentsid ülikoolides). Tegevusi oli kuni osalemiseni looduskaitsetöös (nt „Teeme ära!“), loomakaitstes (loomade varjupaigad) ja otseselt inimesi abistavates tegevustes (nt Toidupank).

¹⁰⁸ Erasmus Student Network Estonia kodulehekül

¹⁰⁹ International Student's Ambassadors kodulehekül

Intervjueeritud uussisserändajad arvasid, et valdav osa nende välismaalastest sõpru ja tuttavaid ei ole Eestis osalenud vabatahtlikus tegevuses.

2.6.2. Mis on uussisserändajate motivatsioon osaleda vabatahtlikus tegevuses?

Eestis vabatahtlikus tegevuses osalenud uussisserändajad on teinud seda kolmel peamisel põhjusel.

- 1) Isiklik-meelelahutuslik põhjus
 - Vaba aja sisustamine, uute kohtade avastamine: „Ma pelgasin, et hakkab suurt igavust tundma, sestap liitusingi mõne organisatsiooniga, et oleks midagi teha või põnevat teha“; „Ma armastan aktiivselt aega veeta, ma tunnen sellest puudust!“; „Mul avaneb võimalus tutvuda uute kohtadega“.
- 2) Isiklik-pragmaatiline põhjus
 - Võrgustumine (eelkõige praktilises võtmes, nt kontaktide loomine kohalikega eri eesmärkidel, nt akadeemiliseks suhtluseks, töötamiseks): „Mul on suurem tõenäosus suhelda kohalikega“.
 - Kogemuste ja oskuste omandamine.
- 3) Filosoofilis-ideeline põhjus
 - Soov anda panus selle ühiskonna heaolu suurendamisse, kus elatakse: „[...] sest ma tundsin, et ma soovin midagi tagasi anda sellele kogukonnale, kus ma elan“.
 - Soov mõista süviti uut ühiskonda, leida selles koht ja muutuda omaks.

Need intervjueeritud uussisserändajad, kes tegutsesid Eestis looma- või keskkonnakaitstes või aitasid hädas olevaid inimesi, seostasid enda vabatahtlikuna tegutsemist eelkõige eesmärgiga muuta ühiskonda või Eesti elu paremaks. Mitu uussisserändajat jäi eranditult enda keelekeskkonda (ISA, AIESEC, venekeelsed organisatsioonid), mõni aga liikus edasi organisatsiooni, kus oli mitmekeelne või eestikeelne meeskond ja sihtrühm.

Venekeelsetel uussisserändajatel oli osalus kogemusi võrdlemisi vähe. Kuna mitu intervjueeritud oli tulnud Eestisse tööle ja toonud siia kaasa ka pere, siis esmane oli nende jaoks töö ja keeleõpe. Vabatahtlikku tööd nägid nad pigem tulevikuvõimalusena – siis, kui muud asjad on korras ja aega üle jääb.

Eestisse kaasa tulnud abikaasade seas oli huvi vabatahtliku töö vastu nii vaba aja sisustamise, ühiskonda panustamise kui ka lõimumise aspektist, ent nende hinnangul on neil raske leida sellekohast infot. Kuna neil puudub ka võrgustik, ei ole neil alternatiivseid infokanaleid (töökoht vms).

Fookusrühmaintervjuides osalenud venekeelsed rahvusvahelise kaitse saajad väljendasid arvamust, et iseäranis vastuvõtukeskuses viibimise ajal (st ajal, mil on teatud materiaalne baas tagatud ja tööd veel ei ole) oleksid nad soovinud tegutseda vabatahtlikuna nii vaba aja sisustamiseks kui ka kontaktide loomiseks väljaspool keskust olevate inimeste suhteliselt kitsast ringi. Pärast vastuvõtukeskusest lahkumist nende osalushuvi teatud määral küll säilis, kuid keegi neid eraldi sellekohastest võimalustest teavitatud ei ole ja nad ei ole osanud ka ise seda infot kusagilt hankida.

2.6.3. Mis osalusaktiivsust mõjutab, takistab või soodustab?

Kuigi ühest põhjuslikku seost osalemise või mitteosalemise puhul on intervjuude põhjal keeruline tuvastada, toodi siiski korduvalt esile (nii andmekogumise käigus kui ka intervjueeritavate endi hinnangul), et osalemisaktiivsus võib sõltuda sellistest põhjustest nagu uussisserändaja

- 1) isiksuseomadused (nt aktiivsus, oskus sotsiaalseid suhteid luua);
- 2) kultuuritaust – kuidas suhtutakse vabatahtlikku tegevusse tema päritoluriigis ja (sub)kultuurilises rühmas ning milline tähendus vabatahtlikkusele omistatakse;
- 3) planeeritud Eestis viibimise aeg – lühiajalisel viibimisel on osalusele pigem negatiivne mõju.

Intervjuudest selgus, et suur osa neist uussisserändajatest, kes on Eestis vabatahtlikus tegevuses osalenud ja/või aktiivselt selleks võimalusi otsinud, on olnud vabatahtlikud ka enda päritoluriigis. Niisiis võib oletada, et pelgalt Eestisse tulek ei pane välismaalasi automaatselt suuremal määral selles tegevuses osalema – **Eestis jätkavad või püüavad jätkata vabatahtlikuna tegutsemist need, kes olid ka varem aktiivsed.**

Seega on poliitikakujundamise seisukohalt üks keskne küsimus, kuidas mõjutada ja aktiveerida neid, kellel puudub kodumaalt kogemus osaleda vabatahtlikus tegevuses. Üks võimalus, kuidas sellist sihtrühma uussisserändajaid aktiveerida, on võimestada neid aktiivsete välismaalaste abil, kellel on juba Eestist vabatahtliku tegevuse kogemus.

Nii näiteks nimetab Greenspan (2018) sisserändajate suurima osalustakistusena üleminekut mitteosalemiselt osalemisele (ingl *transition from non-participation to participation*). Ta tõdeb, et kui sisserändajad on osaluslävendi (ingl *participation threshold*) ületanud, vähenevad erinevused kõikides teistes vabatahtlikus tegevuses osalemise indikaatorites.

Seepärast tasub pidada esmatähtsaks – või tegeleda sellega samal ajal – suure osaluspotentsiaaliga uussisserändajate kaasamist, kellest võib eeldada, et nad tulevad vabatahtliku tegevusega kaasa üsna lihtsasti. Sellega saab tekitada n-ö kriitilise massi välismaalasi, kes võimestavad ja motiveerivad oma aktiivsusega osalema ka teisi Eesti uussisserändajaid. Selleks on aga vaja peale uussisserändajate motiveerimise võimestada ka Eesti organisatsioone, et neil tekiks huvi välismaalasi kaasata ja et neil oleks olemas selleks vajalikud oskused.

Keeleoskus

Tüüpilise takistustena nimetasid uussisserändajad eelkõige (eesti) keele oskust. Ühelt poolt võib intervjuude põhjal väita, et neil pole midagi selle vastu, et osaleda vabatahtlikuna Eesti organisatsioonis või ühekordses tegevuses, kus on vajalik lähedane kontakt eestlastega, ka ilma eesti keelt oskamata. Kuigi uussisserändajad saavad aru, et eesti keele oskus aitaks osaluse tulemuslikkusele või tõhususele kaasa (nt suurem suhtlusõrgustik või paremad teadmised), sh saaksid nad osaleda märkimisväärselt rohkemates tegevustes, **ei näe nad keele mitteoskamises tegurit, mis osaluse täielikult välistaks.**

Küll aga nimetati intervjuudes läbivalt **keeleoskust kui barjääri juhtudel, kui on vaja otsida ja leida infot vabatahtliku tegevuse võimaluste kohta, samuti kaasava organisatsiooni hoiakut keele mitteoskamise suhtes.** Eranditult kõikides fookusrühmaintervjuudes (nii inglisi- kui ka venekeelsetes) kerkis keeleküsimusega seoses esile kaks probleemi.

Esiteks leiti, et inglisi- ja/või venekeelne info selle kohta, milliseid tegevus- või osalusvõimalusi vabaühendused pakuvad, on puudulik. Sealjuures nimetati just traditsioonilisi vabatahtlikke kaasavaid organisatsioone, mille puhul uussisserändajad eeldavad, et neis saab vabatahtlikuna osaleda (nt loomade varjupaigad, lastekodud).

Teiseks mainiti puudulikku inglisi- ja/või venekeelset infot selle kohta, mida organisatsioon endast kujutab, mis on selle eesmärgid ja tegevused. Kuigi Eesti vabaühenduste usaldusväärsus üldjuhul kahtluse alla ei seatud, võis aruteludes tajuda siiski teatud ebakindlust (eelkõige nende hulgas, kellel oli juba osalus kogemus oma päritoluriigist) nende organisatsioonide suhtes, mille puhul võis eeldada valmisolekut kaasata vabatahtlikke, kuid mille tausta ei olnud võimalik uussisserändajatel (keeleoskuse puudumise tõttu) täpsemalt uurida. Ebakindlust võimendas mõne osaleja puhul asjaolu, et kuna selge ja täpne info puudus, pelgas ta end välja pakkuda kartuses, et tema oskused ei pruugi vastata organisatsiooni ootustele.

Kolmandaks väljendati osas fookusrühmaintervjuudes ebakindlust selle suhtes, kui oodatud on ilma eesti keele oskuseta vabatahtlikud. Kui organisatsiooni info on saadaval ainult eesti keeles, ei pruugi uussisserändaja end üldse näha selle organisatsiooni sihtrühmana.

Kuna organisatsioonidele on igas võõrkeeles teavitustöö tegemine suur lisakulu, tuleb selleks leida kulu-tulu aspektist nutikaid kompromisse. Lahendused võivad olla näiteks lühikirjelduse või erilehe koostamine inglise ja/või vene keeles, info lisamine ja haldamine ainult vabatahtlikku tegevust koondaval infolehel (nt edasiarendatud Vabatahtlike Värava juures) ning infopäevade korraldamine vabatahtlike värbamiseks.

Tuleb silmas pidada, et organisatsioon ise peab nägema uussisserändajaid enda võimaliku sihtrühmana ja mõtestama lahti, milliseid lisategevusi võib minna vaja selleks, et neid tõhusalt kaasata.

Info leidmine ja pakkumine, sh koondatult

Need uussisserändajad, kes on otsinud vabatahtlikus tegevuses osalemise kohta infot, on enamasti **seda alustanud ingliskeelse internetiotsinguga** (st guugeldades märksõnu inglise keeles). Kui nad enamasti ei ole infot leidnud, on nad seejärel liikunud edasi muude infokanalite poole, näiteks suhelnud kohaliku eestlase või eestlasest partneri/elukaaslase või välismaalasega, kelle puhul on juba teada tema kogemus vabatahtliku tegevusega. Infot otsitakse ka sotsiaalmeedia kogukondadest jm.

Infot oodatakse nii inglisi- kui ka venekeelsena, kuid mitte muudes võõrkeeltes. Võõrkeelse info pakkumist ei tohi pidada järeleandmiseks, pigem tuleb seda vaadata vahendina. See võimaldab edastada sõnumit paremini ja anda uussisserändajale esmast aimu, et ka tema on oodatud vabatahtlikuna osalema. Sel viisil luuakse esmane ühenduskanal.

Eraldi tuleb rõhutada, et eranditult kõikides fookusrühmaintervjuudes avaldasid uussisserändajad **soovi mitmekeelse veebikeskkonna järele**, mis koondaks nii võimalust end vabatahtlikuks pakkuda kui ka leida sellises tegevuses osalemise võimalusi. Esmajärjekorras pakuti keeltena inglise keelt, aga ka vene keelt (Ukrainast, Venemaalt jm tulijad). Arvati, et keskkond võiks soosida „keelesildi“ külgepanekut igale kuulutusele (sarnaselt täägimisega), sh saaks vabatahtlik kirjutada talle sobiva(te)s keel(te)s või markeerida ära keeled, mida ta räägib.

Vabatahtlike Värava olemasolust ei olnud teadlik valdav osa intervjuudes osalenutest.

Hoiakud

Intervjuudes väljendati ebakindlust selle suhtes, kui oodatud on uussisserändajad Eesti organisatsioonides.

Üldjoontes võib intervjuude põhjal öelda, et Eestis vabatahtlikus tegevuses osalenud uussisserändajad on oma kogemusega rahul. Siiski nimetasid nad mitmel korral takistusena eestlaste võõrakartust. Venemaalt pärit venekeelsed uussisserändajad ütlesid, et neil on raske vaadata mööda sellest, et neid tajutakse Venemaa poliitika esindajatena: „on väga palju inimesi, kes on sõltuvad poliitikast, ja ma pean justkui kandma enda sees kõike, mida mu riik teeb, mida iganes Venemaa kellelegi millalgi teinud on, mina inimesena esindan seda nende jaoks. Nad vaatavad mind inimesena ja näevad okupanti, püssiga inimest, [...] me ei tulnud ju siia, et midagi siin lõhkuma hakata, ilmselt me tulime hoopis sellepärast, et teil on siin hea... [...] muidugi, sõltub inimesest, aga ma olen noortearutelude raames seda tajunud...“.

Vabatahtliku töö kasutegurite nägemine ja kaasamisvõimaluste jäikus

On hulk aspekte, mis nihutavad vabatahtliku tegevuse prioriteetide nimekirjas allapoole. Uussisserändajal võib olla palju muid kohustusi (pere, töö, õpingud) ning iseäranis algusajal võib ta tunda ennast üle ujutatuna infost, küsimustest ja probleemidest: „Mul on kaks tööd, hommikul haiglas, siis kliinikus, pole aega, lisaks kolm korda nädalas eesti keele kursused ja siis veel otsa mingi bürokraatia, millega peab tegelema...“.

Olenevalt inimese isiklikust või kultuuritaustast võib uussisserändaja näha ja mõtestada vabatahtliku töö kasu erinevalt: „Minu kodumaal jällegi ... ei ole kunagi osalenud, Eestis on see aktuaalne, levinud – aga minu jaoks on see uus.“

Nagu elanikeküsitluse tulemused näitavad, võivad perega tulijad tunda vajadust paindlikumate kaasamismustrite järele (nt tegevused, mida saab teha koos perega, mitte pere arvelt). Näiteks võidakse osaleda tegevuses perega või aidatakse kaasatulevatele lastele leida tegevust ja/või mänguasju, samuti võivad saada lapsed tegutseda vabatahtlikuna.

Kaasamissuutlikkus, sh tagasiside andmine ja tunnustamine

Fookusrühmaintervjuudes nimetati halva kogemusena Eesti organisatsioonide vähest suutlikkust vabatahtlikke kaasata, sh mainiti nende üldist või pinnapealset suhtumist. Lisaks tundsid uussisserändajad, et tagasiside tehtud tööle on olnud pigem puudulik või täielikult puudunud. Siiski peab nentima, et uussisserändajad ise ei tõstatanud seda küsimust, pigem tegid seda intervjuueerijad. Samal ajal mainisid ainult vähesed aruteludes osalenud uussisserändajad, et organisatsioonid on küsinud neilt kaasamisele tagasisidet.

Nimetati ka juhtumeid, kus uussisserändajaid kaasavad organisatsioonid ei andnud tegevuste alguses ega ka nende käigus teada, millised kulud tuleb kanda vabatahtlikul endal (nt mõne tegevuse ettevalmistamise või elluviimisega seotud lähetuskulud või toitlustamine).

Selgelt väljendasid uussisserändajad soovi saada osalemise ja panuse eest tänusõnu („Honest thank you would be enough“). Märkimisväärselt paljud vabatahtlikud tundsid, et ei ole seda saanud, ja seda nimetati läbivalt mitmes fookusrühmaintervjuus nii Tartus kui ka Tallinnas. Ühes fookusrühmaintervjuus pakuti välja, et vabatahtlikus tegevuses osalemise kohta võiks saada tunnistuse või tõendava sertifikaadi. Näiteks arvati, et see võiks aidata töötöisingutes nii Eestis kui ka teistes riikides.¹¹⁰

Soodustavad tegurid

Instrumentaalsete tegurite kõrval (nagu info pakkumine) nimetati vabatahtlikus tegevuses osalemist soodustavate teguritena

- korralduslikke aspekte (nt võib osaleda koos lapse ja perega – ei pea valima pere ja vabatahtliku töö vahel);
- kuuluvustunnet – tuntakse end organisatsiooni osana, seda, et vabatahtliku mõtteid võetakse tõsiselt;
- ühist ideoloogilist tausta ja laiemaid eesmärke;
- inimlikkust ja seda, kui vabaühendus väljendas siirast soovi toetada (vastandina bürokratiseeritud/formaliseeritud lähenemisele, mis oletatavasti mängib iseäranis suurt rolli ajal, mil võrgustikud on veel välja kujunemata ja isolatsioonitunne on suurem).

Üldjuhul ei soovinud fookusrühmaintervjuudes osalenud uussisserändajad enda **vabatahtliku tegevuse (töö)suhet** vastuvõtva organisatsiooniga **formaliseerida**, st sõlmida lepingut. Peamise põhjusena nimetati asjaolu, et nad ei pea seda vajalikuks ja see seoks neid nende hinnangul liiga tugevalt selle organisatsiooniga. See kinnitab alapeatükis 1.2 kajastatud mikrovabatahtlikkuse trendi.

Leiti, et lepingut sõlmides kaoks vabatahtlikkuse mõte, et vabatahtlik on vaba osalema just talle sobivatel tingimustel. Tuleb siiski märkida, et teadlikkus enda õigustest lepingu puudumise korral näis olevat suhteliselt vähene. Kuigi oldi kindlad, et ka ilma lepinguta ei teki ei vabatahtlikul ega organisatsioonil vastastikuseid

¹¹⁰ Kuigi siinses uuringus ei uuritud, kas vabatahtlikus tegevuses osalemine on midagi sellist, mida Eesti tööandjad tööle kandideerija puhul ka arvesse võtavad, on mitmes riigis see üks levinumaid argumente vabatahtliku töö tegemiseks. Seega, ühelt poolt võib olla vajalik ootuste juhtimine nende uussisserändajatest vabatahtlike hulgas, kes tegutsevad vabatahtlikuna eesmärgiga saada endale CV-sse kirja kogemus. Teiselt poolt võib laiemalt vabatahtliku töö staatuse parandamisega seotud tegevuste seas kaaluda sihtrühmana ka tööandjaid ja pakkuda lihtsaid viise vabatahtliku töö käigus omandatud oskuste väljaselgitamiseks.

kohustusi, ei olnud vastajad endas kindlad, kui arutleti võimalike juhtumite üle, kus vabatahtliku tegevuse tõttu mõni kolmas osapool või vabatahtlik ise kannatab.

Nagu alapeatükis 3.1.2 kirjeldatakse, ei arvanud ka paljud organisatsioonide esindajad, et lepingu sõlmimine oleks alati vajalik.

Kokkuvõttes on uussisserändajate fookusrühmaintervjuudes üleskerkinud põhiteemad ning osalejate hinnangud ja arvamused esitatud Tabel 4 üldistatud kujul (ei ole järjestatud prioriteetsuse ega vastamissageduse põhjal).

Tabel 4. Uussisserändajate aruteludes üleskerkinud peamised teemad

TEEMAVALDKOND	ARVAMUSED JA OOTUSED
Vabatahtlikus tegevuses osalemine kui võimalus saada eestlastega kontakti	<ul style="list-style-type: none"> - Uussisserändajatele võib tunduda lihtsam suhestuda teiste sama/sarnase taustaga inimestega kui kohalikega - Eestlaste hoiakuid tajutakse erinevana – osa arvates on nad väga avatud, osa arvates tõrjuvad või ettevaatlikud
<p>Uussisserändajad loodavad sageli oma diasporaa peale ja otsivad üles rahvusseltsid jms. Selle lootuse taga on ühelt poolt soov leida mõistmist ja saada infot arusaadavamal kujul, teiselt poolt aga ootus, et need seltsid või ühendused avavad ukse eestlaste juurde.</p> <p>Info pakkumist ootavad iseäranis venekeelsed uussisserändajad, kes jõuavad otsinguga venekeelse infoni, mida ei paku mitte eesti keeles tegutsev organisatsioon, vaid venekeelse meeskonna ja sihtrühmaga organisatsioon. Ka see toob kaasa pettumuse ja samas kinnistumise just venekeelsesse kogukonda. Ehkki sama probleem võib esineda ka ingliskeelsete uussisserändajate puhul, on ainult inglise keeles töötavaid ja kaasavaid organisatsioone Eestis märksa vähem (peamiselt tudengiorganisatsioonid).</p>	
Kanalid, mille kaudu jõuda uussisserändajateni, kes soovivad vabatahtlikuna tegutseda	<ul style="list-style-type: none"> - Ei ole piisavalt võõrkeelset infot, enamik vabatahtliku tegevuse pakkumistest on eesti keeles - Kasutada võiks erinevaid kanaleid, mitte ainult elektroonilisi (nt Facebooki vahendusel ei jõuta vanemaealisteni) - Soov nii virtuaalse kui ka füüsilise kohtumisaiga järele
<p>Ühe võimalusena piirkonna vabatahtliku tegevuse kohta infot pakkuda nähakse kohaliku tasandi infopäevi, näiteks nende organisatsioonide või asutuste kaudu, mida juba tuntakse. Näiteks Tallinnas korraldab infopäevi Estonishingi algatus ja Tallinna rahvusvaheline maja, Tartus Tartu rahvusvaheline maja – neid kanaleid võiks senisest rohkem kasutada ja võimendada.</p>	
Osalust potentsiaalselt mõjutavad isiklikud tegurid	<ul style="list-style-type: none"> - Osalus sõltub isiksuseomadustest, eesmärkidest ja vajadustest, mh selles eluetapis väljenduvatest huvidest (noore ja eaka motivatsioon võib olla väga erinev; vt alaptk 2.4) - Päritoluma ja kultuuritaust võivad mängida rolli selles, kuidas vabatahtlikku tööd nähakse ja millist tüüpi tegevust eelistatakse (nt riikidest, kus see töö käib sageli religioosete institutsioonide kaudu ja/või teatud (sub)kultuurilistest rühmadest pärit uussisserändajad liituvad Eestisse tulles just religioosete asutustega, nt kohalike kirikutega, ja ei oska hakata teisi võimalusi otsima)
<p>Võiks kaaluda, millisel viisil saaks laiendada uussisserändajate pilti sellest, millist tüüpi organisatsioonid panustavad ühiskonda ja pakuvad vabatahtliku tegevuse võimalusi.</p>	
Osalust potentsiaalselt mõjutavad rändefaasi tegurid	<ul style="list-style-type: none"> - Mõni uussisserändaja väljendas arvamust, et saab vabatahtlikuna tegutseda (alles) siis, kui ta tunneb end kohalikus ühiskonnas hästi. Lisaks on esimesed riiki saabumise kuud tavaliselt liiga intensiivsed, et selle peale mõelda - Soov osaleda ka lühiajalistes tegevustes, mis ei nõua pikaajalist pühendumist (neile, kes viibivad Eestis lühikest aega) - Mõni sisserändaja nimetas, et infot saada on tähtis just algusfaasis, sest siis on veel aega ja ei ole tekkinud võrgustikku
<p>Kaaluda, mil viisil saaks uussisserändajatele pakkuda infot lisaks algetapile ka hilisemas faasis (nt infopäevadel, kohanemisprogrammi vahendusel, elamisloa uuendamisel).</p>	

Vabatahtlik tegevus ja kohustused, sh tegevuse formaliseerimine	<ul style="list-style-type: none"> - Leping organisatsiooniga võib tunduda uussisserändajale liiga suure kohustusena – isegi kui see on keeles, mida ta vabalt mõistab, ollakse ebakindlad, millises ulatuses lubavad kohalikud seadused üht või teist sätet tõlgendada - Soov lepingu järele on pigem olukordades, mis tagaks õigused neile endile (võimaliku ekspluateerimise vältimiseks)
Hirmud ja kõhklused	<ul style="list-style-type: none"> - Uussisserändaja võib peljata, et tema oskused pole piisavad, et olla vabatahtlik - Ollakse ebaleval seisukohal eestlaste hoiakute suhtes (kui avatud ollakse võõraste suhtes) - Muretsetakse, et vabatahtlikuks tegevuseks peaks oskama hästi eesti keelt
Osalt on kõhklused põhjendatud, sest ka vabaihendused on väljendanud samu kahtlusi. Ilmselt vajavad uussisserändajad julgustust proovida ning vabaihendused meetodeid, mis aitaksid lihtsal viisil tuvastada uussisserändaja huvipakkuvaid oskusi, motivatsioonitegurid jms.	
Vabatahtliku tegevuse kompenseerimine ja tunnustamine	<ul style="list-style-type: none"> - Soov organisatsiooni palju selgemalt väljendatud tänu järele - Kohati lähetus- ja toidukulude katmise ootus - Vabatahtlikkust tõendav dokument, sertifikaat
Vabatahtliku töö kasutegurite nägemine	Kasu nägemine mõjutab mh seda, kas vabatahtliku tegevuse võimalusi üldse hakatakse otsima
Intervjuudes väljendati nii seda, et ei olda harjutud nägema vabatahtlikku tegevust võimaluse või atraktiivse tegevusena, kui ka nimetati, et see aitab kaasa võrgustumisele, annab võimaluse teha head ühiskonnale või kogukonnale, arendada uusi oskusi ning toetab kohanemist ja lõimumist.	
Tagasisidestamine	<ul style="list-style-type: none"> - Organisatsioonide tagasiside uussisserändajatele nende tehtud töö eest on puudulik - Organisatsioonid ei küsi tagasisidet enda töö korralduse jm kohta
Vabatahtliku tegevuse alane teadlikkus ja teavitamine	<ul style="list-style-type: none"> - Vabatahtliku tegevuse võimalusi ei tutvustata piisavalt (uussisserändajatele kättesaadavates infokanalites ja/või keeltes) - Ebaselgus, kellelt peaks tulema algatus, kas organisatsioonilt või uussisserändajalt
Keelebarjäär	<ul style="list-style-type: none"> - Telefoni teel suhelda on keerulisem kui e-kirju vahetada - Vanem põlvkond ei räägi nt inglise keelt (st probleemiks võib saada nt suhtlus teiste vabatahtlikega, nt vanemaealiste eestlastega)

2.6.4. Välismaalaste kaasamine Eesti vabaihenduste poolt

IOM Eesti projekti „Kolmandate riikide kodanike kaasamine kohalike omavalitsuste ja mittetulundusühingute poolt“ käigus korraldati 2017. aastal andmekogumine ja küsitleti 76-t Eesti vabaihendust.¹¹¹ Eesmärk oli teada saada, milline on nende kogemus ja valmisolek kaasata välismaalasi nii vabatahtlike kui ka palgaliste töötajatena. Allpool on esitatud nende andmete osaline sekundaaranalüüs, arvestades siinse uuringu lähteülesannet ja uurimisküsimusi.

Peamised probleemid, mis Eesti vabaihenduste arvates takistavad neil välismaalasi kaasata, saab liigitada viide kategooriasse (vt ka Tabel 2 ülal).¹¹² Üsna võrdsel määral tuuakse esile aja, hirmude ja eelarvamuste, raha ja

¹¹¹ Küsitluse tegi Balti Uuringute Instituut. Küsitleti ainult Vabaihenduste Liidu liikmeid, mis oli andmekogumise teadlik eeldus ja lähtepunkt. See taandus eeldusele, et Vabaihenduste Liitu on koondunud (osa, aga mitte kõik) Eesti professionaalseimad ja kogenuimad vabaihendused, kellel võis eelduslikult olla suurem kogemus välismaalaste kaasamisel kui muudel vabaihendustel.

¹¹² Siinne kokkuvõte põhineb IOM Eesti projekti „Kolmandate riikide kodanike kaasamine kohalike omavalitsuste ja mittetulundusühingute poolt“ käigus 2017. a tehtud uuringul, mille viis ellu ja mille analüüsi tegi Balti Uuringute Instituut.

keeleoskusega seotud teemad. Viies kategooria hõlmab muid takistusi, mis on vabaühenduste jaoks võrdse tähtsusega, kuid millele on keerulisem leida ühist nimetajat.

Ajaga või pigem selle vähesusega seonduvad takistused tulenevad vabaühenduste esindajate sõnul peamiselt kolleegide ülekoormatusest ja lisaaja puudusest, mida oleks vaja välismaalaste kaasamiseks ning neile mentorluse pakkumiseks. **Hirmud ja eelarvamused** tulenevad tihti kogemuse puudumisest, kultuurierinevustest tulenevatest probleemidest kollektiivis ning seetõttu kartusest, et välismaalane ei sulandu organisatsiooni. Samas kuulub siia ka laiemalt kogu ühiskonna suhtumine välismaalastesse.

Rahaliste võimalustega seotud takistuste all peetakse silmas projektipõhist tegevust ja püsirahastuse puudumist, mis ei võimalda tegevust pikemalt planeerida või planeerida organisatsioonis eestlaste kõrval süstemaatilist rolli ka välismaalastele. Veel nimetavad vabaühendused, et teatud valdkondades kohalike omavalitsustega (KOV) koostööd tehes on ülekaalus arvamus, et võrreldes teiste partneritega võibki vabaühendustelt eeldada rohkema tasustamata töö tegemist. See takistab omakorda välismaalaste kaasamist. Vabaühenduste rahaline võimekus on piiratud ja levinud on eeldus, et välismaalased pigem pole huvitatud vabatahtlikuna nende tegevuses kaasalöömisest.

Keeleoskuse all peetakse silmas võimalikku keelebarjääri kollektiivi ja välismaalaste vahel ning vähest võõrkeeleoskust teatud Eesti piirkondades, kus vabaühendused tegutsevad.

Ülejäänud esilekerkinud probleemid hõlmavad raskusi sobivate välismaalasteni jõudmisega: need eeldused, et välismaalaste ootused ületavad vabaühenduste igapäevatöö reaalsuse, ja tekkivad lisakohustused, mis seonduvad välismaalaste kaasamisega. Viidatakse ka otsese praktilise vajaduse puudumisele värvata organisatsiooni just välismaalasi.

Siinne uuring näitab ühtlasi, et Eesti organisatsioonide jaoks on uussisserändajatest vabatahtlike kaasamine väga harva eesmärk omaette – enamasti on sellel organisatsiooni jaoks mingi konkreetne väärtus (nt vajatakse teatud keele oskajat).

Kuigi vabaühendused toovad esile, et peamine kasu kaasatud uussisserändaja jaoks on **tutvumine kohaliku töökultuuri ja keelega ning abi uude ühiskonda sisseelamisel**, näevad nad palju harvem, et neil endal oleks (või peaks olema või saaks praegustel tingimustel olla) selles protsessis aktiivne roll, st et nad saavad või peavad kaasama sisserändaja lõimumisse panustamise eesmärgiga. Siiski nähakse tema kaasamises võimalust vahetada vastastikku uusi oskusi ja teadmisi. Lisaks nimetati korduvalt, et välismaalane aitab ülejäänud kollektiivil saada kogemusi teist päritolu või teisest kultuurist inimestega suhtlemisel.

Võrdluses eestlastest töötajate ja vabatahtlikega ei sea välismaalastele lisaootusi ei selle uuringu organisatsioonide fookusrühmaintervjuudes osalenud ega ka küsitletud Eesti vabaühendused. Soovitakse kaasata indiviide, kellel on teatud universaalsed isikuomadused, sealhulgas aktiivsus, motiveeritus ja entusiasm. Teisalt, olenevalt vabaühenduse tegevusvaldkonnast, võivad ootused olla otseselt seotud välismaalase kaasamise motivatsiooniga, näiteks olukorras, kus vabaühendusse on vaja inimest pädevusega, mis on seotud kindlast riigist või sotsiaalsest keskkonnast pärinemisega. Tihti oodatakse aga välismaalastelt ülesannete täitmisel ka Eesti kultuurilise ja sotsiaalse konteksti mõistmist.

Vabaühendustel on välismaalaste kaasamisega tekkinud probleeme seoses erineva töökultuuri ja kommunikatsiooniga, üks põhjus on ka organisatsiooni üldine ebapiisav valmisolek neid kaasata. Mõni organisatsioon, kus tekkis probleeme, väljendas kahtlusi ka selle suhtes, kas nad enam uuesti tahavad niipea (sarnase taustaga) uussisserändajaid kaasata.

Välismaalaste senisest suuremaks kaasamiseks pakuvad vabaühendused välja mitmesuguseid lahendusi. Osa vastanud vabaühenduste hinnangul oleks abiks välismaalastele tugiisikusüsteemi loomine ja see, kui välismaalased oleksid endale rakendusvõimalusi otsides aktiivsemad. Hirmude ja eelarvamuste vähendamiseks

on osa vabaühenduste hinnangul vaja luua osapoolte vahel avatumat dialoogi, samuti arutada omavahel muresid ning laiemalt jagada ja levitada edulugusid. Vajalik on ka põhjalik enesetäiendamine kultuurierinevuste teemadel. Rahaliste takistuste vähendamiseks oleks küsitlute vabaühenduste hinnangul vaja jätkusuutlikumat riiklikku baasrahastust ja programme, mis vähendaksid vabaühenduste sõltuvust projektipõhisest sissetulekust. Lisaks ootavad vastanud vabaühendused välismaalastelt suuremat õhinapõhist huvi nende tegevuses kaasalöömisel. Muude vajakajäämistele lahenduseks pakuti, et välismaalased võiksid olla aktiivsemad vabaühendustega kontakti leidmisel, näiteks sotsiaalmeediakanalites.

Seega võib kirjeldatud vabaühenduste küsitluse ja siinse uuringu välismaalaste intervjuude põhjal leida uuringutulemuste ja väljendatud seisukohtade kattuvusi. Selline on näiteks vabaühenduste pakutava võõrkeelse info puudulikkus, mida mõlema uuringu andmete põhjal tõdevad mõlemad osapooled; mõlemapoolsed kartuslikud hoiakud, mis näivad seetõttu üksteist võimendavat (st uussisserändajad/välismaalased on Eesti organisatsioonide suhtes teatud määral pelglikud, kuna sageli eeldatakse seal eesti keele oskust ja inimene ei ole oma oskuste sobivuses kindel. Ka vabaühendused kardavad kogemuse puuduse tõttu välismaalasi kui teisest kultuuriruumist pärit inimesi. Kombineerudes võivad need tegurid kaasamise pudelikaela veelgi kitsendada).

Lisandub teatud mõttes vastuolu ühelt poolt uussisserändajate soovina olla paremini kaasatud või teavitatud, teisalt aga vabaühenduste ootus, et uussisserändajad oleksid aktiivsemad. Samas ei leia vabaühendused, et nad ise peaksid olema välismaalaste paremaks ja tõhusamaks kaasamiseks aktiivsemad. Teisisõnu näivad mõlemad – vabaühendused ja välismaalased – vähemalt osaliselt lootvat teise osapoole aktiivsusele.

2.6.5. Teiste riikide kogemused välismaalaste kaasamisel

Sisseränne Eestisse kasvab nii seoses teiste riikide kodanike saabumise kui ka eestlastest tagasipöördujatega. See protsess kulgeb sarnaselt paljudes teistes riikides. Et vabatahtlikus tegevuses osalemine annab mõlemale sihtrühmale võimaluse olla paremini (taas)kaasatud ühiskonda (eri põhjustel või eesmärkidel, vt alaptk 2.6.2), on hakatud selle valdkonna uurimisele pöörama üha suuremat tähelepanu ka mujal.

Välisriikide näitel võib nentida, et senised uuringud ei näita välismaalastest vabatahtlike kaasamisel mustrit, mis kehtiks universaalselt. Kaasatud olek sõltub nii nende isiklikust ja kultuuritaustast kui ka kohalikust kontekstist (kuidas vabatahtlikku tegevust mõtestatakse, millist kasu see reaalsuses toob jms).

Nii on näiteks ingliskeelsetes riikides (Kanada, Ameerika Ühendriigid, Uus-Meremaa) vabatahtliku töö aruteludes suur rõhk inglise keele omandamisel, Kanadas ka tööturuvõimaluste leidmisel.¹¹³ Samas, kuigi Hollandiski rõhutatakse vabatahtliku tegevuse kasu tööturule sisenemiseks, peetakse seal tööandjate valmidust arvestada vabatahtliku töö kogemust võrdlemisi väheseks ja uussisserändaja jõustamine selle kaudu pigem ei realiseeru.¹¹⁴

Saksamaal tehtud uuringust selgub, et uussisserändajatele peatselt saabumise järel vabatahtliku tegevuste võimaluste ja kasutegurite tutvustamine võib aidata lõimumisele kaasa.¹¹⁵ Soomes on soovitatud kaasata diasporaa organisatsioone, et vahendada neile kultuuriliselt relevantset teavet vabatahtliku töö tähenduse ja kasutegurite kohta ning teavet selle kohta, kuidas diasporaa organisatsiooni pöördunud välismaalane suunata teistesse, mittediasporaa organisatsioonidesse.¹¹⁶

¹¹³ Shugurenky jt, 2005.

¹¹⁴ *Ibid.*

¹¹⁵ Greenspan jt, 2018.

¹¹⁶ Involve, 2006.

Kanada näitel võib öelda, et vabatahtliku töö tähendust püütakse sisserrändajale pakkuda juba enne riiki saabumist (programm „Prepare for Canada“). Suurbritannias on haavatavamaid ja tõrjutumaid rühmi kaasavatel organisatsioonidel võimalus saada lisarahastust.¹¹⁷

Seega hakkab peale Eesti ka paljudes teistes riikides muutuma uussisserrändajate osaluse toetamine vabatahtlikus tegevuses üheks oluliseks kohanemispoliitika meetmeks. Seepärast on üha enam hakatud ka uuringutega tuvastama selle ala kitsaskohti (vt ka Tabel 5). Välisriikide näidetele tuginedes tasub teada, et riigiti kipuvad välismaalaste kaasamisel olema erinevad takistused.

Tabel 5. Valitud näited takistustest välismaalaste osalemisele vabatahtlikus tegevuses teistes riikides

	AUSTRIA ¹¹⁸	SAKSAMAA ¹¹⁹	ITAALIA ¹²⁰	AUSTRALIA ¹²¹	UUS-MEREMAA ¹²²
Takistused, mis tulenevad välismaalastest ja on laiemalt nendega seotud	<ul style="list-style-type: none"> - Piirav rändepoliitika * - Ühiskondlik ebasoosing - Keelebarjäär - Pereelu - Töögraafikud - Rahapuudus 	<ul style="list-style-type: none"> - Ajapuudus - Rahapuudus - Isiklikud hirmud puutuda kokku uue, vastuvõtva ühiskonnaga - Meeldivat vastuvõttu soosiva kultuuri puudumine - Kompensatsiooni puudumine vabatahtlikus tegevuses osalemise eest 	<ul style="list-style-type: none"> - Piirav rändepoliitika* - Riigiasutuste ebasoosing - Ühiskondlik vaenulikkus - Töögraafikud - Pereelu 	<ul style="list-style-type: none"> - Keelebarjäär - Ajapuudus - Läbipõlemine - Võimalik ekspuaterimine ja rassism - Kogukondlik haavatavus 	<ul style="list-style-type: none"> - Ajapuudus - Puudulik usaldusväärse info leidmise võimalus vabatahtliku tegevuse kohta - Ebasobivad asukohad vabatahtlikus tegevuses osalemiseks
Takistused, mis tulenevad organisatsioonidest ja on laiemalt nendega seotud	-	-	<ul style="list-style-type: none"> - Vabatahtliku tegevuse fragmenteerunud olemus - Süsteemse organiseerituse puudumine 	<ul style="list-style-type: none"> - Vähene teadlikkus kultuuri- ja religioossetest erinevustest - Keelebarjäär 	-

* Piirava rändepoliitika all on siin eelkõige peetud silmas institutsionaalseid ja õiguspiiranguid, mida viidatud uuringutes tõlgendatakse kui tegureid, mis kaudselt mõjutavad sisserrändajate vabatahtlikus tegevuses osalemist. Need on näiteks parem ligipääs kodakondsuse saamisele, suurem kaasatus otsuste tegemise protsessi ja varjupaigataotlejate puhul nende ebamäärane legaalne staatus.

2.6.6. Kokkuvõte ja teemakohased soovitusused

Siinses alapeatükis võeti kokku Eestis elavate uussisserrändajate kogemused, seisukohad ja soovitusused nende vabatahtlikus tegevuses osalemise või mitteosalemise kohta. Samuti kirjeldati lühidalt, millised on Eesti vabaühenduste vaated välismaalaste kaasamisele – miks seda tehakse ja millistel põhjustel ollakse veel ootel. Lisaks anti lühiülevaade sellest, kas ja mida teistes riikides uussisserrändajate ja vabatahtliku tegevuse puhul uuritakse.

¹¹⁷ Involve, 2016, tsit. Berhanu, 2017.

¹¹⁸ Vt lähemalt: Verein Multikulturell. (2018)

¹¹⁹ Vt lähemalt: Leibniz University Hanover. (2018)

¹²⁰ Vt lähemalt: University of Calabria. (2018)

¹²¹ Vt lähemalt: Cultural and Indigenous Research Centre Australia. (2016)

¹²² Vt lähemalt: Volunteering New Zealand. (2018)

Tehtud intervjuude ja sekundaarallikate analüüsi põhjal saame tuua kokkuvõttes esile järgmised uussisserändajatega seotud põhijäreldused.

- 1) Uussisserändajate soovi või motivatsiooni vabatahtlikus tegevuses osaleda saab jagada kolme laiemasse kategooriasse, millest esimesed kaks on isiklikud (meelelahutuslik ja pragmaatiline) ja kolmas ühiskondlik (filosoofilis-ideeline tasand).
- 2) Osalemisaktiivsust mõjutavad mitmesugused aspektid, peale uussisserändaja isiksuseomaduste ka (sub)kultuuriline taust, info (mitte)leidmine, Eestis viibimise planeeritud ajaline kestus jm.
- 3) Osalust võimendavad uussisserändaja enda huvid, st võimalus ühildada oma tööalased, isiklikud või akadeemilised huvid vabatahtliku tegevusega. Tähtis on ka küsimus info liikumisest, sest võimalusi saab kasutada ainult juhul, kui neist ollakse teadlikud. Samal ajal ongi suur probleem just vähene info.
- 4) Eesti keele mitteoskamine on uussisserändaja jaoks probleem, aga mitte nii väga tegevustes osalemise puhul, vaid info leidmisel selle kohta, milliseid tegevusi organisatsioonid ja võrgustikud vabatahtlikuks tegevuseks pakuvad ning milline on sellise organisatsiooni taust. Ootus on senisest rohkema inglise- ja venekeelse info järele.
- 5) Vabatahtliku tegevuse formaliseerimise (st töösuhte lepinguga sätestamise) ootust uussisserändajate hulgas pigem ei ole ning üldjuhul seda isegi ei soovita.
- 6) Uussisserändajad soovivad oma tegevusele tagasisidet, eelkõige lihtsalt tänusõnu tehtud töö eest – just selle järele tuntakse suurimat puudust. Soovitakse ka tegevuses osalemise kulude (nt toitlustamis- ja lähetuskulud) katmist.
- 7) Peamiste kanalitena, mille kaudu uussisserändajateni vabatahtliku tegevuse pakkumistega jõuda, on ühtne veebikeskkond (nt täisfunktsionaalne ning inglise- ja venekeelne Vabatahtlike Värav), sotsiaalmeediakanalid ning ühiselamute ja raamatukogude teadetetahvlite kuulutused, aga ka (riigi) teavitust e-posti teel (nt võimalus registreerida end kohanemisprogrammis osalemise või elamisloa pikendamise käigus uudiskirja saajaks).
- 8) Eesti organisatsioonid enda pakutavaid võimalusi või vajadust vabatahtlike järele uussisserändajate seas väga ei reklaami, või, kui nad seda teevad, siis eesti keeles. Küsitav on, kui paljud organisatsioonid näevad vabatahtlike kaasamisel väärtust, v.a juhtudel, kui tegu on selge pragmaatilise valikuga (nt inglise keelt emakeelena kõneleja oskab tekste toimetada).
- 9) Ajalises plaanis üldiselt ei soovi uussisserändajad alustada vabatahtlikuna tegevust mitte Eestisse saabumise esimestel kuudel, vaid pärast esmaste olmemured lahendamist.
- 10) Kuigi intervjuude käigus võis täheldada erinevusi eri piirkondadest pärit inimeste vahel, on suur variatiivsus ka ühe ja sama etnilis-kultuurilise rühma sees. Võib oletada, et laiemas paanis mõjutab osalust see, kuidas uussisserändaja päritolumaal vabatahtlikku tegevust käsitletakse ja/või vabatahtlikke ühiskonnas aktiveeritakse. Siinse uuringu väiksest mahust tingituna ei olnud võimalik neid mustreid siiski tuvastada.
- 11) Intervjuude põhjal näib, et riikides, kus vabatahtlikud tegutsevad traditsiooniliselt just religioosete institutsioonide kaudu, võivad uussisserändajad otsida esmast vabatahtlikku tegevust samuti kohalike religioosete organisatsioonide kaudu. Kuigi see on positiivne protsess, on vaja siiski kaaluda, kuidas soodustada nende vabatahtlikku tegevust ka muudes valdkondades, et religioosne tegevus ei jääks ainsaks võimaluseks.
- 12) Kuna välismaalaste sihtrühm on heterogeenne, ei peaks ka riik ja katusorganisatsioonid rõhutama mitte üksikuid eeliseid, mis vabatahtlikuks olemisega kaasnevad, vaid pigem tuleks levitada infot nende eeliste laia amplituuda kohta. Teisisõnu ei tohiks seada ülesandeks mitte spetsiifiliste prioriteetide seadmist, vaid võimalikult laia ja mitmekülgset vaadet vabatahtlikkusele.

3. ORGANISATSIOONIDE VÕIMEKUS VABATAHTLIKKE KAASATA

Alapeatükis 2.3 oli juttu, et vabatahtlike kaasavad näiteks kodanikuühendused, algatused, avaliku sektori asutused, kirikud-kogudused ja eraettevõtted. Vabatahtlikud võivad tegutseda ka omal algatusel. Arvestades uuringu eesmärki, käsitletakse kolmandas peatükis organisatsioonide võimekust vabatahtlike kaasata.

Et analüüs tugineb piiratud arvule personaal- ja fookusrühmaintervjuudele, **ei saa uuringu tulemusi üldistada kõigile Eesti organisatsioonidele, vaid need annavad üldise pildi organisatsioonide võimekuse mitmekesisusest.** Uuringu käigus küsitletud organisatsioonidest osales intervjuudes enim selliseid, kellel on keskmisest suurem vabatahtlike kaasamise kogemus; see tulenes muu hulgas vajadusest tuvastada kitsaskohti ja lahendusi, mis on seotud teatud kaasamiskogemusega.¹²³

Siinses peatükis kasutatakse tulemusi kirjeldades ka KODARa mõjuhindamise¹²⁴ käigus organisatsioonide seas tehtud küsitluse, „Kodanikuühiskonna programmi 2021–2030“ koostamise töörühmade arutelude ja piirkondlike arutelude tulemusi.

KODARa mõjuhindamise 2018. aasta küsitluse tulemustest selgub, et võrreldes 2014. aastaga on **vabatahtlike väljastpoolt organisatsiooni oma tegevusse kaasavate vabaühenduste osakaal vähenenud 68%-lt 53%-le.**¹²⁵ Uussisserändajaid kaasab vabatahtlikuna 4% vabaühendustest, noori (kuni 26 a) 35%, eakaid (üle 64 a) 24% ja professionaalidest vabatahtlike 24%. Vabaühendusi, kes vabatahtlike üldse ei kaasa, on keskmisest rohkem nende seas, mille peamine töökeel on vene keel (62%).

Kahanenud on nende vabaühenduste osakaal, kes kaasavad vabatahtlike oma tegevusse sageli (26%-lt 17%-le) ning aeg-ajalt (42%-lt 36%-le). Viimaste aastatega on suurenenud nende vabaühenduste osakaal, kus vabatahtlike arv on aasta jooksul vähenenud: 2018. aastal 16%-l vabatahtlike kaasanud vabaühendustest on vabatahtlike vähem kui eelmisel aastal (2014. aastal oli see näitaja 11%).

KODARa mõjuhindamise kohaselt on palgatöötajatega vabaühenduste osakaal stabiliseerunud: 2009. aastal oli neid 25%, 2014. aastal 21% ja 2018. aastal 23%. Vabatahtliku tegevuse valdkonda silmas pidades on see tähtis, sest siinse uuringu järgi kaasavad vabatahtlike kõige aktiivsemalt just palgatöötajatega vabaühendused (neist kaasab 70%, sealjuures sageli 27%). Palgatöötajateta vabaühenduste seas on samad näitajad 48 ja 14%.

¹²³ Viies fookusrühmaintervjuus osales 22 pigem sageli vabatahtlike kaasavat organisatsiooni. Lisaks tehti 13 süvaintervjuud vabatahtlike kaasavate organisatsioonide ning vabatahtlike kaasamise ja ühenduste vabatahtlike kaasamise võimekusega kokku puutunud organisatsioonide esindajatega. Sõltuvalt fookusrühmaintervjuus osalenud organisatsioonist kaasatakse aasta jooksul paarikümnet kuni u 1000 vabatahtlikku. Kõigis organisatsioonides oli ka palgatöötajaid (1 kuni u 150, sõltub hooajast). Esindatud olid nii avaliku kui ka kolmanda sektori organisatsioonid. Erasektori organisatsioonidega tehti lisaintervjuud. Esindatud olid eri valdkondade ja eri keeltes vabatahtlike kaasavate organisatsioonide esindajad. Oli nii neid, kes keskendusid noortele, eakatele, professionaalidele või uussisserändajatele, kui ka neid, kelle puhul olid vabatahtlikeks teretulnud kõik. Lisaks oli organisatsioonidel erinev kokkupuude vabatahtlikkust toetavate meetmete, koolituste, vabatahtliku sõbra määrgise ja Vabatahtlike Väravaga.

¹²⁴ SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital. (2015)

¹²⁵ *Ibid.*

KODARa mõjuhindamise alusel on **vabatahtlike kaasamine üks vabaühenduse kasvava võimekuse indikaator**: suuremat tulu teenivad ja palgatöötajatega ühendused on aktiivsemad kaasajad. Siinne uuring kinnitab, et kaasamise edukust mõjutab palgatöötajana olemasolev piisav tööjõud vabatahtlike värbamiseks ja nende töö koordineerimiseks.

Olukorras, kus vabaühenduste tähtsus avalike teenuste osutamisel kasvab¹²⁶, on nende võimekus seda teha äärmiselt oluline. Kuna võimekust mõjutab tööjõud ja vabaühendusi iseloomustab vabatahtlike kaasamine, on nende kaasamisvõimekuse suurendamine ülitähtis nii avalike teenuste kvaliteetseks osutamiseks kui ka kodanikuaktiivsuse toetamiseks.

Vabatahtlike kaasamise peamiste põhjustena töid selle uuringu jaoks intervjueeritud organisatsioonid esile järgmised.

- Ilma vabatahtliketa ei ole võimalik kõiki kavandatud tegevusi teostada. Palgatöötajate koormus, võimetus töötajaid palgata, liigne bürokraatia ja rahakulu lühiajaliselt väga paljude töötajate vajaduse korral ajendaks teatud ühiskonnale kasulikke tegevusi ära jätma.
- Vabatahtlikud toovad organisatsiooni uusi mõtteid ja oskusi, toetades muu hulgas selle arengut.
- Organisatsiooni missioon on inimesi arendada, sealhulgas suurendada nende teadlikkust valdkonnast. Vabatahtlikkust nähakse ühe praktilise võimalusena seda teha.
- Organisatsiooni olemus eeldab, et sihtrühma liikmed ise viivad organisatsiooni sihtrühmadele tegevusi ellu (noorsootöö organisatsioonid).
- Vabatahtliku tegevuse kaudu saab eri ühiskonnarühmi aidata, nende ühiskonda kuulumise tunnet suurendada ja lõimumist toetada, kultuuri tutvustada ja elus hoida.

Tuleb märkida, et organisatsioonide esindajad ei maininud ise, et vabatahtlike kaasamine aitaks toetada avaliku sektori teenuste paremat pakkumist. Tõdeti, et teatud mõttes on need avaliku sektori teenuseid täiendavad teenused, kuid enamasti sellele ei mõeldaks.

Vabatahtlike kaasamise vajadusele ja mõistlikkusele mõeldakse seega eelkõige organisatsiooni enda vajadusi ja võimalusi silmas pidades, mitte avaliku sektori teenuste parema pakkumise vajadust arvestades, mis viitab koostöö parandamise võimalusele. Küsitav on ka ühenduste arusaam kolmanda sektori osutatavate teenuste eelistest võrreldes äri sektori teenustega.

3.1. Vabatahtlike kaasamine organisatsiooni tegevusse

Uuringus leidis kinnitust varasemateski uuringutes selgunu: **üks oluline vabatahtlikus tegevuses osalemist mõjutav tegur on organisatsiooni võimekus vabatahtlikke kaasata**. Teaduskirjanduses loetletakse erinevaid vabatahtlike kaasamise mudeleid ja komponente¹²⁷, ent tõdetakse, et selleks pole ühte ainuõiget meetodit. Tähtsam on mõista, et vabatahtlik ei ole tasuta tööjõud. Tuleb tunda vabatahtlike kaasamise põhitõdesid ning osata kasutada õigeid meetodeid lähtuvalt organisatsioonist, tegevustest, vabatahtliku eeldatavast motivatsioonist (altruistlik vs. egoistlik, vt alaptk 2.4.1) ja vabatahtlikust.

Kaasamises kogenumad organisatsioonid on teadlikud, et see eeldab nii inimesi, aega kui ka raha. Seega tuleb enne vabatahtliku värbamist läbi mõelda, mis on selle eesmärk, milliseid tegevusi talle pakkuda ja mis on soovitud

¹²⁶ Vt nt U Uus, M. *et al.* (2014b)

¹²⁷ Vt nt: Jeffrey L. Brudney & Lucas C.P.M. Meijs. (2014). Erinevaid lähenemisi leiab netiotsinguga, kasutades nt märksõnu *volunteer administration* ja *volunteer management*.

tulemused. Ühtlasi võib selle käigus selguda, kas mõistlikum on kaasata vabatahtlik või palgata lühiajaline palgatöötaja.

Vabatahtlike kaasamise võib lihtsustatult jagada järgmisteks (ka vabatahtliku sõbra märgise andmisel arvestatavateks) etappideks, mis peaksid olema organisatsioonis läbi mõeldud.¹²⁸

- 1) Värbamise ettevalmistamine – milliste teadmiste, oskuste ja kogemustega vabatahtlikku, millisteks tegevusteks ja milliseks ajavahemikus on vaja?
- 2) Värbamine – milline on värbamisprotseduur, mis kanaleid pidi vabatahtlikke otsitakse ja millele tuginedes neid valitakse?
- 3) Ootuste täpsustamine – organisatsiooni ja võimaliku vabatahtliku ootuste täpsustamine ning mõlema poole ootusi arvestades plaanitud tegevuste kohendamine, vabatahtliku rolli määratlemine ja kokkulepete sõlmimine.
- 4) Vabatahtliku toetamine tema tegevuses – eeldab tema koolitamist ja juhendamist, kogemuse analüüsimist, tegevusteks vajalike vahendite võimaldamist, vabatahtlikult kaasamisprotsessi kohta tagasiside küsimist ning selle alusel teda toetavate tegevuste ülevaatamist.
- 5) Vabatahtlike hoidmine – tegevused nii kaasamisprotsessi ajal kui ka järel, sh vabatahtlike arenguvõimalused, tänamine-tunnustamine ja motivatsioonipakett.

Fookusrühmaintervjudes osalenud: eesmärk ei ole mitte see, et kõik organisatsioonid ja palju vabatahtlikke värbaksid, vaid kaasamiskvaliteet ning vabatahtlike hoidmine.

Uuringust selgus, et Eestis on vabatahtlike kaasamise kvaliteet erinev sõltuvalt nii organisatsiooni kultuurist kui ka kaasaja oskustest ja väärtustest. Uuring ei näidanud, et avaliku-, era- ja kolmanda sektori organisatsioonidel oleks kaasamisel märkimisväärsed erinevusi¹²⁹.

Intervjuudes ja fookusrühmaintervjudes osalenute kirjelduste põhjal võib vabatahtlike kaasamist pidada Eestis pigem läbimõelduks. **Samas sõltuvad läbimõelduse detailsusaste ja süsteemsus organisatsioonist ja kaasajast. Korrapärastel ja rohkemaid vabatahtlikke kaasajatel on kaasamine pigem üksikasjalikumalt läbi mõeldud**, mis osutab ka alaptk-s Vabatahtliku tegevuse areng ja seda mõjutavad suundumused viidatud professionaliseerumisele.

Harva või esimest korda vabatahtlikke kaasajate kaasamiskvaliteet on kehvem: nad ei oska näha ette ülaloodud loetelus olevaid ja järgmistes alapeatükkides täpsustatud aspekte, millele enne kaasamist mõelda. Sageli alahinnatakse juhendamiseks ja motiveerimiseks vajalikku ajakulu ning see võib mõjuda kaasamiskvaliteedile halvasti. Seda kinnitavad ka kogukonnapraktika tagasiside analüüs¹³⁰ ja „Kodanikuühiskonna programmi 2021–2030“ koostamise arutelud. Lisaks tõdesid vabatahtliku sõbra märgise nõustajad, et mõni organisatsioon loobub märgise taotlemisest siis, kui saab teada, kui suurt pühendumust kvaliteetne kaasamine eeldab.

Järgnevalt vaadeldakse lähemalt kaasamise etappe ja antakse ülevaade uuringus osalenute rakendatavatest praktikatest. Ülevaade peegeldab vabatahtlikke kaasavate organisatsioonide võimekust seda teha ning annab ka aimu, millega peaks kaasamise etappides arvestama, et kaasata kvaliteetselt. Nagu eelmises peatükis öeldud,

¹²⁸ Detailsemaid tegevusi vt nt: Volunteer Canada, Volunteer Action Centre of Kitchener-Waterloo and Area. (2016). South Dublin County Volunteer Centre. (2017). Eesti Külaliikumine Kodukant. Vabatahtliku sõbra märk

¹²⁹ Erandiks võib eelduslikult pidada erasektorit, kellel võib olla vabatahtlike teadlikumaks kaasamiseks ja atraktiivsema motivatsioonipaketi pakkumiseks rohkem ressursse. Samas võib oletada, et ka suurematel vabaühendustel on kaasamise võimekus suurem. Järgmised alaptk-d kajastavad eriaspekte lähemalt.

¹³⁰ Käger, M., Kivistik, K., Griffel, D. (2018)

tuleb pöörata kaasamise kvantiteedi kõrval tähelepanu ka selle kvaliteedile. See on eriti tähtis põhjusel, et Eesti elanikud on üldjuhul motiveeritud vabatahtlikuna tegutsema, kasvab ka eraettevõtete valmisolek võtta sotsiaalset vastutust ja professionaalide valmisolek kasutada oma erialaseid teadmisi ühiskonna hüvanguks.

3.1.1. Vabatahtlike värbamine

Vabatahtlike värbamine eeldab selle eesmärkide läbimõtlemit, värvatava leidmist ning tema huvide ja ootuste vastavuse väljaselgitamist. **Aktiivsemad kaasajad mõistavad värbamise ettevalmistamise tähtsust.**

Hea praktika

Enne vabatahtliku kaasamist mõtle läbi ootused sellele inimesele. Veendu, et talle leidub piisavalt jõukohast tegevust ning et sa saad teda juhendada ja koolitada. Mõnikord võib olla mõistlikum eelistada palgatöötajat (töö tulemuslikkus vs. juhendamisele kuluv aeg).

Uuringus osalenute hinnangul mõeldakse enne läbi, keda (sh milliste teadmiste ja oskustega inimest), mis tegevustesse (jooksvad või konkreetsed) ning kui pikaks ajaks otsitakse. See mõjutab ka seda, kui palju juhendamist vabatahtlik vajab. Et juhendamine võtab aega, kaasamisega võivad kaasneda ka muud kulud ning vabatahtlike puhul on palgatöötajatega võrreldes suurem oht äraütlemiseks, võib vabatahtliku kaasamise asemel olla mõistlikum värvata palgatöötaja – kasvõi lühikeseks ajaks. Kulusid arvestades on vabatahtlikke värvates eelistatud püsivabatahtlikud ja/või sarnase kogemusega inimesed.

Enamik fookusrühmaintervjuudes osalenud organisatsioone kaasab vabatahtlikke nii jooksvalt kui ka kindlate ülesannete jaoks. Sõltuvalt organisatsioonist võib jooksvalt kaasatavatel olla suurem võimalus ise otsustada, **mida, millises mahus, mis rollis ja millise aja jooksul** nad teha soovivad. Näiteks raamatukogud, noortekeskused ja Tartu rahvusvaheline maja on pigem väga paindlikud selles suhtes.

Organisatsiooni ülesanne on ennekõike mõelda läbi piirid, mille raames vabatahtlik panustada saab. Samas näiteks Toidupangas, loomade varjupaikades, Pimedate Ööde filmifestivali meeskonnas ja vabatahtlike päästjate puhul oodatakse kindlasse tegevusse (mõningase variatiivsusega) panustamist, mis eeldab selle tegevuse põhjalikku läbimõtlemit. Igal juhul aga tõdeti, et **aeg, mille jooksul soovib vabatahtlik panustada, peab olema sisustatud**. Mitu inimest nimetas, et kui tegevusi ei mõelda enne läbi, võib see tuua kaasa olukorra, kus vabatahtlikule ei jagu hea emotsiooni tekitamiseks piisavalt ootustekohast tegevust ja tema panus organisatsiooni tegevusse on oodatust väiksem.

3.1.1.1. Värbamiskanaliid

Vabatahtlike värbamiseks kasutatakse mitmesuguseid kanaleid. Kanali valik sõltub kaasaja kogemusest, kanali kasutamise tunnetatavast mõjust ja ideaalis ka sihtrühmast, kelleni soovitakse jõuda. Samas näitasid fookusrühmaintervjuud, et kuigi organisatsioon võib mõista, et värbamiskanalite valikut tuleb laiendada, jäädakse **ajapiirangu tõttu seniste, (näiliselt) toimivate kanalite juurde, mitte ei katsetata uusi**. Seepärast tekib oht värvata neid, kes juba on mujale vabatahtlikuna kaasatud, ja uute võimalike vabatahtlike ni ei jõuta (eeldusel, et mõni vabatahtlikuna tegutseja ei kutsu mõnda mittevabatahtlikku panustama).

Hea praktika

Vabatahtlike värbamisel Facebooki kasutades tuleb arvestada, et info jõuab seal inimesteni ainult valitult ja suure infotulva tõttu ei pruugi sihtrühm üleskutset näha. Seepärast tasub teade postitada mitu korda.

Uute sihtrühmade või inimestega ühenduse saamiseks tuleks kasutada uusi meetodeid. Oluline on kaasaja aktiivsus, ühenduse võtmine sihtrühmaga kokkupuutuvate organisatsioonide ja võrgustikega ning nendega koostöökokkulepete sõlmimine, samuti sihtrühma juurde minek.

Peamiselt kasutatakse värbamiseks olemasolevat **suhtlusvõrgustikku ja sotsiaalmeediat**. Kõik uuringus osalenud leidsid, et isiklikul kontaktil ja/või kutse saamisel on vabatahtlike leidmisele kõige suurem mõju. Seda kinnitavad ka elanikeküsitluse vastused (vt alaptk 2.4).

Oma **kodulehel** vabatahtlikuna tegutsemise võimaluste kajastamine sõltub organisatsioonist. On neid, kellel on seal kirjas mitmes keeles üksikasjalikud juhised ja kontaktivorm, kuid ka neid, kes vabatahtlikuna panustamise võimalusi ei nimeta või teevad seda ühes keeles.

Hea praktika

Mõnes riigis on vabatahtliku tegevuse soodustamiseks ja toetamiseks töötatud välja vabatahtliku teenistuse programm. Selles pakutakse vabatahtlikule muu hulgas taskuraha kulude katmiseks. Üks selline näide on *Bundesfreiwilligendienst (Federal Voluntary Service)* Saksamaal.

Intervjuudele tuginedes võib kodulehe vähese kasutamise taga olla tegevuste vähene läbimõeldus selleks, et oleksid selgunud tööloigud, kuhu vabatahtlike kaasata. See võib omakorda sõltuda vabatahtlike koordinaatori olemasolust. Nimelt ütlesid mitmete organisatsioonide esindajad, et neil pole (ka kodulehel vabatahtliku tegevuse võimaluste kajastamiseta) alati soovijatele piisavalt tegevust pakkuda.

Seega võib vabatahtliku sõbra märgise saamise aluseks olev kohustus kajastada kodulehel vabatahtlikuna panustamise võimalusi tulla valdkonna arengule pigem kahjuks. Nii võib tekkida oht, et kui organisatsioon reklaamib vabatahtlike kaasamist, kuid inimene saab sinna pöördudes järjest eitavaid vastuseid, võib ta vabatahtliku tegevuse otsingutest loobuda.

Et teadlikkus vabatahtliku tegevuse eriaspektidest ja selle eeldatav kasutegur on vähene, kasutavad ainult üksikud organisatsioonid mõnel **veebilehel** (nt Vabatahtlike Väravas) **kuulutuste avaldamise võimalust** (vt täpsemalt alaptk 2.4.4). Seega ei kasutata ära kõiki võimalusi mikrovabatahtlikkusega (vt alaptk 1.2) toimetulekuks. Selle üks põhjus võib olla vähene teadlikkus neist veebilehtedest ja nende kasulikkusest, aga ka näiteks Vabatahtlike Värava mitte kõige parem vastavus osapoolte vajadustele (vt alaptk 2.4.4). Paari organisatsiooni esindaja hinnangul on selle portaali kasutamine mõistlik juhul, kui otsitakse erioskustega vabatahtlikku või kui organisatsioonil endal pole veel võrgustikku, mille kaudu infot levitada.

Uute vabatahtlikeni jõudmisega seoses tõi mõni organisatsioon esile, et vabatahtlikke on neile tulnud ka **Eesti Töötukassa** ja **kogukonnapraktika programmi**¹³¹ kaudu. Olgugi et neid inimesi n-ö päris vabatahtlikeks ei nimetatud, lisati, et nad võivad jääda vabatahtlikuks ka peale kohustusliku praktika või vabatahtliku töö lõppu.¹³² Sel põhjusel on väga oluline, millised on nende tegevuste kaudu vabatahtlike kaasajate oskus neid kaasata ning pakkuda vabatahtlikele sobivaid tegevusi ja motivatsioonipaketti.

¹³¹ Vabaühenduste Liit. Kogukonnapraktika.

¹³² Seda kinnitab 2018. a tehtud kogukonnapraktika tagasiside analüüs.

Intervjuude kohaselt on üks uute vabatahtlike saamise kanal **koostöö organisatsioonidega, sh erasektoriga**. Töökollektiiviga vabatahtlikuks tulijad (nt „Annetame aega“¹³³ raames) või professionaalina panustajad võivad jääda tulevikus panustama kas kollektiivi või üksikisikuna.

Intervjuudes mainiti, et uusi **vabatahtlike tuleb ka tegevuse sihtrühma seast**: kui organisatsioon viib vabatahtlike abil ellu näiteks tegevusi noortele, siis ühel päeval võivad noored avaldada soovi ise sarnaseid tegevusi ellu viia. Lisaks on vabatahtlike kaasajatel võimalik teha tegevuses osalejatele ettepanek ise sarnaseid tegevusi teostada. See toetab nende inimeste vabatahtlikeks värbamist, kes ise sellekohast otsust ei teeks, vaid satuks vabatahtlikuks mitmesuguste tegevuste jada tulemusena.¹³⁴

Sõltuvalt sihtrühmast võib organisatsioonile vabatahtlike värbamisele kasuks tulla **messidel ja infopäevadel** (nt töömess, vabatahtliku tegevuse laat) **osalemine, sihtrühmaga kohtumine** (nt noorteorganisatsioonid käivad koolides ja loengutes) ning meedia kaudu oma tegevusi tutvustades või reklaamina vabatahtlike värbamine. **Raadio ja ajalehtede kasutamist** nimetas ainult ühe organisatsiooni esindaja, mis võib osaliselt seletada eakate sihtrühma vähest osalust vabatahtlikus tegevuses. Eakad on nimelt just nende meediakanalite aktiivsed tarbijad¹³⁵ ning kasutavad vähem interneti, kus liigub suur osa vabatahtlikkusinfost, sh sotsiaalmeedias ja/või organisatsioonide veebilehekülgedel.¹³⁶

Vabatahtlike värbamise põhikanalid on sotsiaalmeedia ning juba toimivad ja/või varem kasutatud suhtlus- ja kontaktvõrgustikud. Seetõttu on **küsitav, mil määral jõuavad vabatahtlike kaasajad nendeni, kes mujal vabatahtlikuna ei osale** ja kellel on tänu sellele võib-olla rohkem aega panustada.

Väheste värbamiskanalite kasutamine võib seletada ka vabatahtlike mõningast puudust. Juhul kui organisatsioon vajab rohkem vabatahtlike, on fookusrühmaintervjuudes osalenute kogemusi arvestades mõistlik kasutada erinevamaid kanaleid ning teha koostööd sihtrühma ja võimalike vabatahtlikega kokkupuutuvate organisatsioonide ja võrgustikega. Samas eeldab see lisatööjõudu ja -raha.

Lisaks mainitud kanalite ja koostöövajaduse kirjeldamisele öeldi ühes fookusrühmaintervjuus, et **parim värbamistegur on hea avalik kuvand**. Seepärast tuleb vabatahtliku töö ja vabatahtlike kuvandi loomisega tegeleda teadlikult ja strateegiliselt.

3.1.2. Tööülesannete ja ootuste täpsustamine

Vabatahtliku ja teda kaasava organisatsiooni ootuste juhtimine on üks võtmetegur, mis tagab kaasamise edu. Selleks rakendatakse mitmesuguseid praktikaid, millest sageli nimetatuim on lasta võimalikul vabatahtlikul esimese asjana **teada anda, mida ta sooviks teha** (vabas vormis või küsimustikuna). Kui kandideerimiseks on korraldatud konkurss või kui vabatahtlikul on väga kindlad ootused, **räägitakse üksteise ootused ja vabatahtliku tegevuse eesmärgid värbamisprotsessi osaks oleval intervjuul läbi**.

Hea praktika

Suurte vabatahtlike rühmade puhul võivad tekkida pinged sellest, kui mõni vabatahtlik teeb midagi rohkem või vähem, saab paremaid ülesandeid või teda tunnustatakse erinevalt. Vabatahtlike koordinaatori töö on jälgida meeskonnaliikmete ülesannete võrdsust. Vajaduse korral tuleb ootused ja „tasu“ avalikult läbi rääkida.

¹³³ Annetame aega kodulehekülg

¹³⁴ Vt nt: Dekker, P., Halman, L. (2003)

¹³⁵ Vt nt: Best Marketing (2019); The Pew Research Center (2012); Statistics Canada (2016)

¹³⁶ Statistikaamet. (2018b)

Sõltuvalt organisatsioonist ja vabatahtlikust tegevusest võib intervjuu eesmärk olla tutvustada tegevusi ja/või selgitada välja kandidaadi sobivus, sh tema huve arvestades. Mitu vabatahtlike värbamisega kokku puutunud intervjuueeritavat mainis, et sageli ei oska kandidaat esialgu ise öelda, milliseid tegevusi ta on valmis või huvitatud ellu viima. Seepärast palub mõni organisatsioon kandidaadil esmalt teada anda, millised oskused tal on ja mida ta sooviks teha. See annab organisatsioonile vihje, milliste ülesannete juures on teda võimalik kaasata ja millises ulatuses, millised oskused vajavad arendamist ning kui palju juhendamiseks aega peab kavandama.

Hea praktika

Inimeste huvid ja ootused vabatahtlikule tegevusele on erinevad. Märgi kuulutuses, kas ootad mõne kindla tegevuse elluviimist või pakud pigem keskkonda omaalgatuslike tegevuste jaoks. Eriti vastutusrikaste ja pikaajaliste tegevuste korral võib olla mõistlik saata huvilisele tegevuse põhjalik kirjeldus. Ühelt poolt aitab see vähendada kohtumiste arvu, mis vabatahtlikuks tulemisega ei lõpe, ning teiselt poolt toetab see vabatahtlikuks tegevuseks valmistumist ja aitab kaasa sisukale esimesele arutelule võimaliku vabatahtlikuga.

Nii on näiteks ühe intervjuueeritud organisatsiooni esindaja sõnul nende vabatahtlikel koormuses ligikaudu pooled tegevused organisatsiooni poolt ette kirjutatud ning ülejäänud poolte puhul saavad vabatahtlikud ise oma huvide järgi tegutseda ja algatusvõimet üles näidata. Rohkem mainiti intervjuudes aga olukordi, kus vabatahtlike kaasamisel on neile organisatsioonis ette nähtud väga täpsed tegevused, kuhu neid kaasatakse, ja vabatahtliku huve ei ole alati võimalik täielikult arvestada.

Võimaliku vabatahtliku huvidega arvestamine sõltub ka tegevuse kestusest. Mõni intervjuueeritav tõdes, et kui tegevus kestab väga lühikest aega, ei ole organisatsiooni jaoks nii tähtis, et see inimese huvidele täielikult vastaks, samuti on vähem oluline tema motivatsiooni olemasolu. Kui tegevus on lühiajalise ja selgelt eesmärgistatud, siis eeldatakse, et inimene on ennast vabatahtlikuna üles andes arvestanud tegevuse sisuga ning tema ootuste kuulamine ja vabatahtliku tegevuse talle kohendamine pole mõistlik.

Hea praktika

Tunne huvi vabatahtliku tegevuse ja käekäigu vastu. Nii oskad kiiremini tähele panna, kui ta hakkab end üle koormama. Suuna teda aega maha võtma ja ka muuga tegelema. Läbipõlemise vältimine on vabatahtliku hoidmisel võtmetähtsusega.

Ootuste täpsustamisele pannakse suuremat rõhku siis, kui kaasatakse professionaalidest vabatahtlikke. Et nende panus organisatsiooni on väärtuslikum ja neid pole palju, saab arutada nendega tegevusi läbi personaalsemalt. Professionaalidest vabatahtlike korrapäraste kaasajate sõnutsi saadetakse neile sageli juba enne esmast kohtumist põhjalik ülevaade soovitud tegevustest ja ootustest, et hiljem ei tekiks pettumust. Üks aktiivselt vabatahtlikke kaasava organisatsiooni esindaja tõdes, et vabatahtlikule suurima kasu võimaldamiseks võiks ideaalis kõik tegevused kõikide vabatahtlikena ükshaaval läbi arutada ja seejärel kindlaks määrata, ent töömahukuse tõttu tehakse seda enamasti ainult professionaalidest vabatahtlikega.

Erinev on ka rolli määratlemine ja kokkulepete sõlmimine. Sõltuvalt organisatsiooni kultuurist ja tegevusest võivad rollid olla kas väga kindlalt piiritletud või teatud paindlikkusega (nt lähtuvalt huvide täpsustamisest, ülesannetest ja inimese võimekusest või oskustest).

Olgugi et intervjuud ei andnud täit selgust selle kohta, kui tavaline on rollide ja vastutuse kindel määratlemine või paindlikkus, rõhutati ühes fookusrühmaintervjuus rollide ja vastutuse määratlemise vajalikkust just läbipõlemise

vältimiseks. Ka teine fookusrühmaintervjuu kinnitas, et ülekoormuse vältimiseks peab vabatahtlik panustama sellisel moel, et ta tegutseks hea tujuga, st et see ei muutuks talle stressirohkeks.

Üks ootuste ja rollide täpsustamise võimalus on sõlmida vabatahtlikuga leping. Nagu vabatahtlikud (fookusrühmaintervjuudes uussisserändajatega) nii ei arvanud siiski ka organisatsioonide esindajad, et see oleks esmaoluline. Uuringu tulemused tervikuna viitavad seega mikro vabatahtlikkuse osatähtsuse kasvule, mille puhul ka organisatsioonid tajuvad vabatahtlike soovimatust ennast siduda. Lepingu sõlmimise ettepanek peletab teatud juhtudel vabatahtliku eemale, võtab temalt tegutsemisrõõmu ja ei anna sageli midagi ei talle ega ka organisatsioonile. **Lepinguid vabatahtlikega sõlmitakse pigem ainult nendes organisatsioonides ja nende ülesannete puhul, kus vabatahtlikel on suurem vastutus või suuremad riskid.** Neil juhtudel kasutatakse lepingut ka tööohutusele suurema tähelepanu pööramise huvides.

Lepingu sõlmimise vajadus on suurem ka organisatsioonides, kus puututakse kokku isikuandmetega (andme-kaitseseaduse alusel). Paar organisatsiooni mainis, et vajalik võib olla partneriga lepingu tegemine selleks, et juhul, kui organisatsiooni vabatahtlikud lähevad appi partnerile (ürituse korraldamine, asjade jagamine vms), ei kasutataks neid ära, rollid oleksid selgelt määratletud (nt ei pandaks vabatahtlikku kokkulepitud pileтите müümise asemel pörandaid pesema) ja neid juhendataks teadlikult.

3.1.3. Vabatahtlike toetamine nende tegevuses

Kui organisatsiooni juures tegutseb vabatahtlikke, tuleb selle tegevuse tulemuslikkuse tagamiseks ja vabatahtlike hoidmiseks **neid koolitada ja juhendada ning toetada saadud kogemuse analüüsimisel.** Vabatahtlike hoidmist peetakse oluliseks ka värbamisprotsessi, juhendamise ja õpetamise suhteliselt suure ajakulu tõttu.

Hea praktika

Vabatahtlike koordineerimise ja juhendamisega kaasnevat koormust aitab vähendada see, kui uus vabatahtlik pannakse tegutsema koos varem selles organisatsioonis vabatahtlikuna tegutsenuga. Esiteks oskab vanem vabatahtlik oma kogemusele tuginedes uut vabatahtlikku toetada. Teiseks aitab tegevuste ja protsesside selgitamine kinnistada seni omandatud ja kogetut. Kolmandaks on juhendamisevastutuse andmine kui tunnustus senise panuse eest.

Probleemide ilmnedes tuleb need kas kohe või tegevuse järel kõigi osapooltega läbi arutada. Võtmeküsimus on arutelu oskuslik juhtimine, et kõik juhtunust õpiksid ning oleksid motiveeritud järgmine kord tagasi tulema ja veel panustama.

Sõltuvalt olukorrast võib esile kerkinud probleemide üle arutlemiseks olla vajalik neutraalsem keskkond. Sellele aitab kaasa, kui paluda kõigil oma kogemusi jagada. Arutelu saab ettevaatlikult suunata, et välja tuleksid ka need probleemid ja õppetunnid, mida tuleb käsitleda organisatsiooni juhi, vabatahtlike koordinaatori või kellegi teise hinnangul.

Enamik intervjuudes osalenutest näeb vabatahtlike hoidmist ja endise vabatahtlikuga meeldiva suhte hoidmist ka võimalusena leida nende kaudu uusi vabatahtlikke. Paari organisatsiooni esindajad peavad seniste vabatahtlike hoidmist ka võimaluseks kaasata neid uute vabatahtlike vabatahtlikeks mentoriteks ja koolitajateks, kogemus-õhtute juhtideks jm (organisatsioonid, mille põhitegevus on vabatahtlikuna spetsiifilise kogemuse pakkumine, kuid parema kogemuse saamiseks vajatakse ka vabatahtlike mentoreid). Veel nimetati intervjuudes olukordi, kus tänu meeldivale kogemusele ja kontaktile on vabatahtlik otsustanud peale mõningast pausi uuesti organisatsiooni panustada.

Sõltuvalt tegevuse laadist, vabatahtliku tegevuse kestusest ja organisatsiooni võimekusest **lähenevad organisatsioonid vabatahtlike juhendamisele erinevalt**. Mõnes organisatsioonis toetavad uusi vabatahtlikke endised vabatahtlikud, teistes tegutsevad püsivabatahtlikud, st panustatakse väiksemates rühmades, kus on vähemalt üks püsivabatahtlik.

Mõnes organisatsioonis juhendab vabatahtlikke organisatsiooni palgaline töötaja. Esineb ka organisatsioone, kes korraldavad peale igapäevase juhendamise kord kuus, aastas või teatud tegevuse järel kokkuvõtva ja ka tagasisidestamise eesmärgi täitva arutelu. See võimaldab kogemusi vahetades anda vabatahtlikule neutraalsemalt tagasisidet ja saada temalt kaasamisprotsessi kohta tagasisidet teda vähem koormaval viisil.

Organisatsioonide kogemused näitavad, et juhendamise intensiivsus sõltub sageli vabatahtlikust endast: tema töökogemusest, sotsiaalsetest oskustest, isikliku elu probleemidest jm. Nii organisatsioonide kui ka uussisserändajate intervjuudes osalenute kogemuse ning kogukonnapraktikate tagasiside analüüsi¹³⁷ kohaselt **leidub ka organisatsioone, kus ei pöörata juhendamisele piisavalt tähelepanu ning praktikant või vabatahtlik peab üksi toime tulema**. Ka mitu intervjuudes osalenud organisatsioonide esindajat tõdes, et ideaalis võiks juhendamisele rohkem tähelepanu pöörata, kuid selleks pole ajapuuduse tõttu alati võimalust. Kõigi allikate järgi sõltub juhendamine ka vabatahtliku enda algatusvõimest ning valmidusest küsimusi esitada ja muul viisil abi paluda.

Uuringu tulemused viitavad asjaolule, et **võrgustikesse kuuluv ja mitmesuguste programmide kaudu vabatahtlike kaasav organisatsioon pöörab nende toetamisele suuremat tähelepanu**. Näiteks mainisid vabatahtlikke välismaale või sealt vabatahtlikke vastuvõtavad organisatsioonid mentorite olemasolu ja sagedasi aruteludsi probleemidega kursis olemiseks (seda võib toetada programmi etteantud raamistik vabatahtlike toetamiseks). Ka (rahvusvahelisse) võrgustikku või mõnda katusorganisatsiooni kuulumine pigem toetab teadlikku juhendamist, ent ainult eeldusel, et omavahel vahetatakse kogemusi.¹³⁸

Veelgi erinevam on vaade vabatahtlike koolitamisele, mida peetakse kirjanduses üheks keskseks motivaatoriks vabatahtlikuna tegutsemisel.

On organisatsioone, kus piirduakse teiste vabatahtlike ja palgatöötajate toega vabatahtlikele, kuid on ka organisatsioone ja tegevusi, mille puhul korraldatakse **sise- või väliskoolitusi**. Koolitus võib olla nii paarikümne-minutine, kus tutvustatakse ülesannet, kui ka mitmepäevane. Mõni organisatsioon pakub vabatahtlikele võimalust osaleda koolitusel välismaal (eelkõige noorsootöö organisatsioonid, „Erasmus+“ programmi raames toimuvad koolitused).

Samas ütles ühe organisatsiooni esindaja, et vabatahtlikus tegevuses eelistavad osaleda just inimesed, kes ei soovi pikka juhendamist-koolitamist, vaid kes tahavad lihtsalt asja ära teha ja lahkuda. Seega võivad põhjalikud koolitused vabatahtlikuks tulekut ka takistada. Põhjalikuma ja kulukama koolituse pakkumisel eeldab organisatsioon, et vabatahtlik panustab selle töösse mitu korda.

¹³⁷ Balti Uuringute Instituut. (2018)

¹³⁸ „Erasmus+“ noorsootööprojektide vahehindamine (Balti Uuringute Instituut. (2018)) näitas, et rahvusvahelise organisatsiooni või võrgustiku osaks olemine ei tähenda, et kõikides riikides oleks sama organisatsioonikultuur või vahetataks regulaarselt praktikate infot.

Vabatahtlikelt **kaasamisprotsessi kohta tagasiside küsimine** on valdkond, milles on organisatsioonide kogemused ja teadlik tegevus väga erinevad. Mitu organisatsiooni ei maininud kordagi, et üldse küsib vabatahtlikelt tagasisidet. Mitu organisatsiooni teeb seda mitteformaalselt, vabas õhkkonnas vesteldes, kusjuures tagasisidet ei pruugita küsida kõigilt vabatahtlikelt.

Hea praktika

Kaaluda hoolikalt, mida ja kuidas küsida, et vabatahtlikku mitte üle koormata. Küsida tagasisidet nii, et ka selle andja tunnetaks, et tagasiside midagi muudab. Teha avalikuks, kuidas on tagasisidet arvestatud on ja mida on selle tulemusel muudetud. Sel moel aitab tagasiside küsimine ja andmine kasvatada ka meeskonna- ja omanikutunnet.

Mõni organisatsioon on töötanud välja lühikese küsimustiku protsessi kohta tagasiside saamiseks, kuid vastamisaktiivsus on sageli väike. Mitu organisatsiooni esindajat lisas, et on kaalunud kõigilt vabatahtlikelt tagasiside küsimist, kuid pole leidnud selleks head lahendust: on vaja saada piisavalt tagasisidet, aga samal ajal vabatahtlikku mitte üle koormata.

Kokkuvõttes võib intervjuude põhjal järeldada, et vabatahtlike kaasajad vajavad tuge ja/või juhiseid neilt tagasiside küsimiseks. Abi võib olla näidisküsitlusest, millest saab organisatsioon kaasamisprotsessi arendamiseks asjakohast tagasisidet.

3.1.4. Vabatahtlike hoidmine

Siinse uuringu tulemused viitavad asjaolule, et organisatsioonid kipuvad rohkem väärtustama püsi- ja korduvaid vabatahtlikke.

Püsisuhte saab luua mitmel moel: kui tavatöötajaid on võimalik hoida palgaga, siis vabatahtlike puhul tuleb rõhuda asjaoludele või väärtustele, mis ei kätke rahalist kasu. Intervjuud vabatahtlike kaasajatega näitasid, et **vabatahtlikuna tegutsemise motivaatoritest** (vt lisaks alaptk 2.4) ollakse üldjuhul teadlikud ja võimaluse korral neid vabatahtlike hoidmisel ka arvestatakse.

Siiski ei ole küsitluse tulemustele tuginedes eri sihtrühmade motivaatorid nii erinevad, kui intervjuudes osalenud arvasid. Nii on noortele kõik motivaatorid läbivalt tähtsamad kui keskealistele ja vanematele inimestele (vt ptk 2.4). Küll aga näitasid intervjuud, et oluline on võimaldada vabatahtlikule tema ootustele ja võimetele vastavaid (mitmekesiseid) tegevusi.

Vabatahtlike üldiseks hoidmiseks ja motiveerimiseks peetakse tunnustusvajaduse rahuldamiseks vajalikuks **tänuüritusi ja muul viisil tunnustamist**. Mõnes organisatsioonis piirdub see tänusõna või kallistusega, teises võimaldatakse osaleda huviringides, kolmandas korraldatakse motiveerivaid väljasõite ja neljandas on kasutusel sümboolsed meened. Intervjueeritud tõid motivatsioonipaketi võimalike osadena esile veel tänamise, ühised kohvipausid, transpordi- ja toitlustuskulude hüvitamise ning arenguvestlused.

Hea praktika

Kulude katmiseks kasutada ka sponsorite abi. Sponsoreid otsides pöörata tähelepanu sellele, milliseid kulusid on mõistlik katta sponsorite abiga. Sõltuvalt organisatsioonist võib abi olla nt toitlustus-, transpordi- või üürikulude katmisest sponsorite abil.

Intervjuud ja fookusrühmainterviud näitasid, et vabatahtlike hoidmisele võib aidata kaasa ka suurem tunnustus omavalitsuse või riigi tasandil, kus korraldatakse näiteks koolitusi, omavalitsuste üleseid tunnustusüritusi või pakutakse tasuta muuseumipileteid.

Tõdeti, et **vabatahtlikku tunnustades ja motiveerides tuleb arvestada tema isikut**. Mõni inimene ei pruugi soovida avalikku tunnustamist ega osaleda lisaüritustel, mistõttu tuleks võimalik motivatsioonipakett vabatahtlikuga läbi arutada. Veel leiti, et ainult tunnustuse või meene saamise pärast keegi vabatahtlikuks ei lähe, ent mitu vastajat tunnetas, et see aitab vabatahtlikke hoida.

Kõigis intervjuudes öeldi, et **transpordi ja toitlustuse pakkumine vabatahtlikule** suurendab tunduvalt nende soovi tegutseda vabatahtlikuna. Seda toetavad ka elanikeküsitluse vastused, mille alusel on vabatahtlike seas vähem madalama sissetulekuga inimesi (vt alaptk 2.1.1). See viitab väiksele sissetulekule kui võimalikule takistusele vabatahtlikuna tegutseda.

Kõigist neist teguritest hoolimata leiti kahes fookusrühmaintervius, et **vabatahtliku suurim motivaator on väärtus, mille pärast ta on selle organisatsiooni valinud ja soovib selle kaudu ühiskonda panustada**. Seega on tähtis hoida organisatsiooni mainet ning tutvustada selle tegevust, missiooni ja väärtusi.

3.1.5. Hinnang vabatahtlikke kaasavate organisatsioonide kaasamisvõimekusele

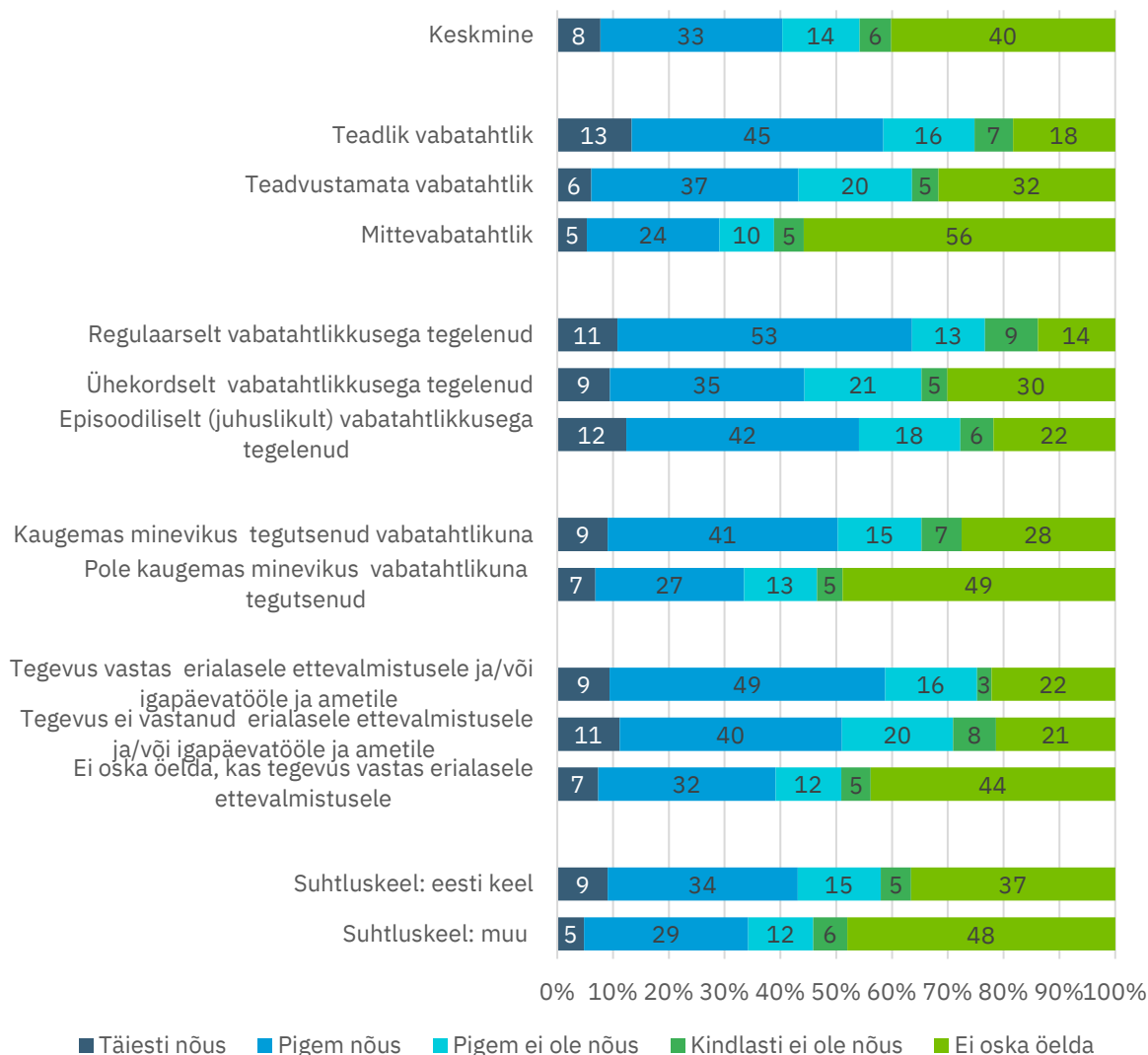
Elanikeküsitluse järgi on **40% elanikest (pigem) nõus, et Eestis vabatahtlikke kaasavad vabaühendused on korraldanud vabatahtliku tegevuse üldiselt hästi ja ka juhivad seda hästi (Joonis 24)**. Keskmisest palju rahulolevamad on vabatahtlikud, eriti regulaarsed ja professionaalidest vabatahtlikud, ning 15–24-aastased vastajad. Seega võib eeldada, et rahulolematust tuleb ennekõike vähesest kokkupuutest vabatahtlikkusega ja et noorte ootused on napi elukogemuse tõttu veel väikesed.

Vabatahtlikke kaasavate organisatsioonide kirjelduste kohaselt võib pidada nende kaasamisvõimekust pigem heaks. Nagu eelmistes alapeatükkides kirjeldatud, on nad mõelnud kaasamisetapid üldjuhul vähemalt mingil määral läbi. Samas näitavad KODARA mõjuhindamise organisatsioonide küsitluse tulemused¹³⁹, intervjuud ja uuringus osalenute taust, et selles uuringus osalesid pigem vabatahtlikke eesrindlikumalt kaasavad organisatsioonid. Seega võib organisatsioonide tegelik vabatahtlike kaasamise võimekus olla tunduvalt kehvem.

Kui võrrelda intervjuudes kirjeldatud teaduskirjandusega, **ei mõtle uuringus osalenud organisatsioonid vabatahtlike kaasamise etappidele nii üksikasjalikult**. Samas näitab uuring, et kohatisest vähesest detailsusastmest tulenev tegevustele ja kaasamisetappide osadele lähenemise mitmekesisus on oluline, sest see võimaldab ühiskonda vabatahtlikuna panustada erinevate eesmärkide ja isikuomadustega inimestel.¹⁴⁰

¹³⁹ Seda kinnitab asjaolu, et KODARA mõjuhindamise organisatsioonide küsitluse kohaselt on palgatöötajaid ainult 23%-s vabaühendustest ja vabaühenduste keskmine töötajate arv on kaks. Vabatahtlikke ei kaasa 47% vabaühendustest. Selle uuringu fookusrühmainterviudes osalenud organisatsioonides oli palgatöötajaid ja sageli üle kahe. Kõik kaasasid vabatahtlikke.

¹⁴⁰ Vt ka: E Allaste, A. *et al.* (2018); Espenberg, K. *et al.* (2018); Aksen, M. *et al.* (2018)

Joonis 24. Rahulolu vabatahtliku tegevuse korralduse ja juhtimisega % („Kuivõrd Te nõustute, et vabatahtlik tegevus üldiselt on hästi korraldatud ja juhitud vabatahtlike kaasavate vabaühenduste poolt?“ (n = 1020; Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2018)

Organisatsiooni võimekust vabatahtlike kaasata mõjutab suurel määral selle töötajate arv ja sellest tulenev töökoormus. Suur töökoormus võib takistada kaasamisestappide põhjalikku läbimõtet, võimaliku vabatahtliku ja organisatsiooni ootuste ühtlustamist ning vabatahtliku juhendamist ja tagasisidestamist. See viitab vabatahtlike kaasamise väiksemale võimekusele.

Uuringus osalenute kirjeldusi arvestades on **vabatahtlike kaasamises võimekamad need organisatsioonid, kus on vabatahtlike tegevust koordineeriv töötaja**. Arvestades, et uuringus osalesid pigem suuremad ja rohkem vabatahtlike kaasavad organisatsioonid, viitab see taas asjaolule, et väikse või puuduliku vabatahtlike värbamise kogemusega organisatsioonid võivad olla kaasamises vähem võimekad. Samas mainiti ka organisatsioone ja algatusi, kes on väiksema ja ilma palgatöötajateta alustades kasvanud suureks.

Rahvusvahelistumisele ja sisserändajate potentsiaali kasutamisele mõeldes on oluline ka organisatsioonide **võimekus kaasata vabatahtlike mitmes keeles**. intervjuudes osalenute sõnul **sõltub see organisatsioonist ja selle töötajate ja/või vabatahtlike koordinaatori keeleoskusest**. Enamik ütles, et nad kaasavad vabatahtlike eesti keeles, ent venekeelsetes organisatsioonides on eesti keeles kaasamise võimekus väiksem: isegi, kui seal osatakse eesti keelt rääkida, tuntakse seda tehes ebakindlust.

Enamik intervjuerituid ütles, et on võimelised kaasama vabatahtlikke ka vene ja/või inglise keeles, ning rõhutas, et vabatahtliku rahvus ei ole tähtis, kui leitakse ühine keel, milles rääkida. Küll aga võib eeldada, et organisatsiooni põhitöökeelest erinevat keelt rääkival vabatahtlikul on mõnevõrra vähem teavet toimuva ja organisatsiooni kohta. Ühelt poolt ei pruugi organisatsioonis olla piisavalt talle sobiva keele rääkijaid, teiselt poolt saab pärast vabaühenduste kodulehekülgedega tutvumist öelda, et seal on nende kohta põhjalikum info enamasti ainult ühes keeles.

Ühe organisatsiooni esindaja leidis, et mitmes keeles kaasamine on töömahukam ja eeldab ka tõlke-eelarvet. Teise organisatsiooni esindaja ütles, et isegi kui osatakse mõnda võõrkeelt, võib olla ebakindlus liiga suur, et ise kodulehe jaoks sellesse keelde tekste tõlkida. Avaliku sektori organisatsioonide või tegevuste puhul (nt abipolitseinikud) võib kaasamisele seada aga piire kohustus kaasata vabatahtlikke eesti keeles.

Eelnevast on näha, et Eestis on tehtud juba päris palju selleks, et suurendada vabatahtlike kaasamise võimekust ja kvaliteeti. Üks selliseid tegevusi on vabatahtliku sõbra märgise andmine ja selle käigus pakutav vabatahtlike kaasamise nõustamine. Teisena eeldavad vabatahtliku tegevuse võrgustiku eestvedajad, et sellesse kuuluvad on valdkonna uuendustest teadlikumad ning võrgustiku kohtumised võimaldavad vahetada kogemusi ja tänu sellele kasvatada vabatahtlike kaasamise võimekust.

Teisalt näitasid intervjuud ja töötoad, kus uuringu tegijad uuringu käigus osalesid, et **organisatsiooni kõik töötajad ega vabatahtlikega kokkupuutujad ei ole kursis vabatahtliku sõbra märgise ega vabatahtliku tegevuse võrgustiku tööga**. Seega on vabatahtlike kaasamise kvaliteedi ja võimekuse parendamise huvides vaja, et organisatsiooni väärtuste, põhimõtete ja vabatahtlike kaasamisega seonduvaga oleksid kursis kõik töötajad.

Varasemates uuringutes¹⁴¹ on korduvalt mainitud, et venekeelsete vabaühenduste vabatahtlike kaasamise kvaliteet ja võimekus on väiksemad, ent sinne uuring seda ei kinnitanud. On näha, et eesti keele väiksem oskus kahandab teiste eestikeelsete organisatsioonidega kogemuste vahetamise võimalust ja julgust kirjutada tegevuste teostamiseks projekte. Samas tundus, et muukeelsed organisatsioonid on selle võrra aktiivsemad sponsorite otsimises ja rahvusvahelistes programmides.

Mitu organisatsiooni nimetas väärtuslikuna „Erasmus+“ programmi võimalusi. Arvestades aga, et selles programmis eeldatakse sihtrühmade võimestamist ning nende kaasamist tegevuste kavandamisse ja elluviimisse, on muukeelsed organisatsioonid saanud vabatahtlike kaasamise kvaliteedi ja võimekuse suurendamiseks programmi projektidest väärtuslikku tuge. Muukeelsete ning vene rahvusest ja Venemaa kodakondsusega vabatahtlike suurem ja sagedasem kaasamine mõneti kinnitab kaasamisvõimekuse olemasolu.

3.2. Vabatahtlike kaasamist mõjutavad tegurid

Uuringust on selgunud hulk vabatahtliku tegevuse valdkonna arengujooni, mis nii soodustavad vabatahtlike kaasamist, ajendavad seda tegema kui ka takistavad seda. Tihedas tööjõukonkurents ja üha enamatele inimestele kordaminevad ühiskondlikud probleemid mõjutavad ettevõtete valmidust võtta sotsiaalset vastutust. See suurendab ühelt poolt nende tuge vabatahtlikule tegevusele ja ühiskondlike probleemide lahendamisele. Teiselt poolt eeldab ettevõtete aja panustamise soov, et vabaühendused on valmis võtma näiteks kampaania „Annetame aega“ käigus vastu vabatahtlikud ning pakkuma neile sobivaid tegevusi ja juhendamist (vt alaptk 3.1). Paljude vabatahtlike korruga vastuvõtmise võimekus on tähtis ka intervjuudes esile tulnud vabatahtlike aktiveerumise korral, näiteks kui vabatahtlikele olulises valdkonnas tekib kriisiolukord.

Vabatahtlike kaasamist mõjutavad mitmesugused tegurid: organisatsioonide, sh eraettevõtete soov aidata kaasa ühiskonna probleemide lahendamisele, kaasamisvõimekus, konkurents tööjõu pärast, aga ka rahvastikus ja

¹⁴¹ Vt nt: Nimmerfeldt, G. et al. (2016)

tööturul toimuvad muutused. Nii võivad näiteks suurema tööpuuduse korral olla noored töökogemuse saamise eesmärgil vabatahtlikuna aktiivsemad. See eeldab omakorda vabaühenduste suuremat võimekust neid kaasata ja juhendada.

Tihedas konkrentsisituatsioonis ja olukorras, kus rahvastik vananeb (vt ka alaptk 1.2), vaadatakse järjest sagedamini ka eakamate poole. Nende aktiivsena hoidmine on kasulik kogu ühiskonnale ja nende vabatahtlikuna kaasamine pakub ühiskonnale lisaväärtusi. Teisalt on eakate kaasamiseks samuti vaja oskust ja võimekust selle sihtrühmaga tegeleda.

Seega leidub hulk tegureid, mis mõjutavad vabatahtlike kaasamist, sh tuleneb osa tegureid organisatsioonidest endast ja osa ühiskonna sotsiaal-majanduslikest muutustest. Järgnevalt tutvustatakse uuringu käigus enim esile tulnud mustreid vabatahtlike kaasamisega seotud takistuste kohta.

3.2.1.1. Vabaühenduste eripära ja vabatahtliku tegevuse olemuse mõistmine

Vabakonna eripära, vabatahtliku tegevuse olemus ja mõtestamine on teemad, millele keskenduti uuringu intervjuudes ja aruteludes korduvalt. Tulemused näitavad, et vabaühenduste eripära, selle mõistmine või mittemõistmine võib vabatahtlike kaasamist mõjutada kaheti, tulenedes

- organisatsioonide teadlikkusest vabatahtlikkusest ning
- teiste organisatsioonide, sh avaliku sektori ja laiemalt kogu ühiskonna teadlikkusest vabaühenduste rollidest ja eesmärkidest ning vabatahtlikusest.

Kuigi organisatsioonide hinnangul on vabatahtliku tegevuse olemuse mõistmine ühiskonnas paranenud ja seda kinnitavad ka elanikeküsitluse vastused (vt täpsemalt alaptk 2.4.4), on **endiselt inimesi, sh kohalike omavalitsuste esindajaid, kes ei mõista vabaühenduste eripära ega vabatahtliku tegevuse olemust ja kasu.**

Isegi kui vabaühendus on sellest teadlik, mida tema tegevus ühiskonnale annab, võib takistavaks osutuda teiste organisatsioonide, sh kohalike omavalitsuste esindajate ja laiemalt elanike teadlikkus vabaühenduste eripärast. Näiteks mainiti intervjuudes ja aruteludes korduvalt, et kui kinnistub arusaam, et vabaühenduses tehakse kõike ainult vabatahtlikkuse alusel (st tehtava eest ei tohi tasu küsida), muutub koostöö partneritega näiteks teenuseid osutades¹⁴² keeruliseks. Samuti mõjutab arusaama kinnistumine sellest, nagu peaksid vabaühendused tegutsema ainult vabatahtlikkuse alusel, ilma töötasuta, nii vabaühenduste omatulu teenimist ning kaasamist vajavate vabatahtlike hulka ja nende kaasamise võimekust.

Seepärast tuleb suurendada kohalike omavalitsuste esindajate teadlikkust kolmandast sektorist ja vabatahtlikkusest. See on seda vajalikum, et kui avaliku sektori esindajad alahindavad vabatahtliku tegevuse potentsiaali ja väärtust ning ei ole teadlikud vabatahtlike kaasamise kuludest (vt järgmist alateemat), takistab see vabaühenduste mõjupõhist hindamist ja ühiskondliku (sh sotsiaal-majandusliku) lisandväärtuse suurendamist.

Elanikeküsitluse tulemused näitavad, et kohati ei hinnata Eestis (eriti ei hinda mittevabatahtlikud) vabatahtlikus tegevuses osalemise kasu ka vabatahtliku isiklikule arengule ja ühiskonnale laiemalt (vt alaptk 2.4.4 Joonis 22 ja alaptk 2.4.1 Joonis 13). Kuna need on olulised motivaatorid vabatahtlikuks olemisel (vt alaptk 2.4.1), **mõjutab see võimalike vabatahtlike hulka ja nende kaasamise lihtsust.** Sel põhjusel peaksid mitmesugused organisatsioonid (nt Siseministeerium, Sotsiaalministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium,

¹⁴² Vabaühendustele on sageli delegeeritud teatud avalike ülesannete täitmine või teenuste osutamine, nt erivajadustega inimestele tööturuteenuste ning ema ja lapse varjupaigategenuse osutamine, rahvusvahelise kaitse saajatele tugiisiku teenuse osutamine ning raamatukoguteenuse osutamine. Vt nt Tatar, M. *et al.* (2015), Uus, M. *et al.* (2014a) ja Uus, M. *et al.* (2014b)

kohalikud omavalitsused ning nende liidud) aitama kaasa ühiskonnarühmade teadlikkuse suurendamisele kolmandast sektorist ja vabatahtlikkusest.

3.2.1.2. Vabaühenduste oskus tegevuskulusid hinnastada ja põhjendada

Siinse uuringu tulemused näitavad, et vabaühenduste ja avaliku sektori esindajate oskustes kirjeldada kvaliteetset teenust ja hinnastada tegevuskulusid õigesti (arvestades mh organisatsiooni ja tegevuse arenduskulusid) on puudujääke. Intervjuudest võib järeldada, et mitte **kõik vabaühendused ei oska tegevuskulusid õigesti hinnastada, ei arvesta tegevuste ja organisatsiooni arenduskulusid ega oska kõiki kulusid põhjendada** kogu eelarves kavandatud raha saamiseks. See võib süvendada just mainitud kohalike omavalitsuste esindajate arvamust, et vabaühendused peaksid pakkuma teenuseid tasuta.

Uuringus osalenud organisatsioonide esindajad rõhutasid, et sageli puudub neil ka võimalus **lisada organisatsiooni arendamise kulud tegevustesse**, sest hinnakonkurents teenuste osutamiseks või tegevuste teostamiseks hangete kaudu on tihe või ei võimalda projektikonkursid arendustegevusi rahastada. Seetõttu **ei jätku vabaühendustel tihti organisatsiooni arendamise ja/või vabatahtlike kaasamise võimekuse suurendamiseks piisavalt raha**.

Ka KODARa mõjuhindamise uuringu tulemused viitavad, et sellele olukorrale ei pruugi tuua lahendust organisatsiooni kulude katmiseks soovitatud omatulu teenimine. See võib koostööd kohalike omavalitsustega isegi raskendada, kuna kohati eeldatakse neis, et teenitud tulu eest võiks teenuseid osutada või tegevusi ellu viia.

Ressursipuudus ning vabaühenduste, teenuste tellijate ja kohalike omavalitsuste ootuste erinevus tekitab vabaühendustes pingeid, raskendab vabatahtlike kvaliteetset kaasamist (sh nende koordineerimiseks vajaliku palgatöötaja värbamist ja neile motivatsioonipaketi loomist). Lisaks tekitab see tunde, et vabaühenduste ega vabatahtlike tööd ei väärtustata.

Seetõttu tuleb ühenduste vabatahtlike kaasamise võimekuse suurendamise ja organisatsiooni arendamise soodustamiseks parendada nii vabaühenduste kui ka kohalike omavalitsuste esindajate ning teiste teenuste tellijate finantsteadlikkust ja -oskusi, keskendudes esmajoones kolmandale sektorile.

3.2.1.3. Ressursipuudus

Ressursside – raha, aja, oskuste, vabatahtlike olemasolu, infole ligipääsu jm – puudus on üks enim mainitud takistus vabatahtlike kaasamisel.

Vabaühendustel on väikese eelarve tõttu sageli **piiratud võimalus palgata töötajaid**. Seetõttu on olemasolevad (palga-)töötajad tihti üle koormatud ja neil ei pruugi olla piisavalt aega ega oskusi vabatahtlike kvaliteetselt kaasata ja tekitada selleks võimekust. Inimeste puudus mõjutab ka kollektiivide kaasamise võimekust.

Raha ja kaasamisele pühendumiseks vajaliku aja puudus võib omakorda tuua ühelt poolt kaasa vähese suutlikkuse kaasata uusi vabatahtlikke ja teiselt poolt ennetada olemasolevate vabatahtlike läbipõlemist. Läbipõlemist soodustab asjaolu, et vabatahtlike värvates kasutatakse pigem olemasolevaid võrgustikke, st pöörduakse suurema tõenäosusega juba vabatahtlikus tegevuses osalenute poole (vt alaptk 3.1.1). Läbipõlemine tuleneb suurest koormusest, võimetele mittevastavatest ülesannetest („Keegi peab selle ära tegema“) ja liiga suurest rollist. Ülekoormamise ja läbipõlemise vältimine on aga tähtis selleks, et anda vabatahtlikule meeldiv osaluskogemus ning soosida tema korduvat osalemist organisatsiooni tegevuses või panustada vabatahtlikuna mujal.

Sageli pole vabaühendusel piisavalt raha ka vabatahtlike ja nende kaasamise võimekuse suurendamiseks. Vabatahtlike suuremahulisem koolitamine teatud oskuse tekitamiseks võib olla kaasajale ebaproportsionaalselt

kulukas arvestades aega, mille vabatahtlik panustab organisatsiooni. Teisalt ei pruugi kiire panustamise soovi tõttu (mikrovabatahtlikkus) pakkuda põhjalikud koolitused vabatahtlikele huvi.

Organisatsiooni kaasamise võimekuse parendamine näiteks koolitusprogrammide ja nõustamise kaudu on seda vajalikum, et vabatahtlike taust (rahvus, tõekspidamised, oskused, ootused tegevusele jm) on väga erinevad. See eeldab nii kaasajalt kui ka kaasava ühenduse teistelt töötajatelt ja vabatahtlikelt suurt **tolerantsust ning oskust suhelda erinevate inimestega ja neid toetada**. Vabatahtlike edukas kaasamine sisaldab ka kaasaja ja vabatahtliku toetamist probleemide korral.

Kõigis fookusrühmaintervjuides mainiti **vabatahtlike kaasamist toetavate või arendavate koolituste kättesaadavuse vähesust, sh koolitusinfo ebapiisavust**. Mõni organisatsioon oli neil koolitustel käinud ja pidas neid väärtuslikeks. Samas näib intervjuude põhjal, et koolitusinfo pole jõudnud kõigini ning koolitused toimuvad liiga harva, et toetada kõigi nende vastu huvi tundvate vabaühenduste töötajate või vabatahtlike koolitamist. Ka vabatahtliku tegevuse võrgustikust ja sealsest kogemuste vahetamise võimalusest ei olnud kõik uuringus osalenud organisatsioonide esindajad kuulnud.

Rahapuudust nimetati läbivalt ka vabatahtlike koordineerimise juures. Uuringutulemused näitavad, et **suurema ja pikaajalisema kogemusega vabatahtlike kaasavatel organisatsioonidel on vabatahtlike (tasustatud) koordinaator**, et nende juhendamine saaks piisavalt tähelepanu. Lisaks eeldab püsivabatahtlike olemasolu ühtekuuluvustunde tekitamist ja motivatsioonipaketti, sh vastavat eelarvet.

Vabatahtlike puudusest rääkides selgus, et **eriti keeruline on leida vabatahtlike pikaajalistesse tegevustesse**. See hõlmab nii püsivabatahtlike (korduvalt ühe organisatsiooni juures tegutsejaid) kui ka pikka aega kestvas tegevuses osalejaid.

Püsivabatahtlike abil saab võrreldes lühiajaliste vabatahtlikega tänu vabatahtliku suuremale kogemusele osutada tegevusi kvaliteetsemalt ja kavandada neid kindlamalt. Pikaajaliste tegevuste jaoks vabatahtlike leidmise probleemi mainisid enim vabatahtlike välismaale saatjad. Paari intervjuu ja kaasajate mõttekoja arutelude põhjal muutub üha tavalisemaks reisimise käigus vabatahtlikuna tegutsemine või reisimine vabatahtlikkuse eesmärgil. Samas leidis mõni intervjuueeritu, et välismaale minekuks on tänapäeval nii palju võimalusi, et mõni programm pole enam selle juures suur motivaator, eriti kui tegu on pikaajalise programmiga.

Püsivabatahtlike vähesus mõjutab uuringus osalenute hinnangul ka vabatahtlike koordineerimise lihtsust. Nimelt rõhutati, et vabatahtlike **koordineerimist lihtsustab asjaolu, kui umbes kolmandik vabatahtlikest on püsivad**. Teatud stabiilsus aitab hoida organisatsioonikultuuri ja teeb kergemaks mentorluse kaudu uute vabatahtlike tuleku.

Paar organisatsiooni nimetas ka **vajadust füüsiliste töökohtade järele**. Arvestades, et vabatahtlikkuse üks olulisimaid motivaatoreid on hea seltskond ja kuuluvustunne (vt pikemalt alaptk 2.4.1), pidas mõni fookusrühmaintervjuides osalenu (nagu selgus ka varasematest uuringutest) oma tööruumide olemasolu väga vajalikuks, et tekiks meeskonnatunne. Üks osalenu mainis ruumide olemasolu mõju organisatsiooni ja vabaühenduste mainele, mis mõjutab vabatahtlike leidmise potentsiaali.

3.2.1.4. Õiguskeskkond

Õiguskeskkond võib vabatahtlike kaasamist soodustada või takistada. Uuring näitas, et selles valdkonnas on kõige suurem probleem organisatsioonide vähene teadlikkus kehtivatest õigusnormidest. Kõik organisatsioonid ei ole teadlikud hiljutistest seadusemuudatustest ega sellest, kuidas need organisatsiooni mõjutavad, sh sellest, kuidas tulla nende muudatustega kõige paremini toime.

Üks keskne teema on erisoodustusemaksuga seonduv, eelkõige seoses vabatahtlike toitlustuskulude katmisega. Mitme organisatsiooni esindaja sõnusti motiveerib vabatahtlike osalema muu hulgas **sõidu- ja toitlustuskulude**

katmise võimalus, mis osaliselt taandub vabatahtlike õigustatud ootustele nende kulude katmiseks. Mitme intervjuueeritud vabaühenduse esindaja hinnangul on erisoodustusmaksu tõttu toitlustuskulusid katta kulukas, ent tegelikult ei lisandu vabatahtliku puhul sellele erisoodustusmaksu, sest ta ei ole juriidilises mõttes organisatsiooni töötaja.

Seega võib küsimus olla pigem selles, et vabaühendused ei ole hästi kursis neid puudutavate õigusaktidega. Olukorra parandamisele aitaks kaasa nende juhtide ja raamatupidajate intensiivsem koolitamine, eriti vahetult peale seadusemuudatusi. Teadlikkuse suurendamine on kindlasti vajalik, sest see mõjutab vabatahtlikule pakutavat motivatsioonipaketti ja seega tema valmisolekut organisatsioonis tegutseda.

Mõni vabaühendus tunneb **vajadust õigusnõustamise järele**, et tulla seadusemuudatustest (nt isikuandmete kaitse seadus ja Euroopa Liidu isikuandmete kaitse üldmäärus) tulenevate kohustustega paremini toime. Samuti soovitakse kindlustunnet, et teatud juhtudel oleks ka vabatahtlikul endal vastutus, kui tekib probleeme.

Fookusrühmaintervjuudele tuginedes on soovitatav nõustamise ja koolituste ühe teemana käsitleda töötajate registrit: millal ja miks peaks vabatahtlikud registrisse kandma, millised lisavõimalused ja -kohustused sellest tekivad (sh vastutus, Eesti Töötukassas arvel olijad) ning kuidas kanda andmeid registrisse kõige lihtsamalt. Nimelt olid organisatsioonide esindajad saanud registriga seotust aru väga erinevalt. Olukorras, kus riik ja ühiskond peavad vabaühendusi tähtsaks, võiks väikestele ühendustele pakkuda tasuta õigusnõustamist ning turundada sellekohast võimalust laialdaselt.

Annetuste piirmäära suurendamise vajadust organisatsioonid ise ei tõstatanud. Mõni neist oli piirmäärast teadlik ja arvamisel, et seda tuleks suurendada, ent mõne teise jaoks ei olnud see küsimus oluline. Paar organisatsiooni arutles selle üle, millisel viisil tuleb esitada annetavale organisatsioonile arve, ilma et maksuamet käsitaks seda maksustatava teenusena.

Seaduse järgi ei ole annetuste kohta esitatava arve vormi ja sisu kohta eraldi nõudeid. Järgida tuleb üldisi raamatupidamisprintsippe: arvele lisatakse annetuse sisu kõige paremini kirjeldav selgitus ja mõlemad pooled deklareerivad annetuse korrektselt. Siiski näitab selline küsimusepüstitus osa vabaühenduste ebapiisavat teadlikkust või võimekust raamatupidamise alal. Seepärast tuleb vabaühenduste vabatahtlike kaasamise võimekuse suurendamiseks muu hulgas vajaliku eelarve tekitamiseks pöörata annetustele ja nendega seotud arvetele koolitustel ja juhendites suuremat tähelepanu.

Kõigis fookusrühmaintervjuudes ja mõnes süvaintervjuus tõstatati **vabatahtlike kindlustamise** teema. Eriti puudutab see vabaühendusi, kus vabatahtlikud teevad suurema riskiga töid, näiteks tõstavad laos raskeid asju või lõikavad looduskaitsealal võsa. Püsivabatahtlike kõrval võivad kindlustamist vajada ka ühekordsed ja lühiajalised vabatahtlikud. Ühes fookusrühmaintervjuus tekkis Eestist välismaale vabatahtlikuks mineja tervisekindlustuse küsimus. Et vabatahtliku eest ei maksta sotsiaalmaksu, puudub tal **tervisekindlustus**, mistõttu ei ole tal EL-i riikides võimalik saada arstiabi võrdsetel tingimustel seal elavate kindlustatud inimestega.

Osa õiguskeskkonnaga seotud muresid oli ainult välismaalastega kokku puutuvatel organisatsioonidel. Ühe välismaalastest vabatahtlike kaasamise takistusena nimetati sagedasi muudatusi sisserändega seotud õigusaktides (nt välismaalaste seaduses). Seepärast väljendati muret, et ei olda piisavalt operatiivselt ja korrapäraselt kursis seadusemuudatuste ega sellega, kas need muudavad midagi olulist ka välismaalastest vabatahtlike värbamises.

Paari organisatsiooni esindaja hinnangul on just pikaajaliste ja kolmandatest riikidest pärit vabatahtlike Eestisse toomine keerukas ning ressursikulukas. Mainiti **raskusi pangakonto avamisel**, et vabatahtlik saaks kätte talle kulude katteks mõeldud raha.

3.2.1.5. Ootused vabatahtlikele

Vabaühendused ootavad oma tegevuses kaasa lööma eelkõige selliseid vabatahtlikke, kes algatavad iseseisvalt tegevusi, peavad kinni neile seatud nõuetest ja vastutavad tehtava eest ning kellel on kõige eelnimetatu jaoks piisavalt aega. Sellistele ootustele vastavad ennekõike püsivabatahtlikud, kes on pikaajalise panustamise tulemusena kursis organisatsiooni kultuuri ja tegevusega ning on muutunud selle tegevustes kogenumaks. Siinse uuringu tulemused aga näitavad, et vabatahtlikud ise tunnevad pigem huvi nn tööampsude, paindlikkuse ja selgepiiriliste tööülesannete vastu (vt täpsemalt ka alaptk 1.2). See muudab vabatahtlike leidmise kohati keeruliseks.

Spetsiifilisi keelelisi ega rahvuspõhiseid eristusi vabatahtlikele organisatsioonidel pole. See tähendab, et ei välistata teatud rahvusi, välismaalasi ega eesti keele mitterääkijaid, vaid eelkõige soovitakse, et vabaühendus ja vabatahtlik saaksid omavahel suheldud ning koostöösuhe oleks meeldiv ja heatahtlik.

Küll aga nimetas mõne organisatsiooni esindaja soovi saada vabatahtlikelt tagasisidet, et organisatsiooni kaasamistegevusi parendada. Selle soovi juures võib täheldada teatud vastuolu: kuigi mitme organisatsiooni kogemuse järgi ja hinnangul on vabatahtlikud passiivsed tagasisidet andma (organisatsioon ootab pigem vabatahtliku omaalgatuslikku reageeringut), võib see viidata ka asjaolule, et organisatsioonil puuduvad piisavad teadmised, oskused ja aktiivsus selle kohta, kuidas küsida tagasisidet kõige mõistlikumal moel.

4. KOKKUVÕTE JA SOOVITUSED

Uuringu eesmärk oli analüüsida vabatahtliku tegevuse olukorda Eestis, muutusi selles võrreldes 2013. aastaga ja nende muutuste võimalikke põhjusi.

Vabatahtlik tegevus hõlmab kahte poolt: vabatahtlikke ning neid värbavaid organisatsioone ja algatusi. Uuringus käsitleti mõlemaid, vaadeldes olukorda nii elanike kui ka organisatsioonide vaatenurgast. Selleks tehti elanikeküsitlus (1020 vastanut) vabatahtlikuks olemise ja mitteolemise osakaalude ja põhjuste tuvastamiseks ning intervjuud valdkonna ekspertide ja vabatahtlike kaasajatega (viis fookusrühmaintervjuud 23 osalejaga ja 15 personaalintervjuud).

Kuna uussisserändajad – Eestisse viimasel viiel aastal saabunud välismaalased – on vabatahtlikus tegevuses kaalukas alakasutatud inimressurs, tehti intervjuud ja fookusrühmaintervjuud ka selle sihtrühmaga (48 osalenut). Uuringus vaadeldi veel avalikku sektorit nii vabatahtlike kaasaja kui ka vabatahtlikkuse toetaja ja mõjutajana tugivõrgustike ning seadusloome kaudu.

Uuringu tulemused näitavad, et viimase viie aastaga on Eestis **vabatahtlike osakaal kasvanud** 31%-lt 49%-le. Viimase 12 kuu jooksul on vabatahtlikuna tegutsenud hinnanguliselt 477 831 inimest. Neist 42% pole seejuures teadlikud, et nad osalesid tegevuses, mis on klassikalise tõlgenduse kohaselt vabatahtlik tegevus (nad ei ole oma tegevust sellena käsitanud). **60% vabatahtlikest (29% elanikest) on tegutsenud vabatahtlikuna ka kaugemas minevikus kui viimase 12 kuu jooksul.** Mittevabatahtlikest 23% on olnud vabatahtlikud kaugemas minevikus, st osalenud vabatahtlikus tegevuses rohkem kui 12 kuud tagasi. **40% elanikest pole kunagi olnud vabatahtlik.**

2013. aasta andmetega võrreldes on viimasel 12 kuul vabatahtlikuna panustanud 18 protsendipunkti võrra rohkem, kusjuures **25% teadlikest vabatahtlikest on hakanud sellena tegutsema viimase aasta jooksul.** Vabatahtlikud **panustavad varasemast rohkematesse valdkondadesse:** kolmes või enam valdkonnas tegutsejate osakaal on kasvanud viie aastaga 36%-lt 47%-le. **Vabatahtlike seas on vähenenud regulaarsete vabatahtlike** (34%-lt 26%-le) ja **kasvanud ühekordsete vabatahtlike osakaal** (22%-lt 29%-le), mis suure tõenäosusega viitab mikrovabatahtlikkuse suundumuse mõju kasvule Eestis.

Ligikaudu kümnendik küsitlusele vastanutest kuulub mõne kodanikuühenduse liikmete sekka (2013. a 21%). Vabatahtlikuna osaletakse ühenduse töös üha sagedamini ka ilma selle liikmeks hakkamata: ainult 42% kodanikuühenduse või koguduse juures tegutsejatest on selle ametlikud liikmed (2013. a 51%).

Samal ajal kui regulaarsete vabatahtlike osakaal on märkimisväärselt kahanenud, selgub, et **puudust tuntakse just püsivabatahtlikest** – inimestest, kes tegutsevad vabatahtlikuna organisatsiooni juures korrapäraselt ja pikema aja jooksul. Organisatsioonide hinnangul võimaldab see neil kavandada oma tegevust pikemalt, suunata rohkem ressursse ka vabatahtlike koolitamiselle ning sel viisil kaasata neid tegevustesse, mis eeldavad rohkem oskusi ja vastutust.

Uuringu elanikeküsitluse tulemusel eelistavad inimesed aga pigem panustada kord ühte, kord teise tegevusse ning ei soovi end pikalt siduda. Arvestades, et **vähenenud on ka vabatahtlike kaasavate organisatsioonide osakaal** (68%-lt 53%-le)¹⁴³, viitavad tulemused suurele riskile: Eesti **organisatsioonide ja elanike ootused**

¹⁴³ SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital. (2015)

vabatahtlikele ning vabatahtlikkusele on vastuolus (vajadus püsivabatahtlike järele vs. soov panustada väikeste n-õ ampsudena lühikest aega ja erinevatesse tegevustesse) ning kaugenevad üksteisest.

Vabatahtlikest ligikaudu **pooled on mehed ja pooled naised** (vastavalt 47% ja 53%). Naiste seas on vabatahtlikke 50% ja meeste seas 48%. Enim on vabatahtlikke **35–49-aastaste** (28%) ja **kesk- või keskeriharidusega** elanike seas (50%). Noorte seas on vabatahtlikke 69% ja eakate seas 32%. Vabatahtlikest 10% tegutseb vabatahtlikuna tööandja kaudu ja **28% elanikel vastas viimane vabatahtlik tegevus erialasele ettevalmistusele ja/või igapäevatööle**.

Veerand vabatahtlikest on sotsiaal-majanduslikult taustalt **ettevõtjad, juhid ja tippspetsialistid** (28%), veerand **keskaste spetsialistid, ametnikud ja isikuteenindajad** (25%) ning ülejäänud on valdavalt oskustöölised, (üli)õpilased ja pensionärid. **24%-l vabatahtlikest on isiklik keskmine netosissetulek kuni 651 eurot ja 49%-l vabatahtlikest vähemalt 651 eurot kuus** (neljandikul pole sissetulek teada). Vabatahtlikke on enim Põhja-Eestis (63% elanikest) ja kõige vähem Kesk-Eestis (32%).

61%-l vabatahtlikest ei ole lapsi. Samas osalevad lastega perede liikmed vabatahtlikus tegevuses lasteta leibkondadest aktiivsemalt (56 vs. 43%).

Vabatahtlike peamine suhtluskeel on eesti keel (73%). Eesti suhtluskeelega elanike hulgas on vabatahtlikuna tegutsemise määr (nagu näitas eelmine uuringi) endiselt tunduvalt kõrgem (52% eestikeelsed vs. 44% venekeelsed elanikud).

Tegevustest osalevad vabatahtlikud enim **heakorratöodes** (33%) ja **ürituste korraldamises** (15%), kusjuures kõigi tegevuste puhul on nende osakaal võrreldes 2013. aastaga kasvanud. Valdavad on levinuimad **kohaliku elu edendamine** (42%), **keskkonnakaitse** (34%), **haridus ja teadus** (23%) ning **sport** (21%). Tõenäoliselt peegeldub neis tulemustes ja vabatahtlike osakaalu kasvus kohaliku omavalitsuse reformi mõju ning „Eesti Vabariik 100“ ürituste osa elanike ja kogukondade aktiveerimises.

Vabatahtlikuna tegutsema ajendavad nii sisemised kui ka välised tegurid. Ligikaudu pooled vabatahtlikud tegutsevad omal algatusel / iseseisvalt (kellegi teise organiseerimata), mis on sarnane osakaal võrreldes 2013. aastaga. Samas **on kasvanud organisatsioonide algatatud ja elluviidud tegevustesse panustamine, mis võib ühelt poolt viidata** inimeste algatusvõime ja vastutuse võtmise soovi vähenemisele ning mikrovabatahtlikkuse trendile. Teiselt poolt võib see osutada ka organisatsioonide professionaliseerumisele, mistõttu võib inimesel olla mugavam ja kiirem tegutseda vabatahtlikuna kellegi juures.

Igal juhul on levinud põhjus vabatahtlikuna tegutseda **kellegi algatus ja kutse**. Vabatahtlikkuse juures on tähtis veel selle tegevuse väärtustamine ja vajalikuks pidamine erinevate ühiskonnarühmade hinnangul, sh teiste aitamine, tegevusest rahulolu tundmine ja lähedastega meeldivalt aja veetmine. Tulemused näitavad, et need, kes väärtustavad **vabatahtlikku tegevust kõrgemalt, tegutsevad vabatahtlikuna tõenäolisemalt**. Lisaks motiveerib seda tegema **kaasava organisatsiooni meeldiv õhkkond ning organisatsiooni ja vabatahtlike hea seltskond**.

Põhiline vabatahtlikus tegevuses mitteosalemise põhjus on **ajapuudus** (34%), nagu see oli ka 2013. aasta uuringu järgi. Mõnevõrra on kasvanud nende osakaal, kes **pole vabatahtlikuna tegutsemise peale mõelnud** (21%-lt 28%-le). Samamoodi nagu 2013. aastal on mitteosalemise üks kolmest peapõhjusest asjaolu, et **keegi pole inimest kutsunud vabatahtlikuks** (18%). Vabatahtlike hinnangul takistab nende vabatahtlikuna jätkamist eelkõige ajapuudus (41%).

Vabatahtlikuna tegutsemist mõjutab peale muude tegurite ka **teadlikkus vabatahtlikust tegevusest ja selle eriaspektidest**. Olgugi et neist eriaspektidest võib olulisimateks pidada vabatahtlikuks olemist ja sellena tegutsemist (mitte niivõrd selle tegevuse teadvustamist), näitavad tulemused, et **teadlik vabatahtlikuna tegutsemine aitab seda teha mõtestatumalt ning näha selle tegevuse laiemat mõju nii ühiskonnale kui ka**

endale. Tänu sellele kasvab soov vabatahtlikuna panustada. Seda kinnitab muu hulgas asjaolu, et **teadlikud vabatahtlikud hindavad vabatahtliku tegevuse väärtust ja mõju kõrgemalt kui mitteteadlikud** vabatahtlikud.

Ehkki mitteteadlike vabatahtlike osakaal on kasvanud, on Eesti elanike teadlikkus kirjeldatud vabatahtlikkusega seotud aspektidest nende enda hinnangul paranenud. See aitab kaasa vabatahtliku tegevuse väärtustamisele ja selles osalemisele. Samas on **vabatahtlikkuse valdkondade, võimalike osaluskohtade ja -viiside ning eri tahkudega väga või pigem hästi kursis** endiselt **ainult umbes kolmandik Eesti elanikest.**

Teadlikkust vabatahtlikust tegevusest ja selle kasust nii inimesele kui ka ühiskonnale aitavad igapäevase teavituse kõrval suurendada näiteks kogukonnapraktika programm, Eesti Töötukassa kaudu tehtav vabatahtlik töö ning kollektiivide ühispanus mõnda tegevusse (nt „Annetame aega“ kampaania raames). Need võimalused annavad vabatahtlikkuse valdkonnas kogemuse, kasvatades samal ajal teadlikkust sellest. Teiste riikide kogemusega võrreldes ja trendidele tuginedes on Eestis potentsiaali suurendada tööandjate rolli vabatahtlikkuse soodustamisel.

Vabatahtlike, sh püsivabatahtlike osakaalu mõjutab **organisatsioonide võimekus neid kaasata.** Uuringus rõhutasid intervjuueeritud korduvalt, et **kaasamiseks on vaja inimesi, kes oskavad ja kellel on aega tegeleda vabatahtlike värbamise, tööülesannete ja ootuste täpsustamise, nende toetamise ja hoidmisega.** Et see nõuab aega, toetaks kaasamise jätkusuutlikkust palgalise koordinaatori olemasolu organisatsioonis – ta hoiaks järjepidevust ja annaks turvalisuse. Samal ajal siinse uuringuga tehtud KODARa mõjuhindamise tulemused näitavad aga, et palgatöötajaid on ainult **23%-s vabaühendustest.** KODARa tulemuste järgi kaasab 70% palgatöötajatega vabaühendustest vabatahtlikke (sh sageli 27%), mis kinnitab palgatöötajate soodsat mõju kaasamissuutlikkusele.

Selle uuringu tulemused viitavad, et **töö vabatahtlikega on muutunud teadlikumaks.** Organisatsioonid arvestavad, et nende kaasamine eeldab ressursse, ning on teadlikud vabatahtlike läbipõlemise ohust, mis organisatsioonide hinnangul eeldab vabatahtlike hoidmiseks senisest suuremat tähelepanu ja teadlikku tööd.

Vabatahtlikke edukalt kaasaval organisatsioonil on läbi mõeldud vabatahtliku võimalikud rollid, kuid sellest hoolimata üritatakse lähtuda põhimõttest, et täpsemad tegevused tuleb kujundada vabatahtliku profiili, oskuste või vajaduste järgi. Hea tava on kuulata inimese kogemusi ja soove ning selle kaudu suunata ta sobivate, talle endale teadvustamata tegevuste juurde. Vabatahtlike kaasamise põhjaliku läbimõelduse ja juhtimise professionaalsuse vajadusele pööratakse tähelepanu ka vabatahtliku sõbra märgise saamiseks toimuvate nõustamiste käigus¹⁴⁴.

Vabatahtlike kaasamist mõjutavad omakorda muud tegurid. Uuringus osalenud vabaühenduste hinnangul teeb olukorra keeruliseks elanike, sh avaliku sektori töötajate **üldine vähene teadlikkus vabaühenduste eripärast ja vabatahtliku tegevuse olemusest.**

Uuringu tulemused näitavad ajale jalgu jäävate ootuste ja püsivate müütide ning vähese suutlikkuse vastastikku võimendumise riski. Kui elanikud ja avaliku sektori esindajad eeldavad vabaühendustelt tasuta tegevusi või teenuseid, ent ühendused ei suuda oma tegevuskulusid õigesti hinnata ega põhjendada ning kaasata piisavalt tasuta tegutsevaid vabatahtlikke, võib nende tegevus jäädaagi väärilise tasuta. **Nii ei jätku vabaühendustel ressursse selleks, et end arendada ja suurendada vabatahtlike kaasamise võimekust.** Asjaolu, et avaliku sektori esindajad alahindavad vabatahtlikkuse potentsiaali ja väärtust, ning nende vähene teadlikkus vabatahtlike kaasamise kuludest takistab ühenduste mõjupõhist hindamist ning ühiskondliku (sh sotsiaal-majandusliku) lisandväärtuse suurendamist.

¹⁴⁴ 2015.–2018. a on vabatahtliku sõbra märgise saanud 45 organisatsiooni.

Kuigi uuringus osalesid pigem võimekamad ja eesrindlikumad vabatahtlikke kaasavad organisatsioonid, annab see ülevaate valdkonna praegusest olukorrast ning võimaldab mõista võimekust loovaid keskseid tegureid. See aitab seada arengusihte kogu vabasektorile.

Järgnevalt on esitatud vabatahtlikus tegevuses osalemise aktiivsusele ning vabatahtlike aktiivsemale ja kvaliteetsemale kaasamisele kaasaaitavad soovitused riigile ja kaasavatele organisatsioonidele. Soovitusi ellu viies tuleb pidada silmas nii vabatahtlike kui ka nende kaasajate erinevaid sihtrühmi ning nende sihtrühmade vajadusi ja ootusi seoses vabatahtliku tegevusega.

4.1. Soovitused vabatahtlikuna tegutsemise suurendamiseks

Inimesed panustavad vabatahtlikuna kas **altruistlikult** (soovist aidata) või **egoistlikult** (omakasu eesmärgil). Omakasu võib olla näiteks uute teadmiste ja kogemuste saamine, kontaktvõrgustiku kasvatamine, õpitava keele praktiseerimine või uue kultuuri tundmaõppimine. Vabatahtlik ollakse kas teadlikult või endale teadvustamata.

Uuring näitab, et elanikele tuleb tutvustada vabatahtliku tegevuse võimaluste mitmekesisust, suurendada mitteteadlike vabatahtlike teadlikkust oma panusest vabatahtlikuna ning arusaama vabatahtliku töö väärtusest. Vabatahtlikkust ei pea ilmtingimata siduma sellega, et inimene astub selle organisatsiooni liikmeks, kus ta on vabatahtlik. Pigem tähendab see inimeste ja organisatsioonide aktiivset panustamist kogukondade, riigi või teatud valdkondade paremasse toimimisse. Üldise teadlikkuse suurendamine on seda vajalikum, et see mõjutab nii vabatahtlike osakaalu kui ka lihtsustab neid kaasavate organisatsioonide tööd kaasamisel.

Inimese elukaare eri etappides muutuvad vabatahtlikus tegevuses osalemine ja selle põhjused märkimisväärselt. Seepärast on vaja, et vabatahtlike tegevuste korraldajad arvestataksid nii vabatahtlikkuse valdkonnaga seotud suundumusi kui ka sihtrühmade ootusi ja vajadusi. Vabatahtlikke ja nende tegevust tuleb võimestada, märgata selle potentsiaali ja luua selleks toetav keskkond.

Uuringus joonistusid välja põhilised sihtrühmad (**Joonis 25**), kellele vabatahtlikke tegevusi suunata. See on **mõttemudel ja süsteem, mille eesmärk on aidata poliitikakujundajatel, aga ka organisatsioonidel märgata ja mõista erinevaid sihtrühmi, kellele tegevuste disainimisele on vaja keskenduda.**

Arvestada tuleks ühel dimensioonil vabatahtlikuna tegutsemise tüübi ja sotsiaal-demograafiliste tunnustega. Nii tekib 16 sihtrühma, millel on omavahelised erinevused ja rühmasisesed sarnasused, mida tuleks silmas pidada, kui soovitakse disainida toimivaid poliitikameetmeid. Et aga rühma sees on veel võimalikke erisusi (nt seoses uussisserändaja staatuse, pere suuruse, soolise või tervisliku ebavõrdsusega), on sihtrühmi rohkemgi.

Noored		Eakad		Perekonnad		Töandja poolt toetatud	
pole vabatahtlik (olnud) N		pole vabatahtlik (olnud) E		pole vabatahtlik (olnud) P		pole vabatahtlik (olnud) T	
(mitteteadlik) vabatahtlik N	(teadlik) vabatah... N	(mitteteadlik) vabatahtlik E	(teadlik) vabatah... E	(mitteteadlik) vabatahtlik P	(teadlik) vabatah... P	(mitteteadlik) vabatahtlik T	(teadlik) vabatah... T
endine vabatahtlik N		endine vabatahtlik E		endine vabatahtlik P		endine vabatahtlik T	

■ Noored ■ Eakad ■ Perekonnad ■ Töandja poolt toetatud

Joonis 25. Vabatahtliku tegevuse sihtrühmad elanike seas (autorite uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemise uuring 2018“ tulemuste põhjal).

Sihtrühmade vaade sotsiaalsetest rühmadest lähtudes aitab ühtlasi selgemalt sõnastada soovitusi ning viidata võimalike arendustööde ja poliitika eest vastutajatele.

Elanike vabatahtlikus tegevuses osalemise toetamisel on suur roll nii avaliku sektori eri tasandi tegevustes kui ka vabatahtlikke kaasavatel organisatsioonidel. Järgnevalt on esitatud soovitusid mõlemale rühmale. Pöörame tähelepanu asjaolule, et nende tegevuste esiletoomine ei tähenda, et neid praegu üldse ei tehtaks.

4.1.1. Soovitusid avaliku sektori asutustele

Avaliku sektori all mõtleme ministeeriume, kes vastutavad riiklike poliitikate väljatöötamise ja elluviimise eest, ning kohalikke omavalitsusi, kes inimestele kõige lähemal olles mõjutavad kogukondlikku tegevust. Avalikul sektoril tervikuna on kaalukas roll vabatahtliku tegevuse maine parandamisel ja sellest teadlikkuse suurendamisel ning vabatahtlikkust soodustava keskkonna kujundamisel. See mõjutab elanike valmidust tegutseda vabatahtlikuna.

Soovitusid Siseministeeriumile (SiM) kui valdkonna poliitika väljatöötajale ja selle elluviimise eest vastutajale

1. Teadvustada laiemalt ning arvestada poliitikaid välja töötades ja rakendades, et SiM-il on kodanikuaktiivsuse kultuuri ja seda toetavate hoiakute kasvatamisel tähtis roll. Uuring näitas, et inimesed ei asu vabatahtlikuna tegutsema niisama, vaid selleks on vaja luua teadlikult hoiakud ja võimalused samamoodi, nagu näiteks e-teenuste kasutamiseks tekitatakse vajalik usaldusväärus ja kujundatakse hoiakud. Ühiskonna ühtsus ja valmisolek kriisiolukorras vabatahtlikuna tegutseda mõjutab ka riigi siseturvalisust. Arvestades, et vabatahtlikkus puudutab paljusid poliitikavaldkondi, tuleb teha koostööd teiste poliitiliste valdkondade arendajatega (Haridus- ja Teadusministeerium, Sotsiaalministeerium, Kultuuriministeerium ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerim). SiM-il on valdkonda koordineeriv roll.
2. Aidata uuringute tellimise ja statistiliste andmete kogumise arendamise kaudu kaasa valdkonna arengusuundade teadlikkusele ja mõistmisele. Üldisemad statistilised andmed vabatahtlikkuse kohta aitavad näha laiemat olukorda. Spetsiifilisemad kvalitatiivsed uuringud aitavad mõista muutuste põhjusi ja leida

võimalusi valdkonda toetada. Kaaluda mikroabatahtlikkuse suundumuse riskihindamist teenuste osutamisel ja (nagu ka 2011. a) 2019. aasta ajakasutusstatistika andmetel Statistikaametilt abatahtliku tegevuse majandusliku väärtuse aruande¹⁴⁵ tellimist.

3. Arvestada abatahtlikkust mõjutavaid suundumusi (vt alaptk 1.2), sh asjaolu, et enamik abatahtlike on mikroabatahtlikud. Suurendada sel alal ka teiste riigiasutuste, sh ministeeriumite ja kohalike omavalitsuste teadlikkust selleks, et muutustega kohanetaks võimalikult kiiresti ja abatahtlike potentsiaali kasutataks.
4. Jätkata koostöös strateegiliste partneritega (2019. a alguse seisuga Külaliikumine Kodukant, Vabaühenduste Liit ja sotsiaalsete ettevõtete võrgustik) strateegiliselt ja teadlikult eri ühiskonnarühmade ja organisatsioonide teadlikkuse suurendamist (sh nügimise abil) vabaühendustest ning abatahtlikkusest ja selle olulisusest nii elanikele endile kui ka ühiskonnale laiemalt. Seejuures arvestada inimeste elukaart ja sotsiaal-demograafilist tausta (vt ptk 2 ja Joonis 25). Võimalikke teadlikkuse suurendamisele kaasaitavaid tegevusi:
 - 4.1. kajastada abatahtlike meeldivaid ja motiveerivaid kogemusi meedias rohkem. Pöörata tähelepanu abatahtliku tegevuse mitmekesisusele, et kõik ühiskonnarühmad leiaksid endale südamelähedase valdkonna ja tegevuse. Suuremat tähelepanu eeldab professionaalidest, eakatest, peredest ja uussisserändajatest abatahtlike võimalike tegevuste tutvustamine;
 - 4.2. abatahtliku tegevuse arendamise strateegiliste partnerite puhul soodustada organisatsioonide tihedamat koostööd ja tugevat võrgustumist. Selliste kriitiliste tööloikudega nagu organisatsioonide nõustamine ja arendamine, kommunikatsioon ja turundus ning tehnoloogiline areng peaksid tegelema professionaalid, kes on koalitsioonis partner SiM-ile. Nende tööloikude üheaegne professionaalsel tasemel teostamine avaldab teadlikkuse kasvule suurimat mõju;
 - 4.3. kasutada abatahtlikuna tegutsevate ühenduste juhtide, algatuste ja võrgustike juhtide, poliitikute, koolijuhtide, õpetajate, noorsootöötajate, tööandjate jt abi. Nendega koostöös valida välja konkreetsed sihtrühmad ja kanalid elanike teadlikkuse ja hoiakute muutmiseks. Abatahtliku tegevuse tausta ja võimalusi tuleb elanikele tutvustada võimalikult vara, et see muutuks nende elu loomulikuks osaks. Abatahtlikkusele keskendumise kõrval tuleb suurendada elanike (kodaniku)aktiivsust;
 - 4.4. arendada abatahtlikkuse infoportaal eri sihtrühmade vajadustele vastavaks (vt täpsemalt alaptk 2.4.4);
 - 4.5. keskenduda senisest suuremas mahus kohalike omavalitsuste ametnike teadlikkuse parandamisele koostöövõimalustest vabaühenduste ja abatahtlikega.
5. Selgitada koostöös teiste ministeeriumite ja strateegiliste partneritega välja eri ühiskonnarühmade võimalused osaleda abatahtlikus tegevuses. Dokumendianalüüsi ja uuringu käigus tehtud intervjuude andmeid võrreldes saab öelda, et abatahtlikkust soodustavate tegevuste juures ei ole pööratud piisavat tähelepanu näiteks puuetega inimestele, eakatele ja peredele. Toetada tuleb puuduolevate võimaluste teket.

Et abatahtlikkus ja selle toetamine on eri ühiskonnarühmi hõlmav horisontaalne tegevus, soovitame SiM-il teha tihedamat koostööd Sotsiaalministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi, Kultuuriministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Rahandusministeeriumi, kohalike omavalitsuste ning omavalitsusliitudega.

Järgnevalt on nimetatud tegevused, millele SiM võiks pöörata koostöös partneritega rohkem tähelepanu.

Sotsiaalministeeriumiga (SoM) koostöös

SoM mõjutab kõige rohkem perekondade ja eakate ning pensionäride aktiivsuse poliitikat, mistõttu on seos abatahtliku tegevuse valdkonnaga tulevikus üha suurem. Samuti seisavad valdkonna ees keerulised ülesanded,

¹⁴⁵ Vt Kaarna, R., Noor, K. (2011)

näiteks tuleb arendada muutuvatele vajadustele vastavaid kvaliteetseid ja kättesaadavaid, ent paindlikke teenuseid, mille võimalikud lahendused peituvad ka vabatahtlike süsteemses kaasamises.

1. Selgitada välja riigi ja kohaliku omavalitsuse tasandil pakutavad teenused ja nende kvaliteet ning sellised teenused ja nende valdkonnad, kus vabaühendused saavad pakkuda lisandväärtust. Avalikustada need valdkonnad nii, et elanikud, sh (võimalikud) vabatahtlikud saaksid soovi korral teadlikult panustada riigile olulistesse valdkondadesse. Nimelt ütlesid nii uussisserändajad kui ka organisatsioonide esindajad, et tegutseksid hea meelega valdkondades, kus riik näeb suuremat vabatahtlike vajadust.
2. Eakate paremaks kaasamiseks vabatahtlikku tegevusse pöörata tähelepanu ka keskealistele ja pensionieelikutele. Teadlikkuse varasem suurendamine võimaldab vältida töökarjääri lõppemise järel nn musta auku langemist tänu sellele, et nad on juba puutunud vabatahtliku tegevusega kokku, tutvunud selle võimalustega ja jõudnud vabatahtlikuna tegutsemise võimaluse mõttega harjuda.
3. Teadvustada laiemalt, et abivajajana tunduvad eakad võivad ka ise abi pakkuda (vt näiteid alaptk-s 2.1.1).
4. Aidata senisest rohkem kaasa vabaühendusi ning vabatahtlikku tegevust peredele, pensionieelikutele ja eakatele tutvustavate tegevuste väljatöötamisele, kvaliteedi tagamisele ning info levitamisele nende sihtrühmadega seotud organisatsioonides ja ühiskonnas laiemalt. Praktilised võimalused vabatahtlikkuse valdkonnaga tutvuda annavad tegeliku kogemuse ja aitavad kaasa aktiivse kodanikuühiskonna kujunemisele.

Haridus- ja Teadusministeeriumiga (HTM) koostöös

HTM-i valdkondlikud tegevused mõjutavad eeskätt noorte vabatahtlikkust ning kodanikuaktiivse kultuuri järelkasvu. Valdkonnas on asutused, mis on kõige paremini kursis noorte sihtrühma eriomaduste ja võimalustega.

1. Jätkata vabaühendusi ja vabatahtlikkust õpilastele tutvustavate tegevuste väljatöötamist ja kvaliteedi tagamist ning info levitamist koolides, teistes noortega seotud organisatsioonides ja ühiskonnas laiemalt.
2. Pöörata noortevaldkonna strateegiliste partnerite töös veelgi suuremat tähelepanu vajadusele suurendada teadlikkust vabatahtlikust tegevusest. Üheskoos toetada noortele vajaliku teabe kättesaadavuse parandamise lahenduste arendamist.
3. Toetada rahaliselt kogukonnapraktika programmi ja teisi praktika kaudu noorele vabatahtliku tegevuse valdkonda tutvustavaid tegevusi, sh nende levikut. Need aitavad muu hulgas kaasa aktiivse kodanikuühiskonna kujunemisele.

Kultuuriministeeriumiga (KuM) koostöös

KuM-il on oma roll läbi lõimumispoliitika ühe kujundaja ja elluvijana ning ka mitmekesise kultuurivaldkonna, Eesti traditsiooniliste ja märgiliste suursündmuste rahastajana.

1. Pöörata lõimumispoliitikas suuremat tähelepanu vabatahtlikkusele kui eri ühiskonnarühmade lõimumise soodustajale. Lõimumiskavas on ühe indikaatorina muukeelsete elanike vabatahtlikus tegevuses osalemise määr, kuid tegevuskava vajab meetmeid ja tegevusi, mis arvestavad vabatahtlikkuse suundumusi ning siinses aruandes kirjeldatud eripära. Vabatahtliku tegevuse aktiivsuse kasv muukeelse, sh nii venekeelse rahvastiku kui ka uussisserändajate puhul vajab fookustatud eesmärgiseadet ja tegevusi.
2. Teadvustada ja tunnustada silmapaistvamalt just vabatahtlikke näiteks koostöös Eesti Kultuurkapitali tunnustusüritustega või selliste sümbolürituste nagu laulu- ja tantsupeo korraldus ka vabatahtlike panust mõõtes ning teadvustades. Kultuurivaldkonnas on vabatahtlikel väga suur roll nii suurtes asutustes kui ka kohalikes kogukondades.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse, Eesti Tööandjate Keskliidu ning Eesti Kaubandus-Tööstuskojaga koostöös

1. Suurendada tööandjate ja ülikoolide esindajate teadlikkust vabaühendustest ning vabatahtliku tegevuse olemusest, mitmekülgisusest ja võimalustest, sh professionaalina selles osalemisest.
2. Arvestada talendipoliitikas ka vabatahtliku tegevuse võimalusi, sest see võib meelitada talente ja tooks erialaseid teadmisi vabatahtlikkusse sektorisse appi.
3. Laiendada „Annetame aega“ algatuse kaudu vabatahtlikkus tutvustamise võimalusi ja suurendada tööandjate teadlikkust sellest. Vabatahtlikuks tegevuseks aastas ühe tasustatud tööpäeva andmine on ainult üks võimalik viis vähemalt kümnest, kuidas tööandjad saavad suurendada oma ühiskondlikku panust ja mitmekesistada personalipoliitikat.

Rahandusministeeriumi, kohalike omavalitsuste ja omavalitsuste liitudega koostöös

Kogukondlik tegevus kohalikul tasandil ning oma piirkonna ja kodukoha heaks moodustab märkimisväärse osa vabatahtlikust tegevusest. Nii kujundavad need kogemused ka vabatahtlikkuse kultuuri ja hoiakuid.

1. Võimaldada vabaühendustel ka tulevikus taotleda kohalike omavalitsustelt rahalist toetust vabatahtlike kaasamisega seotud kulude katteks.
2. Kohalikel omavalitsustel pöörata senisest rohkem tähelepanu vabaühendustelt teenuste tellimisele, sealhulgas viisil, et teenuste osutamisele on ühendused kaasanud ka vabatahtlikke.
3. Omavalitsusliitudel rahaliselt toetada ja moraalselt tunnustada kodanikualgatusi, kes on suutnud koondada suurel arvul vabatahtlikke.

4.1.2. Soovitused vabatahtlikke kaasavatele organisatsioonidele ja vabaühendusi rahastavatele avaliku sektori organisatsioonidele

Vabatahtlikke kaasavatel organisatsioonidel ja vabaühendusi rahastavatel avaliku sektori organisatsioonidel on elanike aktiveerimisel võtmeroll. Uuringu järgi on vabatahtlike värbamisel tähtsaim kutsuda neid üles vabatahtlikuna tegutsema ja anda sel alal meeldiv kogemus.

Vabatahtlike kui vabaühendustele omase peamise ressursi kavandamine ja koordineerimine on üks vabaühenduste juhtimise olulisi osi. Intervjuudest selgus, et vabatahtlike kaasamine on tegevus, mida ei saa teha keegi organisatsioonist väljaspool ega ka lahendada ühekordse koolituse või nõustamisega. Seega on eeldusel, et organisatsioon võtab vabatahtlike kaasamise üheks eesmärgiks, sõltuvalt organisatsioonist vaja juurde u 0,5 palgatöötajat, et värvata ja koordineerida vabatahtlikke jätkusuutlikult.

Järgnevalt on esitatud soovitused vabatahtlikke kaasavatele organisatsioonidele ja vabaühendusi rahastavatele avaliku sektori organisatsioonidele selle kohta, kuidas elanikke aktiveerida.

1. Osaleda vabatahtlike kaasamise võimekust suurendavates koolitus- ja nõustamisprogrammides ning kui neid ei pakuta, uurida nende korraldamise või tellimise võimalusi. Teadlikkus valdkonna suundumustest ja võimalustest nendega toime tulla aitab aru saada, milliseid muudatusi peavad vabatahtlike kaasajad tegema selleks, et kaasata vabatahtlikke hoolimata lähiaastail Eestis üha juurduvatest vastuolulistest suundumustest edukalt.
2. Vaadata korrapäraselt üle organisatsiooni struktuur, tööjaotus ja töö kavandamise viisid. Täpsustada võimalikud tööloigud ja rollid, kuhu vabatahtlikke saab kaasata, mis on kaasamise eesmärk ja ootused neile. Oma tegevust ümber disainides täpsustada, palju on vaja regulaarseid ja mikrovabatahtlikke, mida saavad teha professionaalid, eakad, noored, perekonnad ning eesti keelt hästi mittevaldavad inimesed. Teha selged valikud, millistele ühiskonnarühmadele on organisatsioon keskendunud ning kes sobivad sinna oma eripära ja võimalusi ning organisatsiooni vajadusi arvestades vabatahtlikuks kõige paremini.

- 2.1. Töötada välja tegevusi rühmas vabatahtlikuna tegutseda soovijatele, näiteks peredele ja töökollektiividele.
 - 2.2. Arvestada, et uued vananevad põlvkonnad ei pea end vanaks ja on tegutsemisvalmis. Peale eakate soove ja võimalusi arvestavate tegevuste väljatöötamise kaasata teadlikumalt ka vanemas tööeas inimesi, st 45–64-aastaseid ja pensionile minejaid.
 - 2.3. Võtta professionaalset vabatahtlike abi vajades ühendust valdkonna spetsialistiga või otsida neid näiteks Vabatahtlike Värava või sotsiaalmeedia kaudu. Professionaalset vabatahtlikku kaasates mõelda eriti hoolikalt läbi tegevuse eesmärgid, juhendamisevajadus, tegevuse võimalik kasu vabatahtlikule ja ühiskonnale jne.
3. Seoses sotsiaalsete (ja vanuse-)rühmade tasakaalu muutumisega rahvastikus tuleb ennekõike huvikaitse organisatsioonidel lisada oma tegevusse sihtrühmade positiivne diskrimineerimine. Näiteks on puudus aktiivsete eakate ja pensionäride kaasamise eestkõnelejustest ja eeskujudest. Selliste organisatsioonide teke aitaks üleminekul teisi organisatsioone ja toetaks ühiskonda teabe lisandumist, mis aitab tuua vabatahtlikuks rohkem eakaid.
 4. Kavandada oma tegevus nii, et vabatahtlikke jõutaks juhendada ning et nende juhendajad ja koordinaatorid oleksid piisavalt professionaalsed, sh personalitöös. Vabatahtliku esmakogemus organisatsioonis mõjutab seda, kas ja kui palju ta on valmis hiljem seal panustama ning üldiselt vabatahtlikuna tegutsema. On tähtis, et eestvedajatel oleks teadmised ja oskused selle kohta, kuidas vabatahtlikke värvata, kaasata ja hoida. Viia oma tegevused vastavusse vabatahtlike kaasamise hea tavaga ja taotlema nõustamist Vabatahtlike Värava asjatundjatelt.
 5. Vabaühendustel on suur roll teadlikkuse suurendamises ja hoidmises vabatahtlikkusest. Vajaduse ja parima sobivuse alusel võib inimesi kutsuda appi tegevusi ellu viima, eesmärki täitma, organisatsiooni juurde või selgesõnaliselt vabatahtlikuks. Arvestada, et kui inimene on juba kord organisatsioonis vabatahtlik olnud, on kaasajal vastutus anda talle tagasisidet ja tänada teda tehtu eest. Vabaühendustel tuleb tagada, et kõigil tema vabatahtlikel tekiks teadmine, et nad tegutsevad vabatahtlikuna. Ühiskonnale vajalikuks olemise tunnetamine kasvatab tahet vabatahtlikuna tegutseda ning aitab kaasa inimese arengule ja mõtestatumale rollile vabatahtlikuna.
 6. Teha vabatahtlikuna tegutsemise võimaluste leidmine võimalikele soovijatele väga lihtsaks. Vabatahtlikke otsides kasutada sihtrühma kasutatavaid kanaleid ning minna vabatahtliku tegevuse ja organisatsiooni tutvustamiseks sihtrühma juurde. Samuti teha selleks koostööd partneritega (nt sotsiaaltöötajad, ülikoolid, erialaliidud ja ettevõtted), kes puutuvad sama sihtrühmaga kokku. Arvestada, et uute vabatahtlike leidmine ja uute sihtrühmadeni jõudmine eeldab uusi meetodeid ja kanaleid ning inimesele tuleb esitada isiklik kutse hakata tegutsema vabatahtlikuna.
 7. Juhul kui vabatahtlikke on vaja väga palju aasta ringi või hüppeliselt ning see on organisatsioonile möödapääsmatult tähtis ressurss, leida võimalus värvata vabatahtlike (palgaline) koordinaator. Palgatöötaja aitab tagada organisatsiooni jätkusuutlikkuse ja kaasata vabatahtlikke teadlikumalt.

4.2. Soovitused vabatahtlikke kaasavate organisatsioonide osakaalu suurendamiseks ja kaasamisvõimekuse parandamiseks

Kuigi vabatahtlikke kaasavad üha sagedamini ka avaliku sektori asutused ja programmid ning äriettevõtted, on inimeste vabast tahtest üheskoos tegutsemine peamine vabakonna lisandväärtus. Seda traditsioonilist erinevust ja eelist tuleb hoida ka ühiskonnasektorite piirjoonte hägustumise ajastul. Seda arvestades on vabatahtlikke kaasavate vabaühenduste osakaal väga väike.

Siinsest uuringust selgus, et elanike aktiveerimisel vabatahtlikuna on võtmeroll vabatahtlikke kaasavatel organisatsioonidel. **Neil on võimalike vabatahtlikeni jõudmisel, nende vabatahtlikku tegevusse kutsumisel,**

värbamisel ja vabatahtlikuna hoidmisel elanike aktiveerimises isegi suurem roll kui eelmises alapeatükis nimetatud elanike aktiivsuse kasvatamisele suunatud tegevustel.

Uuringu järgi kasvavad nii avaliku sektori organisatsioonide kui ka vabatahtlike ootused vabaühenduste rollile. Ka vabaühendused on üha teadlikumad sellest, mida teha, ja sellest lähtudes väärtustavad püsivabatahtlikke. Mikrovabatahtlikkuse suundumust arvestades on see aga keeruline, st vabaorganisatsioonide ootuste ja võimaluste ning potentsiaalsete vabatahtlike ootuste vahel on lõhe.

Järgnevalt on esitatud peamised **soovitused avaliku sektori organisatsioonidele** selle kohta, kuidas **suurendada vabatahtlikke kaasavate organisatsioonide kaasamisvalmidust ja -võimekust.**

4.2.1. Soovitused avaliku sektori organisatsioonidele vabatahtliku tegevuse üldiseks arendamiseks

Vabatahtlikuna tegutsemine ja vabatahtlike kaasamine organisatsiooni sõltub organisatsiooni tegevuskeskkonnast ja vabatahtliku tegevuse võimalustest. Riik saab valdkonna arengut mõjutada muu hulgas soodsa tegevuskeskkonna loomise ning vabatahtlikkuse teemaliste kommunikatsiooni- ja turundustegevustega. Nii suurendab ta organisatsioonide võimekust vabatahtlikke kaasata ning ka elanike võimalusi ja valmidust vabatahtlikuna tegutseda.

Samas on näha, et üks vabatahtliku tegevuse algataja ja teisalt takistus on riigi paindumatus pakkuda näiteks väikestele ühiskonnarühmadele kohandatud teenuseid, samuti aeganõudvad ja keerulised arenguprotsessid muu hulgas nende teenuste kohendamisel ning bürokraatia, sh tegevustoetuse taotlemisel.

Järgnevalt on esitatud soovitused avaliku sektori organisatsioonidele vabatahtlikku tegevust soodustava keskkonna üldiseks arendamiseks.

Siseministeerium

Valdkonna poliitika looja ja elluviijana on SiM-il suurim vastutus muutuste soodustamisel. Tema peamised koostööpartnerid selles on vabatahtliku tegevuse arendamise strateegilised partnerid ning vabaühenduste arenguhüppeid disainiv ja rahastav Kodanikuühiskonna Sihtkapital.

1. Parim värbaja on hea avalik kuvand, mistõttu tuleb vabatahtliku tegevuse ja vabatahtlike kuvandi loomist jätkata teadlikult ja järjepidevalt. Pöörata ka edaspidi tähelepanu vabatahtlikkuse maine parandamisele, korraldades näiteks üleriigilisi tunnustusüritusi, toetades vabatahtliku tegevuse tutvustamist ja suurendades organisatsioonide võimekust kaasata vabatahtlikke. Samuti saab SiM aidata kaasa vabatahtlike kaasamise motivatsioonipakettide koostamisele, sh esitada riiklik tellimus korraldada vabaühendustele koolitusi näiteks vabaühenduste juhtimise, vabatahtlike motiveerimise ja teenuste hinnastamise teemal ning võimaldada käia soodustingimustel muuseumis ja avalikel üritustel. Vabatahtlikkust turundades võib vabatahtlikkusele rõhumise asemel olla mõistlik tuua esile see tegevus ise ja abistamine – on valida, kas teadlikult luua vabatahtlikkuse kultuuri või abistamise kultuuri.
2. Suurendada avaliku sektori organisatsioonide teadlikkust vabatahtlikkusest, kodanikuaktiivsuse olulisusest (vt ka alaptk 4.1.1, SiM-i soovitus nr 4), vabaühenduste tegevusest (sh riskidest, nt mikrovabatahtlikkusest) ja veel kasutamata nutikatest võimalustest. Häid võimalusi pakub selleks hiljutine kohalike omavalitsuste reform ning sellele praegu järgnev nende tegevuse ja eelarvete ümberkujundamine. Tuleb mõista, et vabatahtlikud on kohaliku elu arendamises ülitähtsad, kuid lähemat uurimist vajab nende roll ja selle muutused avalike teenuste osutamisel.
3. Seada tähelepanu keskmesse vabatahtlikkuse arendamine ja toetamine: mille jaoks vajatakse vabatahtlikke riigi vaates? Riik peab teadma, mis on kriitilised teemad, teenused ja valdkonnad, kuhu ta vajab appi püsivaid vabaühendustest partnereid (nt kohalike elanike vajadusi arvestavad sotsiaalteenused; vt ka alaptk 4.1.1, SoM-i soovitus nr 1). Seejuures panna rõhku teenuseosutajate

arendamisele ja eelistoetamisele, et riigil oleks häid partnereid. Fookust seades jälgida, et 1) avaliku sektori asutused oskaksid ja suudaksid kaasata vabaühendusi teenuste osutamisse ning et leiduks vabaühendusi, kes oleksid võimelised teenuseid osutama, ning et 2) piirkondades oleks aktiivsete kodanike järelkasvu. Toetada potentsiaalsemaid partnereid koostöös teiste ministeeriumitega püsivamalt. Muu hulgas pöörata tähelepanu eeskätt huvikaitsega tegelevate organisatsioonide võimekuse tagamisele, sest see aitab paremini kaasata poliitikakujundamisse valdkonnateadmist nendes valdkondades ja neil teemadel, mille keskmes pole avalike teenuste disainimine. Fookuse seadmine ei tähenda, et vabatahtlikult ja omavahenditega tehtavat enam ei väärtustataks.

4. Nagu teevad seda vabatahtlikke kaasavad organisatsioonid, tuleb muutunud keskkonna ja suundumuste tugeva mõjuga kohaneda ka avaliku sektori asutustel. Vabatahtlikkuse valdkonna arendamisel on arutletud vabatahtlikkust reguleeriva seaduse väljatöötamise üle. Uuring näitab, et vabatahtlikkuse reguleerimine ühe keskse seaduse või määrusega, lepingute sõlmimise nõudmine jne peletaks (võimalikud) vabatahtlikud ühiskonda panustamisest eemale. Inimeste kiiret elutempot ja pidevat tasakaalu otsivat eluviisi arvestades tuleb avalikul sektoril jätkata nii õigusloomes kui ka oma lepingutes ning koostöös vabakonna partneritega sellise keskkonna arendamist, mis soodustab paindlikkust ja agiilsust võimaldavaid tegutsemisviise.
5. Vaadata üle vabatahtliku tegevuse eesmärgid, ootused seda arendavatele strateegilistele partneritele ja eelarve asjakohasus. Suundumuste ja teiste riikide kogemuse valguses on vabatahtlikus tegevuses endiselt suur roll strateegilisel ja tegusal partneril. Uuringu tulemusi arvestades tasub aga selgemalt eristada ennekõike kolme eesmärgi ja nende saavutamise strateegiat: 1) vabatahtlikke (töenäoliselt) kaasavate ühenduste ulatuslikum nõustamine ja nende kaasamisvõimekuse kasvatamine, 2) avaliku, era- ja kolmanda sektori ning elanike teadlikkuse suurendamine vabatahtlikkusest ning 3) vabatahtliku tegevuse infoportaali arendamine keskseks ja kõigi sihtrühmade vajadustele vastavaks (see peaks kujunema valdkonna peamist infot kajastavaks ning vabatahtlikke ja nende otsijaid kokkuviivaks portaaliks). Arvestades muutunud eluviise, konkureerib vabatahtlik tegevus ja seda vahendav portaal kümnete muude vaba aja veetmise viisidega. Vabatahtlikku tegevusse aitab uusi inimesi tuua portaali arendamine nii, et see suudaks nendega piisavalt konkureerida mugavuse, kättesaadavuse ja kiiruse aspektist (vt alaptk 2.4.4).
6. Vabaühendusi nõustades ja koolitades pöörata rohkem tähelepanu sellele, et kasvatataks nende suutlikkust pakkuda eri sihtrühmadele sobivaid tegevusvõimalusi. Need on näiteks eakad ja professionaalidest vabatahtlikud, võimalikud abivajajad, kohalikud omavalitsused, mitteteadlikud vabatahtlikud, noored, uussisserändajad ning rühmana vabatahtlikkusse kaasatavad perekonnad ja töökollektiivid (vt alaptk 2.4.4).
7. Vahendada senisest asjatundlikumalt ja suuremas ulatuses ettevõtteid ning teisi tööandjaid ja vabaühendusi. Näiteks toetada Eesti Tööandjate Keskliitu „Annetame aega“ kampaania edasiarendamisel ja selles, et keskliit tutvustaks ettevõtetele vabaühenduste tegevusse panustamise võimaluste mitmekesisust (vt alaptk 2.4.1). See tegevus on seda vajalikum, et nii kasvab organisatsioonide valmisolek võtta sotsiaalset vastutust ning professionaalide valmisolek jagada oma erialaseid teadmisi ja oskusi ühiskonna hüvanguks. See lihtsustaks eraettevõtetele soovi korral panustada töötajate aega ühiskonnale kasulikesse tegevustesse.
8. Toetada vabatahtlike vahendamise kui tegevusmudeli teket. Kõigil organisatsioonidel ei ole võimalik ega mõistlik koolitada end vabatahtlike kaasamise asjatundjateks, nii nagu ei ole kõigil mõistlik ise näiteks oma raamatupidamist teha. Vabatahtlike kõnetamiseks, värbamiseks ja hoidmiseks võib abi olla Sculti-sarnastest organisatsioonidest, kes aitavad kaasata vabatahtlikke kvaliteetselt.
9. Suurendada näiteks nn nügimismeetodeid kasutades organisatsioonide teadlikkust vabatahtlikkuse laiemast soodsast mõjust inimesele ja ühiskonnale, sh eri ühiskonnarühmade lõimimise toetamise võimalusest vabatahtlikkuse kaudu. Motiveerida organisatsioone pöörama lõimumise toetamisele tähelepanu ja pakkuda neile selles tuge. Uuring kinnitab, et vabatahtlikule tegevusele kui võimalusele lõimida muukeelseid elanikke Eesti ühiskonda pööravad nii riik kui ka vabatahtlike kaasajad praegu liiga vähe tähelepanu.

10. Toetada rahastusprogrammide, koolitamise, nõustamise ja teabevahetusega nii suuri organisatsioone, kes suudavad ühendada erinevaid valdkondi ja/või pakkuda ja täiendada riigile olulisi teenuseid, kui ka väikeseid organisatsioone, kes aitavad tagada aktiivsete kodanike pealekasvu. Vabatahtlike kaasavate organisatsioonide mitmekesisus on seda tähtsam, et inimeste huvid ja võimalused vabatahtlikuna tegutseda on erinevad. Seepärast peavad neid kaasavad organisatsioonid pakkuma neile erinevaid tegevuse, vastutuse ja reglementeerituse võimalusi. Lisaks on Eestis näha, et väikesed organisatsioonid võivad katta suure osa oma valdkonnast Eestis ja/või kasvada väga suureks ja mõjukaks (nt „Teeme ära!“ algatuse juures oli alguses paar inimest).
11. Suurendada näiteks koolitus- ja nõustamisprogrammide ja kogemuste vahetamise ürituste abiga organisatsioonide teadlikkust vabatahtlikkuse valdkonna suundumustest ning võimekust nendega toime tulla ja vabatahtlike kaasata. Organisatsioonid peaksid teadma, milliseid muudatusi peavad vabatahtlike kaasajad oma tegevuses ellu viima, et kaasata vabatahtlike edukalt ka praegusaja vastuoluliste suundumuste taustal (vt alaptk 1.2). Parandada tuleb ka juhtimisoskusi, sest erineva sotsiaal-demograafilise ja kultuuritausta, rahvuse ja suhtluskeelega vabatahtlike kaasamine eeldab suurt tähelepanu meeskonna toimimisele ja meeldiva õhkkonna loomisele.
 - 11.1. Aktiivsemalt tutvustada organisatsioonidele mõeldud nõustamisteenuseid, sh vabatahtlike kaasamise kohta. Nimelt tunti uuringut läbivalt vajadust nõustamise järele, samal ajal kui nii maakondlikud arenduskeskused kui ka Külaliikumine Kodukant nõustavad vabatahtlike kaasajaid.
 - 11.2. Kaaluda maakondlikele arenduskeskustele suurema rolli andmist ja nende võimekuse suurendamist vabatahtliku tegevuse edendamisel, sh vabatahtlike kaasavate organisatsioonide nõustamisel, organisatsioonide omavahel kokkuviiimisel ja nende teadlikkuse suurendamisel vabatahtlikkusega seonduvatest asjaoludest.
 - 11.3. Kasvatada organisatsioonide võimekust inimesi oma tegevusse kaasata, et ületada lõhe organisatsioonide ja inimeste ootuste vahel. Organisatsioonid peavad mõistma, et kaasamine eeldab inimeste kõnetamist, st kutsumist neile huvipakkuvalt, ja mõistmist, et vabatahtlikele tuleb pöörata tähelepanu teisiti kui palgatöötajatele. Vabatahtlike tegevust mitte väärtustades ja neid mitte hoides on oht, et vabatahtlikud põlevad läbi ja elanike aktiivsus väheneb.
 - 11.4. Toetada vabaühenduste meeskonnaliikmete juhi- ja finantsoskuste arendamist. See aitab kaasa nii meeskonna toimimisele, omatulu teenimisele kui ka avaliku sektori partnerlusele (sh tegevuste hinnastamine ning kulude seletamine teenuste osutamisel ja tegevustoetuse küsimisel). Pöörata tähelepanu vabaühenduste ja äriettevõtete erinevustele (sh juhtimises) ning vabatahtlikkusele ja juhtkonna järelkasvule.
 - 11.5. Teemadest võiksid olla kaetud ka juriidiline abi, motiveerimine ja keeruliste olukordadega toimetulek. Muukeelsed organisatsioonid tunnevad vajadust toe järele tõlkimisel ja tõlgete toimetamisel.
 - 11.6. Tagada, et nimetatud tegevused oleksid kättesaadavad eri piirkondades ja erineva taustaga organisatsioonide juhtidele.
 - 11.7. Ressursside piiratuse korral keskenduda Eesti Töötukassa kaudu vabatahtlikku tööd ja kogukonnapraktikate programmi kaudu praktikavõimaluste pakkujate ning teiste sarnaste tegevuste kaudu vabatahtlikkuse tutvustajatele. Neid tegevusi peetakse vabatahtlikkuse tutvustamisel oluliseks, sest nende abil on võimalik jõuda sihtrühmadeni, kes pole veel vabatahtlikuna aktiivsed. Seepärast on nende organisatsioonide vabatahtlike kaasamise oskus ja vabatahtlikkusest saadav kogemus eriti tähtsad. Et need on võimalikud tulevased vabatahtlikud, pakkuda tegevustes osalevatele organisatsioonidele suuremat tuge ja motivatsioonipaketti vabaühenduste tegevuse tutvustamiseks. Kaasamisvõimekuse kasvatamisele tuge pakkuda on seda vajalikum, et uuringus osalenute hinnangul vajavad noored ja töötud rohkemat juhendamist.

- 11.8. Toetada organisatsioonide piirkondlike kohtumiste korraldamist, et nad saaksid vahetada kontakte ja kogemusi vabatahtlike kaasamise võimekuse suurendamiseks. Vaja on toetada nii sama- kui ka erikeelsete organisatsioonide koostööd.
12. Arvestada, et vabatahtlikke kaasavad ka organisatsioonid, kes ei ole juriidilise vormi poolest vabaühendused, st avaliku sektori asutused (nt koolide hoolekogud) ja äriettevõtted (nt suurte festivalide korraldajad). Suurendada selliste ja võimalike vabatahtlike kaasajate teadlikkust õiguskeskkonnast ning toetada neid küsimuste korral. Kas selline olukord vajab õigusaktide täpsustamist ja organisatsioonide enamat toetamist, vajab edasist täpsemat uurimist.

5. VIIDATUD ALLIKAD

Aksen, M., Kiisel, M., Saarsen, K., Koppel, H., Jaanits, J., Tammsaar, H., Rajaveer, L., Narusson, D., Trumm, E. 2018. Noorte osalemine otsustusprotsessides. Tartu: Tartu Ülikool. Kättesaadav: https://skytte.ut.ee/sites/default/files/skytte/lopparuanne_19.03_noorte_osalus_rake.pdf

Allaste, A., Beilmann, M., Idnurm, T., Kalmus, V., Kiisel, M., Nugin, R., Pirk, R., Saarsen, K., Tiidenberg, K., Tammsaar, H., Toots, A. 2018. Noorteseire aastaraamat 2017/2018. Noored ja osalus. Eesti Noorsootöö Keskus, Tallinna Ülikool. Kättesaadav: http://www.noorteseire.ee/system/resources/BAhbBlSHOGZmIjYyMDE4LzA5LzI1LzEwXzQxXzQ5XzIyM19Ob29ydGVzZWlyZV8yMDE3XzIwMTgucGRm/10_41_49_223_Noorteseire_2017_2018.pdf.

AMSRO. 2016. Giving and volunteering in culturally and linguistically diverse and Indigenous communities.

Annetame aega kodulehekülj. Kättesaadav: <https://www.annetameaega.ee/>

Balti Uuringute Instituut, Tallinna Ülikooli kodanikeühiskonna uurimis- ja arendamiskeskus, Turu-Uuringute AS. Avaldamisel. Kodanikuühiskonna arengukava 2015-2020 mõjude hindamine. Kättesaadav: <https://www.ibs.ee/projektid/kodanikuuhiskonna-arengukava-2015-2020-mojude-hindamine/>

Balti Uuringute Instituut. 2017. Parimad praktikad kolmandate riikide kodanike lõimimiseks kohalikesse omavalitsustesse. Kättesaadav: <https://www.ibs.ee/projektid/kompetentsikeskus/>

Best Marketing. 2019. Milliseid raadiojaamu kuulati 2018. aastal enim? <https://www.bestmarketing.ee/uudised/2019/02/15/milliseid-raadiojaamu-kuulati-2018-aastal-enim>

Casiday, R. 2015. Volunteering and Health: What Impact Does It Really Have? Kättesaadav: https://www.researchgate.net/profile/Rachel_Casiday/publication/228628782_Volunteering_and_Health_What_Impact_Does_It_Really_Have/links/56339fab08aeb786b7013877.pdf

Charities Aid Foundation. 2019. World giving index. Kättesaadav: <https://www.cafonline.org/system/search-results?indexCatalogue=searchindex2019&searchQuery=world+giving+index&wordsMode=0>

Commission on the Voluntary Sector & Ageing. 2015. Decision time. Will the voluntary sector embrace the age of opportunity? Kättesaadav: https://cvsanpc.files.wordpress.com/2015/03/decision-time_final-report-of-cvsa_mar15.pdf

Commonwealth of Australia, Department of the Prime Minister and Cabinet. 2011. National volunteering Strategy. Kättesaadav: <https://www.volunteeringtas.org.au/wp-content/uploads/2015/11/other5.pdf>

Cultural and Indigenous Research Centre Australia. 2016. Giving and volunteering in culturally and linguistically diverse and Indigenous communities. Kättesaadav: https://www.communitybusinesspartnership.gov.au/wp-content/uploads/2016/09/giving_and_volunteering_in_cald_and_indigenous_communities.pdf

Dekker, P., Halman, L. 2003. Volunteering and Values. The Values of Volunteering, pp 1-17. Kättesaadav: https://www.researchgate.net/publication/227004799_Volunteering_and_Values_an_introduction

Dufva, M. 2018. Megatrendien vaikutus vapaaehtoistoimintaan. Vapaaehtoistoiminta nyt ja tulevaisuudessa. Toim. Sini Hirvonen ja Satu Puolitaival. Kansalaisareenan julkaisu 2/2018, s 18-21. Kättesaadav: <http://www.kansalaisareena.fi/ka2016/wp-content/uploads/2018/12/Vapaaehtoistoiminta-nyt-ja-tulevaisuudessa-web.pdf>

Dury, S., De Donder, L., De Witte, N., Buffel, T., Jacquet, W., & Verté, D. 2015. To volunteer or not: The influence of individual characteristics, resources, and social factors on the likelihood of volunteering by older adults. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 44(6), pp 1107-1128.

Dutta-Bergman, M. J. 2004. Describing volunteerism: The theory of unified responsibility. *Journal of Public Relations Research*, 16(4), pp 353-369.

Eesti Külaliikumine Kodukant. 2018. Avaneb kandideerimine vabatahtlikuks seltsiliseks kuues Eesti maakonnas. Kättesaadav: <https://vabatahtlikud.ee/uudis/avaneb-kandideerimine-vabatahtlikuks-seltsiliseks-kuues-eesti-maakonnas/>

Eesti Külaliikumine Kodukant. Vabatahtlike Värava kodulehekül. Kättesaadav: <https://vabatahtlikud.ee/>.

Eesti Külaliikumine Kodukant. Vabatahtliku sõbra märk. Kättesaadav: <https://vabatahtlikud.ee/organisatsioonile/vabatahtliku-sobra-mark/>

Erasmus Student Network Estonia kodulehekül. Kättesaadav: https://www.esn.ee/estonia_new/what-esn

Espenberg, K., Kiisel, K., Saarsen, K., Jaanits, J., Rajaveer, L., Nõmmela, K., Aksen, M. 2018. 19–26-aastaste noorte noorsootöös osalemise motivatsioon. Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuringute keskus RAKE, MTÜ Rakendusliku Antropoloogia Keskus. Kättesaadav: https://skytte.ut.ee/sites/default/files/skytte/lopparuanne_rake_noorte_taiskasvanute_osalemine.pdf.

Eurostat Statistics Explained. 2017. Social participation and integration statistics. Formal and informal voluntary activities. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Social_participation_and_integration_statistics#Formal_and_informal_voluntary_activities

Federal Voluntary Service (BFD). Kättesaadav: <https://www.ijgd.de/en/voluntary-services-in-germany/federal-voluntary-service-bfd.html>

Helpifici kodulehekülg. Kättesaadav: <https://helpific.com>

Institute of Baltic Studies. 2018. Research project on competence development and capacity building in Erasmus+: Youth in Action – National Report. Module C. Estonia. Kättesaadav: <https://www.ibs.ee/en/publications/erasmus-noortevaldkonna-opirandeprojektide-moju-uuring-2/>

International Student's Ambassadors kodulehekülg. Kättesaadav: <http://isa.ut.ee/>

Jeffrey L. Brudney & Lucas C.P.M. Meijs. 2014. Models of Volunteer Management: Professional Volunteer Program Management in Social Work, Human Service Organizations: Management, Leadership & Governance, 38:3, pp 297-309. Kättesaadav: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/23303131.2014.899281?needAccess=true>

Kaarna, R., Noor, K. 2011. Ülevaade vabatahtliku töö majandusliku ja sotsiaalse väärtuse hindamise võimalustest. SA Poliitikauuringute Keskus Praxis Kättesaadav: <http://www.praxis.ee/tood/vabatahtliku-tegevuse-majanduslik-ja-sotsiaalne-vaartus/>

Kaldur, K. 2017. Välismaalaste kaasamine mittetulundusühenduste töösse. Rahvusvaheline Migratsiooniorganisatsioon. Kättesaadav: https://heakodanik.ee/wp-content/uploads/2017/07/Välismaalaste-kaasamine-mittetulundusühenduste-töösse_IOM_2017.pdf

Kaldur, K., Vetik, R., Kirss, L., Kivistik, K., Seppel K., Kallas, K., Masso, M., Anniste, K. 2017. Eesti ühiskonna integratsiooni monitoring 2017. Balti Uuringute Instituut, SA Poliitikauuringute Keskus Praxis. Kättesaadav: <https://www.kul.ee/et/EIM2017>

Kallas, K., Vetik, R., Kruusvall, J., Saar, E., Helemäe, J., Kirss, L., Leppik, C., Seppel, K., Kivistik, K., Ubakivi-Hadachi, P. 2015. Eesti ühiskonna lõimumismonitooring 2015. Balti Uuringute Instituut, Tallinna Ülikool ja SA Poliitikauuringute Keskus Praxis. Kättesaadav: <https://www.kul.ee/et/eesti-uhiskonna-loimumismonitooring-2015>

Käger, M., Kivistik, K., Griffel, D. 2018. Kogukonnapraktika tagasiside analüüs. Balti Uuringute Instituut. https://www.ibs.ee/wp-content/uploads/Uuringuaruanne_Kogukonna_prakt.pdf

Leibniz University Hanover. 2018. VAI. Volunteering Among Immigrants: Germany National Report. Kättesaadav: http://www.vai-project.eu/wp-content/uploads/2018/09/VAI_NATIONAL-REPORT_final_IDD_08.10lv.pdf

Lorentzen, H., Henriksen, L. 2011. The Invention and Institutionalization of Local Volunteer Centres. A Comparative Analysis of Norway and Denmark. Kättesaadav: http://www.kansalaisareena.fi/Alueelliset_vapaaehtoiskeskuksetNorjajaTanska.pdf

Maailmakoristuse kodulehekülg. Kaardista prügi. Kättesaadav: <http://www.maailmakoristus.ee/prygikaardile/>

Maksu- ja Tolliamet. 2018. Vabatahtliku tegevuse maksustamisest. Kättesaadav: <https://www.emta.ee/et/eraklient/tulu-deklareerimine/palgatulu/vabatahtliku-tegevuse-maksustamisest>

Matt, J., Uus, M., Hinsberg, H., Kaarna, R., Aps, J. 2013. Ühenduste rahastamise juhendmaterjal. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis. Kättesaadav: https://www.siseministerium.ee/sites/default/files/dokumendid/yhenduste_rahastamise_juhendmaterjal_paranatud.pdf

Menard, S. 2011. Standards for standardized logistic regression coefficients. *Social Forces*, 89(4), pp 1409-1428.

Morrow-Howell, N., Hong, S., Tang, F. 2009. Who Benefits From Volunteering? Variations in Perceived Benefits. *The Gerontologist*. Vol. 49, No. 1, pp 91–102;

Musick, M. A. & Wilson, J. 2008. *Volunteers: A social profile*. Indiana University Press.

Nimmerfeldt, G., Vallimäe, T., Kazjulja, M., Petruhhin, J., Roosalu, T. 2016. Eesti vabaühenduste tegevusvõimekuse uuring: vene töökeelega ühendused võrdluses ja süvitsi. Tallinna Ülikool Ühiskonnateaduste Instituut Rahvusvaheliste Sotsiaaluuringute Keskus. Kättesaadav: <https://www.kysk.ee/failid/Upload/files/Uuringud/Eesti%20vaba%C3%BChenduste%20tegevusv%C3%B5imekuse%20uuring%202016.pdf>

OÜ Cumulus Consulting. 2017. Looduskaitstes vabatahtlikuna osalemine ja selle loodushariduslik mõju, lk 14. Kättesaadav: http://media.voog.com/0000/0000/0013/files/ELFi%20talguliste%20uuring_31.01.2017_EST.pdf

Post, S. 2005. Altruism, happiness, and health: it's good to be good. *International Journal of Behavioral Medicine*. June 2005, Volume 12, Issue 2, pp 66-77

R. Nestor, L. Panov, I. Valdmaa, M. Rätsep, M. Ruuge, M. Inno, H. Liivlaid, E. Anderson, K. Tomson, J. Misins, I. Zile, M. Pasevska, B. Zarina, D. Grinberga, L. Sneidere, T. Klemjacionoka, D. Krievkalne, D. Gulbe, R. Gaidelyte, M. Garbuvieni, A. Zavackaite. 2018. Health in the Baltic countries. National Institute for Health Development, The Centre for Disease Prevention and Control, Health Information Centre of Institute of Hygiene. Kättesaadav: https://intra.tai.ee//images/prints/documents/152948607288_Health_in_the_Baltic_countries_2016.pdf

Riigikantselei. 2018. Maailma trendid aastal 2035. https://www.riigikantselei.ee/sites/default/files/riigikantselei/strateegiaburoo/Eesti2035/2018_09_05_maailm_aastal_2035_0.pdf

Rikmann, E., Keedus, L., Lindemann, K., Roosmaa, E., Sömer, M., Joorik, A., Aidnik, M. 2014. Kodanikualgatuse institutsionaliseerumine Eestis 2014. Kodanikuühiskonna Sihtkapital, Tallinna Ülikool. Kättesaadav: <https://www.kysk.ee/failid/Upload/files/KUAK%2014%20raport.pdf>

SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital. 2015. Eesti Kodanikuühiskonna Arengukava 2015-2020. Kättesaadav: <https://kysk.ee/failid/Upload/files/KODAR.pdf>

SA Poliitikauuringute Keskus Praxis. 2012. Professionaalidest vabatahtlikud aitavad tõsta vabaühenduste võimekust. Kättesaadav: <http://www.praxis.ee/2012/03/professionaalidest-vabatahtlikud-aitavad-tosta-vabauhenduste-voimekust/>

Saar Poll OÜ. Eesti elanikud siseturvalisuse vabatahtlikus tegevuses – igäühe panus turvalise elukeskkonna loomisel ja tagamisel. 2016. Kättesaadav: https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/dokumendid/Uuringud/Siseturvalisuse_vabatahtlikud/2016_eesti_elanikud_siseturvalisuse_vabatahtlikus_tegevuses.pdf

Sauliala, A. 2018a. Tartu verkkovapaaehtoisuuteen! Vapaaehtoistoiminta nyt ja tulevaisuudessa. Toim. Sini Hirvonen ja Satu Puolitaival. Kansalaisareenan julkaisuja 2/2018, lk 26

Sauliala, A. 2018b. Tartu verkkovapaaehtoisuuteen! Vapaaehtoistoiminta nyt ja tulevaisuudessa. Toim. Sini Hirvonen ja Satu Puolitaival. Kansalaisareenan julkaisuja 2/2018, lk 27

SCULT & Sport Year Foundation HQ. SCULT International Sport Volunteers Movementi kodulehekülg. Kättesaadav: <https://www.scult.com/estonia/volunteers>.

South Dublin County Volunteer Centre. 2017. Managing Volunteers – A step by Step Guide. Kättesaadav: <http://volunteercentrewi.org/wp-content/uploads/2017/02/managing-volunteers-guide.pdf>

Statistics Canada. 2016. Spotlight on Canadians: Results from the General Social Survey The use of media to follow news and current affairs. Kättesaadav: <https://www150.statcan.gc.ca/n1/pub/89-652-x/89-652-x2016001-eng.htm>

Statistikaamet. 2016. Eesti statistika aastaraamat 2016. Kättesaadav: https://www.stat.ee/valjaanne-2016_eesti-statistika-aastaraamat-2016

Statistikaamet. 2018a. Eesti meeste ja naiste oodatav eluiga pikeneb. September 5. Kättesaadav: <https://www.stat.ee/pressiteade-2018-094>

Statistikaamet. 2018b. IT32: 16-74-AASTASED ARVUTI- JA INTERNETIKASUTAJAD. Kättesaadav: <http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=IT32&lang=2>

Tambaum, T. 2016. Vanemaealiste poliitika komisjoni ettepanek ministeeriumile. Vanemaealiste süsteemse ja regulaarse vabatahtliku töö käimalükkamine riigis.

Tammur, A. 2014. Rahvastikuprognosis aastani 2040. Kättesaadav: <https://www.slideshare.net/Statistikaamet/alis-tammur-rahvastikuprognosis-aastani-2040>

Tatar, M., Uus, M., Käger, M., Somelar, A., Ubakivi-Hadachi, P., Kivistik, K., Aruoja, K. 2015. Šveitsi Vabaühenduste Fondi (2011-2015) mõjuanalüüs. Kättesaadav: https://www.kysk.ee/failid/Upload/files/Voorud/VYF/L%C3%B5pparuanne_SV%C3%9CF%20hinda_mine_FINAL.pdf

Tervise Arengu Instituut. 2018. Tervena elatud aastaid tuleb tasapisi juurde. September 11. Kättesaadav: <https://www.tai.ee/et/instituut/pressile/uudised/4377-tervena-elatud-aastaid-tuleb-tasapisi-juurde>

The Pew Research Center. 2012. Trends in News Consumption: 1991-2012. In Changing News Landscape, Even Television is Vulnerable. September 27. Kättesaadav: <http://www.pewresearch.org/wp-content/uploads/sites/4/legacy-pdf/2012-News-Consumption-Report.pdf>

TNS Emor, SA Poliitikauuringute Keskus Praxis. 2015. Vanemaealiste ja eakate toimetuleku uuring. Kättesaadav: <http://www.praxis.ee/tood/vanemaealiste-ja-eakate-toimetuleku-uuring-2015/>

University of Calabria. 2018. VAI. Volunteering Among Immigrants: Italy National Report. Kättesaadav: http://www.vai-project.eu/wp-content/uploads/2018/09/VAI-D1.1_NATIONAL-REPORT_ITALY_final-3.pdf

Uue eakuse rahvakogu. 2017. Uus eakus 2050 ja rahvakogu ettepanekud. Kättesaadav: <https://uuseakus.rahvaalgatus.ee>

Uus, M., Hinsberg, H., Mänd, T., Batueva, V. 2013. Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis. Kättesaadav: https://www.kysk.ee/failid/File/Uuringud/Uuringuaruanne_Vabatahtlikus_tegevuses_osalemine_2013.pdf

Uus, M., Matt, J., Vallimäe, T. 2014a. Vabaühenduste sisedemokraatia uuring. Analüüsiaruanne. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis. Kättesaadav: https://www.siseministerium.ee/sites/default/files/dokumentid/Uuringud/Kodanikuyhiskond/2014_vabauhenduste_sisedemokraatia.pdf

Uus, M., Tatar, M., Vinni, R. 2014b. Avalike teenuste delegeerimine vabaühendustele 2014. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis. Kättesaadav: <http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2014/12/teenuste-delegeerimine.pdf>

Vabaühenduste Liit. Avalike teenuste delegeerimine. Kättesaadav: <https://heakodanik.ee/avalike-teenuste-delegeerimine/>

Vabaühenduste Liit. Kogukonnapraktika. Kättesaadav: <https://heakodanik.ee/kogukonnapraktika/>

Verein Multikulturell. 2018. VAI. Volunteering Among Immigrants: Austria National Report. Kättesaadav: http://www.vai-project.eu/wp-content/uploads/2018/09/VAI-D1.1_NATIONAL-REPORT_AUSTRIA_final-3.pdf

Volunteer Canada, Volunteer Action Centre of Kitchener-Waterloo and Area. 2016. Volunteer management handbook: A Resource for Service-Providing Organizations Assisting Newcomers to Canada. Kättesaadav: https://volunteer.ca/vdemo/EngagingVolunteers_DOCS/VMH_Eng_2016_Print.pdf.

Volunteering New Zealand. 2018. Migrant Volunteering Programme. Kättesaadav: <https://www.volunteeringnz.org.nz/migrant-volunteering-programme/>

Wilkinson, J., Bittman, M. 2002. Volunteering: The Human face of democracy. SPRC Discussion Paper No. 114 January 2002

Willems, J. & Dury, S. 2017. Reasons for not volunteering: overcoming boundaries to attract volunteers. *The Service Industries Journal*, 37(11-12), pp 726-745.

Willigen, M. 2000. Differential Benefits of Volunteering Across the Life Course. *Journal of Gerontology: Social Sciences*, Vol. 55B, No. 5, pp 308–318. Kättesaadav: <https://academic.oup.com/psychsocgerontology/article/55/5/S308/536418>;

Wilson, J. 2000. Volunteering. *Annual Review of Sociology*, 26(1), pp 215-240

World Cleanup Day 2018. Let's Do It. Kättesaadav: <https://csr.qlik.com/a/single/?appid=f03fe965-cb2b-4441-b03d-caaea00e14bf&sheet=vdVEhJ&select=clearall>

Zelos kodulehekül. Kättesaadav: <https://www.zelos-app.com/>

Lisa 1 Metoodika ülevaade

Käesoleva uuringu raames viidi ellu kolm peamist tegevust:

- Elanikeküsitlus (allhange Turu-Uuringute AS-ilt) ja nende andmete analüüs;
- Vabatahtlike kaasavate organisatsioonide vabatahtlike kaasamise võimekuse kaardistamine;
- Ettepanekute ja poliitikasoovituste väljatöötamine uue perioodi (2021-2030) Kodanikuühiskonna strateegiadokumendi ja vabatahtlike kaasavatele organisatsioonidele.

Lähtuvalt uurimisküsimustest on uuringul kaks peamist sihtrühma, kelle hoiakuid ja arvamusi uuringu raames käsitleti:

- Eesti elanikud vanuses 15-74 (sh eri rahvusest inimesed ja uussisserändajad);
- vabatahtlike kaasavad organisatsioonid.

Eesti elanikud on Eestis elavad isikud, sh nii eestlased kui ka teised rahvused (nt vene keelt emakeelena kõnelevad isikud) ja määratlemata kodakondsusega isikud. Arvestades uuringu lähteülesannet ja vabatahtliku tegevuse valdkonnas viimastel aastatel toimunud arenguid, pöörati uuringus tähelepanu ka kahele täiendavale sihtrühmale: uussisserändajad¹⁴⁶ ja professionaalidest vabatahtlikud.¹⁴⁷

Vabatahtlike kaasavad organisatsioonid on erineva töötajate ja vabatahtlike arvuga erinevates valdkondades tegelevad erineva juriidilise vormiga organisatsioonid. Arvestades, et KODAR mõjuhindamise¹⁴⁸ organisatsioonide küsitluse kohaselt oli 2018. aastal palgatöötajaid 23%-s MTÜ-dest ning keskmine töötajate arv MTÜ-s on nii pika- kui lühiajalise lepinguga töötajate puhul 2 inimest, siis kaasati uuringu andmekogumisse eelkõige pigem võimekamad ja suuremad organisatsioonid. Sellest tulenevalt ei ole siinse uuringu organisatsioonide võimekuse analüüsi tulemused üldistatavad kõikidele Eesti organisatsioonidele, vaid annab eelkõige edasi organisatsioonide vabatahtlike kaasamise võimekuse mitmekesisust.

¹⁴⁶ Eestisse hiljuti elama asunud välismaalased (Eestis viibinud kuni 5 aastat). Tegemist on nii Euroopa Liidust kui ka kolmandatest riikidest pärit kodanikega. Uussisserändajad eristuvad rändeliikide lõikes (nt õpiränne, tööränne, pereänne või ränne kaitse saamise eesmärgil).

¹⁴⁷ Vabatahtlikud, kes panustavad oma erialaseid teadmisi ja oskusi mujal kui oma tavatöökohal nt veebilehte luues, kommunikatsiooniga tegeledes, suurte projektide rahastuse taotlemisel ja elluviimisel või juriidilise nõustamise tellimisel. Sõltuvalt lähenemisest võib professionaalist vabatahtlik olla ka see, kes on värbaja koolituste ja juhendamiste tulemusena professionaaliks kujunenud.

¹⁴⁸ Kodanikuühiskonna arengukava (KODAR) aastateks 2015–2020 keskendub kodanikuühiskonna edendamisele aastatel 2015-2020. See keskendub ühiskondlikult aktiivsetele elanikele ja kodanikuühenduste tegutsemisvõimekusele ehk sellele, et kodanikuühendustel oleks piisavalt võimalusi oma eesmärkide elluviimiseks. 2018. aastal tellis Riigikantselei koostöös Siseministeeriumiga Kodanikuühiskonna arengukava mõjude hindamise. Hindamise eesmärk on hinnata fakti- ja teadmispõhiselt 2015-2020 aastaks koostatud KODARi üld- ja alaeesmärkide täitmist ning saada sisendit koostatavasse Kodanikuühiskonna programmi 2021-2030. Hindamise üheks meetodiks oli vabaühenduste seas veebiküsitluse läbi viimine. Hindamist viivad läbi Tallinna Ülikool, Balti Uuringute Instituut ja Turu-uuringute AS. Hindamise lõpparuanne valmib 2019. aasta mais.

Uurimisküsimustele vastamiseks kasutati kolme peamist allpool täpsustatud meetodit (vt ka Joonis 26): dokumendianalüüs, elanikeküsitlus ning intervjuud (süva- ja fookusrühmaintervjuud).

Joonis 26. Uuringu teostamise struktuur

Dokumendianalüüsi käigus kaardistati ja analüüsiti varasemate vabatahtlikus tegevuses osalemise uuringute ja küsitluste tulemusi, sh vabatahtlikku tegevust osaliselt või täiel määral käsitlevaid Eestis läbi viidud uuringuid (nt „Mina. Maailm. Meedia“ 2002–2014 tulemused, Kodanikualgatuse institutsionaliseerumine Eestis 2014¹⁴⁹, Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring 2015¹⁵⁰ ja 2017¹⁵¹, Vabaühenduste sisedemokraatia uuring¹⁵², Siseturvalisuse vabatahtlik tegevus 2016¹⁵³), vabatahtlikkusega tegelevate organisatsioonide kodulehtedel olevaid andmeid ja juhiseid (nt Annetame Aega¹⁵⁴, Vabatahtlike Värav¹⁵⁵), aga ka vabatahtlikkust mõjutavat seadusandlust¹⁵⁶. Lisaks vaadati rahvusvahelisi allikaid, sh teadusartikleid selle kohta, kuidas mujal maailmas vabatahtlikkusega tegeletakse, vabatahtlikkust toetatakse, mis vabatahtlikuks olemist mõjutab ja millised on vabatahtliku tegevuse trendid. Kuna Eesti kodanikuühiskonna arengu on tugevasti olnud mõjutatud Lääne-Euroopa ja angloameerika kultuuriruumist, vaadati artiklites kajastatud edulugude kõrval pigem Saksamaa, Suurbritannia ja USA näiteid. Lisaks vaadati Soomes tehtavat kuna Soome on vabatahtlike kaasamisel üks edukamaid riike.

Sekundaarallikate analüüsi eesmärgiks oli anda erinevatele materjalidele ja dokumentidele tuginedes ülevaade vabatahtliku tegevuse olemusest, takistustest, võimalikest soodustavatest teguritest ja arengutest. Dokumendianalüüsile tuginedes kohendati 2013. aasta vabatahtlikus tegevuses osalemise uuringus kasutatud elanikeküsitluse küsimustikku ning koostati süvaintervjuude ja fookusrühmaintervjuude küsimustikud (intervjuukavad). Dokumendianalüüs võimaldas paremini mõista, hinnata ja konteksti asetada käesoleva uuringu raames kogutud teavet ning sõnastada soovitusel valdkonna arendamiseks.

Pool-struktureeritud intervjuud viidi läbi valdkondlike ekspertidega (11 intervjuud)¹⁵⁷, vabatahtlike ning neid kaasavate organisatsioonide esindajatega (4 intervjuud)¹⁵⁸ ja uussisserändajatega (4 intervjuud). Paralleelselt dokumendianalüüsiga läbiviidavate intervjuude eesmärk oli täpsustada dokumendianalüüsi ja saada sisendit elanikeküsitluse ning fookusrühmaintervjuude küsimustike ja valimite täpsustamiseks. Elanikeküsitlusega

¹⁴⁹ Rikmann, E. et al. (2014)

¹⁵⁰ Kallas, K. et al. (2015)

¹⁵¹ Kaldur, K. et al. (2017)

¹⁵² Uus, M. et al. (2014a)

¹⁵³ Saar Poll OÜ. (2016)

¹⁵⁴ Annetame aega kodulehekül

¹⁵⁵ Eesti Külaliikumine Kodukant. Vabatahtlike Värava kodulehekül. Kättesaadav: <https://vabatahtlikud.ee/>

¹⁵⁶ Maksu- ja Tolliamet. (2018)

¹⁵⁷ Sh valdkonna arengule kaasa aitavad Siseministerium ja Eesti Külaliikumine Kodukant, vabatahtlike koordinaatorid, silmapaistvad vabatahtlike kaasajad ja vabatahtlikud. Seega andsid intervjuud sisendit ka organisatsioonide kaasamise võimekust kajastavatele küsimustele vastamiseks.

¹⁵⁸ Intervjuud vabatahtlike kaasajate, vabatahtlikuna panustavate eraettevõtete töötajate ja vabatahtlikega.

paralleelselt ja küsitluse järgselt läbi viidud intervjuude eesmärk oli saada sisendit dokumendianalüüsi ja seni laekunud tulemuste täpsustamiseks. Pool-struktureeritud intervjuudega kaasati uuringusse ka neid sihtrühmi, kes olid fookusrühmaintervjuudes allaesindatud (nt eraettevõtted). Intervjuud aitasid uuringu käigus saadud tulemusi ka laiemalt tõlgendada.

Elanikeküsitluse eesmärk oli hinnata vabatahtlikus tegevuses osalemise määra, kirjeldada vabatahtlike ja mittevabatahtlike sotsiaaldemograafilist tausta ning vabatahtlikus tegevuses (mitte)osalemise põhjuseid. Kuna elanikeküsitluse üheks eesmärgiks oli näha vabatahtlike ja mittevabatahtlike muutusi ajas, kohendati 2013. aasta uuringus kasutatud küsimustikku minimaalselt.¹⁵⁹

Elanikeküsitluse andmed koguti Turu-uuringute AS üle-eestilise Omnibussuuringu raames 2018. aasta novembris. Uuringu sihtrühmaks ehk üldkogumiks olid kõik Eesti elanikud vanuses 15-74 aastat. Valimi suurus ehk küsitletute hulk oli 1020 inimest. Valim oli esinduslik mitmeastmeline juhuvalim. Valimi mudel koostati Eesti Statistikaameti rahvastikustatistika andmebaasi alusel, küsitletute struktuur vastas rahvastiku struktuurile ning küsitlustulemused on seega laiendatavad kogu Eesti vastavaealisele rahvastikule.¹⁶⁰

Vabatahtlikus tegevuses osalemise võimalikke põhjuslike seoseid analüüsiti alljärgnevatel küsimustel põhjal:

- 1) kas on teadlikult või mitteteadlikult osalenud viimasel 12 kuul vabatahtlikus tegevuses;
- 2) „Kuivõrd Te nõustute, et vabatahtlikuna tegutsemine pakub Teile võimalust anda oma panus mingi probleemi lahendamisel, mis on teile oluline; saada juurde teadmisi, kogemusi, oskusi – areneda ja kasvada; aidata teisi inimesi; saada oma tegemistest ja saavutustest emotsionaalset rahuolu/ õnne; võimalus veeta meeldivalt aega oma sõprade/ tuttavatega/ perega; saada uusi tutvavaid, luua kontakte; tunda ennast ühiskonnas vajalikuna; veeta oma vaba aega kasulikult; panna end proovile mõnes uues valdkonnas või tegevuses; parandada oma võimalusi teha/leida meelepärast tööd; jagada oma erialaseid teadmisi/oskusi/kogemusi; tutvuda kohaliku kultuuri või teiste riikide ja kultuuridega, näha maailma?“¹⁶¹;
- 3) „Mis on olnud vabatahtlikuna tegutsemise juures Teile jaoks peamine probleem või takistus?“;
- 4) „Mis põhjusel Te pole viimase 12 kuu jooksul vabatahtlikuna mõnes tegevuses osalenud?“;
- 5) „Kui tõenäoliselt Te oleksite valmis vabatahtlikus tegevuses edaspidi osalema?“¹⁶²

Mõistmaks, mis mõjutab vabatahtlikus tegevuses osalemist, koostati esimese ja viimase tunnuse korral vastavalt logistiline ja lineaarne regressioonimudel, kus võeti arvesse eelnevalt kirjeldatud seletavaid tunnuseid. Kontrolliti sotsiaal-demograafilistest tunnustest läbivalt vastaja soo, vanuse, haridustaseme, suhtluskeele¹⁶³, sotsiaalse staatuse, leibkonna koosseisu ja elukoha asulatüübi mõju vabatahtlikuna tegutsemisele. Lisaks testiti eelneva

¹⁵⁹ 2018. a küsitluse aluseks võeti uuringuaruande „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013“ lisa 2 olev ankeet ning alaptk 4.2-s toodud soovitusel täiendavateks küsimusteks. Küsitluse tulemusi analüüsides selgus aga, et aruande lisa 2 toodud ankeet ei olnud lõplik versioon ja seega esineb 2013. ja 2018. a küsitluse küsimustikes mõningaid sõnastuse erisusi. Erinevused seisnevad peamiselt selles, et 2018.a küsimustik sisaldas rohkemaid näiteid võimalike vabatahtlike tegevuste puhul. Analüütikute hinnangul ei mõjuta see aga märkimisväärselt küsitluse tulemusi.

¹⁶⁰ Küsitluse tulemused on kaalutud analüüsi soo, vanuse ja piirkonna lõikes ning koguvalimi tulemuste puhul on maksimaalne lubatud statistiline viga 95%-lisel tõenäosusnivool $\pm 3,1\%$, valimi alagruppide puhul võib see olla suurem.

¹⁶¹ Kasutatud „täiesti nõus“ + „pigem nõus“ %

¹⁶² Skaalal „1 = kindlasti mitte, 2 = pigem ei, 3 = pigem jah, 4 = kindlasti jah“; „ei oska öelda“ (N = 130) välja jäetud

¹⁶³ Varasemalt on leitud, et eestlaste ja mitte-eestlaste eristamisel on rahvuse ja kodakondsuse asemel paremaks indikaatoriks inimese suhtluskeel. Siinkohal põhineb suhtluskeel küsimusel „Teie põhiline suhtluskeel: eesti, vene, muu“; (vene (N = 316) ja muu (N = 2) suhtluskeelega inimesed koondati üheks grupiks, sisuliselt on tegemist vene suhtluskeelega inimestega). Suhtluskeele korrelatsioon rahvusega 0,93 ja kodakondsusega 0,36. Kodakondsuse tunnust pole siinkohal kasutatud ka seetõttu, et 174 inimest on sellele vastamata jätnud (Venemaa kodanikke 56, määratlemata kodakondsusega isikuid 47, muu kodakondsusega isikuid 23).

vabatahtlikus tegevuses osalemise kogemuse, vabatahtlikust tegevusest ja selle võimalustest teadlikkuse¹⁶⁴ ning vabatahtliku tegevuse kohaste hoiakute¹⁶⁵ mõju vabatahtlikus tegevuses osalemisele. Teise ja neljanda tunnuse korral kaardistati 3 kõige sagedasemat motivaatorit või takistust iga sotsiaal-demograafilise tunnuse kategooria lõikes ning võrreldi neid omavahel. Samuti tehti võrdlus üldise keskmisega (nt kas 15-24-aastastel on mingi konkreetne vabatahtlikkuse motivaator märgatavalt sagedasem võrreldes üldkeskmise sagedusega).

Fookusrühmaintervjuud viidi läbi 1) vabatahtlike kaasavate organisatsioonidega ning 2) uussisserändajatega. Nende eesmärk oli saada ülevaade 1) organisatsioonide võimekusest vabatahtlike kaasata, 2) vabatahtlike kaasamist soodustavatest ja takistavatest teguritest ning 3) uussisserändajate valmisolekust osaleda vabatahtlikuna Eesti vabaühendustesse ja osalemist potentsiaalselt takistavatest teguritest. Fookusrühmaintervjuudega uuriti mh osalejate teadlikkust, hoiakuid ja suhtumist vabatahtlikku tegevusse. Organisatsioonide esindajatega toimus 5 fookusrühmai intervjuud (Tallinnas, Tartus ja Narvas; Tallinnas ja Narvas oli üks fookusrühmadest vene keeles) 23 osalejaga ning uussisserändajatega 8 fookusrühmaintervjuud 45 osalejaga (Tallinnas, Tartus ja Narvas, inglise ja vene keeles). Fookusrühmaintervjuud viidi läbi 2018. aasta novembri keskpaigast 2019. aasta veebruari alguseni.

Organisatsioonide fookusrühmaintervjuudes osalesid vabatahtlike kaasamisel edukate organisatsioonide esindajad. Valimi moodustamisel lähtuti süvaintervjuude käigus saadud ja valdkondlike ekspertide poolt antud soovistest, Vabatahtlike Väravas ning meedias avaldatud artiklite, Vabatahtlike Sõbra märgise ning tunnustuse saanute nimekirjade ja sekundaarallikate analüüsi käigus omandatud teabe põhjal. Eesmärk oli kaasata võimalikult erinevaid organisatsioone, arvestades organisatsiooni suurust, tegutsemisvaldkonda, kaasatavate vabatahtlike hulka, organisatsiooni tüüpi ja valdkonda ning kaasatavate vabatahtlike keelt. Täpsem ülevaade fookusrühmaintervjuudes osalenutest Lisas 2. Organisatsioonide fookusrühmades osales keskmiselt 4-6 inimest ja need kestsid keskmiselt 1,5-2 tundi.

Uussisserändajate fookusrühmaintervjuude osalejad leiti koostöös uussisserändajaid kaasavate organisatsioonidega ja võrgustikvärbamise kaudu. Uussisserändajate fookusrühmaintervjuudes osales keskmiselt 5-8 inimest ja need kestsid keskmiselt 1,5 tundi.

Siinse uuringu tulemuste ja järelduste tõlgendamise juures tuleb silmas pidada, et uuringusse kaasatud organisatsioonide ega uussisserändajate valim ei võimalda üldistada tulemusi kõikide Eesti vabaühenduste ega uussisserändajate kohta. Fookusrühmaintervjuude eesmärk oli arutelude käigus kaardistada hetkeolukorda kirjeldavaid ja arendamist vajavaid aspekte.

¹⁶⁴ Teadlikkust hinnati järgnevate küsimustega: „Kui hästi Te olete kursis järgneva? (1) Vabatahtliku tegevuse üldised põhimõtted; (2) Vabatahtliku õigused; (3) Valdkonnad, kus saab vabatahtlikuna tegutseda; (4) Kohad, kus saab vabatahtlikuna tegutseda; (5) Vabatahtlikuna tegutsemise kasulikkus Teile ja Teie lähedastele; (6) Vabatahtlikuna tegutsemise kasulikkus ühiskonnale/ Eesti riigile; (7) Vabatahtlike kaasavate organisatsioonide pakutavad võimalused vabatahtlikuna tegutseda.“ Seejuures moodustati nende küsimuste alusel vabatahtlikkuse teadlikkuse koondindeks (Cronbachi alfa = 0,947), käsitledes vastuste skaalat (1 = üldse ei ole kursis, 2 = pigem ei ole kursis, 3 = pigem hästi, 4 = väga hästi) pidevana ja jättes „ei oska öelda“ vastajad (neid 92 kuni 141) analüüsist välja. Inimese vabatahtlikkuse teadlikkuse skoor on nende 7 küsimuse aritmeetiline keskmine väärtus (liites inimese vastuste väärtused igale küsimusele ja jagades see küsimuste arvuga).

¹⁶⁵ Küsimused „Kuivõrd Te nõustute, et vabatahtlik tegevus üldiselt on ...? (1) väärtustatud riigi poolt; (2) väärtustatud avaliku arvamusel; (3) väärtustatud Teie sõpruskonnas ja pereringis; (4) väärtustatud tööandjate poolt; (5) hea mainega; (6) üha kasvav trend; (7) vajalik ühiskonna üldise arengu jaoks; (8) vajalik inimeste jaoks; (9) piisavalt reguleeritud/ soodustatud läbi seadusandluse; (10) piisavalt toetatud tugistruktuuride, nt koolituskeskuste, tugikeskuste jms poolt; (11) hästi korraldatud ja juhitud vabatahtlike kaasavate vabaühenduste poolt.“ Skaalat „1 = täiesti nõus, 2 = pigem nõus, 3 = pigem ei ole nõus, 4 = kindlasti ei ole nõus“ käsitleti pidevana ja „99 = ei oska öelda“ (neid 102 kuni 435) vastajad jäeti analüüsist välja.

Iga fookusrühmaintervjuu aluseks oli uuringu Tellijaga kooskõlastatud intervjuude tööleht (intervjuu küsimused, kohandatuna erinevatele sihtrühmadele; vt Lisa 2), intervjuud salvestati ning iga intervjuu kohta koostati analüüsi jaoks kokkuvõte.

Uuringu järelduste ja soovitude koostamisele keskenduv arutelu valdkondlike spetsialistidega ja uuringu tulemusi tutvustav ning valideeriv töötuba Tellijaga viidi läbi 2019. aasta veebruaris. Arutelude eesmärk oli saada täiendavaid selgitusi teatud tulemustele ning töötada ühiselt välja soovitud valdkonna arenguks. Arutelude eesmärgiks oli ka ettepanekute realistlikkuse ning elluviidavuse tagamine. Töötoas osalejad said eelnevalt tutvuda aruande mustandiga. Arutelude järgselt täpsustati uuringuaruannet.

Uuringu läbi viimise ajal toimusid ka „Kaasajate mõttekoda“ ja Kodanikuühiskonna programmi 2021-2030 koostamise raames korraldatud piirkondlikud ning juht- ja töörühmade arutelud (sh organisatsioonide tegevusvõimekuse ning elanike kodanikuaktiivsuse teemadel). Uuringu raames osaleti mitmetel nimetatud üritustel ning aruandes kajastatakse ka sealt saadud infot. Koostööd tehti regulaarselt ka KODAR mõjuhindamise meeskonnaga.

Lisa 2. Organisatsioonide fookusrühmaintervjuudes osalenute taust

		FGdes osalenud vastavale tunnusele vastanud organisatsioonide arv
FG-des osalenud organisatsioonide arv		22
Valdkond	Kohaliku elu edendamine, sh külaliikumine, maaelu edendamine	3
	Haridus ja teadus	9
	Noorsootöö ja töö lastega	7
	Kultuur ja sport	8
	Sotsiaaltöö ja tervishoid, sh tõrjutud gruppidega tegelemine	8
	Keskonnakaitse, loodushoid, säästev eluviis, loomakaitse	3
	Korrakaitse, sisejulgeolek	2
	Uussisserändajate toetamine	6 (sh välisvabatahtlikud)
Organisatsiooni tüüp	Avalik sektor	4
	Eras.	(1)
	Kolmas s	18
Asukoht		Tallinn, Tartu, Narva ja nende lähimbrus
Ligikaudne palgaliste töötajate arv		0-145, keskmiselt u 18, ilma kõige suurema organisatsioonita keskmiselt 11
Vabatahtlike arv/ kaasab vabatahtlikke või mitte		u 20-1000
Kaasatakse jooksvalt/ konkreetsel ajaperioodil-ürituseks		2 vaid konkreetseks perioodiks/ürituseks, 20 jooksvalt ja ka konkreetseks perioodiks/ürituseks
Otsitakse ise vabatahtlikke/ neile saadetakse või ise tuleb huvilisi		kõik otsivad + tuleb
Kaasatavad sihtrühmad		Püsivabatahtlikud, professionaalidest vabatahtlikud, uussisserändajad, noored, eakad, Töötukassa, Rahvusvahelised vabatahtlikud, programmide kaudu (Erasmus+, humanitaarabi)
Kaasamise keel	eesti	u 17
	vene	u 18
	inglise	u 14
	muu	u 5
Kaasatavate keel/rahvus		ei oma tähtsust kui on mõnes räägitavas keeles võimalik suhelda
Vabatahtliku Sõbra märgis		9

Lisa 3. Uuringus kasutatud pool-struktureeritud intervjuude ja fookusrühmaintervjuude baasküsimustikud

Intervjuuküsimused – valdkondlikud eksperdid

Suhtumine ja teadlikkus

1. Kuidas Teie kogemusele tuginedes vabatahtlikkusse tegevusse suhtutakse (potentsiaalsed vabatahtlikud, riigiasutused, ettevõtted, vabaühendused)? Kas suhtumises on viimasel 5 aastal muutuseid olnud?
2. Milline on Teie hinnangul elanike teadlikkus vabatahtlikust tegevusest ja osalemise võimalustest? Kas see on kuidagi muutunud 5 aasta jooksul?
 - a. vabatahtliku tegevuse üldised põhimõtted ja legaalse definitsioon
 - b. vabatahtlikuna tegutsemise kasulikkus ühiskonnale/ Eesti riigile
 - c. vabatahtlikuna tegutsemise kasulikkus vabatahtlikule ja ta lähedastele
 - d. vabatahtlikuna tegutsemise valdkonnad ja viisid
 - e. vabatahtlikuna tegutsemise kohad
 - f. vabatahtlike kaasavate organisatsioonide pakutavad võimalused
 - g. vabatahtlike õigused, kindlustamine ja maksustamine

Vabatahtlike kaasamine

3. Milline on organisatsioonide vabatahtlike kaasamise võimekus?
 - a. Kas ja kuidas planeeritakse vabatahtlike värbamist?
 - b. Kas ja kuidas mõeldakse läbi eesmärgid, milleks vabatahtlike vajatakse?
 - c. Kas ja kuidas vabatahtlike hoidmisega tegeletakse (koolitused, juhendamine, motiveerimine, rolli piirid, tagasisidestamine)?
 - d. Kas kaasamise võimekus sõltub organisatsiooni töökeelest?
4. Millised ootused on vabatahtlikel kaasajatele?
5. Mida tehakse vabatahtlike kaasates hästi?
6. Millised on väljakutsed kaasamisel?
 - a. õiguskeskkond?
 - b. inimsuhted?
 - c. avaliku sektori tegevused või avaliku sektori seatud piirangud?
7. Milliseid häid praktikaid nii Eestist kui mujalt oskate välja tuua seoses
 - a. uute vabatahtlike värbamisega,
 - b. vabatahtlike kaasamisega ja
 - c. vabatahtlikuna organisatsiooni panustajatena hoidmisel?

Vabatahtliku tegevuse soodustamine

8. Mis aitaks kaasa vabatahtlikuna tegutsejate kasvule? Kuidas saaksid avalik sektor, erinevad organisatsioonid, sh haridusasutused, toetada vabatahtlikkuse valdkonna arengut?
 - a. professionaalidest vabatahtlikud
 - b. uussisserändajatest vabatahtlikud
 - c. eakatest vabatahtlikud
 - d. muud grupid, sh soost, rahvusest, keelest, puudest vms tunnusest tulenevalt
9. Milline grupp ja milline tegevus on potentsiaalselt vabatahtliku tegevuse osalusmäära tõstmisel?

10. Kuidas hindate vabatahtlike kaasamisele kaasa aitavaid meetmeid (nt KÜSK ja tema vabaühenduste arenguhüppe taotlusvoorud, Vabaühenduste Liidu, Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku, Eesti Külaliikumine Kodukant jne tegevused, Erasmus+, KODAR jne)? Kas ja mida neis järgmisel perioodil muutma peaks?
11. Kuidas saab Teie hinnangul vabatahtlike kaasamine erinevate organisatsioonide tegevusse toetada avaliku sektori teenuste paremat pakkumist?

Tulevik

12. Milliseid trende vabatahtlikus tegutsemises näete nii vabatahtlike kui kaasajate poolelt?
13. Millised on Teie hinnangul erinevates valdkondades toimuvad olulisemad arengud, mis vabatahtlike kaasamist mõjutavad (soodustavad ja takistavad)?
14. Mis infot uuringust vajate, et oma tegevusi paremini korraldada?

Fookusrühmaintervjuude baasküsimustik - organisatsioonid

Vabatahtlike kaasamine

1. Kas kaasate või olete kaasanud vabatahtlikke? Ka muukeelseid, sh sisserännanuid? Miks?
2. Kui jah, siis kuidas teie organisatsioonis vabatahtlikke kaasatakse?
 - a. Kas ja kuidas planeerite vabatahtlike värbamist? Kas sellega tegeleb üks konkreetne isik?
 - b. Kas ja kuidas mõtlete läbi eesmärgid, milleks vabatahtlikke vajate ning soovitavad tulemused?
 - c. Mil määral mõtlete läbi tegevused, kuhu vabatahtlikke kaasate ja mis ülesandeid ning mis ajaraamis nad tegema hakkavad?
 - d. Kuidas ja milliseid kokkuleppeid (suulisi, kirjalikke) vabatahtlikega sõlmite?
 - e. Kas ja kuidas vabatahtlike hoidmisega tegelete?
 - i. koolitused
 - ii. juhendamine
 - iii. motiveerimine
 - iv. rolli piirid
 - v. kaasamise protsessi tõhususe üle tagasiside küsimine
 - vi. tehtava tagasisidestamine
 - f. Kas teistes keeltes kui eesti keeles kaasates on lähenemine ja edastatava info piisavus samad?
3. Millised on väljakutsed vabatahtlike kaasamisel ja vabatahtliku tegevuse korraldamisel?
 - a. ressursid (raha, aeg, kaasamise oskused, vabatahtlike olemasolu)
 - b. õiguskeskkond, sh avaliku sektori seatud piirangud?
 - c. inimsuhted?
 - d. avaliku sektori tegevused?
4. Mis ootused on teil vabatahtlikele? Sh keel, oskused, iseseisvus, tööaeg jne
5. Kuidas hindate organisatsioonide võimekust vabatahtlikke kaasata?

Vabatahtliku tegevuse soodustamine

6. Mis aitaks kaasa vabatahtlike kaasavate organisatsioonide arvu kasvule? Kuidas saaksid avalik sektor, erinevad organisatsioonid, sh haridusasutused, toetada vabatahtlikkuse valdkonna arengut?
 - a. vabatahtlikku tegevust toetav portaal ja äpid, sh nt Vabatahtlike Värv
 - b. professionaalidest vabatahtlikud
 - c. uussisserändajatest vabatahtlikud
 - d. eakatest vabatahtlikud
 - e. noored
 - f. muud grupid, sh soost, rahvusest, keelest, puudest vms tunnusest tulenevalt

7. Kuidas hindate vabatahtlike kaasamisele kaasa aitavaid meetmeid (nt KÜSK ja tema vabaühenduste arenguhüppe taotlusvoorud, Vabaühenduste Liidu, Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku, Eesti Külaliikumine Kodukant jne tegevused, Erasmus+, KODAR jne)? Kas ja mida neis (järgmisel perioodil) muutma peaks?
8. Mis kasu vabatahtlike kaasamine organisatsioonile toob?
9. Kuidas saab Teie hinnangul vabatahtlike kaasamine erinevate organisatsioonide tegevusse toetada avaliku sektori teenuste paremat pakkumist?
10. Milliseid häid praktikaid nii Eestist kui mujalt oskate välja tuua seoses
 - a. uute vabatahtlike värbamisega,
 - b. vabatahtlike kaasamisega ja
 - c. vabatahtlikuna organisatsiooni panustajate hoidmisel?

Suhtumine ja teadlikkus

11. Kuidas Teie kogemusele tuginedes vabatahtlikkusse tegevusse suhtutakse (elanikkond üldiselt, potentsiaalsed vabatahtlikud, riigiasutused, ettevõtted, vabaühendused)?
 - a. Kas vabatahtlikku tegevust peetakse ühiskonnale oluliseks?
 - b. Kas suhtumises on viimasel 5 aastal muutuseid olnud?
 - i. Kas on tunda, et ettevõtted väärtustavad varasemast enam vabatahtlikku tööd tegevaid töötajaid, toetavad neid selles, panustavad organisatsiooniga ühiselt heategevusse jne?
12. Milline on Teie hinnangul elanike teadlikkus vabatahtlikust tegevusest ja osalemise võimalustest? Kas see on kuidagi muutunud 5 aasta jooksul?
 - a. vabatahtlikuna tegutsemise kasulikkus vabatahtlikule ja ta lähedastele
 - b. vabatahtlikuna tegutsemise valdkonnad ja viisid
 - c. vabatahtlikuna tegutsemise kohad

Tulevik

13. Milliseid trende vabatahtlikus tegutsemises näete nii vabatahtlike kui kaasajate poolt? Milliseid võimalusi või ohte neis näete?
14. Millised on Teie hinnangul erinevates valdkondades toimuvad olulisemad arengud, mis vabatahtlike kaasamist soodustavad või takistavad?
15. Mis infot uuringust vajate, et oma tegevusi paremini korraldada?

Organisatsioonide personaalintervjuud tuginesid fookusrühmaintervjuude küsimustikule.

Fookusrühmaintervjuude baasküsimustik – uussisserändajad

1. Kas ja millistel põhjustel olete vabatahtlikus tegevuses osalenud? Millistel põhjustel ei ole osalenud?
 - a. sh kas tajute, et vabatahtlik töö aitab kergemalt uude ühiskonda sisse elada, võrgustada, jne
 - b. sh kas teadlikud vabatahtlikud tajuvad selle organisatsiooni missiooni ja visiooni, kuhu nad vabatahtlikult panustavad?
 - c. sh kui oluliseks peate vabatahtlikku tegevust ühiskonna arengu, sidususe etc jaoks?
2. Kas, kuidas ja milliste kanalite kaudu jõuab teieni info osalusvõimalusest?
 - a. kohanemisprogrammi kaudu?
 - b. Vabatahtlike Värava või MAKIS portaali (www.makis.ee/en) kaudu?
 - c. sh milliseks hindate üldist infoliikuvust vabatahtlikus tegevuses osalemise kohta?

- d. sh kas informatsiooni sisu on arusaadav (millist tegevust pakutakse, millistel eesmärkidel seda ellu viiakse, kelle poolt)?
 - e. sh kas on vaja suuremat infopakumist inglise või vene või mõnes muus keeles? Mida täpsemalt?
 - f. Millised kanalid toimiksid teie meelest kõige paremini selleks, et välismaalastele infot pakkuda?
3. *Neile, kes on osalenud*: Milline oli teie üldine rahulolu osalusega?
- a. sh rahulolu tegevuse sisuga
 - b. sh rahulolu tegevust organiseeriva-korraldava organisatsiooni või meeskonnaga
 - i. sh võimekus kaasata: organisatsiooni ja tegevuste eesmärkide tutvustamine, juhendamine (konkreetne isik või kuidas kunagi), motiveerimine, kokkulepete (suulised ja/või kirjalikud) tegemine ja neist kinni pidamine, kaasamise protsessi kohta tagasiside küsimine ja vabatahtlikule tehtu tagasisidestamine
 - ii. mis keeles teid kaasati? Kui rahul olite organisatsiooni inglise/venekeelse kaasamisvõimekusega?
 - c. sh enda hakkamasaamisega tegevuses
 - d. sh kas on nõus kordama tegevuses osalemist? miks?
4. Millised on üldised barjäärid vabatahtlikus tegevuses osalemisele – millised tegurid seda takistavad?
- a. sh struktuursed takistused (nt piirkond, regionaalsed eripärad)
 - b. sh kommunikatiivsed takistused (nt infoväli)
 - c. sh institutsionaalsed takistused (nt organisatsioonide võimekus ja soov välismaalasi kaasata)
 - d. sh isiklikud, indiviidi-tasandi takistused (nt keeleoskus, aeg (pere, õppimine-töötamine), inimsuhted ehk tajutud tõrjutuse/diskrimineerimise/rassismi tunnetamine)
 - e. sh kas tajuvad, et:
 - i. nad on oodatud vabatahtlikuks
 - ii. pole legaalsest/juriidilist õigust osaleda teatud tegevustes
 - f. sh kas ja mil määral tajuvad, et vabatahtlikke kasutatakse tasuta tööjõuna ära
5. Millised on teie ootused vabatahtlikule tegevusele?
- a. mida soovitakse – kas osalemisvõimalusi spetsiifilistes valdkondades (nt loomakaitse, kultuur, keskkond, usutegevused, teiste sisserändajate toetamine kohanemisel jmt) või tegevuste viisides/rollides (korraldatavate ürituste abitegevused, organisatsiooni igapäevategevuste toetamine, eksperdina nõustamine, vms), spetsiifilistel aegadel (nt nädalavahetusel, pühadel, suvel, "kohe nüüd-praegu" vmt), spetsiifiliste sihtrühmadega (nt koos kohalike eestlastega)
6. Kas võite enda või teiste kogemustele tuginedes väita, et välismaalaste soov osaleda vabatahtlikus tegevuses Eestis viibitud aja jooksul tõuseb või langeb?
- a. sh kas vabatahtlikus tegevuse osalemine aitab nende hinnangul ka Eesti ühiskonnas paremini kohaneda (tutvuda uute inimestega, leida võrgustikku), või on tegemist pigem tavalise vaba aja veetmise võimalusega?
7. Mõeldes tervikuna välismaalaste kogukonna peale Eestis, siis kas mõned grupid osalevad teie arvates aktiivsemalt kui teised? Kui jah, siis miks?
- a. nt kas on erinevus EL kodanike vs KRK-de vahel? Kas on erinevus mingite välismaalase gruppide vahel (etniline taust, sotsiaalmajanduslik taust, pereseis – a'la lapsevanemad)?
8. Mida saaks teha paremini, et osalusaktiivsust suurendada? Kuidas vabatahtlikke värvata ja neid vabatahtlikuna hoida? Kes peaks vastutama või initsiatiivi näitama?
- a. sh kuidas motiveerida, teha tegevus atraktiivseks, tunnustada jne

Uus-sisserännanute personaalintervjuud tuginesid fookusrühmaintervjuude küsimustikule.

13	Pakkunud transpordiabi, nt mõne organisatsiooni kolimisel, näituse ülesseadmisel jms	1	2	99
14	Muu (TÄPSUSTA).....	1	2	99

KUI KÜS. 3 MITMEL KORRAL „JAH“:

4. Palun märkige, milline neist oli kõige hilisem (uuem) kogemus viimase 12 kuu jooksul? ÜKS VASTUS
(ilmuvad variandid K3-st, mis olid märgitud!)

NUMBER KÜSIMUSEST 3: _____

KÕIK VASTAJAD:

5. Kas olete kaugemas minevikus tegutsenud vabatahtlikuna?

Jah	1
Ei	2

Küside, kui K2=2, 99 JA K3=VARIANDID 1-14 =2 VÕI 3 (MITTEVABATAHTLIKUD)

6. Palun öelge, mis põhjusel Te pole viimase 12 kuu jooksul vabatahtlikuna mõnes tegevuses osalenud?

KAART 8. VÕIB MITU VASTUST

Ei tea, kus saab vabatahtlikuna panustada	1
Pole leidnud võimalusi, mis huvi pakuksid	2
Teil puudub sobiv seltskond, kellega koos tegutseda	3
Ei ole selleks aega leidnud	4
Kehv tervis/ liiga vana	5
Vabatahtliku töö tegemisega kaasnevad liiga suured kulutused	6
Keegi pole kutsunud/palunud	7
Teie pere või tuttavad suhtuvad vabatahtlikku tegevusse negatiivselt	8
Pole selle peale mõelnud	9
Teil on varasemast vabatahtlikuna tegutsemisest negatiivne kogemus	10
Ei soovi osaleda/ ei huvita	11
Muu (TÄPSUSTA!)	12
Ei oska öelda	99

KÕIK VASTAJAD:

7. Kui hästi Te olete kursis järgneva?

	Väga hästi	Pigem hästi	Pigem ei ole kursis	Üldse ei ole kursis	Ei oska öelda
Vabatahtliku tegevuse üldised põhimõtted	4	3	2	1	99
Vabatahtliku õigused	4	3	2	1	99
Valdkonnad, kus saab vabatahtlikuna tegutseda	4	3	2	1	99
Kohad, kus saab vabatahtlikuna tegutseda	4	3	2	1	99
Vabatahtlikuna tegutsemise kasulikkus Teile ja Teie lähedastele	4	3	2	1	99
Vabatahtlikuna tegutsemise kasulikkus ühiskonnale/ Eesti riigile	4	3	2	1	99
Vabatahtlike kaasavate organisatsioonide pakutavad võimalused vabatahtlikuna tegutseda	4	3	2	1	99

KUI K2=1 VÕI KUI K3=1 (VÄHEMALT ÜKS):

8. Millistes järgmistest valdkondadest Te olete neid eelnevalt märgitud tegevusi teinud vabatahtlikuna viimase 12 kuu jooksul? 1 VASTUS IGAS REAS. KAART 9.

		Jah	Ei	Ei oska öelda
1	Ajaloolise pärandi säilitamine, sh muinsuskaitse	1	2	99
2	Arengukoostöö ja humanitaarabi	1	2	99

3	Kohaliku elu edendamine, sh külaliikumine, maaelu edendamine	1	2	99
4	Kohaliku elu edendamine asumiseltsis	1	2	99
5	Haridus ja teadus	1	2	99
6	Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse, nt usulised, rassilised, soolised õigused või põgenike kaitse	1	2	99
7	Korrakaitse, sisejulgeolek, pääste, nt naabrivalve, kaitseleidus osalemine, abipolitseinikuna politseitegevuses, päästjate tegevus jms	1	2	99
8	Kultuur ja kaunid kunstid	1	2	99
9	Noorsootöö ja töö lastega, nt noortejuhid, noortekeskused jms	1	2	99
10	Keskkonnakaitse, loodushoid, säästev eluviis	1	2	99
11	Loomakaitse	1	2	99
12	Sotsiaaltöö ja tervishoid, sh tõrjutud gruppidega tegelemine, nt töötud, kriminaalhooldusalused, alla vaesuspiiri elavad inimesed, aga ka pered jms ning patsientidega tegelemine	1	2	99
13	Religioon, nt usulised ühendused	1	2	99
14	Sport ja kehakultuur, nt spordiseltsid, spordiüritused jms	1	2	99
15	Vähemusrahvuste kultuuri ning lõimumise edendamine	1	2	99
16	Tarbijakaitse, nt tarbijate ja laenuvõtjate nõustamine, inimeste koolitamine oma õigustest jms	1	2	99

KÜSIDA, KUI KÕIK VASTUSED K8=2 VÕI 3:

9. Kas Teile meenub mõni muu valdkond, milles Te olete vabatahtlikuna viimase 12 kuu jooksul tegutsenud?

 Ei oska öelda/ ei meenu 99

KÜSIDA, KUI K2=1 või K3 =1(vähemalt üks) või K5=1

10. Kas olete tegutsenud vabatahtlikuna sotsiaalmeedia või interneti kaudu / oma kodust lahkumata?

Jah	1
Ei	2

KUI K4=MÄRGITUD VIIMANE KOGEMUS:

11. Millisesse loetletud valdkondadest liigitada kõige hilisem (uuem) tegevus, mida tegite tasu saamata?

 MÄRKIGE NUMBER K8 LOETELUST. (KAART 9)

Ei oska öelda 99

KUI K2=1 VÕI KUI K3=1 (VÄHEMALT ÜKS):

12. Nüüd räägime veel sellest kõige viimasest tegevusest. Kas Te tegutsesite selles valdkonnas omaalgatuslikult või mõne organisatsiooni juures? (Arvestage ka interneti kaudu tegutsemist).

Omal algatusel/ iseseisvalt	1
Kodanikuühenduse või -algatuse juures	2
Kiriku, koguduse juures	3
Avaliku sektori asutuse juures	4
Tööandja kaudu	5
Töötukassa vahendusel	6
Muu, täpsustage:.....	7
Ei oska öelda	99

KUI K12=2 VÕI 3:

12A. Kas olete/olite selle organisatsiooni ametlik liige? SILMAS PEETAKSE VIIMAST KOGEMUST. KUI VIIMASE KOHTA EOÕ, SIIS VÕIB VASTATA KA EELVIIMASE KOHTA.

Jah	1
-----	---

Ei	2
<i>Ei oska öelda</i>	99

KUI K2=1 VÕI KUI K3=1 (VÄHEMALT ÜKS):

13. Milline roll oli Teil selles viimases tegevuses?

Eestvedaja, st eestvõtmise algataja ja juhtija	1
Aktiivne osaleja	2
Kaasalööja/ abiline üksikutes tegevustes	3
Muu, täpsustage	4
<i>Ei oska öelda</i>	99

KUI K2=1 VÕI KUI K3=1 (VÄHEMALT ÜKS):

14. Kas see tegevus vastas Teie erialasele ettevalmistusele ja/või igapäevatööle ja ametile?

Jah	1
Ei	2
<i>Ei oska öelda</i>	99

KUI K2=1 VÕI KUI K3=1 (VÄHEMALT ÜKS):

15. Kui sageli Te viimase 12 kuu jooksul olete vabatahtliku tegevusega tegeleenud?

Regulaarselt (nt kindla regulaarsusega kord nädalas, kuus, kvartalis jms)	1
Episoodiliselt (rohkem kui 1 kord, kuid juhuslikult)	2
Ühekordselt (nt üks kord sel suvel paar tundi või päeva)	3
<i>Ei oska öelda</i>	99

KUI K15=1:

16. Olete vabatahtlikuna viimase 12 kuu jooksul tegutsenud regulaarselt. Kui sageli Te olete tavaliselt vabatahtlikuna tegutsenud?

Vähemalt üks kord nädalas või tihedamini	1
Vähemalt üks kord kuus või tihedamini	2
Vähemalt üks kord kahe-kolme kuu jooksul või tihedamini	3
Vähemalt üks kord poole aasta jooksul või tihedamini	4
<i>Ei oska öelda</i>	99

KUI K2=1 VÕI KUI K3=1 (VÄHEMALT ÜKS):

17. Kus te olete peamiselt vabatahtlikuna tegutsenud? ÜKS VASTUS

Oma naabruskonnas/kogukonnas/linnaosas	1
Oma linnas/vallas	2
Mujal oma maakonnas	3
Teises maakonnas	4
Üle Eesti	5
Väljaspool Eestit	6
<i>Ei oska öelda</i>	99

KUI K2=1 VÕI KUI K3=1 (VÄHEMALT ÜKS):

18. Milliseks Te üldiselt hindate oma senist kogemust tegutsemisel vabatahtlikuna?

Väga positiivseks	1
Pigem positiivseks	2
Pigem negatiivseks	3
Väga negatiivseks	4
<i>Ei oska öelda</i>	99

KÕIK:

19. Kas kuulute mõnda kodanikuühendusse lihtliikme, juhatuse või nõukogu liikmena? (juriidiliselt ja formaalselt seotuna).

Jah	1
Olen kuulunud, aga praegu enam mitte	2
Ei ole, ei praegu ega varem	3

KUI K2=1 VÕI KUI K3=1 (VÄHEMALT ÜKS):

20. Mis on olnud vabatahtlikuna tegutsemise juures Teie jaoks peamine probleem või takistus? KAART 10.

ÜKS VASTUS

Infopuudus	1
Ajapuudus	2
Huvipakkuvate tegevuste/võimaluste puudus	3
Sobiva seltskonna puudus	4
Halb/negatiivne kogemus	5
Eeskuju puudus	6
Muu, täpsustage:.....	7
Ei ole probleeme olnud	8
<i>Ei oska öelda</i>	99

KUI K2=1 VÕI KUI K3=1 (VÄHEMALT ÜKS):

21. Kuivõrd Te nõustute, et vabatahtlikuna tegutsemine pakub Teile võimalust ...?

		Täiesti nõus	Pigem nõus	Pigem ei ole nõus	Kindlasti ei ole nõus	<i>Ei oska öelda</i>
1	anda oma panus mingi probleemi lahendamisel, mis on teile oluline	1	2	3	4	99
2	saada juurde teadmisi, kogemusi, oskusi – areneda ja kasvada					
3	aidata teisi inimesi					
4	saada oma tegemistest ja saavutustest emotsionaalset rahuolu/ õnne					
5	võimalus veeta meeldivalt aega oma sõprade/ tuttavatega/ perega					
6	saada uusi tutvavaid, luua kontakte					
7	tunda ennast ühiskonnas vajalikuna					
8	veeta oma vaba aega kasulikult					
9	panna end proovile mõnes uues valdkonnas või tegevuses					
10	parandada oma võimalusi teha/leida meelepärast tööd					
11	jagada oma erialaseid teadmisi/oskusi/kogemusi					
12	tutvuda kohaliku kultuuri või teiste riikide ja kultuuridega, näha maailma					

KÕIK VASTAJAD:

22. Kuivõrd Te nõustute, et vabatahtlik tegevus üldiselt on ...?

		Täiesti nõus	Pigem nõus	Pigem ei ole nõus	Kindlasti ei ole nõus	<i>Ei oska öelda</i>
1	väärtustatud riigi poolt	1	2	3	4	99
2	väärtustatud avaliku arvamuse liidrite poolt					
3	väärtustatud Teie sõpruskonnas ja pereringis					

4	väärtustatud tööandjate poolt					
5	hea mainega					
6	üha kasvav trend					
7	vajalik ühiskonna üldise arengu jaoks					
8	vajalik inimeste jaoks					
9	piisavalt reguleeritud/ soodustatud läbi seadusandluse					
10	piisavalt toetatud tugistruktuuride, nt koolituskeskuste, tugikeskuste jms poolt					
11	hästi korraldatud ja juhitud vabatahtlikke kaasavate vabaühenduste poolt					

KÕIK VASTAJAD:

23. Kui tõenäoliselt Te oleksite valmis vabatahtlikus tegevuses edaspidi osalema?

Kindlasti jah	1
Pigem jah	2
Pigem ei	3
Kindlasti mitte	4
<i>Ei oska öelda</i>	99

Lisa 5. Vabatahtlike ja mittevabatahtlike sotsiaal-demograafilise struktuuri tabelid

Tabel 1. Vabatahtlike ja mittevabatahtlike sotsiaal-demograafiline struktuur*

		2013, %			2018, %		
		Vabatahtlik (n = 316)	Mitte- vabatahtlik (n = 684)	Eesti (n = 1000)	Vabatahtlik (n = 497)	Mitte- vabatahtlik (n = 523)	Eesti (n = 1020)
Sugu	Mees	42	50	47	47	50	48
	Naine	58	50	53	53	50	52
Vanus	15-24 a.	22	14	16	19	8	13
	25-34 a.	16	19	18	21	18	20
	35-49 a.	30	25	27	28	27	27
	50-64 a.	20	29	26	24	29	26
	65-74 a.	11	13	12	9	18	13
Haridustase	Alg- või põhiharidus	11	14	14	13	13	13
	Kutseharidus ilma keskhariduseta	4	4	4	6	7	7
	Kesk- või keskeriharidus, sh kutseharidus	50	61	58	50	57	54
	Kõrgharidus	34	21	25	31	22	26
Rahvus	Eestlane	77	63	68	71	65	68
	Venelane (vaid 2018)				26	30	28
	Muu	23	37	32	4	5	4
Kodakondsus	Eesti	90	79	82	72	70	71
	Venemaa	6	9	8	4	6	5
	Muu riik	1	1	1	2	3	2
	Määratlemata kodakondsus	3	11	9	5	5	5
	Vastamata (vaid 2018)				18	16	17
Sotsiaalne staatus	Ettevõtja, juht, tipp- spetsialist	20	11	14	28	14	21
	Keskastme spetsialist, ametnik, isiku- teenindaja	26	24	24	25	25	25
	Oskus- tööline, operaator	13	19	17	13	20	17
	Muu töötav	7	7	7	5	5	5
	Õpilane, üli- õpilane	11	7	8	10	4	7
	Pensionär	16	21	20	13	24	18

	Muu mitte-töötav	8	11	10	7	8	8
Leibkonna suurus	1	22	23	22			
	2	27	33	31			
	3	23	22	22			
	4	21	14	16			
	5 ja üle selle	7	8	8			
Laste arv peres	0	59	67	64	61	70	66
	1	23	18	20	18	16	17
	2	15	11	12	17	9	13
	3+	3	5	4	4	5	4
Pere keskmine netosissetulek kuus kokku	Kuni 300 €	6	7	7			
	301-400 €	6	7	7			
	401-500 €	4	6	5			
	501-800 €	14	19	17			
	801-1300 €	21	16	18			
	1301+ €	22	17	18			
	Sissetulekut ei ole/ vastamata	27	29	29			
Pere keskmine netosissetulek kuus ühe pereliikme kohta	Kuni 200 €				3	2	3
	201-300 €				4	6	5
	301-400 €				8	10	9
	401-500 €				9	15	12
	501-650 €				10	12	11
	651+ €				35	26	30
	Sissetulekut ei ole/vastamata				31	30	31

*Protsendid kaalutud kogu Eesti populatsioonile

Allikas: Uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013“ aruanne ja "Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2018" Omnibus'i küsitluse tulemused

Tabel 2. Vabatahtlike ja mittevabatahtlike struktuur elukohapõhiste tunnuste alusel*

		2013, %			2018, %			
		Vabatahtlik (n = 316)	Mitte- vabatahtlik (n = 684)	Eesti (n = 1000)	Vabatahtlik (n = 497)	Mitte vabatahtlik (n = 523)	Eesti (n = 1020)	
Regioon	Tallinn	25	34	31	31	34	33	
	Põhja-Eesti	19	16	17	21	12	16	
	Ida-Virumaa	13	11	12	11	10	11	
	Lääne-Eesti	8	12	11	10	13	11	
	Kesk-Eesti	10	6	7	5	10	7	
	Lõuna-Eesti	25	21	22	23	21	22	
Maakond	Tallinn	25	34	31	31	34	33	
	Harjumaa	16	13	14	16	6	11	
	Hiiumaa	1	1	1	1	1	1	
	Ida-Virumaa	13	11	12	11	10	11	
	Jõgevamaa	4	1	2	1	3	2	
	Järvamaa	3	2	2	3	1	2	
	Läänemaa	2	2	2	2	2	2	
	Lääne-Virumaa	3	3	3	5	5	5	
	Põlvamaa	1	3	2	3	1	2	
	Pärnumaa	5	6	6	5	6	6	
	Raplamaa	4	2	3	1	5	3	
	Saaremaa	1	3	2	1	3	2	
	Tartumaa	14	10	11	12	10	11	
	Valgamaa	2	2	2	2	2	2	
	Viljandimaa	2	5	4	3	4	4	
	Võrumaa	5	2	3	3	3	3	
	Asulatüüp	Pealinn	25	34	31	31	34	33
		Suur linn (Tartu, Pärnu, Narva, Kohtla-Järve)	20	17	18	17	18	17
		Maakonnakeskus	11	9	10	4	11	8
		Muu linn, alev	9	10	10	13	8	10
Alevik		13	8	10	14	8	11	
	Küla	23	22	22	21	22	21	

*Protsendid kaalutud kogu Eesti populatsioonile

Allikas: Uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013“ aruanne ja "Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2018" Omnibus'i küsitluse tulemused

Tabel 3. Vabatahtlike määr sotsiaal-demograafiliste tunnuste järgi*

		2013 (n = 1000)				2018 (n=1020)			
		Teadlik vabatahtlik %	Teadvustamata vabatahtlik %	Mitte-vabatahtlik %	n	Teadlik vabatahtlik %	Teadvustamata vabatahtlik %	Mitte-vabatahtlik %	n
KÕIK	Keskmine	24	6	69	1000	28	21	51	1020
Sugu	Mees	20	8	73	418	27	21	52	494
	Naine	28	5	66	582	29	21	50	526
Vanusegrupid	15-24 a.	32	10	58	130	38	32	31	107
	25-34 a.	22	5	73	196	32	21	47	194
	35-49 a.	28	7	65	295	29	21	50	295
	50-64 a.	19	4	77	244	26	18	56	295
	65-74 a.	20	8	72	135	15	16	68	129
Suhtluskeel	Eesti	28	8	65	704	31	21	48	714
	Muu	16	4	80	296	22	21	57	306
Teie haridustase	Alg- või põhiharidus	21	5	74	118	28	20	51	120
	Kutseharidus ilma keskhariduseta	29	3	68	40	22	23	55	69
	Kesk- või keskeriharidus, s.h kutseharidus	21	6	73	581	26	20	54	550
	Kõrgharidus	32	10	58	261	33	24	43	281
Isiklik keskmine netosissetulek koos (ilma tulumaksuta)	Kuni 200 €	15	8	77	60	35	21	44	33
	201-300 €	20	6	74	127	25	10	64	45
	301-400 €	21	6	73	177	16	23	61	66
	401-650 €	29	6	65	212	23	14	62	207
	651+ €	26	8	66	256	32	23	45	450
	Pere keskmine netosissetulek ühe pereliikme kohta	Kuni 200 €	15	1	84	82	34	22	44
201-300 €		22	6	71	147	30	10	60	50
301-400 €		26	7	66	186	27	16	57	89
401-500 €		27	7	66	91	18	20	62	119
501-650 €		31	7	62	80	24	21	56	112
651+ €		26	7	67	126	33	23	43	315

Sotsiaalne staatus	Ettevõtja, juht, tippspetsialist	32	11	57	144	41	24	34	221
	Keskastme spetsialist, ametnik, isiku-teenindaja	27	6	67	259	28	21	51	248
	Oskustöeline, operaator	19	4	77	164	24	15	61	174
	Muu töötav	26	3	71	71	18	28	54	55
	Õpilane, üliõpilane	33	9	58	65	41	32	27	55
	Pensionär	18	7	75	194	19	15	66	189
	Muu mitte-töötav	18	6	76	103	21	24	55	78
Rahvus	Eesti	28	7	65		31	20	49	705
	Venelane (vaid 2018)					24	21	55	41
	Muu	16	6	78		15	30	56	274
Kodakondsus	Eesti	27	7	66	823	29	20	50	720
	Venemaa	18	5	77	78	23	17	60	56
	Muu riik (vaid 2018)					9	28	62	21
	Määratlemata kodakondsus	9	2	89	89	25	23	52	48
	Vastamata (vaid 2018)					28	23	49	175

*Protsendid kaalutud populatsioonile; n = vastajate arv valimis

Allikas: Uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013“ aruanne ja "Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2018" Omnibus'i küsitluse tulemused

Tabel 4. Vabatahtlike määr elukohapõhiste tunnuste järgi*

		2013, % (n = 1000)				2018, % (n = 1020)			
		Teadlik vabatahtlik	Teadvustamata vabatahtlik	Mitte-vabatahtlik	n	Teadlik vabatahtlik	Teadvustamata vabatahtlik	Mitte-vabatahtlik	n
Regioon	Tallinn	18	7	75	309	25	22	53	335
	Põhja-Eesti	31	4	65	161	42	21	37	172
	Ida-Virumaa	27	7	67	120	27	24	49	109
	Lääne-Eesti	19	5	76	110	19	22	59	108
	Kesk-Eesti	29	15	56	70	16	16	68	76
	Lõuna-Eesti	28	6	66	230	32	19	49	220
Asulatüüp	Pealinn	18	7	75	309	25	22	53	335
	Suur linn (Tartu, Pärnu, Narva, Kohtla-Järve)	31	4	66	200	25	22	52	170
	Maakonnakeskus	25	9	66	101	24	5	71	77
	Muu linn, alev	22	7	71	96	39	25	37	104

	Alevik	33	7	60	94	36	28	37	110
	Küla	25	7	68	200	28	20	52	224
Tallinna linnaosa	Põhja-Tallinn	16	18	66	39	25	17	58	50
	Haabersti	48	4	48	30	14	34	51	32
	Kesklinn	12	15	73	40	28	14	58	45
	Kristiine	13	10	77	21	48	18	34	25
	Lasnamäe	11	3	86	91	23	21	55	105
	Pirita	0	0	100	10	8	26	65	12
	Mustamäe	24	0	76	48	27	32	42	46
	Nõmme	20	4	76	30	25	10	65	20

*Protsendid kaalutud populatsioonile; n = vastajate arv valimis

Allikas: Uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013“ aruanne ja "Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2018" Omnibus'i küsitluse tulemused

Lisa 6. Vabatahtlikus tegevuses osalemist mõjutavad tegurid

Tabel 1. Vabatahtlik olemise (1) vs mitteolemise (0) sots.-dem. seletajad logistilises regressioonimudelis, n = 1020

	B	Stand. hälve	Wald	Olul. tn	Exp(B)	95% usaldusvahemik EXP(B)	
						Alumine	Ülemine
Naised (vs mehed)	,185	,143	1,674	,196	1,203	,909	1,593
65-74 a (taust)			19,406	,001			
15-24 a	1,573	,377	17,404	,000	4,823	2,303	10,102
25-34 a	,758	,310	5,993	,014	2,135	1,163	3,917
35-49 a	,559	,294	3,629	,057	1,749	,984	3,110
50-64 a	,395	,259	2,318	,128	1,484	,893	2,468
Kõrgharidus (taust)			6,646	,084			
Alg-/põhiharidus	-,729	,289	6,367	,012	,482	,274	,850
Kutseharidus	-,221	,318	,481	,488	,802	,430	1,497
Kesk/ keskeriharidus	-,167	,184	,828	,363	,846	,590	1,213
Muu suhtluskeel (vs eesti)	-,189	,164	1,334	,248	,828	,601	1,141
Ettevõtja, juht, tippspetsialist (taust)			28,183	,000			
Keskastmepetsialist, ametnik, isikuteenindaja	-,799	,211	14,365	,000	,450	,298	,680
Oskustööline, operaator	-1,083	,244	19,607	,000	,339	,210	,547
Muu töötav	-,691	,349	3,913	,048	,501	,253	,994
(Üli)õpilane	-,291	,419	,484	,487	,747	,329	1,699
Pensionär	-,980	,277	12,541	,000	,375	,218	,645
Muu mittetöötav	-1,081	,302	12,792	,000	,339	,188	,613
Üksik (taust)			5,586	,134			
(Vaba)abielus, lasteta	,308	,191	2,586	,108	1,360	,935	1,978
Täiskasvanutest leibkond	,419	,231	3,272	,070	1,520	,966	2,393
Leibkond alla 18 a lastega	,381	,191	3,961	,047	1,464	1,006	2,130
Pealinn (taust)			41,482	,000			
Suur linn	,177	,206	,738	,390	1,193	,798	1,785
Maakonnakeskus	-,665	,297	5,002	,025	,514	,287	,921
Muu linn, alev	1,040	,255	16,604	,000	2,828	1,715	4,663
Alevik	1,034	,259	15,919	,000	2,812	1,692	4,672
Küla	,323	,213	2,308	,129	1,382	,910	2,098
Vabaliige	-,311	,331	,886	,347	,733		

Tabel 2. Vabatahtlik olemise (1) vs mitteolemise (0) seletajad logistilises regressioonimudelil, taustatunnused arvesse võetud

	Riskisuhe Exp (B)	95% usaldus- vahemik EXP(B)		Olulisuse tn
		Alumine	Ülemine	
Mudel 2 (n = 1020)				
Eelnevalt olnud vabatahtlik (vs ei ole olnud)	5,44	4,02	7,38	0
Mudel 3.1 (n = 910)				
Kursis vabatahtliku tegevuse üldiste põhimõtetega (1=üldse ei ole; 4=väga hästi)	2,39	1,97	2,90	0
Mudel 3.2 (n = 907)				
Kursis vabatahtliku õigustega (1=üldse ei ole; 4=väga hästi)	1,82	1,49	2,21	0
Mudel 3.3 (n = 927)				
Kursis valdkondadega, kus saab vabatahtlikuna tegutseda (1=üldse ei ole; 4=väga hästi)	2,56	2,09	3,15	0
Mudel 3.4 (n = 928)				
Kursis kohtadega, kus saab vabatahtlikuna tegutseda (1=üldse ei ole; 4=väga hästi)	2,65	2,14	3,27	0
Mudel 3.5 (n = 882)				
Kursis vabatahtlikuna tegutsemise kasulikkusega endale ja enda lähedastele (1=üldse ei ole; 4=väga hästi)	2,28	1,89	2,74	0
Mudel 3.6 (n = 908)				
Kursis vabatahtlikuna tegutsemise kasulikkusega ühiskonnale/ Eesti riigile (1=üldse ei ole; 4=väga hästi)	2,32	1,94	2,78	0
Mudel 3.7 (n = 881)				
Kursis vabatahtlikke kaasavate organisatsioonide pakutavate võimalustega (1=üldse ei ole; 4=väga hästi)	2,39	1,94	2,94	0
Mudel 4.1 (n = 781)				
Vabatahtlik tegevus väärtustatud riigi poolt (1=täiesti nõus; 4=kindlasti ei ole nõus)	1,08	0,89	1,31	0,431
Mudel 4.2 (n = 741)				
Vabatahtlik tegevus väärtustatud avaliku arvamuse liidrite poolt (1=täiesti nõus; 4=kindlasti ei ole nõus)	1,03	0,77	2,08	0,352
Mudel 4.3 (n = 821)				
Vabatahtlik tegevus väärtustatud enda sõpruskonnas ja pereringis (1=täiesti nõus; 4=kindlasti ei ole nõus)	0,50	0,40	0,62	0
Mudel 4.4 (n = 697)				
Vabatahtlik tegevus väärtustatud tööandjate poolt (1=täiesti nõus; 4=kindlasti ei ole nõus)	0,86	0,71	1,05	0,143
Mudel 4.5 (n = 822)				
Vabatahtlik tegevus on hea mainega (1=täiesti nõus; 4=kindlasti ei ole nõus)	0,81	0,66	0,99	0,039
Mudel 4.6 (n = 771)				
Vabatahtlik tegevus on üha kasvav trend (1=täiesti nõus; 4=kindlasti ei ole nõus)	0,79	0,63	0,99	0,041
Mudel 4.7 (n = 882)				
Vabatahtlik tegevus on vajalik ühiskonna üldise arengu jaoks (1=täiesti nõus; 4=kindlasti ei ole nõus)	0,80	0,63	0,99	0,049
Mudel 4.8 (n = 918)				
Vabatahtlik tegevus on vajalik inimeste jaoks (1=täiesti nõus; 4=kindlasti ei ole nõus)	0,60	0,47	0,77	0
Mudel 4.9 (n = 585)				
Vabatahtlik tegevus on piisavalt reguleeritud/ soodustatud läbi seadusandluse (1=täiesti nõus; 4=kindlasti ei ole nõus)	1,26	1,02	1,54	0,031
Mudel 4.10 (n = 587)				
Vabatahtlik tegevus on piisavalt toetatud tugistruktuuride (nt koolituskeskuste) poolt (1=täiesti nõus; 4=kindlasti ei ole nõus)	1,15	0,93	1,44	0,204

Mudel 4.11 (n = 610)				
Vabatahtlik tegevus on hästi korraldatud ja juhitud vabatahtlikke kaasavate vabaühenduste poolt (1=täiesti nõus; 4=kindlasti ei ole nõus)	0,99	0,79	1,24	0,914

Tabel 3. Logistiline regressioonanalüüs viimasel 12 kuul vabatahtlikus tegevuses osalemise seletamiseks (n = 805), Nagelkerke R² = 0,326

	Hinnanguline stand. beta	B	Olul. Tn	exp(B)	95% usaldusvahemik exp(B)	
					alumine	ülemine
vabatahtlik varasemalt	-0,259	-1,370	0,000	0,254	0,180	0,359
teadlikkus	0,175	0,442	0,000	1,555	1,303	1,856
vanus	-0,165	-0,027	0,000	0,974	0,962	0,986
väärtustamine peres/sõprade seas	-0,160	-0,534	0,000	0,586	0,459	0,749
asulatüüp	0,107	0,140	0,004	1,151	1,047	1,265
staatus	-0,099	-0,127	0,005	0,881	0,806	0,961
keel	0,079	0,443	0,028	1,557	1,050	2,309
leibkonna koosseis	0,037	0,079	0,287	1,082	0,936	1,250
vajalik inimeste jaoks	0,021	0,092	0,540	1,096	0,817	1,472
haridus	0,020	0,056	0,589	1,057	0,864	1,293
sugu	0,016	0,085	0,619	1,089	0,779	1,522

Tabel 4. Vabatahtlikus tegevuses osalemise seosed teadlikkusega vabatahtlikust tegevusest, Spearman korrelatsioonikordaja

		Vaba- tahtlik	Vaba- tahtliku tegevuse üldised põhi- mõtted	Vaba- tahtliku õigused	Valdkon- nad, kus saab vaba- tahtlikuna tegutseda	Kohad, kus saab vaba- tahtlikuna tegutseda	Vabatahtli- kuna tegutsemi- se kasulikkus Teile ja Teie lähedastele	Vabatahtlikuna tegutsemise kasulikkus ühiskonnale/ Eesti riigile	Vabatahtlike kaasavate organisatsioonide pakutavad võimalused vabatahtlikuna tegutseda
Vaba- tahtlik	Korrelat. koefitsient	1	,376**	,272**	,389**	,375**	,368**	,372**	,371**
	Olul. tn	.	0	0	0	0	0	0	0
	N	1057	943	939	961	962	913	940	911

Tabel 5. Vabatahtlikus tegevuses osalemise seosed hoiakutega vabatahtliku tegevuse suhtes, Spearman korrelatsioonikordaja

		Vabat ahtlik	Vää rtu sta tud riigi poolt	väärtu statud avaliku arvam use liidrite poolt	väärtust atud Teie sõprusk onnas ja pererin gis	väärtu statud tööand jate poolt	hea mai nega	üha kas vav tre nd	vajali k ühisk onna üldis e areng u jaoks	vaj alik ini me ste jao ks	piisaval t regulee ritud/ soodust atud läbi seadus andluse	piisavalt toetatud tugistruktuuri de, nt koolituskesku ste, tugikeskuste jms poolt	hästi korraldatud ja juhitud vabatahtlikk e kaasavate vabäühendus te poolt
Va ba- tah tlik	Kor rel. koe f.	1	0,0 56	0,036	-,251**	-,092*	- ,079 *	- 0,0 69	- ,086* *	- ,13 0**	0,076	0,036	-0,036
	Olu l. tn	.	0,1 09	0,314	0	0,014	0,02 1	0,0 5	0,009	0	0,06	0,371	0,361
	N	1057	81 0	770	852	725	854	80 2	916	95 3	611	615	638

Tabel 6 Vabatahtlikus tegevuses osalemise motivaatorite sagedused („täiesti nõus“+“pigem nõus“) sotsiaal-demograafiliste taustatunnuseti, 3 sagedaseimat: top 1 – oranž, top 2 – kollane; top 3 - roheline

	Keskmine	Sugu		Vanus					Haridus				Suhtluskeel	
		Mees	Naine	15-24 a	25-34 a	35-49 a	50-64 a	65-74 a	Alg- /põhiharidus	Kutseharidus	Kesk- või keskeriharidus	Kõrgharidus	Eesti	Muu
Anda oma panus mingi probleemi lahendamisel, mis on teile oluline	90.9%	89.2%	92.4%	90.2%	91.9%	92.3%	91.2%	83.3%	90.8%	65.4%	93.2%	91.8%	93.7%	83.2%
saada juurde teadmisi, kogemusi, oskusi – areneda ja kasvada	85.3%	81.7%	88.6%	90.4%	93.8%	88.9%	77.3%	61.8%	87.9%	62.5%	83.8%	90.8%	86.9%	81.1%
aidata teisi inimesi	96.2%	96.5%	96.1%	96.8%	99.0%	95.6%	95.7%	90.0%	100.0%	82.8%	96.3%	97.3%	96.1%	96.2%
saada oma tegemistest ja saavutustest emotsionaalset rahuolu/ õnne	93.3%	89.2%	96.5%	89.4%	94.9%	97.0%	92.9%	87.5%	97.0%	65.4%	94.6%	93.9%	94.0%	91.4%
võimalus veeta meeldivalt aega oma sõprade/ tuttavatega/ perega	89.0%	86.0%	91.7%	93.5%	89.8%	87.8%	88.5%	82.1%	89.4%	88.9%	91.1%	85.5%	90.0%	86.4%
saada uusi tutvavaid, luua kontakte	85.9%	85.0%	86.8%	91.5%	98.0%	85.4%	77.7%	63.9%	90.6%	63.0%	84.8%	89.4%	86.0%	85.3%
tunda ennast ühiskonnas vajalikuna	91.6%	89.9%	93.3%	88.2%	92.7%	92.5%	92.1%	94.4%	89.2%	75.9%	94.1%	91.5%	90.6%	93.9%
veeta oma vaba aega kasulikult	90.4%	88.6%	92.1%	92.4%	94.9%	90.1%	87.0%	85.7%	90.8%	84.6%	91.5%	89.7%	90.1%	91.3%
panna end proovile mõnes uues valdkonnas või tegevuses	81.3%	77.3%	84.7%	87.0%	91.9%	83.3%	67.6%	74.2%	90.6%	57.7%	77.6%	88.0%	82.9%	77.4%
parandada oma võimalusi teha/leida meelepärast tööd	69.1%	64.6%	72.9%	80.7%	77.2%	67.5%	58.7%	59.4%	74.2%	56.5%	69.5%	67.4%	69.5%	68.1%
jagada oma erialaseid teadmisi/oskusi/kogemusi	78.7%	82.3%	75.4%	76.4%	88.7%	81.5%	73.9%	61.1%	75.4%	50.0%	81.3%	81.0%	79.6%	76.4%
tutvuda kohaliku kultuuri või teiste riikide ja kultuuridega, näha maailma	71.7%	67.5%	75.3%	78.0%	80.6%	73.5%	62.3%	54.8%	72.9%	63.6%	72.0%	71.2%	73.0%	68.2%

	Keskmine	Sotsiaalne staatus							Leibkonna koosseis				Asulatüüp		Maakonna keskus	Muu linn, alev	Alevik	Küla
		Ettevõtja, juht, tippspetsialist	Keskastme spetsialist, ametnik, isikuteenindaja	Oskustöölise, operatoor	Muu töötav	Õpilane, üliõpilane	Pensionär	Muu mitte-töötav	üksik	abielus/ vabaabielus, lasteta	täiskasvanutest koosnev leibkond	leibkond alla 18-a. lastega	Pealinn	Suur linn				
Anda oma panus mingi probleemi lahendamisel, mis on teile oluline	90.9%	91.1%	94.0%	94.9%	82.6%	88.0%	83.6%	90.9%	91.2%	93.3%	81.4%	93.4%	86.8%	92.5%	100.0%	90.9%	95.4%	91.6%
saada juurde teadmisi, kogemusi, oskusi – areneda ja kasvada	85.3%	89.4%	89.6%	86.7%	79.2%	84.0%	66.1%	90.9%	83.3%	80.8%	80.6%	91.1%	84.1%	87.8%	95.2%	89.4%	85.7%	78.0%
aidata teisi inimesi	96.2%	96.4%	95.7%	98.4%	95.7%	94.0%	93.3%	100.0%	94.9%	93.5%	94.4%	98.9%	94.6%	95.2%	100.0%	100.0%	97.0%	94.1%
saada oma tegemistest ja saavutustest emotsionaalset rahuolu/ õnne	93.3%	91.9%	95.7%	96.7%	86.4%	86.0%	93.3%	97.1%	94.9%	89.8%	87.1%	96.2%	91.0%	95.2%	95.2%	95.5%	95.3%	90.8%
võimalus veeta meeldivalt aega oma sõprade/ tuttavatega/ perega	89.0%	87.3%	91.3%	86.4%	91.3%	88.0%	88.3%	93.9%	91.5%	86.5%	87.3%	89.0%	83.2%	92.4%	86.4%	91.2%	96.9%	88.9%
saada uusi tutvavaid, luua kontakte	85.9%	87.7%	91.2%	88.9%	87.0%	84.0%	70.2%	85.3%	87.2%	81.2%	80.6%	90.0%	88.7%	87.8%	81.8%	88.2%	88.9%	77.9%
tunda ennast ühiskonnas vajalikuna	91.6%	86.3%	92.2%	93.7%	95.7%	88.0%	94.8%	100.0%	88.8%	93.2%	87.3%	94.5%	85.8%	92.9%	91.3%	93.9%	96.7%	93.8%
veeta oma vaba aega kasulikult	90.4%	87.3%	89.7%	91.9%	91.3%	91.5%	92.7%	97.0%	94.9%	85.9%	84.5%	92.9%	88.4%	92.4%	91.3%	90.9%	95.3%	87.4%
panna end proovile mõnes uues valdkonnas või tegevuses	81.3%	82.6%	80.2%	84.7%	78.3%	87.8%	63.0%	91.2%	81.4%	76.5%	68.1%	88.9%	72.7%	89.6%	86.4%	90.6%	87.1%	76.1%
parandada oma võimalusi teha/leida meelepärast tööd	69.1%	60.0%	71.7%	74.1%	71.4%	86.7%	60.4%	76.5%	71.6%	65.7%	59.1%	73.0%	60.0%	78.7%	81.8%	75.8%	71.0%	66.3%
jagada oma erialaseid teadmisi/oskusi/kogemusi	78.7%	81.8%	79.4%	81.0%	70.8%	85.1%	63.2%	83.9%	77.0%	81.0%	69.1%	82.6%	74.3%	85.0%	100.0%	81.8%	79.0%	73.1%
tutvuda kohaliku kultuuri või teiste riikide ja kultuuridega, näha maailma	71.7%	71.7%	73.5%	73.7%	71.4%	79.1%	60.0%	72.4%	73.1%	69.1%	62.9%	75.0%	68.1%	79.7%	89.5%	78.2%	74.6%	60.0%

Tabel 7 Vabatahtlikus tegevuses mitteosalemise põhjuste sagedused sotsiaal-demograafiliste taustatunnusete, 3 sagedaseimat: top 1 – oranž, top 2 – kollane; top 3 - roheline

	Sugu			Vanus					Haridus				Suhtluskeel	
	Keskmine	Mees	Naine	15-24 a	25-34 a	35-49 a	50-64 a	65-74 a	Alg-/põhiharidus	Kutseharidus	Kesk- või keskeriharidus	Kõrgharidus	Eesti	Muu
Ei tea, kus saab vabatahtlikuna panustada	7.1%	6.6%	7.7%	19.0%	9.5%	7.2%	4.0%	4.3%	10.1%	0.0%	6.8%	8.6%	4.7%	11.7%
Pole leidnud võimalusi, mis huvi pakuksid	12.5%	13.3%	11.5%	19.5%	16.8%	11.5%	10.6%	8.7%	10.1%	10.8%	10.8%	18.8%	13.0%	11.7%
Teil puudub sobiv seltskond, kellega koos tegutseda	8.2%	8.6%	7.7%	14.3%	7.4%	7.2%	6.6%	9.8%	4.3%	5.4%	9.1%	9.5%	7.7%	9.4%
Ei ole selleks aega leidnud	33.6%	25.4%	41.6%	52.4%	52.1%	43.2%	20.4%	13.0%	40.6%	18.9%	30.2%	42.2%	37.0%	27.2%
Kehv tervis/ liiga vana	15.8%	14.4%	17.2%	0.0%	3.2%	6.5%	25.7%	34.1%	11.6%	16.2%	19.6%	9.4%	13.9%	19.4%
Keegi pole kutsunud/palunud	17.5%	19.8%	15.3%	21.4%	18.9%	21.6%	15.1%	12.1%	18.8%	5.4%	18.6%	17.9%	16.3%	19.4%
Pole selle peale mõelnud	28.3%	32.0%	24.8%	40.5%	33.0%	32.4%	23.7%	19.6%	29.0%	18.9%	29.5%	27.6%	26.3%	32.2%
Ei soovi osaleda/ ei huvita	14.4%	18.4%	10.3%	12.2%	12.6%	12.2%	17.1%	17.4%	13.0%	26.3%	14.6%	10.3%	14.2%	15.0%

	Keskmine	Sotsiaalne staatus							Leibkonna koosseis				Asulatüüp					
		Ettevõtja, juht, tippspetsialist	Keskastme spetsialist, ametnik, isikuteenindaja	Oskustöeline, operaator	Muu töötav	Õpilane, üliõpilane	Pensionär	Muu mitte-töötav	üksik	abielus/va- abielus, lasteta	täiskasvanutest koosnev leibkond	leibkond alla 18-a. lastega	Pealinn	Suur linn	Maakonnakeskus	Muu linn, alev	Alevik	Küla
Ei tea, kus saab vabatahtlikuna panustada	7.1%	5.5%	12.5%	2.9%	0.0%	26.3%	4.8%	7.1%	7.9%	5.4%	3.4%	9.1%	13.0%	4.3%	1.8%	5.1%	7.3%	3.5%
Pole leidnud võimalusi, mis huvi pakuksid	12.5%	16.4%	14.8%	7.8%	17.2%	16.7%	8.1%	16.3%	10.8%	11.5%	8.5%	16.9%	16.4%	7.5%	10.7%	20.5%	9.8%	9.8%
Teil puudub sobiv seltskond, kellega koos tegutseda	8.2%	6.8%	8.6%	5.8%	3.6%	15.8%	8.9%	14.0%	8.5%	5.4%	13.6%	8.4%	10.1%	7.5%	1.8%	12.8%	7.5%	7.1%
Ei ole selleks aega leidnud	33.6%	27.4%	50.8%	30.8%	25.0%	52.6%	12.9%	55.8%	22.0%	22.5%	32.8%	56.5%	41.6%	23.7%	42.9%	28.2%	40.0%	24.1%
Kehv tervis/ liiga vana	15.8%	2.7%	7.0%	10.6%	17.2%	0.0%	41.5%	9.3%	23.3%	19.4%	10.2%	6.5%	12.4%	15.1%	23.2%	30.8%	17.5%	13.4%
Keegi pole kutsunud/palunud	17.5%	16.4%	20.3%	16.3%	17.2%	36.8%	12.9%	18.6%	16.9%	20.9%	11.9%	17.5%	23.0%	20.4%	10.7%	20.5%	12.2%	11.5%
Pole selle peale mõelnud	28.3%	26.0%	29.7%	33.7%	32.1%	52.6%	18.7%	28.6%	27.3%	22.5%	32.2%	32.5%	31.5%	37.6%	26.8%	17.9%	27.5%	20.5%
Ei soovi osaleda/ ei huvita	14.4%	11.0%	8.6%	21.2%	31.0%	10.5%	15.3%	9.3%	18.1%	16.3%	16.9%	7.8%	9.0%	21.5%	8.9%	15.4%	17.5%	17.7%

Tabel 8 Regressioonanalüüs vabatahtlikus tegevuses osalemise valmisoleku (pidev tunnus) seletamiseks, sotsiaal-demograafilised seletustegurid (kategoriaalsete tunnuste puhul taustakategooria tabelist välja jäetud), N=890 („ei oska öelda“ väljas), R²=0,152

	Mittestandard. koefitsiendid		Standard. koefitsiendid	t	Olul. tn	95% usaldusvahemik B		Kollineaarsus statistikumid	
	B	Std. hälve	Beta			Alumine	Ülemine	Tolerants	VIF
(Vabaliige)	3,666	,175		20,911	,000	3,322	4,011		
Sugu (naine)	,091	,060	,051	1,533	,126	-,026	,209	,876	1,142
Vanus	-,016	,002	-,291	-6,986	,000	-,021	-,012	,548	1,824
Alg-/põhiharidus	-,415	,110	-,160	-3,774	,000	-,631	-,199	,528	1,894
Kutseharidus	-,389	,128	-,109	-3,042	,002	-,640	-,138	,749	1,335
Kesk/keskeriharidus	-,123	,074	-,068	-1,648	,100	-,268	,023	,565	1,770
Suhtluskeel	-,279	,068	-,140	-4,119	,000	-,412	-,146	,819	1,221
Keskastme, ...	,046	,077	,021	,591	,555	-,106	,198	,723	1,383
Oskustööline, ...	-,095	,088	-,039	-1,083	,279	-,267	,077	,726	1,377
Muu töötav	,029	,135	,007	,218	,827	-,235	,293	,858	1,165
(üli)õpilane	,212	,150	,059	1,419	,156	-,081	,506	,549	1,821
Muu mittetöötav	-,077	,119	-,023	-,650	,516	-,310	,156	,788	1,269
(vaba)abielus, lasteta	,097	,078	,045	1,238	,216	-,057	,251	,713	1,403
Täiskasv. leibkond	,120	,096	,044	1,253	,210	-,068	,308	,763	1,311
Leibk.alla 18a lastega	,186	,077	,098	2,409	,016	,035	,338	,582	1,720
Suur linn	-,050	,086	-,021	-,578	,563	-,219	,120	,743	1,346
Maak. keskus	-,284	,115	-,086	-2,476	,013	-,510	-,059	,782	1,278
Muu linn, alev	,137	,102	,048	1,342	,180	-,063	,337	,758	1,319
Alevik	,195	,106	,065	1,842	,066	-,013	,402	,755	1,325
Küla	,127	,089	,057	1,425	,154	-,048	,301	,596	1,678

Tabel 9 Regressioonanalüüs vabatahtlikus tegevuses osalemise valmisoleku (pidev tunnus) seletamiseks, sotsiaal-demograafilised ja muud seletustegurid, N=731, R²=0,454

	Mittestandard. koefitsiendid		Standard. koefitsiendid	t	Olul. tn	95% usaldusvahemik B		Kollineaarsus statistikud	
	B	Std. hälve	Beta			Alumine	Ülemine	Tolerants	VIF
(Vabaliige)	3,603	,225		16,035	,000	3,162	4,044		
Sugu (naine)	,027	,049	,015	,545	,586	-,069	,123	,932	1,073
Vanus	-,009	,002	-,161	-4,858	,000	-,012	-,005	,680	1,471
Haridustase	,055	,029	,060	1,876	,061	-,003	,112	,720	1,389
Suhtluskeel	-,128	,058	-,066	-2,211	,027	-,242	-,014	,833	1,201
Sotsiaalne staatus	,008	,013	,019	,615	,539	-,018	,034	,744	1,344
Leibkonna koosseis	,044	,021	,063	2,096	,036	,003	,085	,821	1,218
Asulatüüp	,011	,014	,024	,774	,439	-,016	,037	,762	1,312
Vabatahtlik viimasel 12 kuul	,543	,056	,310	9,768	,000	,434	,652	,740	1,351
Vabatahtlik enne viimast 12 kuud	-,323	,053	-,187	-6,124	,000	-,426	-,219	,801	1,249
Teadlikkuse_indeks	,094	,026	,114	3,646	,000	,043	,144	,765	1,307
Väärtustatud Teie sõpruskonnas ja pereringis	-,219	,035	-,196	-6,237	,000	-,287	-,150	,760	1,317
Vajalik inimeste jaoks	-,141	,043	-,100	-3,304	,001	-,225	-,057	,809	1,236

Lisa 7. Soovitused kordusuuringu metoodika kohendamiseks

Järgnevalt on toodud välja soovitused ja tähelepanekud kordusuuringu elanikeküsitlese kohendamiseks:

- Küsimus varasema vabatahtliku tegevuse kohta on oluline ka edaspidi sisse jätta. Kõiki trende ja asjaolusid arvestades on endiste vabatahtlike grupp oluline sihtgrupp, kellega tegeleda.
- Kaaluda järgmiste täiendavate küsimuste lisamist:
 - Kas soovitaksid vabatahtlikku tegevust ka teistele? (põhiline turu-uuringute rahuloluküsimus);
 - K20 „infopuudus“ korral lisada täpsustav küsimus, et mille kohta infot vähe on olnud;
 - Ühtlustada K6 ja K20 nt infopuuduse osas;
 - Mingi küsimus, mis aitaks aru saada, mitmes eri kohas vabatahtlikuna panustatakse
 - Täpsustada K15: kas regulaarsus inimese vaatenurgast või ühe organisatsiooni või tegevuse juures;
 - Hinnanguline vabatahtlikus tegevuses osalemise ajaline maht (tekitada mingid vahemikud, mis arvestaksid trende ja eeldatavat panustamist; tunniarvestusega panuse küsimine ei pruugi ühtselt tõlgendatav olla)
 - Sarnaselt valdkondadele küsida ka kõiki tegevusi mida aasta jooksul vabatahtlikuna tehtud on, mitte vaid viimast tegevust.
 - Taustainfona täpsustada sissetulekut: lisada valikvariante lähtuvalt keskmisest Eesti palgast
- K12: kas tegutsedi omaalgatuslikult või mõne organisatsiooni juures – omaalgatuslikult on võimalik ka organisatsiooni juures tegutseda. 2018. aasta intervjuud näitasid, et mitmed organisatsioonid võimaldavad vabatahtlikel ka omaalgatuslikke tegevusi läbi viia ehk vabatahtlikul on võimalik omast initsiatiivikusest tegevusi alustada ja neid ka läbi viia. Seega võiks küsimuse jagada kaheks: kelle initsiatiivil või juhendamisel tegevusi teostatakse ja kas tegevusi teostati mõne organisatsiooni juures.
- K14 variantides on üleliigne „või tihedamini“ kuna alguses on „vähemalt“ + praegu variandid katavad üksteist (vähemalt, või tihedamini).
- „Kui sageli Te viimase 12 kuu jooksul olete vabatahtliku tegevusega tegelenud?“ Küsib sagedust, kuid variandid näitavad pigem regulaarsust. Ideaalis võiksid nii osalemise süsteemsus kui sagedus sisendit saada.